

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ



ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1977

19942

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Μέ απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ διδακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυκείου τυπώνονται ἀπό τόν Ὄργανισμό Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων καί μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΩΓΗ
ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΗ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1977

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γνωστό ότι τα πρώτα πρόσωπα που γνωρίζουμε με τον έρχομό μας στον κόσμο είναι τα πρόσωπα της οικογένειάς μας (γονείς, αδέρφια κλπ.), τα όποια αποτελούν μία ξεχωριστή ομάδα, την οικογένεια. Μετά διαπιστώνουμε ότι πολλές οικογένειες κατοικούν στο ίδιο μέρος και σχηματίζουν άλλες ομάδες, τους συνοικισμούς, που τους λέμε Κοινότητες ή Δήμους. Στη συνέχεια μαθαίνουμε ότι πολύ μεγαλύτερες ομάδες ανθρώπων αποτελούν τα Κράτη και τα Έθνη. Τέλος μās είναι γνωστό σήμερα ότι τα Κράτη για λόγους οικονομικούς, πολιτικούς, άμυντικούς κλπ. δημιουργούν ευρύτερα σύνολα, τις διεθνείς ενώσεις (ΕΟΚ, Συμβούλιο της Ευρώπης, ΟΗΕ, ΝΑΤΟ κλπ.).

Όλες οι παραπάνω ανθρώπινες ομάδες, από την οικογένεια μέχρι τα Ήνωμένα Έθνη, που κάθε μία χωριστά αποτελεί μία ιδιαίτερη κοινωνία, δέν είναι αποτέλεσμα μόνον της πολιτιστικής εξέλιξης του ανθρώπου. Οι βασικότερες και σταθερότερες από αυτές και συγκεκριμένα οι κοινωνίες της οικογένειας, του συνοικισμού (χωριού ή πόλεως) και του Έθνους οφείλονται σε μία φυσική ανάγκη που οδηγεί τον άνθρωπο στο να ζει μαζί με τους συνανθρώπους του. Αυτή τη φυσική ανάγκη του ανθρώπου για κοινωνική ζωή ήθελε να εκφράσει ο φιλόσοφος Άριστοτέλης, όταν έλεγε πως ο άνθρωπος είναι «όν κοινωνικόν».

Μία ανθρώπινη κοινωνία όμως για να μπορέσει να σταθεί και να εκπληρώσει την αποστολή της πρέπει να είναι οργανωμένη. Η οργάνωση αυτή στηρίζεται πάντοτε σε κανόνες δικαίου. Στίς μικρές κοινωνίες και μάλιστα στην Οικογένεια οι κανόνες αυτοί είναι άγραφοι, ενώ στίς μεγάλες είναι γραμμένοι και λέγονται Νόμοι ή όροι Διεθνών Συνθηκών.

Δέ χρειάζεται πολύ σκέψη για να καταλάβει κανείς ότι πρέπει να εφαρμόζονται πιστά οι κανόνες που ισχύουν σε μία κοινωνία και από εκείνους που έχουν την εξουσία και από τα μέλη της. Για να γίνεται αυτό πρέπει να γνωρίζει ο καθένας καλά ποιά είναι η θέση του μέσα στην κοινωνία που ζει, ποιές είναι οι υποχρεώσεις του και ποιά είναι τα δικαι-

ώματά του. Αυτό ακριβώς είναι τό έργο τοῦ μαθήματος τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτη. Σκοπός του δηλαδή είναι νά γνωρίσει στό μαθητή τήν ὀργάνωση τοῦ Κοινωνικοῦ συνόλου καί κυρίως τοῦ Κράτους στό ὁποῖο ζεῖ καί νά βοηθήσει στήν ἀνάπτυξη μιᾶς συνειδήσεως, πού θά τόν κάνει ἄξιο καί χρήσιμο μέλος του.

Ἀπό τό σκοπό πού ἐπιδιώκεται μέ τή διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτη καταλαβαίνουμε καί τήν ἀξία του. Θά καταλάβουμε ὁμως καλύτερα τήν ἀξία τοῦ μαθήματος ἂν σκεφθοῦμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, τόν ὁποῖο θέλει νά ἀναδείξει σέ ἄξιο καί χρήσιμο μέλος τῆς κοινωνίας, ἔχει μέσα στήν κοινωνία τή θέση πού ἔχει τό κύτταρο στό σῶμα. Ὅπως, ὅταν πάσχει τό κύτταρο, πάσχει καί τό σῶμα, ἔτσι ὅταν ὑστερεῖ ὁ ἄνθρωπος σάν μέλος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ὑποφέρει καί καθυστερεῖ τό κοινωνικό σύνολο.

Μετά ἀπό ὅλα αὐτά γίνεται ἀντιληπτή ἡ χρησιμότητα τοῦ μαθήματος. Μέ τή διδασκαλία τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτη στό Σχολεῖο ὁ σημερινός μαθητής καί αὐριανός ὑπεύθυνος πολίτης τοῦ Κράτους καί κάθε ἄλλου ὀργανωμένου κοινωνικοῦ συνόλου μαθαίνει πῶς εἶναι ὀργανωμένο τό καθένα καί ποιά ἀποστολή ἔχει. Ἐπειτα πληροφορεῖται τίς ὑποχρεώσεις καί τά δικαιώματα πού ἔχει σάν μέλος αὐτοῦ, τέλος δέ συνειδητοποιεῖ τήν ἀνάγκη νά γίνει ἐνεργό καί ὑπεύθυνο πρόσωπο μέσα στό ὀργανωμένο κοινωνικό σύνολο καί νά προσφέρει θετικές ὑπηρεσίες σ' αὐτό.



ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Ένα από τὰ κυριότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὅτι δέν μπορεῖ νά ζήσει μόνος του. Ζεῖ μαζί μέ τούς συνανθρώπους του καί δημιουργοῦνται ἔτσι οἱ ἀνθρώπινες κοινωνίες. Ἡ ζωή στίς κοινωνίες αὐτές εἶναι ὀργανωμένη καί ἡ πιό βασική μορφή τους σήμερα εἶναι τό Κράτος.

Ἡ ὀργάνωση τοῦ Κράτους στηρίζεται σέ ἕνα βασικό καί θεμελιώδη νόμο, πού τό λέμε Σύνταγμα. Τό Σύνταγμα, γιά τό ὅποιο θά γίνει λόγος στό δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου, ὀρίζει μεταξύ τῶν ἄλλων καί τόν τρόπο τῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους ἢ μέ ἄλλα λόγια τό **διοικητικό σύστημα** πού ἀκολουθεῖται.

Ἐπάρχουν δύο διοικητικά συστήματα, τό συγκεντρωτικό καί τό ἀποκεντρωτικό. Συγκεντρωτικό εἶναι ἐκεῖνο πού ἡ διοίκηση ἀσκεῖται ἀπό τίς Κεντρικές ὑπηρεσίες τῶν Ἐπιχειρημάτων καί ἀποκεντρωτικό ἐκεῖνο πού τίς τοπικές ὑποθέσεις τίς διαχειρίζονται τοπικά διοικητικά ὄργανα. Ἐάν τὰ τοπικά διοικητικά ὄργανα εἶναι διορισμένοι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους, τότε τό σύστημα δέν εἶναι οὐσιαστικά ἀποκεντρωτικό, ἀλλά ἀποσυγκεντρωτικό, διότι πρόκειται γιά μιᾶ ἀπλή ἀποσυγκέντρωση τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους. Ἐάν ὅμως στήν ἀνάδειξη τῶν ὀργάνων αὐτῶν συμμετέχει κι ὁ λαός, τότε ὑπάρχει ἀποκέντρωση καί τοπική αὐτοδιοίκηση.

Σύμφωνα με τό δικό μας Σύνταγμα (άρθρα 101 καί 102) ή διοίκηση του Κράτους στηρίζεται στην άποκέντρωση καί την τοπική αυτοδιοίκηση. Έκφραση τής άποκεντρώσεως άποτελεί ό Νομός καί τής τοπικής αυτοδιοικήσεως ή Κοινότητα καί ό Δήμος.

Ό Νομός είναι μία άπλή διοικητική περιφέρεια πού διευκολύνει τή διοίκηση τής Χώρας. Υπάρχει όμως καί σάν δεύτερος βαθμός τής τοπικής αυτοδιοικήσεως. Αυτό είναι άπαραίτητο, διότι α) υπάρχουν κοινές υποθέσεις καί συμφέροντα στις Κοινότητες καί τούς Δήμους κάθε Περιφέρειας, β) υποστηρίζονται καλύτερα τά τοπικά θέματα από όσο θά υποστηρίζονταν από κάθε Κοινότητα ή Δήμο Χωριστά καί γ) πρέπει νά γίνονται έργα πού θά εξυπηρετούν ευρύτερες περιοχές.

Κύρια όμως όργανα καί πρώτος βαθμός τής τοπικής αυτοδιοικήσεως είναι οί Κοινότητες καί οί Δήμοι, όπου οί δημότες εκλέγουν εκείνους πού τούς διοικούν. Τά διοικητικά όργανα αυτών μπορούν καί έχουν τήν υποχρέωση νά αναπτύσσουν δραστηριότητες για τήν αντιμετώπιση των αναγκών καί τήν εξυπηρέτηση των συμφερόντων του τόπου τους. Οί πράξεις τους ελέγχονται από τό Νομάρχη μόνο για νά διαπιστωθεί άν είναι σύμφωνες με τό νόμο.

Οί Κοινότητες καί οί Δήμοι δέν είναι λοιπόν διοικητικές περιφέρειες. Είναι νομικά πρόσωπα. Νομικά πρόσωπα λέμε εκείνα πού, ενώ δέν είναι από τή φύση τους πρόσωπα, όπως είναι οί άνθρωποι, αναγνωρίζονται σάν πρόσωπα, πού έχουν δικαιώματα καί υποχρεώσεις, από τό νόμο. Εϊδικότερα ό νόμος αναγνωρίζει σάν πρόσωπα ομάδες ανθρώπων ή σύνολα περιουσιών πού επιδιώκουν ή εξυπηρετούν ορισμένο σκοπό. Έδω έχουμε ομάδες ανθρώπων, τούς δημότες των κοινοτήτων καί των Δήμων, πού έχουν ένωθει για τή διαχείριση των τοπικών τους υποθέσεων από κοινού. Έπειδή μάλιστα ό νόμος διακρίνει τά νομικά πρόσωπα σε εκείνα πού εξυπηρετούν δημόσιους σκοπούς καί τά ονομάζει Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) καί εκείνα πού εξυπηρετούν ιδιωτικούς σκοπούς καί τά ονομάζει Νομικά Πρόσωπα Έδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ), μπορούμε νά πούμε ότι οί Κοινότητες καί οί Δήμοι είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ).

Οί Κοινότητες καί οί Δήμοι, σάν νομικά πρόσωπα, ένώνονται

μεταξύ τους για την εξυπηρέτηση των σκοπών τους σε τοπικές ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων. Όλες αυτές οι Ένώσεις συγκροτούν την Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος.

Στις επόμενες ενότητες γίνεται ειδικότερα λόγος για τα όργανα της τοπικής αυτοδιοικήσεως και της αποκεντρώσεως στη Χώρα μας.

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

Στήν ένότητα αυτή θά δοϋμε μέ συντομία τί λέμε Κοινότητα και τί Δήμο, ποιά είναι τά στοιχειά τους, ποιές προϋποθέσεις απαιτούνται γιά τήν αναγνώρισή τους, ποιά είναι τά διοικητικά τους όργανα και πώς εκλέγονται.

1. Έννοια και στοιχειά τής Κοινότητας και του Δήμου

Κοινότητα ή **Δήμο** λέμε τό σύνολο των ανθρώπων πού κατοικούν σέ όρισμένη έδαφική περιφέρεια τής Χώρας μας και έχουν οργανωθεί γιά τήν έξυπηρέτηση των τοπικών τους αναγκών.

Σύμφωνα μ' αυτά τά στοιχειά κάθε Κοινότητας ή Δήμου είναι δύο, τά εξής: α) ή έδαφική περιφέρεια και β) οί μόνιμοι κάτοικοί της. Έτσι έδαφική Περιφέρεια χωρίς κατοίκους ή μετακινούμενες ομάδες ανθρώπων δέν μπορούν ν' αποτελέσουν Κοινότητα ή Δήμο.

Όλη ή χώρα μας είναι χωρισμένη σέ Κοινότητες και Δήμους και κάθε κομμάτι της ανήκει σέ κάποια Κοινότητα ή Δήμο. Η έδαφική περιφέρεια κάθε Κοινότητας ή Δήμου είναι όρισμένη και τά σύνορα κανονίζονται από Έπιτροπή πού όρίζει ό άρμόδιος Νομάρχης.

Οί μόνιμοι κάτοικοι κάθε Κοινότητας ή Δήμου λέγονται **δημότες** αυτών και έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις άπέναντι στήν Κοινότητα ή τό Δήμο τους. Η ιδιότητα ότι είναι ένας δημότης κάποιας Κοινότητας ή Δήμου φαίνεται από τό **δημοτολόγιο**, τό βιβλίο δηλαδή στό όποιο γράφονται οί δημότες κατά οικογένειες. Γιά τούς άνδρες ή ιδιότητα αυτή φαίνεται και από τό **μητρώο άρρένων**, τό βιβλίο στό όποιο γράφονται κατά χρονολογία γεννήσεως.

Τήν ιδιότητα του δημότη μιās Κοινότητας ή Δήμου αποκτā κανείς α) άν γεννηθεί από δημότες τής Κοινότητας ή του Δήμου, β) άν τό ζητήσει μέ αίτηση ύστερα από μόνιμη έγκατάσταση δυό έτων σέ μιā Κοινότητα ή Δήμο, όποτε χάνει τήν ιδιότητα του δημότη πού είχε προηγουμένως, και γ) μέ τό γάμο της ή γυναίκα, άν τό ζητήσει μέ αίτησή της. Στίς δυό τελευταίες περιπτώσεις πρόκειται γιά **μετα-**

δημότευση. Πάντως κάθε Έλληνας πολίτης είναι δημότης κάποιας Κοινότητας ή Δήμου και κανένας δέν μπορεί νά είναι δημότης δύο ή πίο πολλών Κοινοτήτων ή Δήμων, διότι αυτό απαγορεύεται από τό Νόμο.

2. Προϋποθέσεις γιά τήν αναγνώριση Κοινότητας ή Δήμου

Γιά ν' αναγνωρισθῆι μιá Κοινότητα, πρέπει νά υπάρχουν οί ἐξῆς προϋποθέσεις:

- α) Νά εἶναι ἀνεξάρτητος συνοικισμός μέ δικό του ὄνομα (τοπωνύμιο).
- β) Νά ἔχει πληθυσμό πάνω ἀπό 500 κάτοικους.
- γ) Νά ἔχει δημοτικό σχολεῖο.
- δ) Νά ἔχει οἰκονομική δυνατότητα γιά τίς ἀνάγκες της.
- ε) Νά τό ζητήσουν τά 3/4 τῶν ψηφοφόρων κατοίκων της μέ αἰτησή τους.

Γιά νά γίνει μιá πόλη (Κοινότητα) Δήμος πρέπει νά ὑπάρχει μιá ἀπό τίς ἐξῆς δύο προϋποθέσεις:

- α) Νά ἔχει πληθυσμό πάνω ἀπό 10.000 κάτοικους ἢ
- β) Νά εἶναι πρωτεύουσα Νομοῦ, ὅποτε γίνεται Δήμος ἀνεξάρτητα ἀπό τόν πληθυσμό της.

Μερικές πόλεις, ὅπως τά Μέθανα, τό Λουτράκι, ἡ Αἰδηψός, ἡ Πύλος κ.ἄ. ἔγιναν Δήμοι χωρίς νά ἔχουν πληθυσμό πάνω ἀπό 10.000 κάτοικους ἢ χωρίς νά εἶναι πρωτεύουσες Νομῶν. Στήν περίπτωση αὐτή ἡ αναγνώριση ἔγινε γιά λόγους τουριστικούς, ἱστορικούς κλπ.

3. Τά διοικητικά ὄργανα τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου καί ἡ ἐκλογή τους

Ἡ Κοινότητα διοικεῖται ἀπό α) τό Κοινοτικό Συμβούλιο καί β) τόν Πρόεδρο.

Ἡ Δήμος διοικεῖται ἀπό α) τό Δημοτικό Συμβούλιο, β) τή Δημαρχιακή Ἐπιτροπή, πού ἀποτελεῖται ἀπό τό Δήμαρχο, ὡς Πρόεδρο, καί δύο ἢ τέσσερα μέλη ἀνάλογα μέ τόν πληθυσμό τοῦ Δήμου καί τόν ἀριθμό τῶν μελῶν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καί γ) ἀπό τό Δήμαρχο.

Τό Κοινοτικό καί τό Δημοτικό Συμβούλιο ἐκλέγονται κάθε τέσσερα χρόνια μέ γενικές ἐκλογές, πού λέγονται δημοτικές καί κοινοτικές ἐκλογές. Οί δημότες κάθε Κοινότητας ἢ Δήμου, οί ὅποιοι ἔχουν συμπληρώσει τό 21ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους, εἶναι γραμμένοι στούς ἐκλογικούς καταλόγους, ἔχουν ἐκλογικό βιβλιάριο, καί δέν τούς ἔχουν ἀφαιρεθεῖ μέ δικαστική ἀπόφαση τά πολιτικά τους δικαιώματα, ἐκλέγουν κατά τίς δημοτικές καί κοινοτικές ἐκλογές τούς Κοινοτικούς καί Δημοτικούς ἄρχοντες.

Δικαίωμα νά βάλουν ὑποψηφιότητα γιά κοινοτικοί ἢ δημοτικοί Σύμβουλοι ἔχουν ὅλοι οί δημότες τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου, ἂν ἔχουν συμπληρώσει τό 25ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους, ἂν δέν τούς ἀφαιρέθηκαν τά πολιτικά δικαιώματα καί ἂν δέν εἶναι ὑπάλληλοι. Γιά τήν ἔκθεση ὑποψηφιότητας γίνονται ἀπαραίτητα συνδυασμοί.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου καί ὁ Δήμαρχος ἐκλέγονται ἀπό τούς δημότες γιά τέσσερα χρόνια καί εἶναι ἐκεῖνοι πού ἦταν ἄρχηγοί στούς συνδυασμούς πού πλειοψήφισαν στίς ἐκλογές.

Τήν τετραετία, γιά τήν ὁποία ἐκλέγονται τά Κοινοτικά καί Δημοτικά Συμβούλια, τή λέμε ἀνάλογα κοινοτική ἢ δημοτική περίοδο. Ἡ κοινοτική καί δημοτική περίοδος ἀρχίζει τήν 1η Ἰανουαρίου καί λήγει στίς 31 Δεκεμβρίου μετά ἀπό τέσσερα χρόνια.

Οἱ κοινοτικές καί δημοτικές ἐκλογές γίνονται κάθε τέσσερα χρόνια, τήν πρώτη Κυριακή μετά τίς 10 Ὀκτωβρίου. Μόνο ἂν μεσολαβήσει ἄλλο γεγονός εἶναι δυνατό νά ἀναβληθοῦν. Αὐτό ἔγινε στίς προτελευταίες κοινοτικές καί δημοτικές ἐκλογές, οἱ ὁποῖες, ἀντί νά γίνουν τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1963, ἔγιναν τόν Ἰούλιο τοῦ 1964, ἐπειδή μεσολάβησαν οἱ βουλευτικές ἐκλογές τοῦ Νοεμβρίου 1963 καί τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1964, καί στίς τελευταίες, οἱ ὁποῖες ἐξαιτίας τῆς δικτατορίας (1967 – 1974) ἔγιναν στίς 30 Μαρτίου 1975.

Ἡ ἀνάληψη τῶν καθηκόντων ἀπό τά ἐκλεγμένα Συμβούλια λέγεται ἐγκατάσταση τῶν Δημοτικῶν καί Κοινοτικῶν Ἀρχῶν. Ἡ ἐγκατάστασή τους, ὅταν οἱ ἐκλογές γίνονται κανονικά, γίνεται τήν 1η Ἰανουαρίου, ὅποτε καί ἀρχίζει ἡ κοινοτική καί δημοτική περίοδος.

Ο ΝΟΜΟΣ

Έννοια και διοικητική οργάνωση του Νομού

Η χώρα μας με βάση τη διαμόρφωση του εδάφους της χωρίζεται σε μεγάλα γεωγραφικά διαμερίσματα, π.χ. την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα, τη Θεσσαλία, την Ήπειρο κλπ. Κάθε γεωγραφικό διαμέρισμα είναι χωρισμένο σε Νομούς, όπως π.χ. η Πελοπόννησος στους Νομούς Κορινθίας, Αργολίδας, Αρκαδίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Ηλείας και Αχαΐας, και κάθε Νομός σε Έπαρχιες, όπως π.χ. ο Νομός Μεσσηνίας στις Έπαρχιες Καλαμάτας, Μεσσήνης, Πυλίας και Τριφυλίας.

Παλαιότερα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας μας, οι Νομοί και οι Έπαρχιες των Νομών, αποτελούσαν διοικητικές περιφέρειες και επικεφαλής τους ήταν οι Γενικοί Διοικητές στα γεωγραφικά διαμερίσματα, οι Νομάρχες στους Νομούς και οι Έπαρχοι στις Έπαρχιες. Σήμερα έχουν καταργηθεί οι Γενικοί Διοικητές και οι Έπαρχοι και υπάρχει μόνο ο θεσμός των Νομαρχών ως διοικητικών οργάνων των Νομών.

Σύμφωνα με τα παραπάνω Νομός είναι διοικητική περιφέρεια του Κράτους μας, ή όποια έχει ορισμένη έκταση και διοικείται από το Νομάρχη. Η έκταση, ή πρωτεύουσα και το όνομα κάθε Νομού έχουν οριστεί με νόμο. Σήμερα οι Νομοί της χώρας μας είναι 51. Ο Νομός Αττικής, που έχει πολύ μεγάλο πληθυσμό, έχει χωριστεί σε 4 Διαμερίσματα (Αθήνας, Πειραιά, Ανατολικής Αττικής και Δυτικής Αττικής).

Επικεφαλής κάθε Νομού βρίσκεται ο Νομάρχης, στα δέ Νομαρχιακά Διαμερίσματα ο Αναπληρωτής Νομάρχης. Ο Νομάρχης είναι ανώτερος από όλους τους πολιτικούς υπαλλήλους του Νομού. Είναι αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως στο Νομό και έχει τη διοίκησή του. Σάν αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως και διοικητής του Νομού ο Νομάρχης πρέπει να περιοδεύει στις Κοινότητες και τους Δήμους του Νομού του και να μελετά από κοντά και με ενδιαφέρον τα προ-

βλήματα και τις ανάγκες τους. Ἡ ἀνάθεση τόσο μεγάλου ἔργου, ὅπως εἶναι τό ἔργο τοῦ Νομάρχου, πρέπει νά γίνεται σέ πρόσωπα πού συγκεντρώνουν πολλές ικανότητες. Γ' αὐτόν ἀκριβῶς τό λόγο, γιά νά διοριστεῖ κανεῖς Νομάρχου, πρέπει:

α) νά ἔχει ἀνάλογη πρός τίς ἀπαιτήσεις τῆς θέσεως ἡλικία, β) νά ἔχει πτυχίον Ἀνώτατης Σχολῆς ἢ μιᾶς ἀπ' τίς Σχολές Εὐελπίδων, Δοκίμων ἢ Ἰκάρων καί γ) νά εἶναι ὑγιής. Ἀκόμη ὁ Νομάρχου πρέπει νά ἔχει ἦθος, δημόσια καί ἐθνική δράση, ἡγετικά προσόντα, διοικητικές ικανότητες κλπ. Ὁ διορισμός τοῦ Νομάρχου γίνεται μέ Προεδρικό Διάταγμα μετά ἀπό πρόταση τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑσωτερικῶν, δέν εἶναι δέ μόνιμος υπάλληλος, ἀλλά μετακλητός.

Γιά τήν καλύτερη λειτουργία τῆς διοικήσεως καί τήν ἐξυπηρέτηση τῶν πολιτῶν σέ κάθε Νομό λειτουργοῦν διάφορες διοικητικές ὑπηρεσίες, ὅπως εἶναι οἱ ἐκπαιδευτικές, γεωργικές, οικονομικές, δημοσίων ἔργων, ἀπασχολήσεως κ.λ.π. Ἐτσι οἱ πολίτες δέ θά χρειάζεται νά πηγαίνουν γιά τή διεκπεραίωση τῶν ὑποθέσεών τους στά Ὑπουργεῖα πού ἐδρεύουν στήν Πρωτεύουσα τοῦ Κράτους, ἀφοῦ μποροῦν νά ἐξυπηρετηθοῦν στό Νομό τους.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

1. Οί κυριότερες ιδιωτικές, συνεταιριστικές καί δημόσιες επιχειρήσεις

Ἡ παραγωγή καί ἡ κατανάλωση τῶν ἀγαθῶν τῶν μέσων δηλαδή πού εἶναι ἀπαραίτητα γιά τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, ἀναλαμβάνονται εἴτε ἀπό ἰδιῶτες (μεμονωμένα ἄτομα ἢ ὁμάδες ἀτόμων), ὅποτε κάνουμε λόγο γιά ἰδιωτικές επιχειρήσεις, εἴτε ἀπό τό σύνολο τῶν ἀνθρώπων ἑνός τόπου πού ἔχουν τό ἴδιο ἐπάγγελμα, ὅποτε κάνουμε λόγο γιά συνεταιριστικές επιχειρήσεις, εἴτε τέλος ἀπό τό Δημόσιο, ὅποτε κάνουμε λόγο γιά δημόσιες επιχειρήσεις. Σκοπός σέ κάθε ἰδιωτική ἐπιχείρηση εἶναι τό κέρδος, σέ κάθε συνεταιριστική ἢ ἐξυπηρέτηση τῶν συνεταιρῶν καί σέ κάθε δημόσια ἢ ἐξυπηρέτηση τοῦ συνόλου. Γιά κάθε ἐπιχείρηση χρειάζεται κεφάλαιο, δηλαδή χρήματα, τά ὁποῖα διαθέτουν στίς ἰδιωτικές οἱ ἰδιῶτες, στίς συνεταιριστικές οἱ συνεταιροί καί στίς δημόσιες τό Δημόσιο.

Κυριότερες ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις εἶναι οἱ βιομηχανικές, ἐμπορικές, γεωργικές, τεχνικές, ἀσφαλιστικές καί ἄλλες.

Ὅταν οἱ ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις γίνονται ἀπό πολλά ἄτομα μαζί, λέγονται **ἐταιρίες** καί διακρίνονται σέ **ὁμόρρυθμες, ἑτερόρρυθμες, ἀνώνυμες, περιορισμένης εὐθύνης καί ἀφανεῖς**. Τό εἶδος τῆς ἐταιρίας δηλώνουν τά γράμματα Ο.Ε., Ε.Ε., Α.Ε. καί Ε.Π.Ε., πού βλέπουμε πολλές φορές νά συνοδεύουν τήν ἐπωνυμία μιᾶς ἐπιχειρήσεως. Οἱ ἐταιρίες εἶναι νομικά πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου.

Ἐξάλλου κυριότερες συνεταιριστικές ἐπιχειρήσεις εἶναι οἱ πιστωτικοί, παραγωγικοί, προμηθευτικοί, καταναλωτικοί καί οἰκοδομικοί συνατερισμοί.

Τέλος κυριότερες δημόσιες ἐπιχειρήσεις εἶναι:

α) Οἱ κοινοτικές καί δημοτικές ἐπιχειρήσεις πού ἰδρύονται ἀπό

τίς Κοινότητες ή τούς Δήμους καί προσφέρουν τίς ύπηρεσίες τους στους κατοίκους τους. Τέτοιες έπιχειρήσεις είναι οί έπιχειρήσεις φωτισμού μέ άέριο, συγκοινωνιών, ύδρευσεως κλπ.

β) Οί κυρίως δημόσιες έπιχειρήσεις πού ίδρύονται άπό τό Κράτος καί προσφέρουν τίς ύπηρεσίες τους σ' όλους τούς πολίτες. Τέτοιες έπιχειρήσεις είναι ή Δημόσια Έπιχείρηση Ήλεκτρισμού (ΔΕΗ), ό Όργανισμός Σιδηροδρόμων Έλλάδος (ΟΣΕ), τά μονοπώλια κ.ά.

Στίς δημόσιες έπιχειρήσεις θά μπορούσαμε ν' άναφέρουμε καί όρισμένους όργανισμούς, οί όποιοι έγιναν μέ τή φροντίδα του Κράτους καί έχουν σάν έργο τή συγκέντρωση καί διάθεση στό έσωτερικό ή στίς άγορές του έξωτερικού όρισμένων προϊόντων. Τέτοιοι όργανισμοί είναι π.χ. ό Αυτόνομος Σταφιδικός Όργανισμός (ΑΣΟ) γιά τή σταφίδα, ή Κεντρική Ύπηρεσία Διαχειρίσεως Έγχωρίων Προϊόντων (ΚΥΔΕΠ) γιά τό σιτάρι καί τό μπαμπάκι, ή Συνεταιριστική Ένωση Καπνοπαραγωγών Έλλάδος (ΣΕΚΕ) γιά τόν καπνό κλπ.

Άκόμη στίς δημόσιες έπιχειρήσεις θά μπορούσαμε ν' άναφέρουμε καί τόν Έλληνικό Όργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ), ό όποιος έχει σκοπό τήν τουριστική άξιοποίηση τής χώρας μας, τόν Όργανισμό Τηλεπικοινωνιών Έλλάδος (ΟΤΕ), ό όποιος έχει σκοπό τήν εκμετάλλευση των τηλεπικοινωνιών, καί τούς λοιπούς όργανισμούς πού ιδρύθηκαν άπό τό Κράτος ή έπιβλέπονται άπό τό Κράτος.

2. Δημοσία ύγιεινή καί κοινωνικές άσφαλίσεις

Τό πιό πολύτιμο καί περιζήτητο άγαθό στόν άνθρωπο είναι ή υγεία, άπό τήν όποία έξαρτάται πολύ ή δύναμη καί ή πρόοδος του Κράτους. Γι' αυτό ή φροντίδα γιά τήν υγεία των ανθρώπων είναι μεγάλη τόσο άπό τούς ιδιώτες, όσο καί άπό τό Κράτος. Έτσι γιά τήν προστασία τής υγείας των πολιτών ύπάρχουν τά ιδιωτικά ίατρεία καί οί ιδιωτικές κλινικές, όπου μπορεί νά καταφεύγει ό άσθενής γιά τή θεραπεία του, ένώ παράλληλα μέ τήν ιδιωτική πρωτοβουλία εκδηλώνεται άμέριστη καί ή φροντίδα του Κράτους. Τή φροντίδα του Κράτους τή λέμε δημόσια ύγιεινή καί τίς ύπηρεσίες του ύπηρεσίες δημοσίας ύγιεινής. Η λειτουργία των ύπηρεσιών τής δημοσίας ύγιεινής είναι άπαραίτητη, διότι ή υγεία είναι κάτι πού δέν ένδιαφέρει μόνο τό άτομο, αλλά καί τό σύνολο καί διότι δέν έχουν όλοι τήν οικονο-

μική δυνατότητα νά προστατεύσουν τήν υγεία τους μέ δικά τους έξοδα.

Ἀπαραίτητο ἐπίσης εἶναι νά λειτουργοῦν καί οἱ κοινωνικές ἀσφαλίσεις. Λέγοντας **κοινωνικές ἀσφαλίσεις** ἐννοοῦμε τά μέτρα πού λαμβάνονται γιά τήν προστασία τοῦ ἀνθρώπου κατά τό χρόνο πού δέ θά μπορεῖ νά ἐργάζεται καί νά ἐξασφαλίζει τά ἀπαραίτητα γιά τή ζωή του (ἀνεργία, ἀναπηρία, γηρατειά κλπ.).

Στή χώρα μας ὑπάρχουν καί συνεχῶς ἀναπτύσσονται καί οἱ ὑπηρεσίες δημοσίας ὑγιεινῆς καί οἱ κοινωνικές ἀσφαλίσεις.

α) Οἱ ὑπηρεσίες **δημοσίας ὑγιεινῆς** ἐργάζονται ὡς ἐξῆς:

1) Παρακολουθοῦν τήν υγειονομική κατάσταση τῶν πολιτῶν μέ τά υγειονομικά κέντρα καί τούς υγειονομικούς σταθμούς.

2) Παίρνουν προληπτικά μέτρα γιά τήν υγεία τῶν πολιτῶν μέ τούς ἐμβολιασμούς, τούς ψεκασμούς (ραντίσματα) γιά τήν ἐξολόθρευση τῶν βλαβερῶν ἐντόμων, τίς ἀπολυμάνσεις καί τήν ἐξέταση τῶν πωλουμένων τροφίμων ἀπό τούς ἀστίατρος.

3) Παρέχουν νοσοκομειακή, ἰατρική καί φαρμακευτική περίθαλψη στούς ἄπορους ἀσθενεῖς μέ τά δημόσια νοσοκομεῖα καί ἰατρεῖα.

4) Παρέχουν τίς πρῶτες βοήθειες μέ τό Σταθμό Πρώτων Βοηθειῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ (ΕΕΣ) καί τοῦ Ἰδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ).

5) Παρέχουν πλήρη ἰατροφαρμακευτική καί νοσοκομειακή περίθαλψη στούς δημοσίους ὑπαλλήλους καί τούς ὑπαλλήλους τῶν ἄλλων δημοσίων ἰδρυμάτων.

Ἐπηρεσίες δημοσίας ὑγιεινῆς στή χώρα μας εἶναι τά Ἐγειονομικά Κέντρα, οἱ Ἐγειονομικοί Σταθμοί, τά Κοινοτικά Ἰατρεῖα, τά Γενικά Κρατικά Νοσοκομεῖα καί τά Εἰδικά Νοσοκομεῖα, πού ὑπάρχουν σέ ὄλες τίς μεγάλες πόλεις καί ὑπάγονται στό Ἐπουργεῖο Κοινωνικῶν Ἐπηρεσιῶν.

β) Οἱ **Κοινωνικές ἀσφαλίσεις** στή χώρα μας εἶναι διάφορες γιά τίς διάφορες τάξεις τῶν ἐργαζομένων. Γιά τήν ἀσφάλιση τῶν δημοσίων πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων μεριμνᾷ τό Κράτος, γιά τήν ἀσφάλιση τῶν ἐργαζομένων τάξεων τό Ἰδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ), γιά τήν ἀσφάλιση τῶν ἀγροτῶν ὁ Ὄργανισμός

Γεωργικών Ἀσφαλίσεων (ΟΓΑ), γιά τήν ἀσφάλιση τῶν ἐπαγγελματιῶν καί βιοτεχνῶν τό Ταμεῖο Ἐπαγγελματιῶν καί Βιοτεχνῶν Ἑλλάδος (ΤΕΒΕ), γιά τήν ἀσφάλιση τῶν δικηγόρων, συμβολαιογράφων κ.ἄ. τό Ταμεῖο Συντάξεως Νομικῶν, γιά τήν ἀσφάλιση τῶν κληρικῶν καί ιεροψαλτῶν τό Ταμεῖο Ἀσφαλίσεως Κλήρου Ἑλλάδος (ΤΑΚΕ) κλπ.

Γενικά θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι ὅλες οἱ τάξεις τῶν ἐργαζομένων εἶναι ἀσφαλισμένες σέ κάποιον ἀσφαλιστικό ὄργανισμό. Ἔτσι ὑπάρχουν ἀσφαλιστικοί ὄργανισμοί (Ταμεῖα) καί γιά τοὺς ὑπαλλήλους τῶν νομικῶν προσώπων (π.χ. κοινοτικούς καί δημοτικούς ὑπαλλήλους), γιά τοὺς ὑπαλλήλους τῶν ἰσσοφορῶν ὄργανισμῶν (π.χ. ὑπαλλήλους ΟΤΕ), γιά τοὺς ἐπιχειρηματίες (π.χ. ἐμπόρους, ἐργολάβους, αὐτοκινητιστές κλπ.) καί γιά τοὺς ἐλεύθερους ἐπαγγελματίες (π.χ. γι-ατροὺς, δικηγόρους, ἠθοποιούς κλπ.).

Ἡ ἀσφάλιση τῶν ἐργαζομένων στὸν ὄργανισμό πού ἀσφαλίζει τήν τάξη τους δέν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέλησή τους, ἀλλὰ εἶναι ὑποχρεωτική. Γιά τήν ὑποχρεωτική ἀσφάλιση φροντίζει τό Κράτος, τό ὅποιο ἐπεμβαίνει καί ὑποχρεώνει τοὺς ἐργαζόμενους νά ἀσφαλιστοῦν καί τοὺς ἐργοδότες νά τοὺς ἀσφαλίσουν. Ἐπίσης τό Κράτος ἐλέγχει τοὺς ἀσφαλιστικούς ὄργανισμούς γιά τήν καλή λειτουργία τους.

Ὅλοι οἱ ἀσφαλιστικοί ὄργανισμοί ἔχουν σάν ἀποστολή νά προστατεύουν:

1) Τὴ **ζωή** τῶν ἀσφαλισμένων τους, παρέχοντας σύνταξη στοὺς γέροντες, στοὺς ἀνάπηρους, στή χήρα καί στὰ ὀρφανὰ ἐκείνων πού πεθαίνουν κλπ.

2) Τὴν **ὕγεια** τῶν ἀσφαλισμένων τους, παρέχοντας σ' αὐτοὺς πλήρη ἢ μερική ἱατρική, νοσοκομειακή καί φαρμακευτική περίθαλψη.

3) Τὴ **μητρότητα** στίς ἀσφαλισμένες γυναῖκες, παρέχοντας ἐπίδομα τοκετοῦ καί ἐξασφαλίζοντας ἄδεια ἐγκυμοσύνης καί τοκετοῦ.

3. Ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις καί συνδικαλισμός

Τὴ ζωὴ του ὁ ἄνθρωπος τήν κερδίζει μέ τήν ἐργασία του, πού λέγεται καί ἐπάγγελμα. Ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματα δημιουργοῦνται στὸν ἄνθρωπο ὀρισμένα προβλήματα, τὰ ὅποια πρέπει ν' ἀντιμετωπίσει καί τὰ ὅποια εἶναι κοινὰ σ' ὄλους ἐκείνους πού ἔχουν τό ἴδιο ἐπάγ-

γελμα. Είναι φυσικό ή αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργούνται στα διάφορα επαγγέλματα να είναι αποτελεσματικότερη όταν αναλαμβάνεται από το σύνολο των εργαζομένων σε κάθε επάγγελμα, παρά όταν επιχειρείται από τον καθένα χωριστά. Για ν' αναλάβει όμως ένα σύνολο με το ίδιο επάγγελμα την υποστήριξη των συμφερόντων του, πρέπει να έχει ενωμένα τα μέλη του. Τήν ένωση αυτή τήν επιτρέπει το Σύνταγμα, το οποίο ορίζει ότι οι Έλληνες μπορούν να κάνουν σωματεία και ενώσεις για την υποστήριξη των συμφερόντων τους. Αυτό γίνεται κατά επαγγέλματα και έτσι έχουμε τις διάφορες επαγγελματικές οργανώσεις. Τις επαγγελματικές οργανώσεις στη χώρα μας τις διακρίνουμε σε **σωματεία, επιμελητήρια και συνεταιρισμούς.**

Για να γίνει ένα σωματείο απαιτούνται οι εξής προϋποθέσεις:

α) Να τό αποφασίσουν τό λιγότερο 20 άτομα τής ίδιας επαγγελματικής τάξεως.

β) Να γίνει καταστατικό του σωματείου, τό όποιο να όρίζει τό όνομα, τήν έδρα, τό σκοπό, τίς προϋποθέσεις για τήν έγγραφή και διαγραφή των μελών του, τον τρόπο τής διοικήσεως, τούς πόρους του και τήν τύχη τής περιουσίας του μετά τή διάλυσή του.

γ) Να υποβληθεί αίτηση στό Πρωτοδικείο τής περιφέρειας που πρόκειται να ίδρυθεί τό σωματείο. Τό Πρωτοδικείο είναι υποχρεωμένο, όταν υπάρχουν οι προϋποθέσεις αυτές, να τό αναγνωρίσει.

Ό σκοπός κάθε επαγγελματικού σωματείου δέν είναι τό κέρδος, αλλά ή υποστήριξη των συμφερόντων των μελών του.

Ό όργάνωση των διαφόρων επαγγελματικών τάξεων σε σωματεία και συνεταιρισμούς για τήν υποστήριξη των συμφερόντων τους λέγεται **συνδικαλισμός** και οι άγωνες τους συνδικαλιστικοί άγωνες. Ό συνδικαλισμός είναι άρκετά ανεπτυγμένος στις πολιτισμένες χώρες και προστατεύει αποτελεσματικά τά συμφέροντα των εργαζομένων τάξεων, όταν μάλιστα δέ δίνει πολιτικό χρώμα στους άγωνες του. Σκοπός του συνδικαλισμού δέν είναι ή ανάμιξη στην πολιτική, αλλά ή υποστήριξη των συμφερόντων των μελών του. Γι' αυτό πρέπει ν' απέχει από πολιτικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιό διοικητικό σύστημα λέμε συγκεντρωτικό καί ποιό ἀποκεντρωτικό;
2. Τί εἶναι τοπική αὐτοδιοίκηση;
3. Τί εἶναι τά Νομικά Πρόσωπα καί σέ τί διακρίνονται;
4. Τί λέμε Κοινότητα καί τί Δήμο;
5. Τί προϋποθέσεις χρειάζονται γιά τήν ἀναγνώριση μιᾶς Κοινότητας ἢ ἑνός Δήμου;
6. Ποιά εἶναι τά διοικητικά ὄργανα τῆς Κοινότητας καί τοῦ Δήμου;
7. Τί εἶναι κοινοτική καί δημοτική περίοδος καί πόσο διαρκεῖ;
8. Τί εἶναι Νομός καί πόσοι εἶναι οἱ Νομοί τῆς Χώρας μας;
9. Ποιά εἶναι ἡ θέση τοῦ Νομάρχου στό Νομό;
10. Τί προσόντα πρέπει νά διαθέτει ὁ ὑποψήφιος Νομάρχης;
11. Ποιές μορφές παίρνουν οἱ διάφορες ἐταιρίες;
12. Ποιές εἶναι οἱ κυριότερες δημόσιες ἐπιχειρήσεις;
13. Πῶς ἐργάζονται οἱ ὑπηρεσίες δημοσίας ὑγιεινῆς;
14. Τί προστατεύεται ἀπό τούς ἀσφαλιστικούς ὀργανισμούς τῶν ἐργαζομένων;
15. Ποιές προϋποθέσεις χρειάζονται γιά νά ἰδρυθεῖ ἕνα σωματεῖο;
16. Τί λέμε συνδικαλισμό;

Ἀσκήσεις

1. Κάνετε στό σπίτι σας μιᾶ ἐργασία γιά τήν Κοινότητα ἢ τό Δήμο σας παίρνοντας στοιχεῖα ἀπό τή Γεωγραφία καί τήν Ἱστορία.
2. Κάνετε τήν ἴδια ἐργασία γιά τό Νομό σας.
3. Σημειώστε ἀπό τίς ἀπογραφές πού ἔχουν γίνει τά τελευταῖα εἴκοσι χρόνια τίς μεταβολές στόν πληθυσμό τοῦ τόπου σας (Κοινότητας, Δήμου καί Νομοῦ) καί προσπαθεῖστε νά προσδιορίσετε τά αἷτια πού προκάλεσαν τήν αὐξηση, τή μείωση ἢ καί τή στασιμότητά του. (Αἷτια πού προκαλοῦν τίς μεταβολές στόν πληθυσμό ἑνός τόπου εἶναι ἡ φυσική αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ «Γεννήσεις-θάνατοι», ἡ ἀστυφιλία καί ἡ μετανάστευση).



ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

1. Γενικές αρχές τής ελευθερίας

α) Γενικά.

Είναι γνωστό ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει μόνος του, αλλά είναι υποχρεωμένος να ζει με τους συνανθρώπους του. Τό σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού ζοῦν μαζί τό λέμε **κοινωνία** καί τή ζωή τους μέσα στήν κοινωνία **κοινωνική ζωή**. Στήν κοινωνία καί τήν κοινωνική ζωή ὁ ἄνθρωπος μπαίνει μέ δύο βασικά δικαιώματα: τό δικαίωμα νά συντηρήσει τό σῶμα του καί τό δικαίωμα ν' ἀναπτύξει τό πνεῦμα του.

Τά δύο αὐτά δικαιώματα ἀνήκουν σ' ὅλους τούς ἀνθρώπους καί δημιουργοῦν στόν καθένα μιά ἀπαιτήση καί μιά ὑποχρέωση· τήν ἀπαιτήση νά γίνουν σεβαστά τά δικά του δικαιώματα καί τήν ὑποχρέωση νά σεβαστεῖ τά ἴδια δικαιώματα στούς ἄλλους. Για νά ἱκανοποιηθεῖ ὁμως ἡ ἀπαιτήση τοῦ ἀνθρώπου καί νά γίνουν σεβαστά τά δικαιώματά του, πρέπει νά εἶναι **ἐλεύθερος**. Πρέπει δηλαδή νά μπορεί ν' ἀναπτύσσει τή δραστηριότητά του χωρίς νά ἐμποδίζεται ἀπό κανένα. Πρέπει νά μπορεί νά ἐργάζεται καί νά διαθέτει τά προϊόντα ἐργασίας του ἐλεύθερα. Πρέπει νά σκέπτεται ἐλεύθερα καί νά ἐκφράζει τή

σκέψη του χωρίς περιορισμό. Πρέπει μ' άλλα λόγια νά είναι ελεύθερος σ' όλες τις εκδηλώσεις της ζωής του.

Παράλληλα όμως ο άνθρωπος έχει τήν υποχρέωση νά σεβαστεί τά ίδια δικαιώματα στους συνανθρώπους του. Καί εκείνοι πάλι πρέπει νά μήν περιορίζονται στή δραστηριότητά τους γιά τή συντήρηση τοῦ σώματος καί τήν ανάπτυξη τοῦ πνεύματός τους ἀπό κανένα, ἀλλά νά μποροῦν νά ἐργάζονται καί νά διαθέτουν τόν καρπό τῆς ἐργασίας τους ἐλεύθερα· νά σκέπτονται ἐλεύθερα καί νά ἐκφράζουν τή γνώμη τους χωρίς περιορισμό· νά εἶναι δηλαδή ἐλεύθεροι σ' όλες τους τίς ἐκδηλώσεις.

Γιά νά γίνουν κατορθωτά αὐτά πρέπει κάθε ἄνθρωπος νά γνωρίζει ὅτι ἡ ἐλευθερία του φτάνει μέχρις ἐκεῖ πού τελειώνουν τά δικαιώματα τῶν ἄλλων ἢ καλύτερα ὅτι ἡ δράση του δέν πρέπει νά βλάπτει τούς συνανθρώπους του. Ἡ ἐλευθερία σ' αὐτή τή δράση τοῦ ἀνθρώπου, στή δράση δηλαδή πού δέ βλάπτει τούς ἄλλους, ἀποτελεῖ καί τήν ἀληθινή ἐλευθερία. Αὐτή ἡ ἀληθινή ἐλευθερία ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, γιατί εἶναι χωρίς ἀξία ἡ ζωή, ὅταν δέν μπορεῖ κανεὶς νά τή ζήσει ἐλεύθερα.

Τήν ἀληθινή ἐλευθερία ἐξασφαλίζουν στόν ἄνθρωπο δύο παράγοντες: ὁ γραπτός ἀνθρώπινος νόμος ἢ τό **δίκαιο** καί ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως ἢ ἡ **ἠθική**. Ὁ γραπτός ἀνθρώπινος νόμος ἢ τό δίκαιο καθορίζει τά ὄρια τῆς ἐλευθερίας στή δράση τοῦ ἀνθρώπου καί τόν ὑποχρεώνει νά μήν τά ξεπερνᾷ, ἐνῶ ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως ἢ ἡ ἠθική, ὅταν δέν ἔχει διαφθαρεῖ, κάνει τόν ἄνθρωπο νά σέβεται τόν ἑαυτό του καί τούς συνανθρώπους του χωρίς κανένα ἐξαναγκασμό.

Ὁ γραπτός ἀνθρώπινος νόμος ἢ τό δίκαιο, ὅπως καί ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως ἢ ἡ ἠθική δέν ἐξασφάλισαν πάντοτε στό πέρασμα τῶν αἰώνων τήν ἀληθινή ἐλευθερία στόν ἄνθρωπο. Διότι στίς περιπτώσεις πού ὁ ἀνθρώπινος νόμος ἦταν δημιούργημα τοῦ μονάρχη ἢ τῶν ὀλίγων, πού εἶχαν στά χέρα τους τήν ἐξουσία, ἐνδιαφερόταν νά στηρίξει τήν ἐξουσία ἐκείνων καί ὄχι νά δώσει ἐλευθερία στό λαό. Ἀντίθετα, ὁ μονάρχης ἢ οἱ ὀλίγοι περιορίζαν τό λαό, γιά νά διατηροῦν τήν ἐξουσία τους. Μόνο ὅταν ὁ λαός πῆρε στά χέρια του τήν ἐξουσία καί ἔγραψε ὁ ἴδιος τούς νόμους γιά τή διοίκησή του ἐξασφαλίστηκε στόν ἄνθρωπο μέ τή νομοθεσία ἡ ἀληθινή ἐλευθερία.

Οί νόμοι, πού του εξασφάλισαν τήν ἐλευθερία, ὀνομάστηκαν **δημοκρατικοί θεσμοί**.

Ἐξάλλου στίς περιπτώσεις πού ὁ ἄγραφος ἠθικός νόμος ἤ ἡ ἠθική σκεπάστηκε ἀπό τόν ἀνθρώπινο ἐγωϊσμό δέν μπόρεσε νά σεβαστεῖ τήν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καί ν' ἀναγνωρίσει τήν ἐλευθερία του. Ἔτσι ἐγινε στή μοναρχία καί στήν ὀλιγαρχία συνεργός στόν περιορισμό τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου καί στή δημοκρατία ἐμπόδιο στή λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν. Μόνο, ὅταν παραμερίστηκε ὁ ἐγωϊσμός, μπόρεσε ὁ ἄνθρωπος νά σεβαστεῖ τόν ἑαυτό του πρῶτα καί ἔπειτα τοὺς ἄλλους. Τότε τά ἦθη του ἐγιναν στήν πραγματικότητα δημοκρατικά ἦθη.

Μετά ἀπό αὐτά γίνεται φανερό ὅτι μόνο οἱ δημοκρατικοί θεσμοί χωρίς τά δημοκρατικά ἦθη ἢ μόνο τά δημοκρατικά ἦθη χωρίς τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς δέν μποροῦν νά εξασφαλίσουν τήν ἀληθινὴ ἐλευθερία στόν ἄνθρωπο. Χρειάζεται ἡ συνύπαρξη καί τῶν δύο. Διαφορετικά οἱ δημοκρατικοί θεσμοί χωρίς τά δημοκρατικά ἦθη κατανοῦν νεκρὸ γράμμα καί τά δημοκρατικά ἦθη χωρίς τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς παραμένουν μόνο καλὴ θέληση.

Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητη ἀλήθεια τὸ γεγονός ὅτι οἱ δημοκρατικοί θεσμοί ἐξευγενίζουν τήν ψυχὴ καί ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ, ὅταν εἶναι ὑγιής, δημιουργεῖ τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς. Γι' αὐτὸ ὅπου ὑπάρχουν δημοκρατικοί θεσμοί ὑπάρχουν καί δημοκρατικά ἦθη καί ὅπου ὑπάρχουν δημοκρατικά ἦθη καθιερώνονται καί δημοκρατικοί θεσμοί. Οἱ δημοκρατικοί θεσμοί μαζί μέ τά δημοκρατικά ἦθη θέτουν τίς γενικὲς ἀρχές τῆς ἐλευθερίας.

Ἔτσι, ἡ ἀναγνώριση δικαιωμάτων καί ὑποχρεώσεων στόν πολίτη, ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δικαιοσύνη καί ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς ἐργασίας, τά καθήκοντα πρὸς τήν οἰκογένεια καί τήν κοινωνία, ὁ σεβασμός τῆς ἰδιωτικῆς καί τῆς δημοσίας περιουσίας, τά καθήκοντα πρὸς τήν πατρίδα καί τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου στή μόρφωση, πού καθιερώνουν οἱ δημοκρατικοί θεσμοί καί τά δημοκρατικά ἦθη καί πού ἐξετάζονται παρακάτω, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά οἱ γενικὲς ἀρχές τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

β) Τά δικαιώματα καί οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτη.

Πρῶτη καί βασικὴ ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου

είναι ή αναγνώριση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στόν πολίτη. Στην οργανωμένη κοινωνία (Πολιτεία ή Κράτος), πού ζει ό άνθρωπος, έχει σάν μέλος της όρισμένα δικαιώματα και όρισμένες υποχρεώσεις. **Δικαιώματα** είναι όλα όσα του ανήκουν, σύμφωνα μέ τό γραπτό και τό άγραφο δίκαιο, και **υποχρεώσεις** όσα πρέπει νά κάνει για τήν κοινωνία πού ζει, σύμφωνα πάλι μέ τό γραπτό και άγραφο δίκαιο.

Τά δικαιώματα πού αναγνωρίζονται στόν άνθρωπο από τό γραπτό δίκαιο μπορεί εύκολα νά τά απολαύσει, διότι τό δίκαιο του δίνει τή δύναμη νά τά υποστηρίξει. Τά δικαιώματα όμως πού του αναγνωρίζονται από τόν άγραφο νόμο, για νά τ' απολαύσει, πρέπει νά τά σεβαστούν οί συνάνθρωποί του. Τό ίδιο συμβαίνει και μέ τίς υποχρεώσεις. "Όσες υποχρεώσεις του επιβάλλει τό γραπτό δίκαιο τίς εκτελεί είτε θέλει, είτε δέ θέλει, διότι εξαναγκάζεται από τό νόμο. "Όσες όμως του επιβάλλει ό άγραφος ήθικός νόμος τίς εκτελεί χωρίς έξωτερικό εξαναγκασμό, αλλά υπακούοντας ελεύθερα στη φωνή τής ήθικής του συνειδήσεως.

Τό σύνολο τών δικαιωμάτων του ανθρώπου, πού αναγνωρίζονται από τό γραπτό δίκαιο και από τόν άγραφο ήθικό νόμο, μπορούμε νά χωρίσουμε σε πέντε κατηγορίες, τίς εξής:

1) Τά **άστικά δικαιώματα**. Άστικά δικαιώματα του πολίτη λέμε εκείνα πού έχει σάν ιδιώτης και είναι: α) τά **ένοχικά**, πού έχουν σχέση μέ τίς συναλλαγές, β) τά **έμπράγματα**, πού έχουν σχέση μέ τήν κινητή και άκίνητη περιουσία, γ) τά **οικογενειακά**, πού έχουν σχέση μέ τήν οικογένεια και δ) τά **κληρονομικά**, πού έχουν σχέση μέ τήν τύχη τής περιουσίας μετά τό θάνατο του ανθρώπου. Τό δίκαιο πού προστατεύει τά άστικά δικαιώματα του πολίτη λέγεται **Άστικό Δίκαιο**.

2) Τά **πολιτικά δικαιώματα**. Πολιτικά δικαιώματα του πολίτη λέμε εκείνα πού του επιτρέπουν νά παίρνει μέρος στην άσκηση τής κρατικής εξουσίας και είναι τό δικαίωμα νά εκλέγει ελεύθερα μέ τήν ψήφο του τά όργανα του Κράτους, τό δικαίωμα νά εκλέγεται ό ίδιος, τό δικαίωμα νά διορίζεται υπάλληλος στις δημόσιες υπηρεσίες και τό δικαίωμα νά γίνεται ένορκος και νά παίρνει μέρος στην άπονομή τής δικαιοσύνης. Τά πολιτικά δικαιώματα αναγνωρίζονται στόν άνθρωπο και προστατεύονται από τό Σύνταγμα και τούς άλλους νόμους

του Κράτους. Για την άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων χρειάζονται όρισμένες προϋποθέσεις (ήλικία, γνώσεις κλπ.), επειδή ενδιαφέρουν το σύνολο των πολιτών. Για να μπορεί π.χ. ένας να ψηφίσει στη χώρα μας, πρέπει να έχει συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας του κλπ.

3) **Τά ατομικά δικαιώματα.** Άτομικά δικαιώματα ή και **άτομικές ελευθερίες**, όπως άλλωστε λέγονται, λέμε τά δικαιώματα που έχει ο άνθρωπος σαν ελεύθερη προσωπικότητα και είναι ακριβώς το δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας, το δικαίωμα της πνευματικής ελευθερίας και το δικαίωμα της οικονομικής ελευθερίας. Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα να είναι ελεύθερος, να μην παραβιάζεται ή κατοικία του, να σκέπτεται και να εκφράζει τη σκέψη του ελεύθερα, να ακολουθεί όποια θρησκεία θέλει, να κάνει όποια εργασία θέλει και να διαθέτει το εισόδημά του όπου και όπως θέλει. Τά ατομικά δικαιώματα αναγνωρίζονται και προστατεύονται επίσης από το Σύνταγμα.

4) **Τά κοινωνικά δικαιώματα.** Κοινωνικά δικαιώματα λέμε εκείνα που έχει ο άνθρωπος σαν μέλος της ανθρώπινης κοινωνίας και είναι όσα αναφέρονται στη ζωή, στην υγεία, στην εργασία και στην ασφάλειά του. Η εξασφάλιση των γηρατειών με τη σύνταξη, ή προστασία της αναπηρίας, ή ικανοποιητική αμοιβή της εργασίας κλπ. είναι μερικά από τά κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου. Τά δικαιώματα αυτά αναγνωρίζονται και προστατεύονται σήμερα στα ελεύθερα Κράτη με νόμους.

5) **Τά ήθικά δικαιώματα.** Ηθικά δικαιώματα λέμε εκείνα που αναγνωρίζονται από τον άγραφο ήθικό νόμο και προστατεύονται από τη θέληση του ανθρώπου. Ο εργάτης π.χ. έχει δικαίωμα να μην εργαστεί την ημέρα του θανάτου του πατέρα του. Το δικαίωμα αυτό δεν το προστατεύει ο νόμος, αλλά η ήθική, ή όποια υποχρεώνει τον εργοδότη να δώσει άδεια στον εργάτη.

Έκτός από δικαιώματα ο πολίτης έχει και **υποχρεώσεις**. Ειδικότερα έχει τόσες υποχρεώσεις, όσα είναι και τά δικαιώματά του. Άπέναντι σε κάθε δικαίωμά του βρίσκεται και μία υποχρέωση ή καλύτερα σε κάθε δικαίωμά του αντιστοιχεί και μία υποχρέωση. Ό,τι αποτελεί δικαίωμα του πολίτη είναι υποχρέωση του συνανθρώπου του και ό,τι αποτελεί δικαίωμα του συνανθρώπου του είναι υποχρέωση δική του, ενώ ταυτόχρονα όλοι οί πολίτες έχουν υποχρέωση προς

τήν Πολιτεία αντίστοιχες τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

Γι' αὐτούς ἀκριβῶς τούς λόγους μποροῦν νά διακριθοῦν καί οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτη σέ ἀστικές, ἀτομικές, κοινωνικές καί ἠθικές. Ἡ ὑποχρέωση π.χ. τοῦ ἀγοραστή νά πληρώσει γιά τό ψυγεῖο πού ἀγόρασε εἶναι ἀστική ὑποχρέωση, ἡ ὑποχρέωση τοῦ πολίτη νά ψηφίσει εἶναι πολιτική ὑποχρέωση, ἡ ὑποχρέωση τοῦ ἀνθρώπου νά σεβαστεῖ τίς θρησκευτικές πεποιθήσεις τοῦ συνανθρώπου του εἶναι ἀτομική ὑποχρέωση, ἡ ὑποχρέωση τοῦ πολίτη νά μὴ διαταράξει τήν ἡσυχία τοῦ συνανθρώπου του εἶναι κοινωνική ὑποχρέωση καί ἡ ὑποχρέωση τοῦ ἐργοδότη νά δώσει ἄδεια στόν ἐργάτη κατά τήν ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ πατέρα του εἶναι ἠθική ὑποχρέωση.

Ὁ στενός σύνδεσμος πού ὑπάρχει μεταξύ τῶν δικαιωμάτων καί τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ πολίτη ἐπιβάλλει σ' αὐτόν νά μὴ ἐνδιαφέρεται μόνο γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων του, ἀλλά καί γιά τήν ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεών του. "Ἄλλωστε τότε μόνο ἔχει δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ ὅ,τι τοῦ ἀνήκει, ὅταν ὁ ἴδιος ἐκπληρώνει τίς ὑποχρεώσεις του στό ἀκέραιο καί τότε μόνο μιά κοινωνία προοδεύει, ὅταν οἱ πολίτες της δέ γνωρίζουν μόνο τά δικαιώματά τους, ἀλλά καί τίς ὑποχρεώσεις τους.

γ) Ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια.

Ἄξιοπρέπεια λέμε τό σεβασμό τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου καί ἀξιοπρεπή ὀνομάζουμε ἐκεῖνον πού σέβεται τήν προσωπικότητα τῆ δική του καί τήν προσωπικότητα τῶν ἄλλων.

Ἡ ἀξιοπρέπεια δέν ἐπιβάλλεται στόν ἄνθρωπο ἀπό τό γραπτό δίκαιο, ἀλλά εἶναι ἀπαιτήση τοῦ ἄγραφου ἠθικοῦ νόμου, τῆς ἠθικῆς. Γι' αὐτό ἀκριβῶς, ἐπειδή δηλαδή δέν ἐπιβάλλεται ἡ ἀξιοπρέπεια ἀπό τό γραπτό δίκαιο, ἀλλ' ἀπό τόν ἠθικό νόμο, κανένας ἄλλος δέν ἐξαναγκάζει τόν ἄνθρωπο νά εἶναι ἀξιοπρεπής παρά μόνο ὁ ἑαυτός του. Ἐπομένως ἡ ἀξιοπρέπεια δέν εἶναι παράγγελμα τοῦ νόμου, ἀλλά ἀρετή.

Ἡ ἀρετή αὐτή ἔχει μεγάλη σημασία γιά τήν ἁρμονική ζωή τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ἐξασφαλίζει τήν ἰσότητα μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ἐφόσον ὁ ἀξιοπρεπής ἄνθρωπος δέ θέλει νά ὑψώσει τόν ἑαυτό του πάνω ἀπό τούς ἄλλους εἰς θάρος τους καί δέν ἀνέχεται νά τόν ὑποτιμοῦν καί νά τόν θεωροῦν κατώτερο οἱ ἄλλοι. Ἀκόμη ἡ

ἀρετή αὐτή ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἁρμονικὴ ζωὴ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ὁ ἀξιοπρεπὴς ξέρει καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον ποιὰ δικαιώματα καὶ ποιὲς ὑποχρεώσεις ἔχει ὁ ἴδιος, καθὼς καὶ ποιὰ εἶναι τὰ δικαιώματα καὶ οἱ ὑποχρεώσεις τῶν συνανθρώπων του. Καὶ δὲν περιορίζεται μόνο στό νά ξέρει τὰ δικαιώματα καὶ τίς ὑποχρεώσεις τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ἄλλων, ἀλλά φροντίζει καὶ γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν ἐκτέλεση τῶν ὑποχρεώσεων του καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεων τῶν συνανθρώπων του. Τέλος ἔχει μεγάλη σημασία ἢ ἀξιοπρέπεια γιὰ τὴν ἁρμονικὴ ζωὴ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ὁ ἀξιοπρεπὴς δὲν ἔχει τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα πού μειώνουν τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κατεβάζουν στό ἐπίπεδο τοῦ ζώου.

Παρακολουθώντας τὸν ἀξιοπρεπὴ στίς διάφορες ἐκδηλώσεις του τὸν βλέπουμε πράγματι νά **σέβεται τὸν ἑαυτό του** καὶ τοὺς συνανθρώπους του καὶ ν' ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιὰ τὴν ἁρμονία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Πρῶτα πρῶτα σεβόμενος τὸν ἑαυτό του δὲν εἶναι ποτέ δουλοπρεπής. Γιὰ καθετὶ πού ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκτήσει, δέ χρησιμοποιεῖ τὴν κολακεία καὶ τὰ πλάγια μέσα, ἀλλὰ στηρίζεται στὴν ἐργασία καὶ τὴν ἀξία του. Εἶναι περήφανος στὴν ψυχὴ καὶ δὲν ἐπιτρέπει στὸν ἑαυτό του τὴ δουλοπρέπεια. Γνωρίζει καλά ὅτι ὅποιος γίνεται σκουλήκι καὶ σέρνεται γιὰ νά κερδίσει κάτι, δὲν ἔχει δικαίωμα νά παραπονιέται, ὅταν τὸν καταπατοῦν. Γι' αὐτὸ ποτέ δέ γίνεται ὁ ἴδιος σκουλήκι.

Ἄκόμη σεβόμενος τὸν ἑαυτό του ὁ ἀξιοπρεπὴς λατρεύει τὴν ἀλήθεια καὶ ἀπεχθάνεται τὸ ψέμα, τὸ ὁποῖο θεωρεῖ κατώτερο καὶ ἐξευτελιστικὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Γι' αὐτὸ δὲν ὑποκρίνεται ποτέ του. Τὸν διακρίνει πάντα ἡ εὐθύτητα στὴ συμπεριφορὰ του. "Ἐτσι κάνει τοὺς ἄλλους νά τὸν ὑπολογίζουν καὶ νά ἔχουν ἐμπιστοσύνη στὰ λόγια του.

Ὁ σεβασμὸς τέλος τοῦ ἑαυτοῦ του κάνει τὸν ἀξιοπρεπὴ νά αὐτοπροστατεύεται ἀπὸ ἐλαττώματα καὶ πάθη πού ἐξευτελίζουν τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα. Γι' αὐτὸ δέ θά τὸν βροῦμε ποτέ μεθυσμένο, δέ θά τὸν συναντήσουμε ποτέ ὀργισμένο, δέ θά τὸν δοῦμε ποτέ ἐκδικητικὸ καὶ γενικά δέ θά τὸν δοῦμε ποτέ νά ἔχει χάσει τὸν ἔλεγχο τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ νά σέρνεται πίσω ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά του καὶ τὰ πάθη του.

Ἐξάλλου **σεβόμενος τοὺς ἄλλους** ὁ ἀξιοπρεπὴς δὲν τοὺς ἐπιτρέπει

νά τόν κολακεύουν καί νά γίνονται δουλοπρεπεῖς. Δέν ἐπιχειρεῖ νά προσβάλλει τά δικαιώματά τους καί δέν ξεχνᾷ τίς ὑποχρεώσεις του. Δέ χαίρεται γιά τήν ἀδυναμία τους καί δέν τήν ἐκμεταλλεύεται. Λυπάται γιά τά ἐλαττώματά τους καί τά πάθη τους καί ἀγωνίζεται νά τούς διορθώσει.

Γενικά ὁ σεβασμός τοῦ ἑαυτοῦ του καί ὁ σεβασμός τῶν ἄλλων κάνουν τόν ἀξιοπρεπή νά διώχνει ἀπό κοντά του καθετί πού ἐξευτελίζει τήν ἀνθρώπινη προσωπικότητα, καθετί πού φονεύει τήν ἀγάπη πρὸς τήν ἐργασία καί καθετί πού σβήνει τό αἶσθημα τῆς εὐθύνης καί τοῦ καθήκοντος στόν ἄνθρωπο. Κάνει ἀκόμη τόν ἀξιοπρεπή νά θέλει νά ζεῖ μέ τίς δικές του δυνάμεις καί νά στηρίζεται πάντα στήν ἀξία του. Κάνει τέλος τόν ἀξιοπρεπή νά ζεῖ ἐλεύθερος μέσα στήν κοινωνία. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια εἶναι μιὰ ἀπό τίς γενικές καί πιό βασικές ἀρχές τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας.

δ) Ἡ δικαιοσύνη.

Ἄλλη σπουδαία ἀρχή τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ δικαιοσύνη. Εἶναι ὅμως θεμέλιο τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας ὄχι ἡ δικαιοσύνη ἐκείνη πού σημαίνει τήν ἀναγκαστική συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου στό γραπτό δίκαιο ἢ καλύτερα στούς νόμους τῆς Πολιτείας, ἀλλά ἡ δικαιοσύνη πού σημαίνει τή συνειδητή συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου στό γραπτό δίκαιο καί στόν ἄγραφο ἠθικό νόμο.

Πραγματικά, ἐκεῖνος πού συμμορφώνεται μόνο στούς νόμους τῆς Πολιτείας, γιά ν' ἀποφύγει τήν τιμωρία, δέ συμμορφώνεται διότι ὁ μόνος του νοιώθει τήν ἀνάγκη νά συμμορφωθεῖ σ' αὐτούς, ἀλλά διότι φοβάται τήν τιμωρία. Αὐτός ὅμως δέν μπορεί νά ὀνομαστεῖ δίκαιος, ἀλλά μόνο **νομοταγής**.

Δίκαιος λέγεται ἐκεῖνος πού νοιώθει ἀβίαστα τήν ἀνάγκη νά συμμορφωθεῖ τόσο στούς νόμους τῆς Πολιτείας, ὅσο, καί στούς ἄγραφους ἠθικούς νόμους καί τοῦ εἶναι ἄγνωστος ὁ φόβος, ἐνῶ, ὅ,τι κάνει, τό κάνει χάρη τοῦ δικαίου.

Γιά τήν ἐπικράτηση τῆς πραγματικῆς δικαιοσύνης, τῆς δικαιοσύνης δηλαδή πού σημαίνει τή συνειδητή συμμόρφωση στούς γραπτούς νόμους τῆς Πολιτείας καί στούς ἄγραφους ἠθικούς νόμους, πρέπει κάθε ἄνθρωπος νά ἐκτελεῖ μέ ἀκρίβεια τά καθήκοντά του, ν' ἀπαιτεῖ

τήν ίκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων του καί νά προστατεύει τό δίκαιο κατά τοῦ ἀδίκου. Μόνο ἡ ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου ἢ μόνο ἡ ἀπαίτηση τῶν δικαιωμάτων του ἢ αὐτά τά δυό χωρίς τό ἐνδιαφέρον γιά τήν ἐπικράτηση τοῦ δικαίου δέν μποροῦν νά ἐξασφαλίσουν τή δικαιοσύνη.

Στόν ἀγώνα του γιά τήν ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης ὁ ἄνθρωπος δέν πρέπει νά εἶναι οὔτε πολύ αὐστηρός οὔτε καί πολύ ἐπιεικής. Ἡ αὐστηρή δικαιοσύνη γίνεται πολλές φορές μεγάλη ἀδικία καί ἡ ἐπιείκεια στήν ἐφαρμογή τοῦ δικαίου γίνεται συχνά εὐκαιρία γιά καταχρήσεις. Ἡ ἀπαίτηση π.χ. τοῦ δανειστή πρὸς τόν ὀφειλέτη νά τοῦ ἐπιστρέψει τό δάνειο τή στιγμή πού ὁ ὀφειλέτης χρειάζεται τά χρήματα γιά τή θεραπεία του δέν εἶναι δικαιοσύνη, ἀλλά ἀδικία, ἀφοῦ ὁ δανειστής ἀδιαφορεῖ γιά τή ζωή τοῦ ὀφειλέτη του καί ἐνδιαφέρεται μόνο γιά τήν εἴσπραξη τῶν χρημάτων του. Ἐπίσης ἡ ἐπανελημμένη ἐπιείκεια στό συκοφάντη δέν ἀποτελεῖ δικαιοσύνη, ἀλλά εὐκαιρία νά συνεχίσει τίς συκοφαντίες του. Ἡ δικαιοσύνη ἐπομένως γιά τήν ἐπικράτησή της δέ θέλει οὔτε ἀδιάκριτη αὐστηρότητα, οὔτε ἀδιάκριτη ἐπιείκεια. Θέλει ἀκριβῶς κατά τήν ἐφαρμογή της νά ἐξετάζονται οἱ εἰδικές συνθήκες κάτω ἀπό τίς ὁποῖες ζεῖ ὁ ἄνθρωπος, θέλει μέ ἄλλα λόγια νά εἶναι διακριτική δικαιοσύνη.

Ἡ ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης στήν κοινωνική ζωή ἀποτελεῖ ἐκδήλωση τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι μόνο ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος πειθαρχεῖ στίς ἐπιταγές τοῦ δικαίου καί συμβάλλει στήν ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀρχή τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, πού τόν κάνει νά χαίρεται τά δικαιώματά του καί νά ἐκτελεῖ τίς ὑποχρεώσεις του χωρίς φόβο.

ε) Ἡ ἀλληλεγγύη.

Γιά τή συντήρηση καί τήν πρόοδο τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀπαραίτητο νά σταθεῖ ὁ ἕνας κοντά στόν ἄλλο ἢ καλύτερα εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀρμονική συνεργασία τῶν μελῶν της. Ἡ ἀρμονική συνεργασία τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ ὑποχρέωση γιά κάθε μέλος της. Τήν ὑποχρέωση αὐτή τή λέμε ἀλληλεγγύη.

Ἡ ἀλληλεγγύη σάν ὑποχρέωση τοῦ καθενός γιά μιὰ ἀρμονική συνεργασία μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους μέ σκοπό τή συντήρηση καί

τήν πρόοδο τῆς κοινωνίας εἶναι βιοτική καί ἠθική ἀνάγκη. Τή βιοτική ἀνάγκη τή δημιουργεῖ ἡ συμβίωση τῶν ἀνθρώπων μιᾶς κοινωνίας καί τήν ἠθική ἀνάγκη ἡ συμπάθεια τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ συν-ἀνθρώπο του.

Εἶναι γνωστό ὅτι ὁ ἄνθρωπος στήν κοινωνία ὅπου ζεῖ δέ μπορεῖ μόνος του νά ἐξασφαλίσει ὅσα τοῦ χρειάζονται γιά νά συντηρήσει τὸ σῶμα του καί ν' ἀναπτύξει τὸ πνεῦμα του. Τοῦ εἶναι ἀπαραίτητα καί τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τῶν συνανθρώπων του, ὅπως καί σ' αὐτούς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τῆς δικῆς του. Στόν ἀγρότη π.χ. εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τοῦ τεχνίτη, τοῦ βιομήχανου κλπ. ὅπως καί σ' αὐτούς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τοῦ ἀγρότη. Θά ἦταν δύσκολο νά συντηρηθεῖ ὁ ἄνθρωπος στή ζωὴ καί θά ἦταν ἀδύνατη ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ, ἂν ὁ καθένας ὑποχρεωνόταν νά ἐξασφαλίζει μόνος του τὰ ἀπαραίτητα γιά νά ζήσει. Δέ θά μπορούσε νά εἶναι ταυτόχρονα ὁ ἴδιος γεωργός, βιομήχανος, τεχνίτης κλπ. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἀπαραίτητὴ ἡ ἀλληλεγγύη μεταξύ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας. Εἶναι τόσο ἀπαραίτητη, ὅσο ἀπαραίτητὴ εἶναι καί ἡ συνεργασία τῶν διαφόρων μελῶν καί τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος γιά τὴ συντήρησή του.

Δέν εἶναι ὅμως μόνο ἡ βιοτική ἀνάγκη πού ἀπαιτεῖ τὴν ἀλληλεγγύη στά μέλη μιᾶς κοινωνίας. Τὴν ἀλληλεγγύη τὴ ζητᾶ καί μιὰ ἠθική ἀνάγκη καί συγκεκριμένα τὸ αἶσθημα τῆς συμπάθειας πού ὑπάρχει σέ κάθε ἄνθρωπο. Τὸ αἶσθημα τῆς συμπάθειας εἶναι ἀνεπτυγμένο περισσότερο στίς καλλιεργημένες ψυχές, οἱ ὁποῖες ἀφήνουν κατὰ μέρος τὸν ἐγωϊσμό τους καί βλέπουν τοὺς ἄλλους σάν τὸν ἑαυτό τους. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ὁ ἄνθρωπος δέ βλέπει τὸν συνάνθρωπό του σάν ἐχθρό, πού πρέπει νά ἐξοντώσει, ἀλλὰ σάν ἕνα δεῦτερο ἑαυτό του, πού χαίρεται νά τὸν ἐξυπηρετεῖ. Ἔτσι προσφέρει μὲ εὐχαρίστηση ὅ,τι θέλει νά τοῦ προσφέρουν οἱ ἄλλοι.

Ἔτσι μὲ τὴ συμπάθεια ἡ ἀλληλεγγύη, πού βασικά εἶναι ἀνάγκη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἀποκτᾶ τὸ τέλειο νόημά της καί γίνεται ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τους, ἀφοῦ ἐπιτρέπει στόν ἄνθρωπο νά ἀπολαύσει τὰ ὑλικά καί πνευματικά ἀγαθὰ σύμφωνα μὲ τίς ἀνάγκες του καί τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἁρμονικὴ συμβίωση μὲ τοὺς συνανθρώπους του.

ς') 'Η αξιοπρέπεια τής εργασίας.

Τήν εποχή πού υπήρχε ή διάκριση τών ανθρώπων σέ ελεύθερους καί σέ δούλους, υπήρχε καί διάκριση στήν εργασία. "Άλλη ήταν ή εργασία πού έπρεπε νά κάνουν οί δούλοι καί άλλη ή εργασία πού ταίριαζε στους ελεύθερους. "Ακόμη τήν εποχή εκείνη ή εργασία τών δούλων ήταν ανάξια σεβασμού, ένω ή εργασία τών ελευθέρων ανθρώπων ήταν σεβαστή. "Η εποχή όμως εκείνη πέρασε καί σήμερα ολοι οί άνθρωποι είναι ελεύθεροι καί ίσοι μεταξύ τους καί έχουν τό δικαίωμα νά κάνουν οποια εργασία θέλουν ανάλογα πάντοτε μέ τά προσόντα τους. "Άλλοι εργάζονται πνευματικά καί άλλοι χειρωνακτικά. "Άλλοι κάνουν επιχειρήσεις δικές τους καί άλλοι εργάζονται στίς επιχειρήσεις τών άλλων.

Όποιαδήποτε όμως εργασία καί αν εκλέξει ο άνθρωπος είναι σήμερα σεβαστή διότι δέν κρίνεται τό είδος της, αλλά ή σημασία της γιά τόν ίδιο πρώτα καί γιά τό κοινωνικό σύνολο έπειτα. "Αφού σκοπός κάθε εργασίας είναι ή εξασφάλιση τών αγαθών τής ζωής στόν εργαζόμενο καί τό κοινωνικό σύνολο γενικότερα, σωστό είναι, όταν πραγματοποιείται ο σκοπός αυτός, κάθε εργασία νά είναι σεβαστή καί νά μή γίνεται διάκριση. "Όπως π.χ. ή εργασία του μηχανικού εξυπηρετεί καί τόν ίδιο καί τό κοινωνικό σύνολο, έτσι καί ή εργασία του γεωργού, του εργάτη, του έμπορου κλπ. εξυπηρετεί καί τόν ίδιο, αλλά καί προσφέρει τίς υπηρεσίες της στό σύνολο.

Πόσο σεβαστή είναι ή εργασία σ' όλες της τίς μορφές γίνεται φανερό μέ μιá άπλή ματιά στήν καθημερινή ζωή του ανθρώπου. "Ο καταμερισμός πού υπάρχει στήν εργασία κάνει τόν ένα άπαραίτητο στόν άλλο. Καθένας έχει μιá όρισμένη εργασία πού τά προϊόντα της είναι άπαραίτητα στους άλλους. "Όσο άπαραίτητη είναι π.χ. ή εργασία του καθηγητή γιά τή μόρφωση τών παιδιών του αγρότη, του εργάτη κλπ., άλλο τόσο άπαραίτητη γιά τόν καθηγητή είναι ή εργασία εκείνων, διότι του εξασφαλίζει τά αναγκαία γιά τή ζωή του αγαθά. "Όσο άπαραίτητη πάλι είναι ή εργασία του δικηγόρου γιά τήν εξυπηρέτηση τών υποθέσεων τών άλλων, άλλο τόσο άπαραίτητη είναι ή εργασία τών άλλων γιά τό δικηγόρο κ.ο.κ.

Δημιουργείται λοιπόν μιá άλυσίδα μέ τίς διάφορες μορφές τής εργασίας, στήν όποία άλυσίδα κάθε κρίκος άντιστοιχεί σέ μιá μορφή

εργασίας. Όπως όμως κάθε κρίκος έχει ξεχωριστή δική του αξία στην αλυσίδα και είναι απαραίτητος για τη συνοχή της, έτσι και κάθε εργασία έχει ξεχωριστή δική της αξία και είναι απαραίτητη για την κοινωνία. Έπομένως κάθε άνθρωπος, οποιαδήποτε εργασία κι' αν κάνει, πρέπει να νοιώθει περήφανος, διότι κι αυτός προσφέρει με τη δύναμή του στο κοινωνικό σύνολο, ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει με την εργασία του ό,τι του χρειάζεται για να ζήσει. Παράλληλα δεν πρέπει ποτέ να κρίνει τό είδος της εργασίας, αλλά τόν τρόπο με τόν όποιο γίνεται και τή σημασία πού έχει ή εργασία για τόν εργαζόμενο και για τό σύνολο. Πρέπει πάντοτε να ξέρει ότι ή εργασία σέ οποιαδήποτε μορφή της δεν είναι ντροπή. Ντροπή είναι ή αποφυγή της εργασίας, διότι έτσι στερεί τόν εαυτό του ό άνθρωπος από τά αγαθά της ζωής και γίνεται παράσιτο της κοινωνίας.

Η αντίληψη αυτή για τήν εργασία είναι μία άκόμενη αρχή της ελευθερίας του ανθρώπου πού εξασφαλίζει τό σεβασμό της προσωπικότητάς του και τήν ισότητά του προς τούς άλλους.

ζ) Τά καθήκοντα του ανθρώπου προς τήν οικογένεια και τήν κοινωνική ζωή.

Η πρώτη μορφή της κοινωνικής ζωής του ανθρώπου ήταν ή οικογένεια. Έπειτα πολλές οικογένειες μαζί εγκαταστάθηκαν στο ίδιο μέρος και σχημάτισαν τή μικρή κοινωνία του χωριού ή της πόλεως, ενώ αργότερα οί μικρές αυτές κοινωνίες τών χωριών και τών πόλεων ενώθηκαν κάτω από τούς ίδιους νόμους και σχημάτισαν τίς μεγαλύτερες κοινωνίες τών Κρατών. Σήμερα ό άνθρωπος με τή γέννησή του γίνεται ταυτόχρονα μέλος τόσο της μικρής κοινωνίας πού λέγεται οικογένεια, όσο και της μεγαλύτερης κοινωνίας του χωριού ή της πόλεως και της κοινωνίας του Κράτους.

Οί δεσμοί του ανθρώπου με τήν οικογένεια και τήν κοινωνία, στην όποία ζει, είναι μεγάλοι. Με τήν οικογένεια τόν συνδέει κυρίως τό ίδιο αίμα, ενώ με τήν κοινωνία ή ίδια καταγωγή, τά ίδια ήθη και έθιμα, οί ίδιες παραδόσεις κλπ. Όπου δεν υπάρχουν οί δεσμοί αυτοί της ίδιας καταγωγής, τών ίδιων ήθων και έθιμων, τών ίδιων παραδόσεων κλπ. και πάλι τά μέλη της κοινωνίας δεν είναι άσυνδετα μεταξύ τους, αλλά συνδέονται κάτω από τήν ανάγκη της συμβίωσης και κάτω από τούς ίδιους νόμους.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴν οἰκογένεια καὶ μέσα στὴν κοινω-
νία δημιουργεῖ σ' αὐτὸν ὀρισμένες ὑποχρεώσεις, πού δὲν ἐπιβάλλον-
ται ἀπὸ γραπτὸ νόμο, ἀλλὰ τίς ὑπαγορεύει ὁ ἀγραφοῦς ἠθικός νόμος.
Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλές ὑποχρεώσεις, ἀλλὰ **καθήκοντα**.

α) Καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια.

Διακρίνουμε τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια ἀπὸ τὰ καθή-
κοντα πρὸς τὴν κοινωνία, διότι τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς
τὴν οἰκογένεια εἶναι περισσότερα καὶ ἱερότερα. Τὸ ἴδιο αἷμα πού
τρέχει στίς φλέβες ὅλων τῶν μελῶν μιᾶς οἰκογένειας δημιουργεῖ σ'
αὐτὰ περισσότερες ὑποχρεώσεις καὶ κάνει ἱερότερα τὰ μεταξὺ τους
καθήκοντα. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια χωρίζονται σὲ **γενικά**
καὶ **εἰδικά**.

Γενικά λέμε ἐκεῖνα πού ἔχουν ὅλα τὰ μέλη μιᾶς οἰκογένειας καὶ
εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Ἄσβεστος τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς.** Τὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν
οἰκογενειακὴν ζωὴν ἐκδηλώνει ὁ ἀνθρώπος μὲ τὴν προστασία τῆς
ζωῆς τῶν μελῶν τῆς οἰκογενειᾶς του ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους
καὶ τοὺς κινδύνους πού μποροῦν νὰ προκαλέσουν οἱ ἐνέργειες ἢ οἱ
παραλείψεις του. Ἔχει καθήκον νὰ φθάσει πάντα μέχρι τὴν αὐτοθυ-
σία γιὰ τὴν προστασία τῆς.

2) **Ἄσβεστος τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς.** Κάθε οἰκογένεια ἔχει τὴ
δική της τιμὴ ἢ καλύτερα τὸ δικό της καλὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖο εἶναι
ἀπαραίτητο γιὰ τὴ διατήρησή της στὴ ζωὴ καὶ τὴν προόδὸ της. Τὴν
τιμὴ ἢ τὸ καλὸ ὄνομα τῆς οἰκογενειᾶς του ἔχει καθήκον κάθε μέλος
τῆς νὰ τὸ προστατεύει. Ἡ προστασία τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς κα-
τορθώνεται μὲ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν μελῶν τῆς ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα
καὶ τὰ πάθη (μέθη, ἀσωτία κλπ.) πού τὴ στιγματίζουν καὶ μὲ τὴν
ἀντιμετώπιση ἐκείνων πού θέλουν μὲ τίς συκοφαντίες καὶ τίς ὕβρεις
τους νὰ τὴν προσβάλλουν. Πόσο μεγάλο καὶ ἱερό εἶναι τὸ καθήκον
τοῦ σεβασμοῦ τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς τὸ δείχνει καὶ ἡ ἐκφραστικό-
τατη λαϊκὴ παροιμία, πού λέει ὅτι εἶναι «καλύτερα νὰ σοῦ βγεῖ τὸ
μάτι παρά τ' ὄνομα».

3) **Ἄσβεστος τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας.** Ἡ οἰκογενειακὴ
περιουσία ἀποτελεῖ τὴ βάση τῆς ζωῆς καὶ τῆς προόδου τῶν μελῶν

της οικογένειας. Γι' αυτό κάθε μέλος της πρέπει να τή σέβεται και ν' αποφεύγει τή σπατάλη. Ἀκόμη πρέπει να φροντίζει για τήν αύξησή της με τήν ἐργασία του.

4) **Ἡ ἐργασία.** Καθῆκον κάθε μέλους τῆς οικογένειας εἶναι καί ἡ ἐργασία. Κάθε μέλος, ἀνάλογα με τὶς ἰκανότητες πού ἔχει, ὀφείλει νά ἐργάζεται καί νά μὴ ζεῖ παρασιτικά μέσα στὴν οἰκογένειά του.

Εἰδικά καθήκοντα ἐξάλλου πρὸς τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ λέμε ἐκεῖνα πού ἔχει κάθε μέλος τῆς οἰκογένειας ἀνάλογα με τὴ θέση του σ' αὐτή. Ἀλλα δηλαδή εἶναι τὰ καθήκοντα πού ἔχουν οἱ γονεῖς πρὸς τὰ παιδιά τους καὶ ἄλλα τὰ καθήκοντα πού ἔχουν τὰ παιδιά πρὸς τοὺς γονεῖς τους.

Οἱ **γονεῖς** ἔχουν καθῆκον νά ἐξασφαλίζουν τὴν τροφή στὰ παιδιά τους, νά φροντίζουν γιὰ τὴν ὑγείας τους καί νά ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ μόρφωσή τους, ὥστε νά δίνουν ὑγιεῖς καί χρήσιμους πολίτες στὴν κοινωνία.

Τὰ **παιδιά** ἔχουν καθῆκον νά σέβονται καί νά τιμοῦν τοὺς γονεῖς, νά τοὺς ὑπακούουν καί νά φροντίζουν γι' αὐτοὺς. ὅταν στὰ γηρατεῖά τους δέ θά εἶναι σέ θέση νά ἐργαστοῦν. Κατὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν καθηκόντων τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς ἡ οἰκογένεια γίνεται σχολεῖο, στό ὁποῖο ἐκπαιδεύονται τὰ παιδιά ἔτσι, ὥστε, ὅταν μπαίνουν στὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας, νά ξέρουν νά τιμοῦν καί νά σέβονται τοὺς ἄρχοντες τοῦ Κράτους, νά ἔχουν ὑπακοή στοὺς νόμους καί ν' ἀγαποῦν τοὺς συνανθρώπους τους.

β) Καθήκοντα πρὸς τὴν κοινωνικὴ ζωὴ.

Παράλληλα με τὰ καθήκοντά του πρὸς τὴν οἰκογένεια ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὀρισμένα καθήκοντα καί πρὸς τὴν κοινωνία, τὰ ὁποῖα μπορούμε καί πάλι νά διακρίνουμε σέ **γενικά** καί **εἰδικά**.

Γενικά εἶναι ἐκεῖνα πού ἔχει κάθε ἄνθρωπος ἄσχετα με τὴ θέση πού κατέχει μέσα σ' αὐτή. Τὰ κυριότερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι τὰ ἐξῆς:

1) **Ἡ σεβασμὸς καί ἡ προστασία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.** Κανένας δέν ἔχει δικαίωμα νά ἐνεργεῖ ἔτσι, ὥστε νά θέτει σέ κίνδυνο τὴ ζωὴ τῶν συνανθρώπων του ἢ ν' ἀποτελεῖ ἐμπόδιο στὴν ὁμαλὴ ἐξέλιξή της. Οὔτε ἀκόμη ἔχει δικαίωμα νά μένει ἀδιάφορος μπροστὰ στοὺς

κινδύνους της κοινωνικής ζωής. Ἀντίθετα, ἔχει ὑποχρέωση καί καθήκον νά σέβεται τή ζωή τῶν ἄλλων καί νά τήν προστατεύει. Γι' αὐτό ἀκριβῶς πρέπει πάντοτε νά ἐνεργεῖ ἔτσι, ὥστε νά μή στεροῦν οἱ ἐνέργειές του τό δικαίωμα τῆς ζωῆς ἀπό τούς ἄλλους καί νά προστατεύει τούς ἄλλους ἀπό κάθε κίνδυνο.

2) **Ἡ σεβασμός τῆς κοινωνικῆς τιμῆς.** Κάθε κοινωνία ἔχει τό δικό της καλό ὄνομα ἢ τή δική της τιμή, τήν ὁποία δημιουργεῖ ἢ καλή συμπεριφορά τῶν μελῶν της. Τό καλό αὐτό ὄνομα ἢ τήν τιμή τῆς κοινωνίας πρέπει καθένας νά σέβεται καί νά προστατεύει, διότι δέν ἔχει δικαίωμα νά τήν προσβάλλει ἢ νά μένει ἀδιάφορος, ὅταν κινδυνεύει. Ἡ κοινωνική τιμή εἶναι καί προσωπική τιμή τῶν μελῶν της καί γι' αὐτό πρέπει τά μέλη της νά τή σέβονται καί νά τήν προστατεύουν μέ τό ἴδιο ἐνδιαφέρον καί τήν ἴδια δύναμη πού ἐνδιαφέρονται καί προστατεύουν τή δική τους τιμή. Καθῆκον ἐπομένως κάθε ἀνθρώπου ἀέναντι τῆς κοινωνίας εἶναι νά μήν ἀφήνει τόν ἑαυτό του νά κυριεύεται ἀπό τά ἐλαττώματα καί τά πάθη πού εἶναι στίγμα καί πληγή τῆς κοινωνίας (μέθη, ἀσωτία κλπ.) καί νά μήν ἐπιτρέπει τά ἴδια ἐλαττώματα καί πάθη στούς ἄλλους.

3) **Ἡ ἐργασία.** Ἡ ζωή κάθε ἀνθρώπου δέν ἐξαρτᾶται μόνο ἀπό τήν ἐργασία τῆ δική του, ἀλλά καί ἀπό τήν ἐργασία τῶν ἄλλων, ὅπως καί ἡ ζωή τῶν ἄλλων ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἐργασία τῆ δική του. Διότι ποιά ἀξία θά μπορούσαν νά ἔχουν τά χρήματα πού ἐξοικονομεῖ μέ τήν ἐργασία του ὁ ἀνθρώπος, ἂν δέν ὑπῆρχαν τά ἀγαθά πού δίνει ἡ ἐργασία τῶν ἄλλων καί πού μπορεῖ νά τ' ἀγοράζει γιά νά ζεῖ. Ἀσφαλῶς δέ θά εἶχαν καμμιά ἀξία. Ἀξία ἔχουν ἐφόσον ὑπάρχουν τά ἀγαθά, στήν παραγωγή τῶν ὁποίων ὁ καθένας παίζει τό ρόλο του ἀνάλογα μέ τά προσόντα του. Γι' αὐτό νά παίζει ὁμοῦς ὁ καθένας τό ρόλο του στήν παραγωγή τῶν ἀγαθῶν, πρέπει νά ἐργάζεται καί νά θεωρεῖ τήν ἐργασία του ἱερό καθήκον. Διότι κανεῖς δέν ἔχει τό δικαίωμα νά στερήσει τήν κοινωνία ἀπό τίς ὑπηρεσίες του, οὔτε ἐπιτρέπεται νά ζεῖ παρασιτικά σ' αὐτή.

Εἰδικά καθήκοντα πρὸς τήν κοινωνική ζωή λέμε ἐκεῖνα πού ἔχει ὁ καθένας ἀνάλογα μέ τή θέση πού κατέχει στήν κοινωνία. Ἡ θέση τοῦ καθενός στήν κοινωνία τοῦ δημιουργεῖ παράλληλα μέ τά γενικά

καί ειδικά καθήκοντα. Έτσι π.χ. έχουν ανάλογα μέ τή θέση τους ειδικά καθήκοντα οί ἄρχοντες, οί ἐπιστήμονες, οί ὑπάλληλοι, οί ἐργοδότες, οί ἐργάτες κλπ.

Ἡ ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν οἰκογενειακή καί τήν κοινωνική ζωή ἀποτελεῖ προϋπόθεση τῆς ζωῆς καί τῆς προόδου τοῦ ἀνθρώπου, διότι ὁ ἄνθρωπος ζεῖ καί προοδεύει μέσα στήν οἰκογένεια καί τήν κοινωνία. Ἡ οἰκογένεια εἶναι τό κύτταρο τῆς κοινωνίας καί ἡ κοινωνία ὁ στίβος μέσα στόν ὁποῖο ἀγωνίζεται ὁ ἄνθρωπος γιά νά ζήσῃ. Ὅταν ἡ οἰκογένεια εἶναι ὑγιής, καί ἡ κοινωνία εἶναι ὑγιής. Ὅταν ἡ οἰκογένεια πάσχει, καί ἡ κοινωνία πάσχει. Ἄλλ' ὅταν ἡ οἰκογένεια καί ἡ κοινωνία πάσχουν, δέν μπορεῖ νά ζήσῃ καί νά προοδεύσῃ ὁ ἄνθρωπος, διότι δέν εἶναι ἐλεύθερος. Ἐλεύθερος εἶναι μόνο, ὅταν ἡ οἰκογένεια καί ἡ κοινωνία εἶναι ὑγιεῖς. Ὑγιεῖς ὅμως ἡ οἰκογένεια καί ἡ κοινωνία εἶναι τότε μόνο, ὅταν ὁ καθένας ἐκτελεῖ χωρίς διάκριση τά καθήκοντά του σ' αὐτές.

η) Ὁ σεβασμός τῆς ιδιωτικῆς καί τῆς δημόσιας περιουσίας.

Περιουσία ἢ ιδιοκτησία λέμε καθετί πού ἀποκτᾶ κανεῖς νόμιμα καί πού μπορεῖ νά τό διαθέσῃ ὅπως θέλει. Ὅταν ἡ περιουσία ἀνήκει στούς ιδιώτες, λέγεται **ιδιωτική περιουσία**, ἐνῶ, ὅταν ἀνήκει στό σύνολο, λέγεται **δημόσια περιουσία**.

Ἡ ἀπόκτηση περιουσίας ἀπό τούς ιδιώτες καί τό δημόσιο εἶναι ἀναφαίρετο δικαίωμα, διότι ἡ περιουσία συνδέεται στενά μέ τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου τόσο σάν ἀτόμου ὅσο καί σάν ὀργανωμένης κοινωνίας. Ἀκόμη ἡ ἀπόκτηση περιουσίας ἀπό τούς ιδιώτες καί τό δημόσιο εἶναι ἀναφαίρετο δικαίωμα, διότι ἀποτελεῖ τήν ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τή συντήρηση τῆς ζωῆς καί τήν πνευματική πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου. Τέλος ἀποτελεῖ ἀναφαίρετο δικαίωμα ἡ περιουσία στούς ιδιώτες καί στό δημόσιο, διότι ὁ ἄνθρωπος σάν ἄτομο καί σάν σύνολο ἐνοιωσε ἀνεκάθεν στενό δεσμό μέ τά προϊόντα τῆς ἐργασίας του. Πραγματικά, ὁ ἄνθρωπος ἦταν δεμένος πάντοτε μέ τή γῆ του, μέ τήν κατοικία του, μέ τά κτήματά του, μέ τά πνευματικά του δημιουργήματα καί μέ καθετί πού δημιούργησε μέ τόν ἰδρώτα του ἢ πού δημιούργησε ὁ ἰδρώτας τῶν προγόντων του.

Σέ κάθε δικαίωμα ὅμως τοῦ ἀνθρώπου ἀντιστοιχεῖ καί μιά ὑπο-

χρέωσή του. "Ετσι καί στό δικαίωμα τῆς περιουσίας τοῦ ἀτόμου καί τοῦ ὀργανωμένου συνόλου ἀντιστοιχεῖ ἡ ὑποχρέωση τοῦ σεβασμοῦ αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος, τοῦ σεβασμοῦ δηλαδή τῆς ἰδιωτικῆς καί τῆς δημοσίας περιουσίας. "Ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκτήσει περιουσία, νά τή διατηρήσει καί νά τή διαθέσει ὅπως θέλει, ἔτσι ἔχει καί ὑποχρέωση νά σεβαστεῖ τό ἴδιο δικαίωμα στους ἄλλους καί στό Δημόσιο.

Ἐο σεβασμός πρὸς τήν ἰδιωτική καί δημόσια περιουσία ἐκδηλώνεται μέ τήν ἀποφυγή κάθε ἐνέργειας πού περιορίζει τόν ἰδιοκτήτη καί δέν τοῦ ἐπιτρέπει νά διαθέσει τήν περιουσία του ὅπως ὁ ἴδιος θέλει. Ἐκόμῃ ὁ σεβασμός πρὸς τήν ἰδιωτική καί τή δημόσια περιουσία ἐκδηλώνεται μέ τήν ἀποφυγή κάθε ἐνέργειας πού ἀπειλεῖ τήν ἀκεραιότητα τῆς περιουσίας τοῦ ἄλλου ἢ ἐμποδίζει τήν ἀπόκτησή της.

Ἐιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται γιά τό σεβασμό τῆς δημοσίας περιουσίας. Αὐτό, ὄχι διότι ἡ ἰδιωτική περιουσία ἔχει μικρότερη ἀξία, ἀλλά διότι, ἐνῶ ἡ ἰδιωτική περιουσία προστατεύεται ἀπό τούς ἰδιῶτες, οἱ ὁποῖοι βρίσκονται διαρκῶς κοντά της, ἡ δημόσια περιουσία ἔχει ἰδιοκτήτη της τό Κράτος, τό ὁποῖο δέν εἶναι φυσικό πρόσωπο (δηλ. ἄνθρωπος), γιά νά βρίσκεται κοντά στήν περιουσία του καί νά ἐμπνέει μέ τήν παρουσία του τό σεβασμό της.

Τό Κράτος ἔχει στήν ἰδιοκτησία του δάση, μεταλλεῖα, καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις, κτίρια κλπ., στά ὁποῖα ἡ παρουσία του δέν εἶναι πάντοτε αἰσθητή. Ἐλλειψη τῆς παρουσίας τοῦ Κράτους στήν περιουσία του δημιουργεῖ τήν ἐντύπωση ὅτι δέν εἶναι τόσο ὑποχρεωτικός ὁ σεβασμός της. Γι' αὐτό πολλές φορές ὁ ἄνθρωπος φέρεται μέ ἀσέβεια σ' αὐτή. Ἐν ὁμοῦ ἡ παρουσία τοῦ Κράτους δέν εἶναι αἰσθητή στήν περιουσία του, εἶναι αἰσθητή σ' αὐτή ἡ παρουσία τῶν ἀνθρώπων πού ἀποτελοῦν τό Κράτος: εἶναι δηλαδή αἰσθητή ἡ παρουσία ἐκείνου πού ἐκδηλώνει τήν ἀσέβειά του. Διότι ἡ δημόσια περιουσία ἀνήκει στό σύνολο τῶν πολιτῶν καί καθένας πού ἀσεβεῖ πρὸς αὐτή, ἀσεβεῖ στή δική του περιουσία πρῶτα καί ἔπειτα στήν περιουσία τῶν συνανθρώπων του. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ ἀσέβεια τοῦ πολίτη πρὸς τή δημόσια περιουσία εἶναι ἀφιλοπατρία, εἶναι ἀσυνειδησία, εἶναι παραγνώριση τῶν δικῶν του συμφερόντων.

Τό σεβασμό, πού πρέπει νά ἐκδηλώνει ὁ ἄνθρωπος στήν κρατική

περιουσία, πρέπει νά ἐκδηλώνει καί στήν περιουσία τῆς Κοινότητος, τοῦ Δήμου καί τῶν ἄλλων ὀργανισμῶν πού ἐξυπηρετοῦν δημόσιους σκοπούς, διότι καί αὐτῶν ἡ περιουσία εἶναι δημόσια περιουσία.

θ) Τά καθήκοντα πρὸς τὴν Πατρίδα.

Πατρίδα λέμε τὸ Κράτος στὸ ὁποῖο γεννιέται καί κατοικεῖ ἢ στὸ ὁποῖο κατοικεῖ μόνιμα χωρὶς νά ἔχει καί γεννηθεῖ ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος. Σάν πολίτης τῆς Πατρίδας του ὁ ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει ὅλα τὰ δικαιώματα πού τοῦ δίνουν οἱ νόμοι τῆς. Παράλληλα ὅμως μέ τὰ δικαιώματα ἔχει πρὸς τὴν Πατρίδα του καί ὀρισμένες ὑποχρεώσεις, οἱ ὁποῖες δέν ἀποτελοῦν ἀπαίτηση μόνο τῶν γραπτῶν νόμων, ἀλλὰ καί τοῦ ἄγραφου νόμου τῆς συνειδήσεως. Γι' αὐτὸ καί τίς ὑποχρεώσεις αὐτές τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν Πατρίδα τίς λέμε καλύτερα καθήκοντα πρὸς αὐτή.

Τά κυριότερα καθήκοντα τοῦ πολίτη πρὸς τὴν Πατρίδα του εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Ἡ φιλοπατρία.** Φιλοπατρία εἶναι ἡ ἀγάπη πού ὀφείλεται ἀπὸ τὸν καθένα στὴ δική του Πατρίδα. Ἡ ἀγάπη στήν Πατρίδα εἶναι τὸ πρῶτο καί βασικὸ καθήκον κάθε πολίτη τῆς, διότι ἀποτελεῖ ἀσπίδα στοὺς κινδύνους τῆς καί τὸ φυλακτὸ στήν ἁρμονικὴ ζωὴ τῶν πολιτῶν τῆς. Πραγματικά, ἡ φιλοπατρία κάνει τὸν πολίτη κάθε Κράτους νά θυσιάζει καί τὴ ζωὴ του ἀκόμη γιὰ τὴν Πατρίδα του, ἐνῶ ταυτόχρονα διώχνει τὴ διχόνοια, τὸ ἀτομικὸ συμφέρον καί τὸν ἐγωϊσμό ἀπὸ τοὺς πολίτες καί ἐξασφαλίζει τὴν ἁρμονικὴ τους ζωὴ. Ἀντίθετα, ὅταν λείπει ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Πατρίδα, τότε κινδυνεύει νά χάσει τὴν ἀκεραιότητά τῆς καί νά διαλυθεῖ. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχουμε μεγάλη παράδοση φιλοπατρίας.

Μέ τὴν φιλοπατρία συνδέεται στενά ἡ **ἐθνικὴ φιλοτιμία**. Λέγοντας ἐθνικὴ φιλοτιμία, ἐννοοῦμε τὴν περηφάνεια πού πρέπει νά νοιώθει κανεὶς γιὰ τὴν καταγωγή του. Ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία σάν καθήκον πρὸς τὴν Πατρίδα παρουσιάζεται περισσότερο στὰ Κράτη ἐκεῖνα πού οἱ πολίτες τους ἔχουν τὴν ἴδια καταγωγή, τὴν ἴδια γλῶσσα, τὰ ἴδια ἦθη καί ἔθιμα, τίς ἴδιες παραδόσεις καί τὴν ἴδια θρησκεία. Σ' αὐτὰ τὰ Κράτη οἱ πολίτες νοιώθουν ὅτι ὁ μεταξὺ τους σύνδεσμος στηρίζεται σὲ αἰώνια καί ἀμετακίνητα θεμέλια καί ὄχι μόνο στήν κρατικὴ ἐξου-

σία, γι' αυτό και νοιώθουν μεγάλη εθνική περηφάνεια.

Ἡ εθνική φιλοτιμία είναι ἀπαραίτητο καθήκον, διότι κρατᾶ ἐνωμένους τούς πολίτες καί ἐξασφαλίζει τήν ἐνότητα τοῦ Κράτους καί τή διατήρηση τῆς φυλῆς. Ἀντίθετα, ἡ ἔλλειψή της δημιουργεῖ μεγάλο κίνδυνο γιά τό Κράτος καί γιά τή φυλή γενικότερα. Ὅταν λείπει ἡ εθνική φιλοτιμία, παίρνει τή θέση της ἡ ξενομανία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ προσβολή τῆς Πατρίδας. Διότι τό νά διδάσκεται βέβαια κανεῖς ἀπό τόν ξένο πολιτισμό εἶναι ἀρετή, ἐνῶ τό νά μιμεῖται τούς τρόπους τῆς ζωῆς, τά ἐλαττώματα καί τά πάθη τῶν ξένων, αὐτό εἶναι **πιθηκισμός** ἢ καί προδοσία. Πόσο μεγάλη προσβολή γιά τήν Πατρίδα εἶναι ὁ πιθηκισμός αὐτός τό διαπιστώνει κανεῖς ἄν παρακολουθήσει ἐκείνους πού φτάνουν ἐξαιτίας τῆς ξενομανίας στό σημεῖο νά περιφρονοῦν τή γλώσσα τῆς Πατρίδας τους καί νά κρύβουν τήν καταγωγή τους καί τόν ἐθνισμό τους.

Ὅσο ὁ ἀτομικός ἐγωισμός εἶναι ἐλάττωμα, τόσο τό ἐθνικό φιλότιμο εἶναι ἀρετή. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀνήκουμε στήν πύο δοξασμένη φυλή καί πρέπει νά ἔχουμε ἐντονο τό ἐθνικό μας φιλότιμο.

2) **Ἡ προσήλωση στή γῆ τῆς Πατρίδας.** Καθήκον κάθε πολίτη εἶναι καί ἡ προσήλωση στή γῆ τῆς Πατρίδας του. Προσήλωση στή γῆ τῆς Πατρίδας δέ σημαίνει ὅτι δέν πρέπει νά βγαίνει κανεῖς ἐξω ἀπό τά σύνορα τοῦ τόπου πού γεννήθηκε, ἀλλά σημαίνει ὅτι ὅπουδῆποτε καί νά βρίσκεται δέν πρέπει νά ξεχνᾶ τή γῆ τῆς Πατρίδας του. Ἡ σκέψη του πρέπει νά βρίσκεται πάντα κοντά στήν Πατρίδα του, γιά νά μήν ἀποξενώνεται ἀπ' αὐτή. Τό καθήκον αὐτό περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλο ἔχουμε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, διότι τό χῶμα τῆς Πατρίδας μας εἶναι ποτισμένο μέ τό αἶμα τῆς φυλῆς μας.

3) **Ὁ σεβασμός τῶν ἀρχαίων μνημείων καί τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως.** Τά ἀρχαῖα μνημεῖα καί οἱ ἱστορικές παραδόσεις συνδέουν τό παρελθόν μέ τό παρόν καί δίνουν τή δύναμη καί τό θάρρος γιά τή μελλοντική ἐπιτυχία κάθε λαοῦ. Ὁ σεβασμός τους εἶναι καθήκον κάθε ἀνθρώπου, διότι ἀποτελεῖ ἐκδήλωση εὐγνωμοσύνης στούς προγόνους του πού τά δημιούργησαν. Σέ μᾶς τούς Ἕλληνες, πού ἔχουμε Πατρίδα μέ μεγάλη καλλιτεχνική καί ἱστορική παράδοση, τό καθήκον αὐτό εἶναι ἱερό, διότι ἔτσι ἐκδηλώνεται ἡ εὐγνωμοσύνη μας

στους προγόνους μας για τη συμβολή τους στην πρόοδο του πολιτισμού και για τους αγώνες τους υπέρ της ελευθερίας. Ἀκόμη τό καθήκον αὐτό τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀρχαίων μνημείων καί τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως εἶναι σέ μᾶς ἀπαραίτητο, διότι μόνο ἔτσι προστατεύονται τά μνημεῖα ἐκεῖνα πού προκαλοῦν τήν τουριστική κίνηση στόν τόπο μας, κίνηση πού ἐνισχύει τήν οἰκονομία μας.

4) **Ἡ ὑποταγή στους νόμους.** Ὁργανωμένη κοινωνία ἀνθρώπων χωρίς νόμους πού ρυθμίζουν τή ζωή της δέν ὑπάρχει. Οἱ νόμοι εἶναι τό πιό ἀπαραίτητο στοιχεῖο γιά τήν ὑπαρξη τοῦ Κράτους. Δέ φτάνει ὅμως μόνο ἡ γραπτή διατύπωση τῶν νόμων σ' ἓνα Κράτος, ἀλλά εἶναι ἀπαραίτητη καί ἡ ἐφαρμογή τους. Ἡ ἐφαρμογή τῶν νόμων δέν πρέπει νά στηρίζεται στή βία καί τό φόβο τῶν πολιτῶν, ἀλλά μόνο στή θέλησή τους. Δέν προοδεύει τό Κράτος πού οἱ πολίτες φοβοῦνται τοὺς νόμους, ἀλλά τό Κράτος πού οἱ πολίτες σέβονται τοὺς νόμους καί ἐνδιαφέρονται γιά τήν ἐφαρμογή τους. Γιά νά ἐνδιαφέρονται ὅμως οἱ πολίτες γιά τήν ἐφαρμογή τῶν νόμων, πρέπει νά νοιώθουν σάν καθήκον τήν ὑποταγή τους σ' αὐτούς.

5) **Ἡ φορολογική ὑποχρέωση.** Σέ κάθε ἐλεύθερο Κράτος, πού ἀναγνωρίζεται ἡ ἰδιοκτησία, ἡ γῆ εἶναι μοιρασμένη στους πολίτες καί οἱ πολίτες ἐργάζονται γιά τή δική τους ὠφέλεια, ἡ φορολογική ὑποχρέωση τῶν πολιτῶν εἶναι ὁ μόνος τρόπος μέ τόν ὁποῖο τό Κράτος συγκεντρώνει τά χρήματα πού χρειάζονται γιά τή λειτουργία του. Τό Κράτος ἔχει πολλά ἐξόδα, διότι συντηρεῖ σχολεῖα, πληρώνει ὑπαλλήλους, διατηρεῖ στρατό, κάνει ἔργα κλπ. Γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξόδων αὐτῶν μοναδικό ἔσοδο εἶναι οἱ φόροι πού πληρώνουν οἱ πολίτες του. Γι' αὐτό ἡ πληρωμή τῶν φόρων εἶναι μεγάλο καθήκον.

Τούς φόρους πού πληρώνουν οἱ πολίτες τοὺς διακρίνουμε σέ **ἄμεσους** καί **ἐμμεσους**. Ἄμεσοι φόροι εἶναι ἐκεῖνοι πού πληρώνουν γιά τό εἰσόδημά τους, γιά τήν ἀκίνητη περιουσία τους κλπ. καί εἶναι ἀνάλογοι μέ τό εἰσόδημα τοῦ καθενός. Ἐμμεσοι φόροι εἶναι ἐκεῖνοι πού πληρώνουν οἱ πολίτες γιά τή χρησιμοποίηση τῶν διαφόρων ἀγαθῶν. Οἱ φόροι πού ἐπιβάλλονται π.χ. στόν καπνό, στά θεάματα, στό χαρτόσημο κλπ. εἶναι ἔμμεσοι φόροι. Ἐνῶ γιά τοὺς ἄμεσους φόρους ὑπάρχει φορολογική ἰσότητα καί ἡ ὑποχρέωση κάθε πολίτη εἶναι ἀνάλογη μέ τήν περιουσία του. στους ἔμμεσους φόρους ἡ ἰσό-

τητα στή φορολογική υποχρέωση δέν είναι δυνατή. Καθένας πληρώνει ανάλογα μέ τή χρησιμοποίηση πού κάνει τῶν ἀγαθῶν πού φορολογοῦνται.

6) **Ἡ υποχρέωση μορφώσεως.** Ἡ υποχρέωση αὐτή στηρίζεται ἐκτός τῶν ἄλλων λόγων (ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματος, προσφορά στήν κοινωνία κλπ.) καί στό γεγονός ὅτι στά ἐλεύθερα Κράτη ἡ ἐξουσία βρίσκεται στά χέρια τῶν πολιτῶν. Γιά νά μπορούν οἱ πολίτες νά ἀσκοῦν μέ ἐπιτυχία τήν ἐξουσία, πρέπει νά εἶναι μορφωμένοι. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ μόρφωση εἶναι ἓνα ἀπό τά βασικά καθήκοντα τοῦ πολίτη πρὸς τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του καί τήν Πατρίδα του.

7) **Ἡ στρατιωτική υποχρέωση.** Ἡ ἐδαφική ἀκεραιότητα καί ἡ ἐλευθερία κάθε Κράτους ἐξασφαλίζονται μέ τήν ὕπαρξη τοῦ στρατοῦ. Γιά τήν ὕπαρξη στρατοῦ καθένας πού μπορεῖ νά φέρει ὄπλα εἶναι υποχρεωμένος νά ὑπηρετεῖ σ' αὐτόν. Ἡ στράτευση εἶναι υποχρεωτική ὄχι μόνο σέ καιρό πολέμου, ἀλλά καί σέ καιρό εἰρήνης. Ἄν σέ καιρό πολέμου οἱ στρατιῶτες πολεμοῦν καί ὑπερασπίζουν τήν Πατρίδα τους ἀπό τοὺς ἐξωτερικούς ἐχθρούς, σέ καιρό εἰρήνης γυμνάζονται γιά νά εἶναι πάντοτε ἕτοιμοι γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἀλλά καί γιά τή διατήρηση τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης καί ἐλευθερίας ἀπό τήν τυραννία καί τίς ἐμφύλιες συγκρούσεις.

Στή χώρα μας μέχρι τό 1915 ἡ στρατιωτική υποχρέωση δέν ἦταν γενική. Στό στρατό πήγαινε ὀρισμένος ἀριθμός ἀνδρῶν ἀπό κάθε Κοινότητα ἢ Δῆμο καί ἡ ἐκλογή γινόταν μέ κληρο καί γι' αὐτό ἐκεῖνοι πού πήγαιναν στρατιῶτες λέγονταν κληρωτοί. Μέχρι τότε ἐπιτρεπόταν καί ἡ ἀντικατάσταση. Σήμερα ἡ στρατιωτική υποχρέωση εἶναι γενική καί δέ γίνεται καμμιά διάκριση.

8) **Ἡ ἐργασία.** Καθῆκον σέ κάθε πολίτη πρὸς τήν Πατρίδα εἶναι καί ἡ ἐργασία. Γιά νά εἶναι κανεῖς χρήσιμος στήν Πατρίδα του πρέπει νά ἐργάζεται, διότι μόνο μέ τήν ἐργασία ἐξασφαλίζει ὅσα τοῦ χρειάζονται γιά νά ζεῖ, προσφέρει στό σύνολο τά ἀγαθὰ τῆς ἐργασίας του καί εἶναι σέ θέση νά πληρώνει φόρους γιά τή λειτουργία τῆς σάν Κράτος.

ι) Τό δικαίωμα μορφώσεως.

Σέ προηγούμενη παράγραφο είπαμε ότι ο άνθρωπος έρχεται στόν κόσμο μέ δυό βασικές απαιτήσεις, τήν αίτηση νά διατηρήσει στή ζωή τό σώμα του καί τήν αίτηση ν' αναπτύξει τό πνεύμα του. Ἡ δεύτερη αίτηση, ή ανάπτυξη δηλαδή τοῦ πνεύματος, ικανοποιείται μέ τή μόρφωση, ή όποία είναι θεμελιώδες δικαίωμα κάθε ανθρώπου, διότι μέ τή μόρφωση α) προάγεται ο πολιτισμός καί καλυτερεύει ή ζωή του, β) γίνεται ικανός ν' αναλάβει τή διοίκηση τοῦ Κράτους του καί γ) αποκτᾶ συναίσθηση τῶν δικαιωμάτων καί τῶν υποχρεώσεων του καί γίνεται ἐλεύθερος, ὥστε νά ἐξασφαλιζεται γιά ὅλους ή δημοκρατία.

Τή μόρφωση προσφέρουν στόν ἄνθρωπο ή οἰκογένεια, τό Κράτος, ή Ἐκκλησία καί ή κοινωνία στήν όποία ζεῖ. Καί οἱ τέσσερες αὐτοί παράγοντες ἔχουν υποχρέωση νά σεβαστοῦν τό δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νά μορφωθεῖ καί νά τοῦ τό ικανοποιήσουν. Ἐχουν υποχρέωση νά τοῦ προσφέρουν ὄχι μόνο γνώσεις, ἀλλά καί καθετί καλό πού απαιτεῖται γιά νά ὀλοκληρωθεῖ ή προσωπικότητά του, διότι ή μόρφωση δέν πρέπει νά εἶναι μόνο ποσοτική, ἀλλά καί ποιοτική.

Ἡ οἰκογένεια πρῶτα πρῶτα ἔχει υποχρέωση νά δώσει στά παιδιά της ὀρθές κατευθύνσεις καί νά τά διαπαιδαγωγήσει ἔτσι, ὥστε νά τοῦς δημιουργήσει καλό χαρακτήρα καί νά δώσει στήν κοινωνία χρήσιμα μέλη. Ἀκόμη ή οἰκογένεια ἔχει υποχρέωση νά φροντίσει καί γιά τήν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν της μέ τή φοίτησή τους στό σχολεῖο. Τό γεγονός ότι σ' ὅλα τά δημοκρατικά Κράτη ή ἐκπαίδευση μέχρις ἑνός σημείου εἶναι υποχρεωτική καί οἱ γονεῖς πού τή στεροῦν ἀπό τά παιδιά τους τιμωροῦνται, δέν ἀποτελεῖ περιορισμό τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων πρὸς τά παιδιά τους, διότι ή μόρφωση τῶν παιδιῶν ἐνδιαφέρει τό σύνολο καί ὄχι μόνο τοῦς γονεῖς. Ἐτσι τό δικαίωμα τῶν παιδιῶν νά μορφωθοῦν γίνεται ἀνώτερο ἀπό τό δικαίωμα τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων στά παιδιά τους καί ἐπομένως σεβαστό ἀπ' αὐτούς. Τέλος ή οἰκογένεια ἔχει υποχρέωση καί γιά τήν ἠθική μόρφωση τῶν παιδιῶν της. Τήν ἠθική μόρφωση τήν ἐξασφαλίζει ή θρησκευτική ζωή, στήν όποία πρέπει νά συνηθίζουν οἱ γονεῖς τά παιδιά τους.

Ἀλλά καί τό **Κράτος** ἔχει υποχρέωση νά φροντίσει γιά τή μόρ-

φωση τῶν αὐριανῶν πολιτῶν του. Ἡ φροντίδα τοῦ Κράτους ἐκδηλώνεται μέ τή διατήρηση σχολείων καί τό διορισμό ἐκπαιδευτικῶν, μέ τήν ἀπαλλαγή τῶν γονέων ἀπό τά ἐξοδα στό στάδιο τῆς ὑποχρεωτικῆς κυρίως ἐκπαίδευσως καί μέ τήν ἐνίσχυση τῶν ἀπόρων. Στή χώρα μας ἡ ἐκπαίδευση εἶναι δωρεάν σ' ὅλες τῆς τίς βαθμίδες. Ἀκόμη ἐνισχύονται καί οἱ ἄριστοι μέ τή χορήγηση ὑποτροφιῶν κυρίως στήν τελευταία βαθμίδα τῆς ἐκπαιδεύσεως, τήν ἀνώτατη.

Καί ἡ Ἐκκλησία ἐξάλλου ἔχει ὑποχρέωση νά φροντίσει γιά τή μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ φροντίδα ὁμως τῆς Ἐκκλησίας πρέπει ν' ἀποβλέπει κυρίως στήν ἠθική μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία εἶναι ἐξίσου ἀπαραίτητη, διότι ἡ ἐπιστήμη πού χωρίζεται ἀπό τήν ἀρετή καταντᾶ πανουργία, καί ὄχι ἀληθινή μόρφωση. Τήν ἀρετή ἐξασφαλίζει στόν ἄνθρωπο ἡ ἠθική μόρφωση πού παρέχεται καί ἀπό τήν Ἐκκλησία.

Τέλος γιά τή μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὑποχρέωση καί ἡ **κοινωνία**. Ὁ ἄνθρωπος δέ μορφώνεται μόνο μέσα στους κόλπους τῆς οἰκογένειας, τοῦ σχολείου καί τῆς Ἐκκλησίας. Μορφώνεται καί μέσα στήν κοινωνία μέ τόν τύπο (ἐφημερίδες, περιοδικά καί βιβλία), μέ τό ραδιόφωνο, μέ τά θεάματα καί γενικά μέ τή συμπεριφορά τῶν μελῶν τῆς. Στήν ὑποχρέωσή της γιά τή μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου ἡ κοινωνία πρέπει νά εἶναι προσεκτική, ὥστε νά προσφέρει μόνο τά καλά τῆς στοιχεῖα, διότι μόνο ἔτσι θά δημιουργήσει χρήσιμα μέλη.

Οἱ συντονισμένες ἐνέργειες ὅλων αὐτῶν τῶν παραγόντων ἱκανοποιοῦν τό δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νά μορφωθεῖ, πού εἶναι μία βασική ἀρχή τῆς ἐλευθερίας του. Μόνο ὅπου ὑπάρχει μόρφωση ὑπάρχει καί ἀληθινή ἐλευθερία, ἐνῶ ἀντίθετα, ὅπου ὑπάρχει ἀγγραμματοσύνη, ἡ ἐλευθερία εἶναι σχεδόν ἄγνωστη.

2. Οἱ μεγάλοι σταθμοί στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

Χρειάστηκαν πολλές ἑκατοντάδες χρόνια γιά νά μπορέσει ὁ ἄνθρωπος ν' ἀποκτήσει τήν ἐλευθερία του, πού εἶναι φυσικό δικαίωμά του. Στό διάστημα αὐτό ἔκανε σκληρούς ἀγῶνες στά διάφορα σημεῖα τῆς γῆς. Μέ τούς ἀγῶνες του κατόρθωσε νά κερδίσει σιγά σιγά ἔδαφος καί νά φτάσει στή σημερινή κατάσταση πού σ' ὅλα τά δημο-

κρατικά Κράτη έχει πλήρη ελευθερία. Οί άγωνες του εκείνοι για την ελευθερία αποτελοϋν και τους σταθμούς στην εξέλιξη τους. Οί κυριότεροι αϋτοί σταθμοί στην εξέλιξη της ελευθερίας τοϋ ανθρώπου είναι οί εξής:

α) 'Η κλασσική άρχαιότητα.

Λέγοντας κλασσική άρχαιότητα, σχετικά με την εξέλιξη της ελευθερίας τοϋ ανθρώπου, εννοοϋμε την εποχή κυρίως της άθιναϊκής δημοκρατίας. 'Η εποχή της άθιναϊκής δημοκρατίας είναι ο πρώτος σημαντικός σταθμός στην εξέλιξη της ελευθερίας, διότι τότε για πρώτη φορά δόθηκαν στους 'Αθηναίους πολίτες δικαιώματα πού εξασφάλιζαν την ελευθερία τους. Δέ θά πρέπει βέβαια νά νομιστεί ότι στην 'Αθήνα ύπήρχε ελευθερία με τή σημερινή της έννοια, διότι εκεί εξακολουθοϋσε άκόμη νά ύπάρχει ή διάκριση των ανθρώπων σε ελεύθερους και δούλους και διότι ελευθερία και δικαιώματα είχαν μόνο οί ελεύθεροι πολίτες και όχι οί δούλοι.

Τά κυριότερα δικαιώματα των πολιτών της άθιναϊκής δημοκρατίας ήσαν τά εξής:

1) **'Η ισονομία.** "Όλοι οί ελεύθεροι πολίτες της άθιναϊκής δημοκρατίας είχαν τό δικαίωμα της ισονομίας. "Όλοι ήταν ίσοι μπροστά στό νόμο. "Έτσι δέν ύπήρχαν διακρίσεις μεταξύ των πολιτών. Τίς διακρίσεις τίς δημιουργεί πάντοτε ή άνισότητα τοϋ νόμου, ένω ή ισονομία δίνει τά ίδια δικαιώματα και αναγνωρίζει τίς ίδιες ύποχρεώσεις στους πολίτες.

2) **'Η ισοτιμία.** 'Η ισοτιμία είχε την έννοια της ισότητας στην πολιτική ζωή, ή όποία εξασφαλιζόταν με την αναγνώριση σ' όλους τους ελεύθερους πολίτες τοϋ δικαιώματος νά εκλέγουν τους άρχοντες της Πολιτείας τους και νά εκλέγονται οί ίδιοι άρχοντές της, τοϋ δικαιώματος νά παίρνουν θέση στην διοίκηση και τοϋ δικαιώματος νά γίνονται δικαστές και ν' άπονέμουν δικαιοσύνη. "Έτσι ύπήρχε πλήρης πολιτική ελευθερία στους 'Αθηναίους πολίτες.

3) **'Η ελευθερία τοϋ λόγου.** 'Εκδήλωση της ελευθερίας πού είχαν οί πολίτες στην άθιναϊκή δημοκρατία ήταν και ή ελευθερία τοϋ λόγου. Σ' όλους έπιτρεπόταν νά όμιλοϋν και όλων ή γνώμη ήταν σεβαστή. "Έτσι δέν είχαν μόνο ελευθερία τοϋ λόγου, αλλά και ισοτιμία τοϋ λόγου.

4) **Ἡ ἰσότητα κατά τή δικαστική ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους.** Στήν ἀθηναϊκή δημοκρατία οἱ πολῖτες εἶχαν τή δυνατότητα νά ὑποστηρίζουν τά συμφέροντά τους στό δικαστήριο. Ὅλοι οἱ πολῖτες μπορούσαν νά καταφεύγουν στό δικαστήριο καί νά ὑποστηρίζουν μέ τήν ἴδια δυνατότητα τά συμφέροντά τους.

5) **Τό συνεταιριστικό δικαίωμα.** Μέ νόμο τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνα ἐπιτρεπόταν στούς ἐλεύθερους Ἀθηναίους πολῖτες νά συνεταιρίζονται γιά τήν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Ἡ ἐλευθερία τοῦ συνεταιρισμοῦ εἶναι μιά ἀπό τίς σπουδαιότερες ἀποδείξεις τῆς ἐλευθερίας πού εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι πολῖτες.

Ἡ κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στήν ἀθηναϊκή δημοκρατία καί πού ἔδινε στούς πολῖτες ὀρισμένες ἐλευθερίες κάνει τήν κλασσική ἀρχαιότητα πρῶτο σταθμό στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας. Ἡ κατάσταση ἀκόμη ἐκεῖνη χάραξε τό δρόμο πρός τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ὕστερα ἀπό ἀρκετούς αἰῶνες νά ζητήσουν ἐπίμονα οἱ λαοί τῆς γῆς τήν ἐλευθερία τους. Μέ τήν κατάλυση τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας οἱ ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου ἄρχισαν νά ὑποχωροῦν. Κατά τήν ἐποχή τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας καί τοῦ μεσαιῶνα ἐξαφανίστηκαν σχεδόν τελείως καί ἡ ἐξαφάνισή τους δημιούργησε ἀργότερα τήν ἀνάγκη τῆς πανηγυρικῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

β) Ὁ νόμος τοῦ Κάρολου Β' τῆς Ἀγγλίας γιά τήν προσωπική ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν (Habeas Corpus act, 1679).

Στήν Ἀγγλία ἐγιναν οἱ πρῶτες προσπάθειες γιά τήν ἀναγνώριση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί γιά τή γραπτή κατοχύρωσή τους. Ὁ Μεγάλος Χάρτης τῶν ἐλευθεριῶν (Magna Charta), πού παραχώρησε στόν ἀγγλικό λαό τό 1215 ὁ Ἰωάννης ὁ Ἀκτῆμων, εἶναι τό πρῶτο ἐπίσημο κείμενο, τό ὁποῖο ἀναγνώρισε ὀρισμένα δικαιώματα στούς Ἀγγλους ὑπηκόους, διότι ρύθμισε τίς σχέσεις μεταξύ τοῦ βασιλιά καί τῶν βαρῶνων, τοῦ κλήρου καί τῶν Ἀγγλων ὑπηκόων.

Ἀργότερα οἱ ἀγῶνες τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα νά τοῦ παραχωρηθοῦν περισσότερα δικαιώματα. Ἐτσι γράφτηκαν πολλά κείμενα γιά τήν ἀναγνώριση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ. Τό σπουδαιότερο ὅμως ὅλων εἶναι ὁ νόμος γιά τήν προσωπική

ασφάλεια (Habeas Corpus act), τόν όποιο υπέγραψε τό 1679 ό βασιλιάς Κάρολος ό Β΄. Ό νόμος αυτός άποτελεεί πραγματικά σταθμό στην εξέλιξη τής έλευθερίας του άνθρώπου, διότι αναγνωρίζει και κατοχυρώνει τήν προσωπική έλευθερία των Άγγλων ύπηκόων. Οί σπουδαιότερες διατάξεις του για τήν προσωπική ασφάλεια των Άγγλων ύπηκόων ήταν οί έξής:

1) Τούς προστάτευε από τήν παράνομη κράτηση, διότι ύποχρέωνε τίς άρχές νά όδηγοϋν άμέσως τόν κρατούμενο στόν άνακριτή και νά τόν άπολύουν σέ περίπτωση πού ήταν δυνατή ή άπόλυσή του μέ τήν καταβολή έγγυήσεως.

2) Τούς προστάτευε άκόμη από τήν ταλαιπωρία κατά τό χρονικό διάστημα πού μεσολαβούσε από τή σύλληψη μέχρι τή διεξαγωγή τής δίκης διότι ύποχρέωνε τίς άρχές νά όρίζουν τή δίκη μέσα σέ όρισμένη προθεσμία ή νά άπολύουν τόν κατηγορούμενο μέ τήν καταβολή έγγυήσεως.

3) Τούς προστάτευε τέλος από τίς αυθαιρεσίες των άρχών, διότι άπαγόρευε νά συλλαμβάνεται κανείς ξανά για τό ίδιο άδίκημα ή νά μεταφέρεται από τή φυλακή του τόπου του σέ άλλη φυλακή και τιμωρούσε μέ άπόλυση ή πρόστιμο τούς ύπαλλήλους πού δέν τηρούσαν τίς διατάξεις του.

Σκοπός του νόμου αυτού δέν ήταν νά διακηρυχθεί έπίσημα ή προσωπική έλευθερία των Άγγλων ύπηκόων, αλλά νά περιοριστεί κάπως ή βασιλική έξουσία. Οί διατάξεις του όμως εξασφάλιζαν τήν προσωπική έλευθερία των Άγγλων ύπηκόων και γι' αυτό είναι ένας από τούς σημαντικούς σταθμούς στην εξέλιξη τής έλευθερίας του άνθρώπου.

γ) **Ή άμερικανική διακήρυξη των δικαιωμάτων του άνθρώπου (1776).**

Στίς άποικίες τής Βορείου Άμερικής άνήκει ή τιμή ότι πρώτες διακήρυξαν έπίσημα πώς ό άνθρωπος έχει όρισμένα φυσικά και αναφαίρετα δικαιώματα, πού πρέπει νά σέβονται και νά μήν περιορίζουν οί άρχοντες τής Πολιτείας. Ή άμερικανική διακήρυξη των δικαιωμάτων του άνθρώπου ήταν συνέπεια τής διακηρύξεως τής πολιτικής και κυρίως τής οικονομικής ανεξαρτησίας τους από τήν Άγγλία, ή

όποια τούς είχε δώσει αυτοδιοίκηση υπό την κυριαρχία της και τις υποχρέωνε να στέλνουν σ' αυτήν τις πρώτες ύλες και να παίρνουν μόνο απ' αυτή τά βιομηχανικά προϊόντα. Ἡ οικονομική λοιπόν πίεση τῆς Ἀγγλίας ἀνάγκασε τίς ἀποικίες νά διακηρύξουν τήν ἀνεξαρτησία τους τό 1776 καί ταυτόχρονα νά διακηρύξουν καί τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, γιά νά κατοχυρώσουν τήν ἀνεξαρτησία τους, τήν ὁποία θεωροῦσαν συνέπεια τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Ξεκίνημα γιά τή διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τίς ἀποικίες τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἦταν οἱ ἐλευθερίες πού εἶχαν σάν Ἀγγλοι ὑπήκοοι καί πού διατήρησαν ἐκεῖ οἱ ἄποικοι, καθῶς καί ἡ ἰδέα τῆς διακηρύξεως τῆς θρησκευτικῆς τους ἐλευθερίας μετά τήν ἀπαλλαγή τους ἀπό τίς θρησκευτικές διώξεις πού εἶχαν στήν Εὐρώπη πρίν μεταναστεύσουν. Διότι οἱ ἐλευθερίες πού εἶχαν σάν Ἀγγλοι ὑπήκοοι εἶχαν γίνει κτῆμα τους, ἐνῶ ταυτόχρονα ἡ ἰδέα τῆς διακηρύξεως τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας τοὺς δημιούργησε τήν ἰδέα τῆς διακηρύξεως τῆς ἐλευθερίας στή σκέψη, στήν ἔκφραση, στόν τύπο κλπ. Ἀκόμη ξεκίνημα γιά τή διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου γιά τήν ἐλευθερία τῶν συγκεντρώσεων τοῦ συνεταιρισμοῦ, τῆς μεταναστεύσεως καί τοῦ δικαιώματος τῆς ἰσότητος ἦταν οἱ πιέσεις καί οἱ διακρίσεις πού ἔκανε ἡ Ἀγγλία στοὺς ἀποίκους τῆς. Ξεκίνημα τέλος, καί μάλιστα τό σπουδαιότερο, ἦταν καί ἡ διδασκαλία τῶν διαφόρων φιλοσόφων περί τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία διδασκαλία εἶχε μεγάλη ἐπίδραση στοὺς ἀποίκους. Ἔτσι στή διακήρυξή τους περιέλαβαν ὅλα τά διακίωματα καί ὅλες τίς ἐλευθερίες πού κατά τήν πεποίθησή τους ἔπρεπε νά ἔχει ὁ ἀνθρώπος.

Τό σπουδαῖο εἶναι ὅτι οἱ ἀποικίες δέν περιορίστηκαν μόνο σέ μιὰ πανηγυρική διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί κατοχύρωσαν τά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τῶν ὑπηκόων τους, ἀφοῦ ἡ διακήρυξή τους πῆρε τήν πρώτη θέση στό Σύνταγμα κάθε ἀποικίας. Πρώτη ἡ ἀποικία τῆς Βιργινίας ἔδωσε στή διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου τήν πρώτη θέση στό Σύνταγμά τῆς. Τό ἔγγραφο τοῦτο τῆς ἀποικίας τῆς Βιργινίας ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι ἀποκρυσταλλώνει τίς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γιά τήν ὀργάνωση τῆς Πολιτείας (Κράτους) καί χρησίμευσε σάν ὑπόδειγμα γιά τή σύνταξη τῆς γαλλικῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου μετά ἀπό λίγα χρόνια.

Ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου τῆς Βιργινίας (1776) δέχεται ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκ φύσεως ἐλεύθεροι καί ἀνεξάρτητοι καί ἔχουν ὀρισμένα δικαιώματα γιά τήν ἀπόλαυση τῆς ζωῆς καί τῆς ἐλευθερίας, τά ὅποια κανεῖς δέν μπορεῖ νά τοῦς στερήσει. Τέτοια δικαιώματα κάθε ἀνθρώπου κατά τή διακήρυξη τῆς Βιργινίας εἶναι κυρίως ἡ ἰσότητα, ἡ οἰκονομική ἐλευθερία (ἀπόκτηση καί κατοχή ἰδιοκτησίας), ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἡ θρησκευτική ἐλευθερία καί ἡ προσωπική ἀσφάλεια.

Οἱ ἀρχές πάνω στίς ὁποῖες φρόντισε νά κατοχυρώσει τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἡ διακήρυξη τῆς Βιργινίας εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

1) **Τό φυσικό δίκαιο.** Κατά τό δίκαιο αὐτό οἱ ἄνθρωποι προτοῦ ἀκόμη δημιουργήσουν τό Κράτος ἦταν προικισμένοι ἀπό τή φύση μέ ὀρισμένα δικαιώματα. Μέ τήν ἴδρυση τοῦ Κράτους καί γιά τήν ὁμαλή τους κοινωνική συμβίωση ὑποχώρησαν σέ μερικά δικαιώματά τους. Κράτησαν ὅμως ἄλλα δικαιώματα πού εἶναι προαιώνια καί ἀναφαίρετα καί πού τό Κράτος δέν μπορεῖ νά περιορίζει μέ τή δράση του, ἀλλά εἶναι ὑποχρεωμένο νά τά σέβεται. Τέτοια δικαιώματα εἶναι ἡ ζωή, ἡ ἐλευθερία σ' ὄλες τῆς τίς ἐκδηλώσεις καί ἡ ἰδιοκτησία καί λέγονται ἀτομικά δικαιώματα.

2) Ἡ δημοκρατική ὀργάνωση τοῦ Κράτους.

Τά ἀτομικά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου γίνονται σεβαστά μόνο ἀπό τό δημοκρατικό Κράτος.

Γι' αὐτό καί ἡ διακήρυξη ἐκεῖνη δέχτηκε α) τήν κυριαρχία τοῦ λαοῦ ἀπό τόν ὁποῖο πηγάζουν καί στόν ὁποῖο ἀνήκουν ὄλες οἱ ἐξουσίες, ἐνῶ οἱ ἄρχοντες εἶναι ἐντολοδόχοι του, β) τόν ἀντιπροσωπευτικό χαρακτήρα τοῦ πολιτεύματος γιά τή μεγαλύτερη ἀσφάλεια τοῦ λαοῦ καί γ) τή διάκριση τῶν ἐξουσιῶν (νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καί δικαστικῆς) γιά νά μή συγκεντρώνονται στά ἴδια πρόσωπα οἱ ἀρμοδιότητες τῆς ψηφίσεως τῶν νόμων, τῆς ἐκτελέσεώς τους καί τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης καί βρίσκουν τήν εὐκαιρία γιά καταχρήσεις σέ βάρος τοῦ λαοῦ.

Σύμφωνα μ' αὐτά ἡ ἀμερικανική διακήρυξη δέν περιορίστηκε μόνο στή διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀλλά προχώρησε καί στήν κατοχύρωσή τους. Γι' αὐτό ἀποτελεῖ σημαντικό σταθμό στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

δ) **Ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (1789).**

Ἡ κυριότερη διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη κι ὁ σημαντικότερος σταθμός στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ διακήρυξη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, πού ἐγινε στίς 26 Αὐγούστου τό 1789. Στή Γαλλική Ἐπανάσταση ὀδήγησε ἡ ἀπολυταρχία τοῦ μονάρχη καί ἡ ὕπαρξη προνομιούχων τάξεων, (κλήρος, εὐγενεῖς) πού εἶχαν προκαλέσει τήν ἀντίδραση κατά τοῦ καθεστώτος καί εἶχαν ἀναπτύξει τό αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἰσότητος. Τό αἶσθημα αὐτό τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἰσότητος, μέ τήν ἐπίδραση πού εἶχαν στό γαλλικό λαό, καλλιέργησαν πολύ οἱ διδασκαλίες κυρίως τοῦ **Μοντεσκιέ**, ὁ ὁποῖος ἔλεγε ὅτι δέν μπορεῖ νά διατηρηθεῖ καί νά προοδεύσει τό Κράτος χωρίς τήν πολιτική, προσωπική, πνευματική, θρησκευτική καί οἰκονομική ἐλευθερία τῶν πολιτῶν, τοῦ **Ρουσσώ**, ὁ ὁποῖος ἐνδιαφερόταν γιά τήν ἰσότητα καί τή θρησκευτική ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, καί τοῦ **Βολταίρου**, ὁ ὁποῖος ἦταν ὑπέρμαχος τῆς προσωπικῆς, πνευματικῆς, θρησκευτικῆς καί οἰκονομικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὅλα αὐτά εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα τή διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη, ἡ ὁποία πῆρε τήν πρώτη θέση στό Σύνταγμα τῆς Γαλλίας.

Ἡ γαλλική διακήρυξη, ἀφοῦ στόν πρόλογό της λέει ὅτι ἐγινε γιά νά διακηρύξει πανηγυρικά τά φυσικά, ἀναφαίρετα καί ἱερά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νά τά γνωρίζουν οἱ ἄνθρωποι καί νά τά σέβονται οἱ ἄρχοντες τοῦ Κράτους, ἀναγνωρίζει σάν δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη τά ἐξῆς:

1) **Τήν ἐλευθερία καί τήν ἰσότητα** σάν φυσικά καί ἀναφαίρετα δικαιώματα κάθε ἀνθρώπου, ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι γεννιοῦνται καί παραμένουν ἐλεύθεροι καί ἴσοι.

2) **Τήν ἰσότητα τῶν πολιτῶν**, ἀφοῦ ὅλοι οἱ πολῖτες εἶναι ἴσοι μπροστά στό νόμο καί γίνονται ἐξίσου δεκτοί στίς δημόσιες ὑπηρεσίες.

3) **Τό ἀπαραβίαστο τῆς ἰδιοκτησίας**, ἀφοῦ ἀπαγορεύεται ἡ ἀπαλλοτριώσή της ἀπό τό Κράτος, χωρίς νά ὑπάρχει ἀνάγκη καί χωρίς νά ἀποζημιωθεῖ προηγουμένως στήν ἀξία της.

4) **Τήν πνευματική ἐλευθερία**, ἀφοῦ εἶναι ἐλεύθερος ὁ ἄνθρωπος νά σκέφτεται καί νά ἐκφράζει τή σκέψη του προφορικά καί γραπτά (ἐλευθερία τοῦ τύπου).

5) **Τήν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως**, ἀφοῦ καθένας μπορεῖ νά πιστεύει ὅπου θέλει καί ἀπαγορεύονται οἱ θρησκευτικῆς διώξεις.

6) **Τήν προσωπική ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν**, ἀφοῦ ἀπαγορεύονται χωρίς νόμο οἱ διώξεις καί οἱ φυλακίσεις, ὅπως καί οἱ ποινές πού δέν προβλέπονται ἀπό τό νόμο καί ἡ χρήση σκληρῶν μέτρων κατά τή σύλληψη καί τήν κράτηση τῶν ἐνόχων.

7) **Τέλος τήν ἀντίσταση κατά τῆς τυραννίας**, ἀφοῦ σκοπός τοῦ Κράτους δέν εἶναι ἡ τυραννία τῶν πολιτῶν, ἀλλά ἡ διατήρηση τῶν φυσικῶν καί ἀναφαίρετων δικαιωμάτων τους.

Ἡ κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν μέ τό Σύνταγμα, τό ὁποῖο διατήρησε βέβαια τήν κληρονομική βασιλεία, ἀλλά περιόρισε τό βασιλιά μόνο στήν ἄσκηση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐνῶ τίς δύο ἄλλες ἐξουσίες τίς ἔδωσε στό λαό, ὁ ὁποῖος εἶχε τό δικαίωμα νά ἐκλέγει τά νομοθετικά καί τά δικαστικά ὄργανα, ἔθεσε τίς βάσεις τῆς ἐλευθερίας τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ταυτόχρονα ἔθεσε τίς βάσεις τῆς ἐλευθερίας καί γιά τούς ἄλλους λαούς τῆς Εὐρώπης, διότι ἡ γαλλική διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη δέν ἔμεινε κλεισμένη στή Γαλλία. Ξεπέρασε τά σύνορά της καί ἔγινε κτῆμα τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Πολλοί λαοί τῆς Εὐρώπης περιέλαβαν στά Συντάγματα τους σάν βασικές διατάξεις τους τίς ἐλευθερίες τῆς γαλλικῆς διακηρύξεως.

Τό πέρασμα τοῦ χρόνου δέ μείωσε τήν ἀξία τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπό τό γεγονός ὅτι τό νέο γαλλικό Σύνταγμα στόν πρόλογό του λέει ὅτι ὁ γαλλικός λαός διακηρύσσει πάλι ἐπίσημα τά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη πού εἶχε διακηρύξει ἡ Γαλλική Ἐπανάσταση τοῦ 1789. Γι' αὐτά ὅλα ἡ γαλλική διακήρυξη εἶναι ὁ σημαντικότερος σταθμός στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

ε) **Ἡ Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.**

Τελευταῖο σταθμὸ στὴν ἐξέλιξη τῆς τελευθερίας ἀποτελεῖ ἡ Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποία συνέταξε στὶς 10 Δεκεμβρίου 1948 στὸ Παρίσι ἡ Γενική συνέλευση τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ). Ἡ Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου διαφέρει τόσο ἀπὸ τὴν ἀμερικανική, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴ γαλλική διακήρυξη, διότι δέν περιορίστηκε μόνο στὰ ἀτομικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ περιέλαβε καὶ τὰ πολιτικά καὶ μερικά ἀπὸ τὰ κοινωνικά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι ἀποτελεῖ ἕνα κώδικα τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ στὰ 30 ἄρθρα της καθορίζει:

1) **Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα** τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως π.χ. τὰ δικαιώματα τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος, τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καὶ τῆς γνώμης, τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, τῆς ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, τοῦ συνεταιρισμοῦ, τῆς τιμῆς, τῆς μεταναστεύσεως κλπ.

2) **Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα** τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως π.χ. τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων τοῦ Κράτους, τὸ δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς στὴν Κυβέρνηση, τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες κλπ.

3) **Τὰ κοινωνικά δικαιώματα** τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως π.χ. τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας, τὸ δικαίωμα τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας κατὰ τὸν καιρὸ τῆς ἀνεργίας, τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας τῆς μητρότητος κλπ.

Τὰ κοινωνικά δικαιώματα γιὰ πρώτη φορά μῆκαν σέ κείμενο διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴ σύνταξη τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ γι' αὐτὸ ἡ διακήρυξη αὐτὴ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας. Ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας δίνει στὴν Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ γεγονός ὅτι αὐτὴ δέν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπαναστάσεως, ὅπως ἡ ἀμερικανική καὶ ἡ γαλλική διακήρυξη, ἀλλὰ προϊόν εἰρηνικῆς συμβιώσεως τῶν λαῶν. Ὅ,τι τότε ἀποτελοῦσε ἐπίδιωξη ἐπαναστατῶν, ἀποτελεῖ σήμερα ἀπαίτηση τοῦ ἐλεύθερου κόσμου γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου μπορεῖ νά γίνει καί διακήρυξη κάθε Κράτους πού εἶναι μέλος τοῦ ΟΗΕ. Ἄρκει νά τὴν κάνει νόμο δικό του, ἐσωτερικό δηλαδή δίκαιο.

3. Ἐσκηση τῆς ἐλευθερίας.

Τίς διακηρύξεις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀκολούθησε ἡ ἀναγνώρισή τους ἀπὸ τὰ Συντάγματα τῶν ἐλευθέρων Κρατῶν. Μὲ τὴ συνταγματικὴ ἀναγνώριση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη κατοχυρώνεται ἡ ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας, διότι στήν πραγματικότητα ἐλευθερία ὑπάρχει ἐκεῖ ὅπου οἱ πολίτες ἀπολαμβάνουν ὅλα τους τὰ δικαιώματα.

Γιὰ νά ἀναγνωριστοῦν βέβαια ὅλα τὰ δικαιώματα στοὺς πολίτες, χρειάστηκε νά πάρουν οἱ ἴδιοι στὰ χέρια τους τὴν ἐξουσία καί σάν ἀνάτατο ὄργανο τοῦ Κράτους νά κάνουν Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο τοὺς δίνει πλήρη πολιτικὴ, ἀτομικὴ καί κοινωνικὴ ἐλευθερία. Ὅταν ἀνάτατο ὄργανο τοῦ Κράτους ἦταν ὁ μονάρχης ἢ οἱ λίγοι, δέν ἦταν δυνατὸ νά τοὺς δοθοῦν ὅλες αὐτές οἱ ἐλευθερίες, διότι ἡ ὑπαρξη τοῦ μονάρχη ἢ τῶν ὀλίγων στηριζόταν ἀποκλειστικά στή στερηση ὀρισμένων ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς πλήρης ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει μόνο στὰ δημοκρατικά πολιτεύματα. Μόνο ἡ δημοκρατία δίνει στοὺς πολίτες πολιτικὴ, ἀτομικὴ καί κοινωνικὴ ἐλευθερία, διότι ἡ παραχώρησή της γίνεται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς πολίτες.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ἐκεῖ πού ὑπάρχει δημοκρατία καί περιλαμβάνει τὴν πολιτικὴ ἐλευθερία, τὴν ἀτομικὴ ἐλευθερία, τὴν κοινωνικὴ ἐλευθερία καί τὴν ἰσότητα.

α) Πολιτικὴ ἐλευθερία.

Πολιτικὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀναγνώριση στοὺς πολίτες ὅλων τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων, ὅπως τὸ δικαίωμα νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται ἄρχοντες τοῦ Κράτους τους, τὸ δικαίωμα νά διορίζονται στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες καί τὸ δικαίωμα νά παίρνουν μέρος στήν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης.

Ἔτσι ἐκδηλώσεις τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Ἡ ἐλευθερία στήν ἐκλογή τῶν ὀργάνων τοῦ Κράτους. Οἱ πολί-

τες πρέπει να είναι ελεύθεροι να εκλέξουν ως όργανα του Κράτους τους εκείνους που νομίζουν ότι είναι κατάλληλοι. Ἀκόμη πρέπει να μπορούν να εκλέγονται οί ἴδιοι ως όργανα του Κράτους τους. Οί ελευθερίες αυτές εξασφαλίζονται με τήν παραχώρηση του δικαιώματος τῆς ψήφου, με τήν παραχώρηση του δικαιώματος να θέτουν υποψηφιότητα καί με τήν παραχώρηση του δικαιώματος να κρίνουν τό έργο όργάνων του Κράτους με τήν επανάληψη τῶν εκλογῶν κατά σταθερά χρονικά διαστήματα (συνήθως κάθε τέσσερα χρόνια).

2) Ἡ ελευθερία συμμετοχῆς στή διοίκηση του Κράτους. Ἡ ελευθερία αὐτή εξασφαλίζεται, όταν γιά τό διορισμό στίς δημόσιες υπηρεσίες δέν υπάρχει ἄλλος περιορισμός, εκτός ἀπό τόν περιορισμό τῆς ἡλικίας καί τῶν ἄλλων προσόντων που χρειάζονται γιά τήν ἀνάληψη μιᾶς ὑπηρεσίας.

3) Ἡ ελευθερία συμμετοχῆς στήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης. Ἡ ελευθερία αὐτή εξασφαλίζεται συνήθως με τό δικαίωμα κάθε πολίτη να γίνεται ἔνορκος.

Ἡ πολιτική ελευθερία, ἐπειδή δίνει στούς πολίτες δικαιώματα που ἔχουν σχέση με τήν τύχη του συνόλου ἢ καλύτερα που ρυθμίζουν τήν τύχη του συνόλου, σωστό είναι να ἔχει ὀρισμένους περιορισμούς (σχετικά με τήν ἡλικία, τή μόρφωση κλπ.), ὥστε να προδικάζεται ἡ ἀπαραίτητη ὄριμότητα τῶν πολιτῶν καί ἡ συναίσθηση τῆς εὐθύνης τους κατά τήν ἄσκηση τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

β) Ἀτομικές ελευθερίες.

Ἀτομικές ελευθερίες είναι ἡ ἀναγνώριση ὅλων τῶν πνευματικῶν, προσωπικῶν καί οικονομικῶν δικαιωμάτων στούς πολίτες ἢ καλύτερα ἡ ελευθερία στήν πνευματική καί οικονομική κίνηση καί ἡ προσωπική τους ελευθερία.

Ἐκδηλώσεις τῆς ελευθερίας στήν πνευματική κίνηση του ἀνθρώπου ἀποτελοῦν οί ἐξῆς μερικότερες ελευθερίες.

1) Ἡ ελευθερία του τύπου. Τύπο λέμε τά προϊόντα (ἐφημερίδες, περιοδικά, βιβλία κλπ.), τῆς τυπογραφίας καί τῶν ἄλλων μηχανικῶν μέσων (γραφομηχανῆς, πολυγράφου κλπ.), που μπορούν να δώσουν πολλά ἀντίτυπα. Μέ τόν τύπο γίνεται ἡ διάδοση τῆς σκέψεως καί τῆς γνώμης του ἀνθρώπου, τῆς ὁποίας ἡ ελευθερία εξασφαλίζεται με τήν

έλευθερία του τύπου. Ἡ έλευθερία του τύπου ύπάρχει, όταν δέν ύπάρχει περιορισμός κατά τήν έκδοση, τήν έκτύπωση καί τήν κυκλοφορία τών έντύπων.

Ἐπειδή όμως είναι δυνατό ό τύπος νά κάνει κατάχρηση τής έλευθερίας του καί νά προσβάλει τό αἶσθημα τής ντροπής του λαού ή νά στρέφεται κατά τής θρησκείας καί τής μορφής του πολιτεύματος ή τέλος νά φανερώνει κινήσεις του στρατού, νά έχει επαναστατικό περιεχόμενο καί νά θέτει σέ κίνδυνο τήν άκεραιότητα του Κράτους, επιτρέπεται στίς περιπτώσεις αυτές ή κατάσχεση τών έντύπων καί ή τιμωρία του εκδότη, χωρίς νά σημαίνει ότι περιορίζεται ό τύπος, διότι στίς περιπτώσεις αυτές δέν πρόκειται για έλευθερία του τύπου, αλλά για κατάχρηση τής έλευθερίας του. Καί πάλι όμως δέν πρέπει ή κρίση για τίς καταχρήσεις αυτές νά άνήκει στήν Κυβέρνηση, αλλά στή δικαιοσύνη. Γι' αυτό πρέπει οί παραβάσεις αυτές νά δικάζονται άμέσως.

Στή χώρα μας ή έλευθερία του τύπου προστατεύεται μέ διατάξεις του Συντάγματος καί τά σχετικά έγκλήματα θεωρούνται αυτόφωρα.

2) **Ἡ συνδικαλιστική έλευθερία.** Ἡ ένωση τών ανθρώπων σέ επαγγελματικά σωματεία, τά λεγόμενα συνδικάτα, για τήν ύποστήριξη τών συμφερόντων τους άποτελεῖ μία από τίς σπουδαιότερες εκδηλώσεις τής έλευθερίας τους. Ἡ έλευθερία αυτή, πού λέγεται συνδικαλιστική έλευθερία, εξασφαλίζεται μέ τή δυνατότητα τής ίδρύσεως τών σωματείων χωρίς τήν άδεια του Κράτους καί μέ τήν ύποχρέωση εκδόσεως δικαστικής άποφάσεως για τή διάλυσή τους. "Ἐτσι τό Κράτος μέ τά εκτελεστικά του όργανα δέν μπορεί νά περιορίσει τή συνδικαλιστική έλευθερία, άφού ή ίδρυση τών σωματείων εἶναι έλεύθερη καί για τή διάλυσή τους χρειάζεται δικαστική άπόφαση.

Ἡ συνδικαλιστική έλευθερία είναι άπαραίτητη, διότι μόνο ἔτσι μπορούν οί εργαζόμενες τάξεις νά διεκδικήσουν μέ άποτελεσματικό τρόπο τά συμφέροντά τους. Στή χώρα μας ή συνδικαλιστική έλευθερία είναι κατοχυρωμένη μέ διατάξεις του Συντάγματος.

3) **Τό άπόρρητο τής άλληλογραφίας.** Ἐκδήλωση τής πνευματικής έλευθερίας του ανθρώπου άποτελεῖ καί τό άπόρρητο τής άλληλογραφίας, ή άπαγόρευση δηλαδή τής άναγνώσεως ξένης έπιστολής από τή στιγμή πού σφραγίζεται καί παραδίνεται στο ταχυδρομεῖο μέχρι

τή στιγμή που διαβάζεται από τον παραλήπτη. Μόνο σέ καιρό πολέμου είναι δυνατό νά περιοριστεί τό άπόρρητο τής άλληλογραφίας. Τό άπόρρητο τής άλληλογραφίας κατοχυρώνεται επίσης από τό Σύνταγμα.

4) **Ή θρησκευτική έλευθερία.** "Άλλη εκδήλωση τής πνευματικής έλευθερίας του άνθρώπου είναι ή θρησκευτική έλευθερία, ή όποία πρέπει νά περιλαμβάνει τό δικαίωμα νά ανήκει κανείς σέ όποια θρησκεία θέλει ή νά μήν ανήκει σέ καμία και τό δικαίωμα νά τελει άνενόχλητος τή λατρεία του. Τό δικό μας Σύνταγμα προστατεύει τή θρησκευτική έλευθερία.

5) **Ή έλευθερία τής συναθροίσεως.** Ή έλευθερία τής συναθροίσεως είναι μιá άκόμη εκδήλωση τής πνευματικής έλευθερίας του άνθρώπου, διότι του δίνει τή δυνατότητα νά συζητεί και νά ανταλλάσσει σκέψεις μέ τούς συνανθρώπους του. Ή συνάθροιση δέν πρέπει νά θέτει σέ κίνδυνο τή δημοσία τάξη ή νά έμποδίζει τήν κυκλοφορία. Ή απαγόρευση της στίς περιπτώσεις αυτές δέν άποτελεί στέρηση τής έλευθερίας τής συναθροίσεως. Τό Σύνταγμα μας προστατεύει τήν έλευθερία τής συναθροίσεως, όταν γίνεται ήσυχα και χωρίς όπλα.

6) **Ή έλευθερία τής εκπαιδύσεως.** Ή πνευματική έλευθερία του άνθρώπου περιλαμβάνει και τήν έλευθερία τής εκπαιδύσεως, τό δικαίωμα δηλαδή νά μορφωθεί κανείς όπως θέλει. Ήπειδή όμως ό άνθρωπος ζει μέσα στην οργανωμένη κοινωνία, ή όποία στηρίζεται σέ όρισμένες άρχές, είναι δυνατή ή καθιέρωση τής ύποχρεωτικής εκπαιδύσεως μέχρι όρισμένη βαθμίδα και ή κατευθυντήρια γραμμή στό περιεχόμενό της χωρίς αυτό νά άποτελεί περιορισμό τής έλευθερίας τής εκπαιδύσεως. Τήν έλευθερία τής εκπαιδύσεως αναγνωρίζει και τό Σύνταγμα.

Έξάλλου εκδηλώσεις τής προσωπικής έλευθερίας του άνθρώπου άποτελούν οι έξης μερικότερες έλευθερίες:

1) **Ή σωματική έλευθερία.** Ή σωματική έλευθερία του άνθρώπου προστατεύεται: α) μέ τήν απαγόρευση τής συλλήψεως ή τής φυλακίσεως του χωρίς αίτιολογημένο δικαστικό ένταλμα, β) μέ τήν ύποχρέωση νά γίνεται ή δίκη του μέσα σέ όρισμένο χρονικό διάστημα ή άλλιώς νά άπολύεται, γ) μέ τήν άποζημίωση εκείνων που προφυλακίζονται ή καταδικάζονται άδικα, δ) μέ τήν απαγόρευση τής άναδρομι-

κῆς δυνάμεως τῶν ποινικῶν νόμων, ε) μέ τήν ἀπαγόρευση τῆς στερήσεως τοῦ νόμιμου δικαστῆ καί στ') μέ τήν ἀπαγόρευση τοῦ βασανισμοῦ καί τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου γιά πολιτικά ἐγκλήματα.

2) **Τό ἄσυλο τῆς κατοικίας.** Ἡ προσωπική ἐλευθερία ἐξασφαλίζεται καί μέ τήν ἀναγνώριση τῆς κατοικίας ὡς ἀσύλου γιά τόν ἄνθρωπο. Ἡ κατοικία στόν ἄνθρωπο εἶναι ἄσυλο καί κανεῖς δέν πρέπει νά μπαίνει μέσα χωρίς τή θέλησή του. Τό ἄσυλο τῆς κατοικίας εἶναι δυνατό νά παραβιαστεῖ, χωρίς αὐτό νά ἀποτελεῖ στερήση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, στήν περίπτωση πού πρόκειται νά συλληφθεῖ πρόσωπο τό ὁποῖο καταδιώκεται νόμιμα, στήν περίπτωση πού γίνεται κάποιο ἐγκλημα καί στήν περίπτωση πού παίζονται τυχερά παιχνίδια ἢ γίνονται ἀκολασίες.

Τέλος ἐκδηλώσεις τῆς οικονομικῆς ἐλευθερίας ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου:

1) **Ἡ ἐλευθερία τῆς οικονομικῆς κινήσεως,** ἡ ὁποία περιλαμβάνει τό δικαίωμα νά ἐκλέγει κανεῖς ἐλεύθερα τό ἐπάγγελμά του καί τό δικαίωμα νά διαθέτει ὅπως θέλει τά προϊόντα τῆς ἐργασίας του.

2) **Τό ἀπαρτίωτο τῆς ιδιοκτησίας,** ἡ ἀπαγόρευση δηλαδή τοῦ περιορισμοῦ τοῦ δικαίωματος τῆς ιδιοκτησίας. Ἡ ἀπαλλοτρίωση τῆς ιδιοκτησίας γιά λόγους δημοσίας ἀνάγκης δέν ἀποτελεῖ στερήση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἀποζημιώνεται.

γ) Κοινωνική ἐλευθερία.

Κοινωνική ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀναγνώριση καί ἱκανοποίηση ὅλων τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου σάν μέλους τῆς κοινωνίας. Ἡ προστασία τῆς ζωῆς κατά τήν περίοδο τῶν γηρατειῶν ἢ στήν περίπτωση ἀναπηρίας ἢ ἀνεργίας, ἡ προστασία τῆς ἐργασίας, ἡ προστασία τῆς ὑγείας καί ἡ προστασία τῆς μητρότητας ἀποτελοῦν τίς κυριότερες ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

δ) Ἡ ἰσότητα.

Ἰσότητα εἶναι ἡ ἴση μεταχείριση τῶν πολιτῶν μέ τήν ἀναγνώριση σ' αὐτούς τῶν ἴδιων δικαιωμάτων καί ὑποχρεώσεων καί ἀποτελεῖ τό ἀναγκαῖο συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Δέν εἶναι δη-

λαδή δυνατό νά ὑπάρχει ἐλευθερία χωρίς ἰσότητα. Ἡ ἰσότητα σάν ἀναγκαῖο συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἡ ἰσότητα τῶν πολιτῶν μπροστά στό νόμο, ἡ ὁποία ὑποχρεώνει τό νομοθέτη νά μήν κάνει διακρίσεις, ὅταν νομοθετεῖ, καί τόν δικαστή νά μήν κάνει διακρίσεις, ὅταν δικάζει. Συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ νομική ἰσότητα καί ὄχι ἡ οἰκονομική ἰσότητα, ἡ ὁποία εἶναι ἀδύνατη καί στρέφεται κατά τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

4. Στέρηση τῆς ἐλευθερίας. Τό ὀλοκληρωτικό Κράτος.

Στέρηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ὅταν δέν ἀναγνωρίζονται στόν ἄνθρωπο δικαιώματα παρά μόνο ὑποχρεώσεις ἢ καλύτερα στέρηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ὅταν δέν ἀναγνωρίζονται στόν ἄνθρωπο καί τόν πολίτη πολιτικά, ἀστικά καί ἀτομικά δικαιώματα. Διότι δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλο τίποτε ἐκτός ἀπό στέρηση τῆς ἐλευθερίας ἡ ἀδυναμία τοῦ πολίτη νά ἐκλέξει μέ τήν ψήφο του ἐλεύθερα τήν Κυβέρνηση τῆς χώρας του ἢ νά ἐκλεγεῖ ὁ ἴδιος, ἡ ἀδυναμία νά λάβει μέρος στή διοίκηση καί τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἀδυναμία νά προστατεύσει τήν σωματική του ἀκεραιότητα, ἡ ἀδυναμία τῆς πνευματικῆς του κινήσεως καί ἡ ἀδυναμία τῆς οἰκονομικῆς του δράσεως.

Ἡ στέρηση τῆς ἐλευθερίας εἶναι πραγματικότητα στά Κράτη ἐκεῖνα πού ἡ ἐξουσία θρίσκειται στά χέρια ἐνός προσώπου ἢ μερικῶν προσώπων ἢ ἐνός κόμματος, ὅπου γιά νά στηριχθεῖ ἡ ἐξουσία καταργοῦνται τά πολιτικά δικαιώματα τῶν πολιτῶν καί περιορίζονται οἱ ἀτομικές τους ἐλευθερίες. Στά Κράτη αὐτά ἔχουμε τό λεγόμενο ὀλοκληρωτισμό.

Ἡ ὀλοκληρωτική γενικά εἶναι τό Κράτος ἐκεῖνο στό ὁποῖο ἀσκεῖται ἔλεγχος σ' ὄλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν καί εἶναι ἀνυπαρκτα τά πολιτικά καί ἀτομικά δικαιώματα σ' αὐτούς. Τέτοια ὀλοκληρωτικά Κράτη ἦσαν ἡ Ἰταλία ἀπό τό 1922 μέχρι τό 1943 μέ τό φασισμό τοῦ Μουσολίνι καί ἡ Γερμανία ἀπό τό 1933 μέχρι τό 1943 μέ τόν ἔθνικοσοσιαλισμό τοῦ Χίτλερ, τά ὁποῖα προκάλεσαν τό Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Σήμερα ὀλοκληρωτικά Κράτη εἶναι τά κομμουνιστικά (Ρωσία, Κίνα καί οἱ δορυφόροι τους). Σ' αὐτά τά Κράτη

έχουν καταργηθεί τὰ πολιτικά καί άτομικά δικαιώματα τῶν πολιτῶν, μολονότι ἔχουν Συντάγματα, πού θέλουν νά ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι δημοκρατικά καί ἀναγνωρίζουν δικαιώματα, πολιτικά καί άτομικά, στούς πολίτες. Τά δικαιώματα εἶναι ἀνύπαρκτα καί ἐπομένως ἀνύπαρκτες εἶναι καί ἡ δημοκρατία καί ἡ ἐλευθερία.

Πρῶτα πρῶτα εἶναι ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικά δικαιώματα καί γι' αὐτό τό πολίτευμα δέν μπορεῖ νά εἶναι δημοκρατία. Εἶναι στήν οὐσία ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικά δικαιώματα, διότι, ἐνῶ οἱ πολίτες ἔχουν τό δικαίωμα νά ψηφίζουν, δέν ἔχουν τό δικαίωμα νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Ὑπάρχει πάντα μόνο ἓνα κόμμα καί οἱ ὑποψήφιοι ἐπιβάλλονται ἀπό τό ἴδιο τό κόμμα. Ἔτσι οἱ πολίτες, ὅταν καλοῦνται σέ ἐκλογές, δέν καλοῦνται νά ἐκλέξουν, ἀλλά νά ψηφίσουν. Στά δημοκρατικά ὅμως Κράτη ἐκλογή σημαίνει ἐλευθερία ἐπιλογῆς μεταξύ περισσοτέρων προσώπων καί ὄχι ἀπλή ψηφοφορία. Εἶναι ἀκόμα ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικά δικαιώματα στά κομμουνιστικά Κράτη, διότι ἡ συμμετοχή τῶν πολιτῶν στή διοίκηση δέν εἶναι δικαίωμά τους, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἀπό τό κόμμα. Εἶναι τέλος ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικά δικαιώματα, διότι, ὄχι μόνο δέ μετέχουν οἱ πολίτες στήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, ἀλλά ἐλέγχονται ἀπό τό κόμμα καί οἱ ἴδιοι οἱ δικαστές στήν ἄσκηση τοῦ ἔργου τους.

Ἐπειτα στά ὀλοκληρωτικά Κράτη εἶναι ἀνύπαρκτα καί τὰ άτομικά δικαιώματα ἢ οἱ πολιτικές ἐλευθερίες. Διότι μπορεῖ βέβαια τὰ Συντάγματά τους νά ἀναφέρουν ὅτι ἀναγνωρίζουν ἀτομικά δικαιώματα στούς πολίτες, πλὴν ὅμως δέν ὑπάρχει προσωπική ἐλευθερία καί ἐλευθερία στήν πνευματική καί οἰκονομική κίνηση τῶν πολιτῶν. Ἡ προσωπική ἐλευθερία περιορίζεται, διότι, ἐνῶ τὰ Συντάγματα ἀπαιτοῦν γιά τή σύλληψη τῶν πολιτῶν δικαστική ἀπόφαση ἢ ἔνταλμα τοῦ Εἰσαγγελέα, οἱ δικαστές καί οἱ εἰσαγγελεῖς εἶναι ὄργανα τοῦ κόμματος. Ἡ ἐλευθερία στήν πνευματική κίνηση ἐξάλλου περιορίζεται, διότι, ἐνῶ κατά τὰ Συντάγματά τους χορηγοῦνται στούς πολίτες τυπογραφεῖα καί χαρτί γιά τήν ἐκδοση ἐφημερίδων καί δημόσια κτίρια καί δρόμοι γιά τίς συγκεντρώσεις καί τίς παρελάσεις, δέν ὑπάρχει στήν πραγματικότητα ἐλευθερία τῆς γνώμης. Ὁ ἀντιπολιτευόμενος π.χ. τύπος ἀπαγορεύεται καί ἐκεῖνος πού ὑπάρχει κατευθύνεται ἢ ἐκδίδεται ἀπό τό κόμμα. Ἡ ἐλεύθερη συζήτηση ἀπαγορεύεται καί ὁ

καθένας είναι υποχρεωμένος να ακούει, να συμφωνεί και να χειροκροτεί όσα λέει το κόμμα. Ο συνεταιρισμός επιτρέπεται, αλλά μόνον όταν ακολουθεί τη γραμμή του κόμματος κλπ. Τέλος είναι ανύπαρκτη και η ελευθερία της οικονομικής κινήσεως, διότι οι πολίτες δεν έχουν απόλυτο δικαίωμα να διαλέξουν το επάγγελμά τους και δεν μπορούν να αποκτήσουν περιουσία δική τους.

Μετά απ' αυτά γίνεται φανερό ότι στά κομμουνιστικά ή ολοκληρωτικά Κράτη, πού δεν αναγνωρίζονται πολιτικά δικαιώματα και ατομικές ελευθερίες στους πολίτες, ή στέρηση της ελευθερίας των πολιτών είναι το χαρακτηριστικό τους γνώρισμα.

Έκτός από τα κομμουνιστικά, ολοκληρωτικά Κράτη είναι σήμερα και εκείνα στά όποια έχει επιβληθεί δικτατορία (Φιλιππίνες, Χιλή, Κράτη της Άφρικής κλπ.). Στά Κράτη αυτά οι μέν πολιτικές ελευθερίες δεν υπάρχουν ούτε τυπικά, τά δέ ατομικά δικαιώματα δεν έχουν καμιά κατοχύρωση.

Έρωτήσεις

1. Μέ ποιά βασικά δικαιώματα μπαίνει ο άνθρωπος στη ζωή;
2. Ποιοί παράγοντες εξασφαλίζουν την ελευθερία του ανθρώπου;
3. Τί είναι δημοκρατικοί θεσμοί και τί δημοκρατικά ήθη;
4. Ποιές είναι οι γενικές αρχές της ελευθερίας του ανθρώπου;
5. Ποιά είναι τά δικαιώματα του πολίτη;
6. Ποιός είναι νομοταγής και ποιός δίκαιος;
7. Ποιά είναι τά σπουδαιότερα καθήκοντα προς την οικογένεια;
8. Γιατί η εργασία είναι καθήκον προς την κοινωνική ζωή;
9. Γιατί χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή στό σεβασμό της δημοσίας περιουσίας;
10. Ποιά είναι τά καθήκοντα προς την Πατρίδα;
11. Τί είναι εθνική φιλοτιμία;
12. Γιατί η φορολογία είναι απαραίτητη και πώς γίνεται;
13. Ποιά δικαιώματα είχαν οι Άθηναίοι πολίτες, πού τούς εξασφάλιζαν την ελευθερία τους;
14. Ποιές είναι οι σπουδαιότερες διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου;

15. Τί ξέρεις γιά τήν Οίκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου;
16. Πῶς ἀσκεῖται ἡ ἐλευθερία;
17. Ποιές εἶναι οἱ κυριότερες ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου;
18. Τί εἶναι ἰσότητα;
19. Ποιά Κράτη εἶναι ὀλοκληρωτικά;
20. Γιατί στά κομμουνιστικά Κράτη δέν ὑπάρχει πολιτική ἐλευθερία;
21. Πῶς περιορίζονται οἱ ἀτομικές ἐλευθερίες στά κομμουνιστικά Κράτη;
22. Ἐναγνωρίζονται δικαιώματα τῶν πολιτῶν στά Κράτη πού ἔχουν δικτατορία;



ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

1. Πολιτεία και πολίτευμα.

α) Όρισμός και στοιχεία της Πολιτείας.

Σ' όλους είναι γνωστές οι λέξεις Πολιτεία, Κράτος και Έπικράτεια, διότι αποτελούν τά ονόματα της πιά συνηθισμένης μορφής της οργανωμένης κοινωνίας τών ανθρώπων. Τί όμως είναι ακριβώς ή οργανωμένη κοινωνία τών ανθρώπων, πού παίρνει τά ονόματα Πολιτεία, Κράτος και Έπικράτεια, δέν είναι εύκολο στόν καθένα νά απαντήσει. Για νά δοθεί μιά σωστή απάντηση και ένας ικανοποιητικός όρισμός της Πολιτείας κλπ., πρέπει νά διαπιστωθούν πρώτα τά γνωρίσματά της.

Πρώτα πρώτα είναι γνωστό πώς κάθε Πολιτεία περιλαμβάνει ένα σύνολο ανθρώπων πού αποτελούν τό λαό της. Έπειτα ό λαός κάθε Πολιτείας κατοικεί σέ όρισμένη έκταση γής, πού αποτελεί τή χώρα της. Τέλος κάθε Πολιτεία έχει τή δύναμη και επιβάλλει τή θέλησή της στό λαό πού κατοικεί στή χώρα της. Η δύναμη αυτή είναι ή έξουσία της Πολιτείας. Αν γίνει συνδυασμός τών τριών αυτών γνωρισμάτων της Πολιτείας, τότε μπορεί νά δοθεί ή έξης περίπου απάντηση στό έρώτημα τί είναι Πολιτεία:

Πολιτεία είναι τό σύνολο τών ανθρώπων πού κατοικούν σέ όρισμένη χώρα και ύποτάσσονται στή δύναμή της, ή όποια δύναμη δέν προέρχεται από πουθενά άλλο, αλλά από τήν ίδια τήν Πολιτεία.

Τά τρία γνωρίσματα της Πολιτείας, ό λαός δηλαδή, ή χώρα και ή έξουσία, είναι έξισου απαραίτητα για νά δοθεί ό όρισμός της. Και είναι έξισου απαραίτητα και τά τρία αυτά γνωρίσματα, διότι δέν είναι δυνατό νά υπάρξει Πολιτεία χωρίς και τά τρία αυτά στοιχεία. Λαός χωρίς χώρα και έξουσία ή χώρα χωρίς λαό και έξουσία ή έξουσία χωρίς λαό και χώρα ή ακόμη και δυό οποιαδήποτε γνωρίσματα χωρίς τό τρίτο δέν μπορούν νά αποτελέσουν Πολιτεία. Γι' αυτό λέμε ότι ό

λαός, ή χώρα και ή εξουσία είναι τά τρία άπαραίτητα στοιχεία κάθε Πολιτείας.

1) **Ο λαός.** Λαός είναι τό σύνολο τών ανθρώπων πού έχουν τήν ίδια ιθαγένεια και άνήκουν στην Πολιτεία. Τό λαό κάθε Πολιτείας τόν συνδέει μέ τήν Πολιτεία ή ιθαγένεια, ή όποία δέν είναι τίποτε άλλο παρά ή ικανότητα πού έχει ένα άτομο νά είναι μέλος μιās Πολιτείας. Τήν ιθαγένεια μιās Πολιτείας παίρνει κανείς μέ τούς έξής τρόπους: α) Μέ τή γέννησή του από γονείς πού έχουν τήν ιθαγένεια τής Πολιτείας, (π.χ. τό παιδί μιās έλληνικής οικογένειας παίρνει μέ τή γέννησή του τήν έλληνική ιθαγένεια). β) Μέ τή μόνιμη εγκατάσταση του στην Πολιτεία και τήν πάροδο όρισμένου χρόνου, άν βέβαια τό ζητήσει ό ίδιος μέ αίτησή του (π.χ. στή χώρα μας για νά αποκτήσει κάποιος ξένος τήν έλληνική ιθαγένεια, πρέπει νά τό ζητήσει μέ αίτηση και νά έχει περάσει όρισμένος χρόνος). Ο τρόπος αυτός λέγεται **πολιτογράφηση**. γ) Μέ τό γάμο τους μόνο οί γυναίκες, πού παίρνουν σύζυγο ξένης ιθαγένειας (π.χ. άν μία άλλοδαπή πάρει Έλληνα, παίρνει δικαιοματικά τήν έλληνική ιθαγένεια). δ) Μέ τήν προσάρτηση στην Πολιτεία μιās περιοχής, όποτε όλοι οί κάτοικοι τής περιοχής παίρνουν τήν ιθαγένεια τής Πολιτείας στην όποία έγινε ή προσάρτηση.

Ο λαός σάν στοιχείο τής Πολιτείας διαφέρει από τό λαό πού αποτελεί τό όργανο, στό όποιο άνήκει ή ανώτατη εξουσία στις δημοκρατικές Πολιτείες, διότι στή δεύτερη περίπτωση τό λαό δέν τόν αποτελούν όλοι όσοι έχουν τήν ίδια ιθαγένεια, αλλά μόνο όλοι όσοι έχουν τό δικαίωμα νά ψηφίζουν. Έξάλλου ό λαός σάν στοιχείο τής Πολιτείας διαφέρει και από τό έθνος. Έθνος είναι τό σύνολο τών ανθρώπων πού έχουν τήν ίδια καταγωγή, τά ίδια ήθη και έθιμα, τήν ίδια γλώσσα, τήν ίδια θρησκεία, τίς ίδιες παραδόσεις κλπ., χωρίς νά είναι άπαραίτητη και ή ίδια ιθαγένεια. Αντίθετα για τό λαό σάν στοιχείο τής Πολιτείας, άπαραίτητη προϋπόθεση είναι ή ιθαγένεια.

2) **Η χώρα.** Η χώρα σάν στοιχείο μιās Πολιτείας είναι ή έδαφική περιφέρεια στην όποία έχει εγκατασταθεί ό λαός και στην όποία εκτείνεται ή εξουσία τής Πολιτείας. Ειδικότερα στή χώρα κάθε Πολιτείας άνήκουν τά έξής: α) Ένα όρισμένο μέρος ξηράς μέ τούς ποταμούς και τίς λίμνες πού βρίσκονται σ' αυτή. β) Ένα τμήμα

της θάλασσας για τις Πολιτείες που βρέχονται από τη θάλασσα, το οποίο λέγεται «παράκτιος θάλασσα» ή «αίγιαλίτιδα ζώνη» ή «χωρικά ύδατα». γ) Το υπέδαφος, τα στρώματα δηλαδή που βρίσκονται κάτω από την ξηρά και τη θάλασσά της. δ) Ὁ ἐναέριος χώρος, ὁ ὁποῖος εἶναι πάνω ἀπό τήν ξηρά καί τή θάλασσα τῆς Πολιτείας. Τά σύνορα κάθε Πολιτείας κανονίζονται μέ διεθνεῖς συμφωνίες.

3) **Ἡ ἐξουσία.** Ἐξουσία σάν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ δύναμη πού ἔχει ἡ Πολιτεία νά ἐπιβάλλει στούς ὑπηκόους τῆς τή θέλησή τῆς μέ πειθῶ ἢ καί μέ ἐξαναγκασμό καί ἀποτελεῖ τό συνδετικό στοιχεῖο πού ἐνώνει τό λαό μέ τή χώρα. Τήν ἐξουσία δέν τή δίνει κανένας ἄλλος, ἀλλά τήν ἔχει ἡ ἴδια ἡ Πολιτεία σάν Πολιτεία.

Ἡ ἐξουσία κάθε Πολιτείας ἀσκεῖται ἀπό τά ὄργανά τῆς, τά ὁποῖα στίς δημοκρατικές Πολιτείες, πού ὑπάρχει Σύνταγμα, διακρίνονται σέ ἄμεσα καί ἔμμεσα. **Ἄμεσα ὄργανα** εἶναι ὅσα ἀναγνωρίζονται ἀπευθείας ἀπό τό Σύνταγμα, ὅπως τό ἐκλογικό σῶμα, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἡ Βουλή κλπ., **ἔμμεσα δέ ὄργανα** τῆς Πολιτείας εἶναι ὅσα διορίζονται ἀπό τά ἄμεσα ὄργανά τῆς, ὅπως οἱ Ὑπουργοί καί ὄλοι οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι.

Τά ἄμεσα καί τά ἔμμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας διακρίνονται ἀκόμη σέ ἀτομικά καί συλλογικά καί σέ αὐτοτελή καί μή αὐτοτελή. **Ἀτομικά** εἶναι ὅσα ἀποτελοῦνται ἀπό ἓνα πρόσωπο καί **συλλογικά** ὅσα ἀποτελοῦνται ἀπό πολλά, ἐνῶ **αὐτοτελή** ὅσα δέ χρειάζονται τή σύμπραξη ἄλλου ὄργάνου στίς ἐνέργειές τους καί **μή αὐτοτελή** ὅσα χρειάζονται ὁπωσδήποτε τή σύμπραξη καί ἄλλου ὄργάνου γιά νά ἔχουν κύρος οἱ ἐνέργειές τους. Στή χώρα μας π.χ. ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ἄμεσο καί ἀτομικό ὄργανο, ὁ Ὑπουργός στό Ὑπουργεῖο του ἔμμεσο καί ἀτομικό, ἡ Βουλή ἄμεσο καί συλλογικό, τό Ὑπουργικό Συμβούλιο ἔμμεσο καί συλλογικό, τό ἐκλογικό σῶμα ἄμεσο, συλλογικό καί αὐτοτελές κ.ο.κ.

Σ' ὄλες τίς Πολιτείες ὑπάρχει ἓνα ἄμεσο καί αὐτοτελές ὄργανο, στό ὁποῖο ἀνήκει ἡ ἀνώτατη ἐξουσία καί γι' αὐτό τό λέμε **ἀνώτατο ὄργανο** τῆς Πολιτείας. Στίς δημοκρατικές Πολιτείες ἀνώτατο ὄργανο εἶναι ὁ λαός, δηλαδή τό σύνολο τῶν πολιτῶν πού ἔχουν δικαίωμα νά ψηφίζουν. Στή χώρα μας, σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα, ἀνώτατο ὄργανο εἶναι τό ἔθνος (δηλαδή τό ἐκλογικό σῶμα), ἀπό τό ὁποῖο προέρχονται ὄλες οἱ ἐξουσίες.

β) Πολίτευμα καί είδη πολιτευμάτων.

Κάθε Πολιτεία ακολουθεῖ ἓνα ὀρισμένο σύστημα στήν ὀργάνωση καί τήν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας της, τό ὁποῖο καθορίζουνοί διατάξεις τοῦ Συντάγματός της. Τό σύστημα αὐτό τό λέμε πολίτευμα. Ἐπομένως πολίτευμα λέμε τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο γίνεται ἡ ὀργάνωση καί ἡ διακυβέρνηση μιᾶς Πολιτείας.

Ἐπειδή οἱ τρόποι στήν ὀργάνωση καί τή διακυβέρνηση μιᾶς Πολιτείας εἶναι πολλοί, πολλά εἶναι καί τά είδη τῶν πολιτευμάτων πού ὑπάρχουν. Συνήθως τά πολιτεύματα διακρίνονται μεταξύ τους ἀπό τόν ἀριθμό τῶν προσώπων πού ἀποτελοῦν τό ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας. Πρῶτος ἔκανε τή διάκριση τῶν πολιτευμάτων μέ βάση τόν ἀριθμό τῶν προσώπων πού ἀποτελοῦν τό ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας ὁ Ἄριστοτέλης, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι τά πολιτεύματα διακρίνονται σέ μοναρχίες, ἀριστοκρατίες καί δημοκρατίες. Καί σήμερα ἐξακολουθεῖ ἡ ἴδια διάκριση τῶν πολιτευμάτων καί γι' αὐτό τά είδη τους εἶναι τρία: ἡ μοναρχία, ἡ ὀλιγαρχία καί ἡ δημοκρατία.

α) **Μοναρχία.** Μοναρχία λέμε τό πολίτευμα ἐκεῖνο πού ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας εἶναι ἓνα πρόσωπο (μονάρχης, βασιλιάς). Ἡ μοναρχία εἶναι τό ἀρχαιότερο πολίτευμα καί διακρίνεται σέ:

1) **Κληρονομική καί αἰρετή** ἀνάλογα μέ τόν τρόπο πού παίρνει ὁ μονάρχης τήν ἀνώτατη ἐξουσία. **Κληρονομική** μοναρχία εἶναι ἐκεῖνη πού ὁ μονάρχης παίρνει τήν ἀνώτατη ἐξουσία μέ κληρονομικό δικαίωμα, ἐνῶ **αἰρετή** ἐκεῖνη πού ὁ μονάρχης ἐκλέγεται ἀπό ὀρισμένα πρόσωπα, τά ὁποῖα ὁμως δέν ἔχουν ἄλλη ἀρμοδιότητα ἐκτός ἀπό τήν ἐκλογή τοῦ μονάρχη. Πιό συνηθισμένη εἶναι ἡ κληρονομική μοναρχία.

2) **Ἀπόλυτη καί περιορισμένη** μοναρχία, ἀνάλογα μέ τήν ἔκταση τῆς ἐξουσίας τοῦ μονάρχη. **Ἀπόλυτη** μοναρχία ὑπάρχει, ὅταν ὁ μονάρχης ἔχει ἀπεριόριστη ἐξουσία καί **περιορισμένη**, ὅταν περιορίζεται ἡ ἐξουσία του. Ἡ περιορισμένη μοναρχία διακρίνεται σέ **συνταγματική** καί σέ **κοινοβουλευτική**. Καί στίς δύο περιπτώσεις ἡ ἐξουσία τοῦ μονάρχη περιορίζεται ἀπό τό Σύνταγμα καί μοναδική τους διαφορά εἶναι τό ὅτι στή συνταγματική μοναρχία οἱ Ὑπουργοί εἶναι πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ μονάρχη, ἐνῶ στήν κοινοβουλευτική

είναι πρόσωπα της έμπιστοσύνης της Βουλής, ή όποία εκλέγεται από τό λαό. Οί σημερινές μοναρχίες είναι κατά κανόνα κοινοβουλευτικές.

β) **Όλιγαρχία.** Όλιγαρχία λέμε τό πολίτευμα εκείνο πού άνώτατο όργανο της Πολιτείας είναι μία ομάδα προσώπων, τά όποια προέρχονται συνήθως από τήν ίδια τάξη. Άνάλογα μέ τήν τάξη από τήν όποία προέρχεται ή ομάδα πού έχει τήν άνώτατη έξουσία, ή όλιγαρχία όνομάζεται άριστοκρατία, κληρικοκρατία, πλουτοκρατία, στρατοκρατία κλπ.

Στήν έποχή μας δέν υπάρχουν τέτοιες όλιγαρχίες. Όλιγαρχία σήμερα υπάρχει στά κομμουνιστικά κράτη, όπου τήν άνώτατη έξουσία τήν έχει τό κόμμα, στό όποιο δέν ανήκουν όλοι οί πολίτες. Έτσι τό πολίτευμά τους είναι όλιγαρχικό, παρ' όλο πού τά Συντάγματά τους λένε ότι είναι δημοκρατικό.

γ) **Δημοκρατία.** Δημοκρατία λέμε τό πολίτευμα εκείνο, πού άνώτατο όργανο της Πολιτείας είναι ό λαός, τό σύνολο δηλαδή τών πολιτών πού έχουν τό δικαίωμα νά ψηφίζουν, μέ τήν προϋπόθεση ότι τό δικαίωμα της ψήφου άναγνωρίζεται σέ όλους όσους έχουν ώριμη ήλικία και δέν έχουν καταδικαστεί. Η δημοκρατία είναι τό πολίτευμα της έποχής μας και διακρίνεται σέ:

1) **Άπόλυτη και περιορισμένη,** άνάλογα μέ τήν έκταση της έξουσίας του λαού. **Άπόλυτη** δημοκρατία είναι εκείνη πού ό λαός δέν περιορίζεται καθόλου και **περιορισμένη** εκείνη πού περιορίζεται από τό Σύστημα, τό όποιο είναι δημιούργημα δικό του. Η άπόλυτη δημοκρατία είναι ακατόρθωτη, διότι Πολιτεία χωρίς νόμους πού νά είναι άνώτεροι από τή θέληση του λαού δέν μπορεί νά σταθεί και νά προσοδέυσει. Στήν Άθήνα κατά τά τελευταία χρόνια του Πελοποννησιακού Πολέμου έφαρμόστηκε για λίγο ή άπόλυτη δημοκρατία και οί αποφάσεις του Δήμου ήταν άνώτερες από τους νόμους. Από τότε όμως άρχισε και ή κατάρπτωση της δημοκρατίας. Σήμερα ή δημοκρατία είναι σ' όλες τίς Πολιτείες περιορισμένη κι εκεί πού υπάρχει και κληρονομικός άνώτατος άρχοντας (Βασιλιάς) λέγεται «Βασιλευομένη Δημοκρατία» (π.χ. στήν Άγγλία).

2) **Άμεση, αντιπροσωπευτική και μικτή**, ανάλογα με τον τρόπο που άσκει ο λαός την ανώτατη εξουσία.

Άμεση είναι ή δημοκρατία εκείνη που ο λαός άσκει άπευθείας την εξουσία (π.χ. ψηφίζει τούς νόμους κλπ.). **Άμεση δημοκρατία** άπαιτεί συγκέντρωση του λαού στο ίδιο μέρος για να άσκήσει την εξουσία και είναι ακατόρθωτη στίς Πολιτείες με τή σημερινή τους έκταση. **Κατορθωτή** ήταν μόνο την εποχή που κάθε πόλη άποτελούσε και ένα ξεχωριστό Κράτος, όποτε ήταν δυνατή ή συγκέντρωση του λαού (Έκκλησία του Δήμου).

Άντιπροσωπευτική είναι ή δημοκρατία εκείνη που την εξουσία και ιδιαίτερα τή νομοθετική (τήν ψήφιση δηλαδή των νόμων) την έχουν αντιπρόσωποι του λαού, τούς όποιους εκλέγει ο ίδιος ο λαός. **Άντιπροσωπευτική δημοκρατία** διακρίνεται άκόμη σε προεδρική και σε κοινοβουλευτική. **Προεδρική** είναι εκείνη που έχει Πρόεδρο, τον όποιο εκλέγει ο λαός και ο όποιος διορίζει τούς Ύπουργούς του χωρίς κανένα περιορισμό (π.χ. στίς ΗΠΑ), και **κοινοβουλευτική** εκείνη που έχει βέβαια Πρόεδρο που εκλέγει ο λαός με τούς αντιπροσώπους του (Βουλή), αλλά ο Πρόεδρος της δέν είναι έλεύθερος στο διορισμό των Ύπουργών, επειδή πρέπει οί Ύπουργοί να είναι πρόσωπα τής έμπιστοσύνης των αντιπροσώπων του λαού (π.χ. στην Ελλάδα, Ιταλία κ.λ.π.).

Μικτή είναι ή δημοκρατία εκείνη που είναι ένας συνδυασμός τής άπόλυτης και τής αντιπροσωπευτικής. Στή μικτή δημοκρατία ή κρατική εξουσία έχει άνατεθεί άπό τό λαό σε αντιπροσώπους του, αλλά μπορεί ταυτόχρονα ο λαός να άποφασίζει για όρισμένα θέματα με ψηφοφορία, ή όποια παίρνει τό όνομα δημοψήφισμα (π.χ. στην Έλβετία).

δ) Έκτός άπό τά τρία είδη πολιτευμάτων που άναφέραμε, υπάρχουν και άλλα που επικρατούν συνήθως μετά άπό επανάσταση και κατόπιν παραμένουν. Τό γνωστότερο άπό αυτά είναι ή **δικτατορία**, στήν όποία όλες οί εξουσίες βρίσκονται στα χέρια του δικτάτορα και δέν υπάρχει ούτε κοινοβούλιο, ούτε πολιτικά και άτομικά δικαιώματα στο λαό (π.χ. στην Κούβα).

γ) Τό Σύνταγμα.

α) Όρισμός και ύπεροχή του Συντάγματος.

Σύνταγμα λέμε τόν υπέρτατο καί θεμελιώδη νόμο κάθε Πολιτείας, ό όποιος μέ τίς διατάξεις του καθορίζει ποιά είναι ή μορφή του πολιτεύματος, ποιά είναι καί πώς αναδεικνύονται τά όργανα πού έχουν τήν κρατική εξουσία καί ποιά έκταση μπορεί νά έχει ή δράση τών όργάνων τής Πολιτείας, γιά νά μήν περιορίζεται ή έλευθερία του λαού.

Σύμφωνα μέ τόν όρισμό αυτό τό Σύνταγμα αποβλέπει στην όργάνωση τής Πολιτείας καί στην εξασφάλιση τής έλευθερίας του λαού. Λόγος όμως γιά όργάνωση τής Πολιτείας καί μάλιστα γιά έλευθερία του λαού μπορεί νά γίνεται μόνο στις Πολιτείες εκείνες πού άνώτατο όργανο είναι ό λαός. Αντίθετα στις Πολιτείες πού τό άνώτατο όργανο του Κράτους είναι ό μονάρχης ή οί όλίγοι δέν υπάρχει θέμα ούτε όργανώσεως τής Πολιτείας, άφού όργανά της είναι ό μονάρχης ή οί όλίγοι, ούτε έλευθερίας του λαού, άφού ή θέση του μονάρχη ή τών όλίγων στηρίζεται στον περιορισμό της. Θέμα όργανώσεως τής Πολιτείας καί θέμα έλευθερίας υπάρχει μόνο εκεί πού υπάρχει δημοκρατία. Γι' αυτό καί τό Σύνταγμα, όπως τό περιγράψαμε στον όρισμό του, είναι Σύνταγμα δημοκρατικών Πολιτειών. Πόσο μεγάλη σχέση έχει τό Σύνταγμα μέ τή δημοκρατία φαίνεται από τή διακήρυξη τών δικαιωμάτων του ανθρώπου πού μπήκε τό 1791 στό γαλλικό Σύνταγμα, ή όποία έλεγε ότι στην ουσία δέν έχει Σύνταγμα ή Πολιτεία εκείνη στην όποία δέν κατοχυρώνεται ή έλευθερία του λαού μ' αυτό.

Τό Σύνταγμα σάν νόμος τής Πολιτείας διαφέρει από τούς άλλους νόμους της στα έξής:

1) Έχει **μεγαλύτερη δύναμη**. Η μεγαλύτερη δύναμη του Συντάγματος συγκριτικά μέ τούς άλλους, τούς κοινούς νόμους τής Πολιτείας, φαίνεται πρώτα από τό γεγονός ότι τό Σύνταγμα όρίζει τά όργανα πού μπορούν νά θέτουν νόμους καί τά υποχρεώνει νά θέτουν νόμους σύμφωνα μ' αυτό κι έπειτα καί από τό γεγονός ότι, γιά νά γίνει μεταβολή του Συντάγματος, χρειάζεται πάντοτε μεγαλύτερη καί άυστηρότερη διαδικασία από εκείνη πού χρειάζονται οί κοινοί νόμοι.

2) Έχει διαφορετικό περιεχόμενο. Άλλο είναι τό περιεχόμενο του Συντάγματος καί άλλο τό περιεχόμενο τών κοινών νόμων. Ένώ τό Σύνταγμα όρίζει τά όργανα τής Πολιτείας καί τήν άρμοδιότητά τους, οί κοινοί νόμοι είναι έκδήλωση τής άρμοδιότητας τών όργάνων πού όρίζει τό Σύνταγμα καί ένώ οί κοινοί νόμοι ρυθμίζουν ειδικές περιπτώσεις, τό Σύνταγμα θέτει τίς άρχές πάνω στίς όποιες θεμελιώνεται ή Πολιτεία.

β) Άρχές του Συντάγματος.

Σύμφωνα μέ τά προηγούμενα τό Σύνταγμα, σάν θεμελιώδης νόμος κάθε Πολιτείας, καθιερώνει όρισμένες άρχές πάνω στίς όποιες στηρίζεται όλη ή όργάνωση καί ή δράση της. Οί κυριότερες άρχές πού θέτει κάθε δημοκρατικό Σύνταγμα είναι οί έξης:

1) **Ή άρχή τής λαϊκής κυριαρχίας.** Πρώτη καί σπουδαιότερη άρχή κάθε δημοκρατικού Συντάγματος είναι ή άρχή εκείνη πού άναγνωρίζει άνώτατο όργανο του Κράτους τό λαό, τό σύνολο δηλαδή τών πολιτών πού έχουν τό δικαίωμα νά ψηφίζουν. Μέ τήν άρχή αὐτή εξασφαλίζεται ή δημοκρατία, διότι όλες οί έξουσίες άνήκουν στό λαό καί γίνονται μέ τόν τρόπο πού όρίζει τό Σύνταγμα. Τά όργανα πού έχουν τήν κρατική έξουσία δέν έχουν δική τους δύναμη, αλλά τή δύναμη τούς τή δίνει ό λαός. Ένεργούν έπομένως σάν έντολοδόχοι του λαού.

2) **Ή άρχή τής διακρίσεως τών έξουσιών.** Στή δημοκρατία άπαραίτητος είναι ό χωρισμός τών έξουσιών, ό χωρισμός δηλαδή μεταξύ τους τών όργάνων πού ψηφίζουν τούς νόμους, τών όργάνων πού έχουν τή φροντίδα γιά τήν έκτέλεση τών νόμων καί τών όργάνων πού άπονέμουν δικαιοσύνη ή άλλιώς ό χωρισμός τής νομοθετικής, τής έκτελεστικής καί τής δικαστικής έξουσίας. Είναι άπαραίτητος ό χωρισμός, γιά νά μή συγκεντρώνονται όλες οί έξουσίες στά ίδια πρόσωπα καί τούς παρέχεται ή δυνατότητα νά κάνουν άθαιρεσίες. Ό χωρισμός τών έξουσιών είναι άρχή όλων τών δημοκρατικών Συνταγμάτων.

3) **Ή άρχή τών άτομικών έλευθεριών.** Ό άνθρωπος έχει όρισμένα φυσικά καί άναφαίρετα δικαιώματα, όπως τό δικαίωμα τής ισότητας

καί τό δικαίωμα τῆς προσωπικῆς, πνευματικῆς καί οικονομικῆς ἐλευθερίας, τά ὁποῖα δέν πρέπει νά βλάπτει ἡ Πολιτεία. Ἐναντίοντα, ἔχει τήν ὑποχρέωση ἡ Πολιτεία νά περιορίζει τή δράση της, ὥστε νά μή θίγονται τά ἀτομικά δικαιώματα ἢ οἱ ἀτομικές ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου. Τόν περιορισμό στή δράση τῆς Πολιτείας ἀπαιτεῖ ἡ ἀρχή τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ἡ ὁποία ἔχει σπουδαία θέση σέ ὅλα τά δημοκρατικά Σύντάγματα.

4) **Ἡ ἀρχή τῆς ἀντιπροσωπείας.** Γνώρισμα αὐτῆς τῆς ἀρχῆς εἶναι τό γεγονός ὅτι οἱ ἐξουσίες πού ἔχει σάν κυρίαρχο ὄργανο κάθε δημοκρατικῆς Πολιτείας ὁ λαός δέ γίνονται ἀπό τόν ἴδιο, ἀλλά ἀπό ὄργανα τά ὁποῖα ἀναγνωρίζει μέ τό Σύνταγμα ὁ λαός. Ἐτσι τά ὄργανα πού ἀναγνωρίζονται ἀπό τό Σύνταγμα καί πού εἶναι ἀρμόδια γιά τήν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, εἶναι ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ.

5) **Ἡ ἀρχή τῆς εὐθύνης τῆς Κυβερνήσεως.** Μέ τήν ἀρχή αὐτή περιορίζεται ἡ Κυβέρνηση κατά τήν ἄσκηση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀπό τό γεγονός ὅτι, γιά νά μπορεῖ νά τήν ἀσκεῖ, πρέπει νά ἔχει τήν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Ἐτσι καί ἡ Κυβέρνηση γίνεται ὄργανο τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ἡ Βουλή ἡ ὁποία τῆς παρέχει ἐμπιστοσύνη ἢ ὄχι ἐκλέγεται ἀπό τό λαό.

6) **Ἡ ἀρχή τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου.** Ἡ ἀρχή αὐτή πού θρῖσκουμε σέ ὅλα σχεδόν τά δημοκρατικά Σύντάγματα ἀποβλέπει στήν ἀκύρωση ὅλων τῶν παρανόμων πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας. Γιά τόν ἔλεγχο τῶν πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας καθιερῶνται ἀρμόδια δικαστήρια, τά ὁποῖα τίς ἀκυρώνουν ἂν διαπιστώσουν ὅτι εἶναι παράνομες καί δέ συμφωνοῦν μέ τό νόμο ἢ μέ τό Σύνταγμα.

γ) **Ρόλος τοῦ Συντάγματος.**

Οἱ ἀρχές πού καθιερῶνει κάθε δημοκρατικό Σύνταγμα καί ἡ ὑπεροχή του συγκριτικά μέ τούς ἄλλους νόμους φανερώνουν τό μεγάλο ρόλο πού παίξει σέ κάθε Πολιτεία. Παιζει πραγματικά μεγάλο ρόλο τό Σύνταγμα, διότι ὄχι μόνο θεμελιώνει τή δημοκρατία, ἀλλά καί τήν προστατεύει ἀπό τούς κινδύνους πού μπορεῖ νά διατρέξει καί

κατοχυρώνει έτσι την ελευθερία στη ζωή και την πρόοδο των πολιτών κάθε Πολιτείας.

Μέ την καθιέρωση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας αναγνωρίζεται ανώτατο όργανο της Πολιτείας ο λαός, από τον οποίο προέρχονται και για τον οποίο ασκούνται όλες οι εξουσίες και έτσι τοποθετείται το θεμέλιο της δημοκρατίας, ενώ με την καθιέρωση της αρχής της αντιπροσωπείας αντιμετωπίζεται ή δυσκολία για την άμεση άσκηση της κρατικής εξουσίας από το λαό και διευκολύνεται ή εφαρμογή της δημοκρατίας. Έτσι, ενώ ο λαός παραμένει ο κυρίαρχος της Πολιτείας, ή κρατική εξουσία ασκείται από όργανα, τα οποία αναδεικνύει και στά όποια παραχωρεί την εξουσία ο ίδιος. Έξάλλου με την αρχή της διακρίσεως των εξουσιών ιδρύονται άλλα όργανα για να νομοθετούν, άλλα για να διοικούν και άλλα για να δικάζουν και έτσι αποφεύγεται ο κίνδυνος που δημιουργεί ή άσκηση όλων των εξουσιών από τα ίδια πρόσωπα. Με τις αρχές εποια της ευθύνης της Κυβερνήσεως και του δικαστικού ελέγχου τοποθετούνται φραγμοί στις ενέργειες των οργάνων της Πολιτείας και προστατεύονται οι πολίτες από τις αυθαιρεσίες τους. Τέλος με την αρχή των ατομικών ελευθεριών καθορίζονται τά πλαίσια μέσα στά όποια μπορούν να ενεργούν τά όργανα της Πολιτείας για να μήν περιορίζουν τά φυσικά και αναφαίρετα δικαιώματα των πολιτών.

Θά ήταν όπωσδήποτε αυταπάτη για τό λαό και δέ θά έπαιζε κανένα ρόλο στην Πολιτεία τό Σύνταγμα, αν δέν τό κατοχύρωνε ο ίδιος ο λαός σάν νόμο έτσι, ώστε να έχει την πρώτη θέση μεταξύ των νόμων της Πολιτείας και να αποτελεί τον οδηγό που κατευθύνει όλες τις ενέργειες των οργάνων της. Γι' αυτό σέ όλες τις δημοκρατικές Πολιτείες ο λαός έχει δώσει στό Σύνταγμα του τή μεγαλύτερη δύναμη. Έτσι, κανείς δέν μπορεί να τό ξεπεράσει και να τό μεταβάλει σύμφωνα με τις επιθυμίες του. Η μεταβολή του γίνεται μόνο όπως όρίζει τό ίδιο τό Σύνταγμα.

Γιά όλους αυτούς τούς λόγους τό Σύνταγμα παίζει τον πρώτο και τό μεγαλύτερο ρόλο στην οργάνωση και τή δράση της Πολιτείας, αποτελεί έγγύηση της δημοκρατίας και είναι τό όχυρο της ελευθερίας του λαού. Η έλλειψη Συντάγματος αποτελεί άρνηση της δημοκρατίας, στέρψη της ελευθερίας του λαού και ευκαιρία για κάθε παράνομη ενέργεια εκ μέρους των αρχόντων της Πολιτείας.

2. Σύντομη συνταγματική ιστορία της νεώτερης Ελλάδος.

Από τις πρώτες ημέρες της Επανάστασεως άρχισαν και οι προσπάθειες για την πολιτική οργάνωση των περιοχών εκείνων της Πατρίδας μας που άποκοτούσαν την έλευθερία τους. Στις 25 Μαρτίου 1821 ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης κάλεσε στην Καλαμάτα συνέλευση, ή όποία ψήφισε τή σύσταση της Μεσσηνιακής Γερουσίας, ένώ δυό μήνες άργότερα, στις 26 Μαΐου 1821, ή συνέλευση των αντιπροσώπων της Πελοποννήσου στη Μονή των Καλατεζών ίδρυσε την Πελοποννησιακή Γερουσία και οργάνωσε πολιτικά όλη την Πελοπόννησο. Παρόμοια οργάνωση έγινε κατόπιν και στη Δυτική και την Ανατολική Στερεά Ελλάδα. Στις 4 Νοεμβρίου 1821 οι πληρεξούσιοι της Δυτικής Στερεάς Ελλάδος ψήφισαν στό Μεσολόγγι μέ πρόεδρο τόν Αλέξ. Μαυροκορδάτο τόν «Οργανισμό της Προσωρινής Διοικήσεως της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος», μέ τόν όποιο έδωσαν όλες τις έξουσίες στη Γερουσία, που ήταν ύποχρεωμένη νά δίνει λόγο για τις πράξεις της στην Έθνική Βουλή και ίδρυσαν τό Μεγάλο Κριτήριο από 5 μέλη της Γερουσίας, για νά δικάζει τά έγκλήματα κατά της Πατρίδας. Έξάλλου στις 15 Νοεμβρίου 1821 ή συνέλευση της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδος μέ πρόεδρο τό Θεοδ. Νέγρη ψήφισε στην Αμφισσα τή «Νομική Διάταξη της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος», μέ την όποία ίδρυσε την Έθνική Βουλή και τόν Άρειο Πάγο για την πολιτική οργάνωση της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδος.

Η τοπική όμως πολιτική οργάνωση της Ελλάδος, που είχε άποτινάξει τόν τουρκικό ζυγό, δέν ήταν δυνατό νά δώσει σ' αυτή την όψη Κράτους. Έπρεπε νά καταργηθοϋν τά τοπικά πολιτεύματα και νά οργανωθεί πολιτικά όλη ή Ελλάδα κατά τόν ίδιο τρόπο, για νά πάρει την όψη άδιαίρετου Κράτους. Γι' αυτό άρχισαν οι προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση, προτού άκόμη κλείσει ό πρώτος χρόνος της επανάστασεως, μέ τή σύγκληση της Α' Έθνικής Συνελεύσεως στό χωριό Πιάδα της Έπιδαύρου στις 20 Δεκεμβρίου 1821. Η Α' Έθνική Συνέλευση ψήφισε τό πρώτο πολίτευμα της Ελλάδος, τό όποιο άποτελεί και την άρχή της συνταγματικής ιστορίας της νεώτερης Ελλάδος.

α) Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος (1822).

Ἡ Ἀ΄ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆς Ἑλλάδος, στὴν ὁποία ἔλαβαν μέρος 59 πληρεξούσιοι ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ τὰ νησιά Ὑδρα, Σπέτσες, Ψαρά καὶ Κάσο μὲ πρόεδρο τὸν Ἀλέξ. Μανροκορδάτο, ψήφισε στὴν Ἐπίδαυρο τὴν 1η Ἰανουαρίου 1822 τὸ «Προσωρινό Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος» μὲ τὸ ὁποῖο ἐμφανίσθηκε ἡ Ἑλλάδα γιὰ πρώτη φορὰ ἀδιαίρετο καὶ ὀργανωμένο Κράτος.

Τὸ Προσωρινό Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν δημοκρατικὸ πολίτευμα, διότι γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας ἰδρύθηκαν τρία σώματα πού ἀναδείκνυε ἀπευθείας ἢ μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους του ὁ λαὸς καὶ διότι στίς διατάξεις του κατοχύρωσε τίς ἀτομικὲς ἐλευθερίες καὶ τὰ πολιτικά δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων. Τὰ σώματα πού ἰδρύθηκαν γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἦσαν: 1) τὸ **Βουλευτικὸ**, τὸ ὁποῖο ἐξέλεγε ὁ λαὸς γιὰ ἓνα χρόνο, 2) τὸ **Ἐκτελεστικὸ** ἀπὸ 5 μέλη, τὸ ὁποῖο ἐξέλεγε γιὰ ἓνα χρόνο καὶ ἀπὸ πρόσωπα πού δὲν ἀνήκαν στὸ Βουλευτικὸ, εἰδικὴ συνέλευσις, καὶ 3) τὸ **Δικαστικὸ** ἀπὸ 11 μέλη τὰ ὁποῖα ἐξέλεγαν τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ μαζί.

Τὰ πολιτικά δικαιώματα πού ἀναγνώρισε στοὺς Ἕλληνας τὸ Προσωρινό Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν καὶ νὰ ἐκλέγονται, καθὼς καὶ τὸ δικαίωμα νὰ διορίζονται στίς δημόσιες θέσεις, ἐνῶ οἱ ἀτομικὲς ἐλευθερίες πού προστάτευε ἦταν ἡ ἰσότητα τῶν πολιτῶν μπροστὰ στὸ νόμο καὶ τὰ δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς τιμῆς, τῆς προσωπικῆς ἀσφάλειας κλπ. Παράλληλα τὸ Πολίτευμα ἐκεῖνο ἀναγνώρισε σάν ἐπίσημη Ἐρησκεία τοῦ Κράτους τὴ Ἐρησκεία τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ ὠνόμασε Ἕλληνας πολίτες ὅλους ὅσους κατοικοῦσαν στὴν Ἑλλάδα καὶ πίστευαν στὸ Χριστό.

Ὁ δημοκρατικὸς χαρακτήρας τοῦ Προσωρινοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος ἦταν ἡ αἰτία πού ἀνάγκασε τὴ Συνέλευσις νὰ τὸ ὀνομάσει προσωρινό, χωρὶς νὰ εἶναι, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μὴν προκαλέσει τὴν ἐχθρότητα τῆς Ἱερῆς Συμμαχίας, ἡ ὁποία εἶχε ἀντιδημοκρατικὲς τάσεις.

β) Ὁ Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου (1823).

Στίς 29 Μαρτίου 1823 ἔγινε στὸ Ἄστρος τῆς Κυνουρίας ἡ Β΄

Ἐθνική Συνέλευση, ἡ ὁποία ἔκανε τὴν ἀναθεώρηση μερικῶν διατάξεων τοῦ Προσωρινοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἀναθεωρημένο Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ὑπογράφηκε στὶς 13 Ἀπριλίου 1823 ἀπὸ τὴ Β' Ἐθνική Συνέλευση καὶ πῆρε τὸ ὄνομα «Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου». Δέν εἶναι ἐπομένως ὁ Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου νέο Σύνταγμα, ἀλλ' εἶναι τὸ ἴδιο τὸ Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἀναθεωρημένο.

γ) Τὸ Πολιτικὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος (1827).

Ἡ Β' Ἐθνική Συνέλευση τοῦ Ἄστρους εἶχε ἀποφασίσει νὰ συγκληθεῖ νέα Ἐθνική Συνέλευση σέ δύο χρόνια καὶ νὰ κάνει τὴν ἀναθεώρηση τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου. Οἱ περιστάσεις ὁμως δέν ἐπέτρεψαν τὴ σύγκληση τῆς Γ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τότε πού εἶχε ἀποφασίσει ἡ Β', ἀλλὰ μόλις μετὰ ἀπὸ τέσσερα χρόνια. Ἡ Γ' Ἐθνική Συνέλευση κατὰ τὴ συνεδρίαση, πού εἶχε στὶς 27 Μαρτίου 1827 στὴν Τροιζήνα, ἀποφάσισε νὰ δοθεῖ τὸ Ἐκτελεστικὸ σέ ἓνα μόνο πρόσωπο καὶ δέχτηκε νὰ εἶναι τὸ πρόσωπο αὐτὸ ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας.

Μέ βάση τὴν ἀπόφασή της αὐτὴ ἡ Γ' Ἐθνική Συνέλευση ἔκανε τὴν ἀναθεώρηση τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου καὶ περιόρισε σέ ἓνα πρόσωπο τὸ Ἐκτελεστικὸ. Τὸ νέο Σύνταγμα μέ τὴ μεταβολὴ αὐτῆς τῆς μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ τὴν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, σύμφωνα μέ τὴν ὁποία ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους ἦταν ὁ λαός, ψηφίστηκε τὴν 1η Μαΐου τοῦ 1827 καὶ πῆρε τὸ ὄνομα Πολιτικὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος. Τὸ Πολιτικὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν τὸ πιὸ δημοκρατικὸ, ἀλλὰ δέν ἴσχυσε γιὰ πολὺ.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1828 ἦρθε στὴν Ἑλλάδα ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ ὁποῖος πίστευε ὅτι μέ τίς συνθήκες πού ἐπικρατοῦσαν δέν ἦταν δυνατό νὰ ἐφαρμοστεῖ τὸ Πολιτικὸ Σύνταγμα. Γι' αὐτὸ καὶ κατόρθωσε νὰ πείσει τὴ Βουλὴ νὰ μὴν ἐφαρμόσει τὸ Σύνταγμα, μέ τὴ δικαιολογία ὅτι οἱ περιστάσεις δέν ἐπέτρεπαν νὰ ἐφαρμοστεῖ σέ ὅλη τὴ χώρα καὶ ὅτι ἡ σωτηρία τῆς Πατρίδας εἶναι ὁ ὑπέρτατος νόμος. Ἔτσι καταργήθηκε τὸ Βουλευτικὸ καὶ ἰδρύθηκε τὸ «Πανελλήνιο», γιὰ νὰ μετέχει μέ τὸν Κυβερνήτη στὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας.

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας μέ προκήρυξή του ἔκανε γνωστή στό λαό τή μεταβολή καί κάλεσε νέα Ἐθνική Συνέλευση, γιά νά τήν ἐπικυρώσει. Ἡ Δ' Ἐθνική Συνέλευση ἐπικύρωσε τήν πράξη τῆς Βουλῆς καί ἀντί τοῦ Πανελληνίου ἴδρυσε τή Γερουσία ἀπό 27 μέλη. Ἐτσι ἡ Ἑλλάδα κυβερνήθηκε χωρίς Σύνταγμα ἀπό τόν Ἰωάννη Καποδίστρια μέχρι τίς 27 Σεπτεμβρίου 1831, ἡμερομηνία τῆς δολοφονίας του.

δ) Τό Ἡγεμονικό Σύνταγμα (1832)

Ἡ δολοφονία τοῦ Καποδίστρια προκάλεσε ἀνωμαλίες καί ἡ Γερουσία, γιά νά σώσει τήν κατάσταση, διόρισε σάν προσωρινή Κυβέρνηση μιὰ τριμελή «Διοικητική Ἐπιτροπή». Κατόπιν ἐγινε ἡ Δ' Ἐθνική Συνέλευση στό Ναύπλιο, ἡ ὁποία ἐξέλεξε πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τόν Αὐγουστίνο Καποδίστρια καί στίς 15 Μαρτίου 1832 ψήφισε τό Ἡγεμονικό Σύνταγμα.

Τό Ἡγεμονικό Σύνταγμα καθόριζε ὅτι τό πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡγεμονία διαδοχική, συνταγματική καί κοινοβουλευτική, μέ ἀνώτατο κληρονομικό ἄρχοντα τόν Ἡγεμόνα, μέ Βουλή, πού θά ἐξέλεγε κάθε 5 χρόνια καί θά ἀνανέωνε κατά τό 1/5 τῆς κάθε χρόνο ὀλαός, καί μέ Γερουσία πού τά μέλη τῆς θά ἐξέλεγε ὁ Ἡγεμόνας ἀπό πρόσωπα πού θά ἔπρεπε νά ἔχουν ὀρισμένα προσόντα. Τό Σύνταγμα τοῦτο ἦταν πολύ φιλελεύθερο, ἀλλά δέν ἐφαρμόστηκε ποτέ.

Μέ τό Ἡγεμονικό Σύνταγμα τελειώνει καί ἡ πρώτη περίοδος τῶν ἑλληνικῶν πολιτευμάτων, τῶν ὀποίων χαρακτηριστικό γνώρισμα εἶναι τό γεγονός ὅτι ἦταν πολύ φιλελεύθερα καί δημοκρατικά.

Οἱ μεγάλες δυνάμεις Ἄγγλια, Γαλλία καί Ρωσία ἐξέλεξαν τόν πρίγκιπα τῆς Βαυαρίας Ὀθωνα βασιλιά τῆς Ἑλλάδος καί τήν ἐκλογή του ἐπικύρωσε ἡ κατά συνέχεια Δ' Ἐθνική Συνέλευση στίς 27 Ἰουλίου 1832. Ὁ Ὀθωνας ἦρθε στήν Ἑλλάδα τόν Ἰανουάριο τοῦ 1833 καί κυβέρνησε μέ τήν Ἀντιβασιλεία στήν ἀρχή, πού τήν ἀποτελοῦσαν οἱ Βαυαροί Ἀρμανσπεργκ, Μάουρερ καί Ἐϋντεκ, καί ὁ ἴδιος κατόπιν ἀπολυταρχικά καί χωρίς Σύνταγμα μέχρι τό 1843.

ε) Σύνταγμα τοῦ 1844.

Ἡ Ἐπανάσταση πού ἐγινε στίς 3 Σεπτεμβρίου 1843 στήν Ἀθήνα

μέ ἀρχηγούς τό Δ. Καλλέργη καί τόν 'Ι. Μακρυγιάννη ἀνάγκασε τόν 'Όθωνα νά καλέσει στήν 'Αθήνα τήν Α' 'Εθνική Συνέλευση καί νά δώσει στήν 'Ελλάδα τό Σύνταγμα τοῦ 1844, τό ὁποῖο χαρακτηρίστηκε στούς λόγους πού ἀκούστηκαν στή Βουλή ἀπό τό Βασιλιά καί τά μέλη τῆς Συνελεύσεως σάν μιᾶ **συνθήκη** μεταξύ τοῦ Βασιλιά καί τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ.

Σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα αὐτό, πού ὀνομάστηκε καί Πρῶτο Σύνταγμα τῆς 'Ελλάδος, τό πολίτευμα τῆς χώρας μας ἦταν ἡ συνταγματική μοναρχία. Ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους ἦταν ὁ μονάρχης, ἐνῶ ταυτόχρονα καθιερώθηκαν καί δύο κοινοβουλευτικά σώματα· ἡ Γερουσία ἀπό 27 μέλη, πού διορίζε ὁ Βασιλιάς, καί ἡ Βουλή ἀπό 80 μέλη, πού ἐξέλεγε κάθε τρία χρόνια ὁ λαός.

Ὁ Βασιλιάς κατά τό Σύνταγμα τοῦ 1844 εἶχε πολύ προνομιακή θέση, διότι ἐπηρέαζε ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Ὁ 'Όθωνας ὅμως, μολονότι ἔδωσε ὄρκο γιά τήν τήρηση τοῦ Συντάγματος, δέν τό τήρησε, ἀλλά παραθίασε ὀρισμένες διατάξεις του καί προετοίμασε ἐπανάσταση τοῦ λαοῦ τῆς 'Αθήνας, ἡ ὁποία εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά χάσει τό θρόνο τό 1862.

ς') Σύνταγμα τοῦ 1864/1911

Ἡ Β' στήν 'Αθήνα 'Εθνική Συνέλευση, πού συνήλθε μετά τήν ἐπανάσταση τῆς νύχτας τῆς 10ης πρὸς τήν 11η Ὀκτωβρίου 1862, ἐξέλεξε Βασιλιά τῶν Ἑλλήνων τόν Πρίγκιπα τῆς Δανίας Γεώργιο μέ τό ὄνομα «Γεώργιος Α' Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων» καί ψήφισε στίς 17 Ὀκτωβρίου 1864 τό Σύνταγμα τῆς 'Ελλάδος.

Μέ τό Σύνταγμα τοῦ 1864 καθιερώθηκε σάν πολίτευμα τῆς 'Ελλάδος ἡ **Βασιλευομένη Δημοκρατία**. Ἀναγνωρίστηκε ὁ Βασιλιάς ἀνώτατος Ἀρχοντας τοῦ Κράτους, ἐνῶ ἀνώτατο ὄργανο ἀναγνωρίστηκε ὁ λαός. Καταργήθηκε ἡ Γερουσία καί τήν Κυβέρνηση διορίζε ὁ Βασιλιάς, ὁ ὁποῖος εἶχε τό ἀπεριόριστο δικαίωμα νά διορίζει καί νά παύει τοὺς Ὑπουργούς. Τό 1875 ὅμως μέ εἰσήγηση τοῦ Χαρίλαου Τρικούπη ἡ Βουλή δέχτηκε τήν ἀρχή τῆς «**δεδηλωμένης**», κατά τήν ὁποία οἱ Ὑπουργοί ἔπρεπε νά ἔχουν τήν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς καί ἔτσι περιορίστηκε ὁ Βασιλιάς στήν Ἐκλογή τῶν Ὑπουργῶν.

Τό Σύνταγμα τοῦ 1864 διατηρήθηκε ἀπαράλλακτο μέχρι τό 1911,

όποτε έγινε αναθεώρησή του μετά την Έπανάσταση που έγινε στο Γουδί το 1909 και την εισηγήση που έκανε ο Έλευθ. Βενιζέλος για την αναθεώρησή του. Το Σύνταγμα του 1911 δέ διαφέρει πολύ από το Σύνταγμα του 1864. Είναι μία απλή αναθεώρηση εκείνου με τις εξής διαφορές: 1) Περιορίσε την άπαρτία της Βουλής στο 1/3 για να διευκολύνει τις συνεδριάσεις, οι οποίες διαλύονταν συχνά από έλλειψη άπαρτίας. 2) Καθιέρωσε το άσυμβίβαστο του βουλευτικού αξιώματος και του αξιώματος του στρατιωτικού, καθώς και της δημοσιούπαλληλικής θέσεως. 3) Ίδρυσε το Έκλογοδικείο, για να εκδικάζει τις εκλογικές παραβάσεις. 4) Καθιέρωσε τη μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων. Κατά τα άλλα διατηρήθηκε όπως ήταν και το πολίτευμα παρέμεινε Βασιλευομένη Δημοκρατία.

ζ) Συντάγματα του 1927 και 1952.

Τό 1924 μέ ψήφισμα της Δ' Έθνικής Συνελεύσεως έγινε μεταβολή στο πολίτευμα της χώρας μας. Καταργήθηκε τό Πολίτευμα της Βασιλευομένης Δημοκρατίας και καθιερώθηκε τό Πολίτευμα της Προεδρικής Δημοκρατίας. Τή μεταβολή του πολιτεύματος την δέχτηκε και ό Έλληνικός λαός μέ τό δημοψήφισμα που έγινε στις 13 Απριλίου 1924.

Η μεταβολή του πολιτεύματος δημιούργησε την ανάγκη να συνταχθεί νέο Σύνταγμα, τό όποιο θά ήταν σύμφωνο μέ τή νέα μορφή του πολιτεύματος. Γι' αυτό τό σκοπό ή ίδια ή Έθνική Συνέλευση έκανε μία έπιτροπή από 30 μέλη, της όποίας έργο ήταν ή σύνταξη νέου Συντάγματος. Η έπιτροπή εκείνη δέν μπόρεσε να φέρει σέ πέρας τό έργο της, διότι στό μεταξύ ό Θ. Πάγκαλος κήρυξε δικτατορία. Μόλις τό 1927 έγινε πραγματικότητα ή κατάρτιση και ή ψήφιση του νέου Συντάγματος, όταν πλέον ή δικτατορία είχε ανατραπεί από τό Γ. Κονδύλη τό 1926.

Τό νέο Σύνταγμα ονομάστηκε Σύνταγμα της Έλληνικής Δημοκρατίας και ή χώρα μας Έλληνική Δημοκρατία. Σύμφωνα μέ τή νέα μορφή του πολιτεύματος τό Σύνταγμα του 1927 όριζε σάν άνώτατο άρχοντα του Κράτους τόν Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τόν όποιο εξέλεγαν τά δύο νομοθετικά σώματα, ή Βουλή και ή Γερουσία, για 5 χρόνια. Ο ίδιος Πρόεδρος μπορούσε να εκλεγεί για δύο μόνο Προεδρικές περιόδους. Από εκεί και πέρα άπαγορευόταν ή εκλογή του.

Ἐπειτα τό ἴδιο Σύνταγμα καθιέρωσε καί ἓνα δεύτερο νομοθετικό ὄργανο, τή Γερουσία, ἡ ὁποία εἶχε 120 μέλη. Τή Γερουσία δέν τή διορίζε ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀλλά τήν ἐξέλεγε στό μεγαλύτερο μέρος της ὁ λαός καί σέ ἓνα μικρό ποσοστό ἡ Βουλὴ καί ἡ Γερουσία γιά 9 χρόνια. Στό διάστημα αὐτό γινόταν ἀνανέωση τῶν μελῶν τῆς Γερουσίας κάθε τρία χρόνια καί κατά τό 1/3 τῶν μελῶν της. Γιά νά γίνει κανεῖς Γερουσιαστής, ἔπρεπε νά εἶναι τό λιγότερο 40 ἐτῶν.

Στή Γερουσία εἶχαν δοθεῖ οἱ ἐξῆς ἀρμοδιότητες: α) Νά νομοθετεῖ μαζί μέ τή Βουλὴ. β) Νά ἐκλέγει μαζί μέ τή Βουλὴ τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. γ) Νά ἀποφαίνεται γιά τή διάλυση τῆς Βουλῆς, δταν τό ζητᾶ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. δ) Νά συνέρχεται μέ τή Βουλὴ σέ Ἐθνικές Συνελεύσεις γιά τήν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος. ε) Νά δικάζει τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τοὺς Ὑπουργούς καί κάθε ἄλλο γιά προδοσία κατά τῆς Πατρίδας.

Σύμφωνα μέ αὐτά στή Γερουσία εἶχαν δοθεῖ νομοθετικές, ἐκτελεστικές καί δικαστικές ἀρμοδιότητες, ἐνῶ παράλληλα ὑπῆρχαν καί τά γνωστά ἀπό τά ἄλλα Συντάγματα ὄργανα τῆς Πολιτείας (Βουλὴ, Δικαστήρια κλπ.).

Τό Σύνταγμα τοῦ 1927 δέν ἐφαρμόστηκε γιά πολύ χρόνο καί ἐκεῖνος κατά τόν ὁποῖο ἐφαρμόστηκε δέν ἦταν χωρίς ταραχές, διότι ἐγιναν δύο ἐγκληματικές ἀπόπειρες. Ἡ μία θέλησε νά ματαιώσει τό ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν τοῦ Μαρτίου τοῦ 1933 καί ἡ ἄλλη στράφηκε κατά τῆς ζωῆς τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Τό στρατιωτικό κίνημα τέλος τοῦ 1935 ἔθεσε τέρμα στό Σύνταγμα τοῦ 1927.

Ἀκολούθησαν κατόπιν ἡ δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου 1936, ἡ ἐχθρική κατοχή καί ὁ ἐμφύλιος σπαραγμός καί ἔτσι ἡ Χώρα μας ἔμεινε σχεδόν χωρίς Σύνταγμα μέχρι τήν 1η Ἰανουαρίου 1952. Τό Σύνταγμα τοῦ 1952 καθόριζε ὡς πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος τή Βασιλευομένη Δημοκρατία καί στίς διατάξεις του ἦτο παρόμοιο μέ τό Σύνταγμα τοῦ 1864/1911.

η) Τό δικτατορικό Σύνταγμα τοῦ 1968/1973

Στίς 21 Ἀπριλίου 1967 μιά ὁμάδα ἀξιωματικῶν, γνωστή ὡς χούντα, ἔκανε πραξικόπημα καί ἐπέβαλε στή χώρα δικτατορία. Καταρχάς

οί δικτάτορες ανέστειλαν τήν ισχύ όρισμένων διατάξεων του Συντάγματος του 1952 και κυρίως εκείνων που έκαναν λόγο για τίς άτομικές και πολιτικές ελευθερίες των πολιτών. Έπειτα θέλησαν να δώσουν στη Χώρα Σύνταγμα που θα ίκανοποιούσε τίς επιδιώξεις τους και γι' αυτό όδήγησαν τον Έλληνικό λαό στην μη ελεύθερη ψήφιση του Συντάγματος του 1968, με τό όποιο τό πολίτευμα της Χώρας διατηρούσε τή μορφή της Βασιλευομένης Δημοκρατίας. Τελικά όμως οί ίδιοι οί δικτάτορες προχώρησαν τήν 1η Ίουνίου 1973 στην πραξικοπηματική κατάργηση της βασιλείας και τήν εγκατάσταση στη χώρα της Προεδρικής Δημοκρατίας. Για να επικυρώσουν και τήν ενέργειά τους αυτή όδήγησαν και πάλι τον Έλληνικό λαό σε νέο διαβλητό δημοψήφισμα, στις 29 Ίουλίου 1973, με τό όποιο δόθηκε στό πολίτευμα ή μορφή της Προεδρικής Δημοκρατίας με «πρόεδρο» τό δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλο.

Η κατάρρευση της δικτατορίας στις 23 Ίουλίου 1974 και ή αποκατάσταση της δημοκρατίας στη Χώρα μας είχαν σαν αποτέλεσμα τήν άμεση κατάργηση όλων των Συνταγματικών μεταβολών που έγιναν από τους δικτάτορες. Η Κυβέρνηση Έθνικής Ένότητας, που σχηματίστηκε τότε, με τή Συντακτική Πράξη της 1ης Αύγουστου 1974 κατάργησε τό δικτατορικό Σύνταγμα του 1968/1973 και έθεσε προσωρινά σε ισχύ τό Σύνταγμα του 1952, εκτός από τίς διατάξεις που αναφέρονταν στη μορφή του πολιτεύματος και στό θεσμό της βασιλείας.

3. Τό σημερινό Σύνταγμα και τά όργανα των τριών εξουσιών του Κράτους.

α) Είσαγωγή του Συντάγματος και περιεχόμενα αυτού.

Μετά τήν αποκατάσταση της Δημοκρατίας ή χώρα βρέθηκε στην ανάγκη είσαγωγής νέου, προοδευτικού και έκσυγχρονισμένου Συντάγματος. Για να είσαχθεί νέο Σύνταγμα και να λυθεί τό πολιτειακό θέμα, που είχε δημιουργήσει κατά καιρούς πολλά προβλήματα, αποφασίστηκε από τήν Κυβέρνηση Έθνικής Ένότητας να προκηρυχθούν εκλογές για τήν ανάδειξη Βουλής με συντακτικές αρμοδιότητες και να γίνει δημοψήφισμα, με τό όποιο ό λαός θα αποφάσιζε εάν

θέλει τή Δημοκρατία βασιλευομένη ή άβασίλευτη. Οί έκλογές έγιναν στις 17 Νοεμβρίου 1974 και τό δημοψήφισμα στις 8 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους. Καί στις δύο περιπτώσεις ό έλληνικός λαός προσήλθε στις κάλπες μέ παραδειγματική τάξη και έκδήλωσε τή θέλησή του μέ άπόλυτη έλευθερία. Μέ τίς έκλογές δόθηκε ή πλειοψηφία του 54 % περίπου στό κόμμα τής «Νέας Δημοκρατίας» του Κωνστ. Καραμανλή και μέ τό δημοψήφισμα άποφασίστηκε μέ τή συντριπτική πλειοψηφία του 69 % περίπου νά πάρει τό πολίτευμα τή μορφή τής άβασίλευτης δημοκρατίας. Έτσι ή Βουλή προχώρησε στην ψήφιση του σημερινού Συντάγματος τής Χώρας, τό όποιο ίσχύει άπό τίς 11 'Ιουνίου 1975.

Τό κείμενο του Συντάγματος αυτού άποτελείται άπό 120 άρθρα. Στά άρθρα 1-3 γίνεται λόγος για τή μορφή του πολιτεύματος και τίς σχέσεις Έκκλησίας και Πολιτείας. Μέ τά άρθρα 4-25 κατοχυρώνονται τά άτομικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών. Τά άρθρα 26 - 105 αναφέρονται στην όργάνωση και τίς λειτουργίες τής Πολιτείας. Ειδικότερα τά άρθρα αυτά κάνουν λόγο για τά όργανα των τριών έξουσιών του Κράτους (νομοθετικής, έκτελεστικής και δικαστικής), για τόν τρόπο άναδείξεως και τίς άρμοδιότητες του Προέδρου τής Δημοκρατίας, για τήν Κυβέρνηση, για τή Βουλή, για τά Δικαστήρια και για τήν όργάνωση τής Διοικήσεως. Τέλος τά άρθρα 106 - 120 περιέχουν ειδικές μεταβατικές διατάξεις και τή διάταξη πού θεωρεί ως θεμελιώδη ύποχρέωση των πολιτών τό σεβασμό στό Σύνταγμα, χαρακτηρίζει ως έγκλημα τήν προσβολή τής λαϊκής κυριαρχίας και άφήνει τήν τήρηση του Συντάγματος στον πατριωτισμό των Έλλήνων.

β) Νέες χαρακτηριστικές διατάξεις του Συντάγματος.

Τό σημερινό Σύνταγμα τής Χώρας είναι δημοκρατικό και προοδευτικό, όρίζει δέ ότι τό πολίτευμά μας είναι Προεδρευομένη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Πέρα όμως άπό τίς βασικές για κάθε δημοκρατικό Σύνταγμα διατάξεις, περιέχει και τίς άκόλουθες νέες διατάξεις:

1. Όρίζει ότι θεμέλιο του πολιτεύματος είναι ή λαϊκή κυριαρχία (άρθρο 1).

2. Διακηρύσσει ότι επιδίωξη τής χώρας μας είναι ή στερέωση τής ειρήνης καί τής δικαιοσύνης καί ή ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ τών λαών καί τών Κρατῶν (άρθρο 2).

3. Καθιερώνει τήν δωρεάν παιδεία σέ όλες τίς βαθμίδες τής εκπαίδευσεως καί κάνει τήν εκπαίδευση υποχρεωτική γιά 9 χρόνια (άρθρο 16).

4. Θέτει υπό τήν προστασία καί τήν εποπτεία τοῦ Κράτους τόν ἀθλητισμό (άρθρο 16).

5. Κατοχυρώνει ἐκτός ἀπό τά ἀτομικά καί τά κοινωνικά δικαιώματα τών πολιτῶν καί τά θέτει υπό τήν προστασία τοῦ Κράτους (άρθρο 21).

6. Προστατεύει τό δικαίωμα τής ἐργασίας καί ἐξισώνει τήν ἀμοιβή ἀνδρῶν καί γυναικῶν πού προσφέρουν τήν ἴδια ἐργασία (άρθρο 22).

7. Ὅρίζει ότι τό Κράτος εἶναι υποχρεωμένο νά προστατεύει τό φυσικό καί πολιτιστικό περιβάλλον τής Χώρας (άρθρο 24).

8. Χαρακτηρίζει σάν ἐγκλημα τήν κατάλυση τής λαϊκῆς κυριαρχίας καί τών ἐξουσιῶν πού πηγάζουν ἀπ' αὐτή καί ἐπιβάλλει τή δίωξη τών σφετεριστῶν μετά τήν ἀποκατάσταση τής νόμιμης ἐξουσίας.

9. Διακηρύσσει ότι οἱ Ἕλληνες πολίτες ἔχουν δικαίωμα καί υποχρέωση νά ἀντισταθοῦν μέ κάθε μέσο ἐναντίον οἰουδήποτε πού θά ἐπιχειροῦσε τή βίαιη κατάλυση τοῦ ὑφιστάμενου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

γ) Τά ὄργανα τών τριῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους.

Ἡ κρατική ἐξουσία διακρίνεται σέ τρεῖς μερικότερες ἐξουσίες· τή νομοθετική, τήν ἐκτελεστική καί τή δικαστική. Νομοθετική ἐξουσία λέμε ἐκείνη πού θέτει τοὺς νόμους, ἐκτελεστική ἐκείνη πού τοὺς ἐκτελεῖ καί δικαστική ἐκείνη πού ἀπονέμει δικαιοσύνη μέ βάση τοὺς νόμους. Βασική ἀρχή τής δημοκρατίας εἶναι ή ἀπαίτηση νά ἀσκοῦνται ἀπό διαφορετικά ὄργανα οἱ τρεῖς αὐτές ἐξουσίες. Τήν ἀρχή αὐτή τή λέμε «ἀρχή τής διακρίσεως τών ἐξουσιῶν», ἀποτελεῖ δέ βασικό γνώρισμα τής δημοκρατίας, διότι μόνον ἔτσι κατοχυρώνονται οἱ ἀτομικές, πολιτικές καί κοινωνικές ἐλευθερίες τών πολιτῶν. Διαφορετικά, ὅταν δηλαδή οἱ τρεῖς ἐξουσίες ἀσκοῦνται ἀπό τά ἴδια ὄργανα,

οί ἐλευθερίες αὐτές τῶν πολιτῶν εἶναι ἀνύπαρκτες καί στήν οὐσία τό πολίτευμα δέν εἶναι δημοκρατικό, ἀλλά ὀλοκληρωτικό (μοναρχία καί δικτατορία ὁποιοῦδήποτε χρώματος καί πολιτικῆς τοποθετήσεως).

Τό δικό μας Σύνταγμα μέ τό ἄρθρο 26 καθορίζει ποιιά εἶναι τά ὄργανα τῶν τριῶν ἐξουσιῶν καί λέει τά ἑξῆς:

1. Ἡ νομοθετική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό τή Βουλή καί τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

2. Ἡ ἐκτελεστική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τήν Κυβέρνηση.

3. Ἡ δικαστική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό τά δικαστήρια, οἱ δέ ἀποφάσεις αὐτῶν ἐκτελοῦνται «ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

Στή συνέχεια θά κάνουμε λόγο γιά τά ὄργανα κάθε ἐξουσίας χωριστά, ἀρχίζοντας ἀπό τά ὄργανα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

A. Ὅργανα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα ἡ ἐκτελεστική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τήν Κυβέρνηση.

1. Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στήν Προεδρευομένη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, Ἄρχηγός τοῦ Κράτους εἶναι ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας στή χώρα μας εἶναι αἰρετός καί ἐκλέγεται ἀπό τή Βουλή γιά πέντε χρόνια καί μέχρι δύο τό πολύ πενταετίες. Γιά νά ἐκλεγεῖ δέ κανεῖς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πρέπει α) νά κατάγεται ἀπό Ἑλληνα πατέρα καί νά εἶναι Ἑλληνας πολίτης ἀπό πενταετίας, β) νά ἔχει συμπληρώσει τό 40ο ἔτος τῆς ἡλικίας του καί γ) νά ἔχει τή νόμιμη ἰκανότητα νά ψηφίζει.

Σάν ἀρχηγός τοῦ Κράτους ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τήν ἀρμοδιότητα νά κηρύσσει πόλεμο καί νά ὑπογράφει συνθήκες εἰρήνης, συμμαχίας καί οικονομικῆς συνεργασίας μέ τά ἄλλα κράτη, ὅπως καί συνθήκες συμμετοχῆς σέ διεθνεῖς Ὄργανισμούς καί Ἐνώσεις, πάντοτε ὁμως ὑπό τήν προϋπόθεση ὅτι οἱ πράξεις του αὐτές θά ἔχουν τήν προσυπογραφή τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἔχει καί τήν εὐθύνη.

Οί αρμοδιότητες του Προέδρου, ως ὄργανου τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ὀρίζονται μέ κάθε λεπτομέρεια ἀπό τό Σύνταγμα καί ἐπειδή εἶναι ὁ ρυθμιστής τοῦ πολιτεύματος, ἀναφέρονται καί στίς τρεῖς ἐξουσίες. Εἰδικότερα ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει ρυθμιστικές, νομοθετικές, ἐκτελεστικές καί δικαστικές ἀκόμη ἀρμοδιότητες, χωρίς ὅμως νά μπορεῖ νά συγκεντρώσει στά χέρια του ὅλες τίς κρατικές ἐξουσίες. Ρυθμιστικές ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου εἶναι ἡ προκήρυξη ἐκλογῶν, ἡ ἀνάθεση σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως, ἡ σύγκληση τῆς Βουλῆς καί ἄλλες, νομοθετικές ἡ κύρωση, ἡ ἔκδοση καί ἡ δημοσίευση στήν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τῶν νόμων πού ψηφίζονται ἀπό τή Βουλή, ἐκτελεστικές ἡ ἔκδοση τῶν Διαταγμάτων γιά τήν ἐκτέλεση τῶν νόμων, ὁ διορισμός τῆς Κυβερνήσεως μέ πρόταση τοῦ Πρωθυπουργοῦ κλπ. καί δικαστικές μόνο ἡ ἀπονομή χάριτος σέ καταδικασθέντες μετά ἀπό πρόταση τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης καί σύμφωνη γνώμη εἰδικοῦ Συμβουλίου καί ἡ χορήγηση ἀμνηστίας γιά πολιτικά μόνο ἐγκλήματα μετά ἀπό πρόταση τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐκεῖνο πού ἔχει ἰδιαίτερη σημασία σχετικά μέ τίς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἶναι τό γεγονός ὅτι περιορίζονται αὐτές μόνο σ' ἐκεῖνες πού τοῦ ἀναγνωρίζει τό Σύνταγμα καί οἱ σύμφωνοι μέ τό Σύνταγμα νόμοι. Ἰδιαίτερη ἐπίσης σημασία ἔχει καί τό γεγονός ὅτι ὅλες σχεδόν οἱ πράξεις τοῦ Προέδρου κατά τήν ἄσκηση τῶν καθηκόντων του πρέπει νά προσυπογράφονται καί ἀπό τόν ἀρμόδιο Ὑπουργό ἢ τήν Κυβέρνηση, πού ἔχουν καί τήν εὐθύνη.

Σέ ὀρισμένες καί ἀπό τό Σύνταγμα προβλεπόμενες περιπτώσεις ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει σάν Συμβουλευτικό του ὄργανο τό Συμβούλιο τῆς Δημοκρατίας, τό ὁποῖο συγκροτεῖται ἀπό α) τοὺς ἐκλεγέντες μέ δημοκρατικό τρόπο Πρόεδρους τῆς Δημοκρατίας, β) τόν Πρωθυπουργό, γ) τόν Πρόεδρο τῆς Βουλῆς, δ) τόν Ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως καί ε) τοὺς Πρωθυπουργοὺς πού πῆραν ψῆφο ἐμπιστοσύνης ἀπό τή Βουλή.

2. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Ἡ Κυβέρνηση ἀποτελεῖται ἀπό τόν Πρωθυπουργό καί τοὺς Ὑπουργοὺς. Μέλη τῆς Κυβερνήσεως μπορεῖ νά εἶναι καί οἱ Ὑφυπουργοί.

Ἐπικεφαλῆς τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ὁ Πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητά της καὶ κατευθύνει τὶς ἐνέργειές της, ὅπως καὶ τὶς ἐνέργειες ὄλων τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν μὲ σκοπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς Κυβερνητικῆς πολιτικῆς μέσα στὰ πλαίσια πού καθορίζουν οἱ νόμοι πού ψηφίζονται ἀπὸ τὴ Βουλὴ.

Οἱ Ὑπουργοὶ εἶναι προϊστάμενοι ὄλων τῶν Ὑπηρεσιῶν ὀρισμένου κλάδου τῆς Διοικήσεως (π.χ. τοῦ κλάδου Παιδείας καὶ Ἐργασίας) πού λέγεται Ὑπουργεῖο, ἔχουν δὲ τὴν ἀρμοδιότητα νὰ παρακολουθοῦν καὶ νὰ δίνουν κατευθύνσεις καὶ λύσεις στὰ ζητήματα τοῦ Ὑπουργείου τους. Ὁ Ὑπουργός πού δὲν ἔχει Ὑπουργεῖο λέγεται Ὑπουργός ἄνευ χαρτοφυλακίου.

Οἱ Ὑφυπουργοὶ διορίζονται στὰ διάφορα Ὑπουργεῖα καὶ ἀσκοῦν μόνον τὶς ἀρμοδιότητες πού τοὺς παραχωρεῖ ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργός.

Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ οἱ Ὑφυπουργοὶ διορίζονται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας μετὰ ἀπὸ πρόταση τοῦ Πρωθυπουργοῦ, εἶναι δὲ συνήθως καὶ μέλη τῆς Βουλῆς. Μπορεῖ ὅμως νὰ μὴν εἶναι μέλη τῆς Βουλῆς, ὅποτε λέγονται ἐξωκοινοβουλευτικοί.

Γιὰ νὰ μείνει μιὰ Κυβέρνηση στὴν ἐξουσία καὶ νὰ ἐκτελέσει τὸ πρόγραμμά της πρέπει νὰ ἔχει τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Τὸ Σύνταγμα ὀρίζει ὅτι ἡ Κυβέρνηση ὀφείλει μέσα σὲ 15 ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού θὰ ὀρκιστεῖ ὁ Πρωθυπουργός νὰ παρουσιαστεῖ στὴ Βουλὴ καὶ νὰ ζητήσει ψῆφο ἐμπιστοσύνης. Ἄν δὲ δοθεῖ ψῆφος ἐμπιστοσύνης στὴν Κυβέρνηση, τότε ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ καθήκοντά του ὁ Πρωθυπουργός καὶ μαζί μὲ τὸν Πρωθυπουργό καὶ οἱ Ὑπουργοὶ του. Ἡ Κυβέρνηση δὲν εἶναι ἀνεύθνη καὶ ἀνεξέλεγκτη κατὰ τὴν ἀσκηση τοῦ ἔργου της. Ὅλα τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως συλλογικά, ἀλλὰ καὶ τὸ καθένα χωριστὰ ἔχουν εὐθύνη γιὰ τὶς πράξεις του. Τὸν ἔλεγχο τῆς Κυβερνήσεως τὸν κάνει ἡ Βουλὴ σὲ εἰδικές συνεδριάσεις πού γίνονται δύο φορές τὴν ἐβδομάδα καὶ λέγονται συνεδριάσεις κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος γίνεται μὲ ἀναφορές, ἐρωτήσεις καὶ ἐπερωτήσεις, κυρίως δὲ μὲ ἐπερωτήσεις.

B. Ὅργανα τῆς Νομοθετικῆς Ἐξουσίας.

Γιὰ τὴν ἀρμονικὴ ζωὴ μιᾶς κοινωνίας εἶναι ἀπαραίτητοι οἱ νόμοι, πού ρυθμίζουν μὲ τοὺς κανόνες τους τὶς σχέσεις της. Στὴν ἀνοργάνω-

νωτη κοινωνία οί νόμοι δέν ύπήρχαν, διότι δέν ύπήρχε τό άρμόδιο νά νομοθετήσει όργανο. Έκεί τίς σχέσεις τής κοινωνικής ζωής ρύθμιζαν οί συνήθειες ή, όπως άλλιώς λέγονται, τά έθιμα. Άπό τότε όμως πού άρχισε νά οργανώνεται σέ Κράτη ή ανθρώπινη κοινωνία, παρουσιάστηκε καί ή ανάγκη νά γραφτοϋν νόμοι, πού νά ρυθμίζουν όλες τίς σχέσεις τών πολιτών μεταξύ τους καί πρós τό Κράτος. Στήν έποχή μας ή ανάγκη τής νομοθετήσεως είναι άκόμη πιό μεγάλη, διότι, εκτός άπό τίς σχέσεις τών πολιτών μεταξύ τους καί πρós τό Κράτος, έχουν δημιουργηθεί καί σχέσεις τοϋ Κράτους πρós άλλα Κράτη.

Άλλη ανάγκη τής έποχής μας, πού τή δημιούργησε ό αντιπροσωπευτικός χαρακτήρας τοϋ δημοκρατικού πολιτεύματος, είναι ή καθιέρωση τοϋ όργάνου εκείνου πού θά είναι άρμόδιο νά ψηφίζει τούς νόμους καί ή διάκρισή του άπό τά άλλα όργανα τοϋ Κράτους. Άφοϋ ό κυρίαρχος λαός σέ κάθε δημοκρατία δέν μπορεί νά συγκεντρώνεται καί νά ψηφίζει μόνος του τούς νόμους, καθιερώθηκε σέ όλα τά δημοκρατικά πολιτεύματα νά εκλέγονται αντιπρόσωποι του γιά τήν άσκηση τής κρατικής εξουσίας καί ειδικότερα τής νομοθετικής εξουσίας. Οί αντιπρόσωποι τοϋ λαοϋ άποτελοϋν τή Βουλή, ή όποία είναι τό κύριο όργανο τής νομοθετικής εξουσίας.

Κατά τό δικό μας Σύνταγμα τά όργανα τής νομοθετικής εξουσίας είναι δύο. Η Βουλή καί ό Πρόεδρος τής Δημοκρατίας. Γιά τίς νομοθετικές άρμοδιότητες τοϋ Προέδρου τής Δημοκρατίας έγινε λόγος στά προηγούμενα. Έδω θά κάνουμε λόγο μόνο γιά τή Βουλή.

1) Η ΒΟΥΛΗ

1. Σύνθεση καί ανάδειξη τής Βουλής.

Η Βουλή άποτελείται άπό βουλευτές πού προέρχονται άπό όλες τίς περιφέρειες τοϋ Κράτους καί αντιπροσωπεϋουν τό Έθνος. Σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα οί βουλευτές δέν μπορεί νά είναι πάνω άπό 300 καί κάτω άπό 200. Σήμερα ή Βουλή άποτελείται άπό 300 βουλευτές.

Η εκλογή τής Βουλής γίνεται κανονικά κάθε τέσσερα χρόνια μέ άμεση, καθολική καί μυστική ψηφοφορία όλων τών πολιτών πού έχουν τό δικαίωμα νά ψηφίζουν. Τό δικαίωμα τής ψήφου κατοχυρώνεται άπό τό Σύνταγμα, τό όποιο όρίζει ότι οί μόνοι περιορισμοί πού

είναι δυνατόν νά τεθούν σ' αυτό είναι ή συμπλήρωση όρισμένης ήλικίας, ή πνευματική άνκανότητα καί ή ποινική καταδίκη γιά όρισμένα έγκλήματα.

Γιά νά εκλεγεί κανείς βουλευτής πρέπει α) νά είναι "Έλληνας πολίτης, β) νά έχει τή νόμιμη ίκανότητα νά ψηφίζει καί γ) νά έχει συμπληρώσει τό 25ο έτος τής ήλικίας του. Οί έκλογές γίνονται ταυτόχρονα σέ όλες τές περιφέρειες μέ όρισμένο έκλογικό σύστημα πού όρίζεται μέ νόμο. 'Ο άριθμός τών βουλευτών κάθε έκλογικής περιφέρειας είναι άνάλογος πρός τόν πληθυσμό τής καί όρίζεται μέ Προεδρικό Διάταγμα. "Ένα μέρος τής Βουλής, όχι μεγαλύτερο από τό ένα είκοστό (1/20) αυτής, δύναται νά εκλέγεται ένιαία σέ όλη τήν 'Επικράτεια. Οί βουλευτές αυτοί λέγονται βουλευτές τής 'Επικρατείας.

Στήν άναθεωρητική Βουλή πού προήλθε από τές έκλογές του Νοεμβρίου 1974 άναδείχτηκαν 12 βουλευτές 'Επικρατείας.

Στίς έκλογές γιά τήν άνάδειξη τών βουλευτών παίρνουν μέρος τά πολιτικά κόμματα, τά όποια κάνουν συνδυασμό σέ κάθε έκλογική περιφέρεια ή σέ όσες έκλογικές περιφέρειες θέλουν. Μπορούν όμως νά βάλουν ύποψηφιότητα καί άνεξάρτητοι, πού δέν άνήκουν σέ κόμμα. **Πολιτικό κόμμα** λέμε μιά πολιτική όργάνωση πού δέχεται τές άρχές τής δημοκρατίας, έχει όρισμένο πρόγραμμα καί επιδιώκει τήν κατάληψη τής εξουσίας μέ ειρηνικά μέσα γιά τήν εφαρμογή του προγράμματός τής.

'Ο άριθμός τών βουλευτών πού εκλέγει κάθε κόμμα σέ κάθε έκλογική περιφέρεια εξαρτάται από τό έκλογικό σύστημα, πού ισχύει κατά τές έκλογές. **'Εκλογικό σύστημα** λέμε τόν τρόπο μέ τόν όποιο γίνονται οί έκλογές καί τή μέθοδο μέ τήν όποια μοιράζονται, σύμφωνα μέ τές ψήφους πού πήραν, οί βουλευτικές έδρες κάθε περιφέρειας στά κόμματα πού πήραν μέρος στίς έκλογές. Τά κυριότερα έκλογικά συστήματα είναι τρία, τά εξής:

α) **Τό πλειοψηφικό**, κατά τό όποιο σέ κάθε έκλογική περιφέρεια όλες τές βουλευτικές έδρες τές παίρνει τό κόμμα πού ήρθε πρώτο.

β) **Τό άναλογικό**, κατά τό όποιο σέ κάθε έκλογική περιφέρεια οί βουλευτικές έδρες μοιράζονται στά κόμματα άνάλογα μέ τές ψήφους πού πήραν. Μορφή του άναλογικού είναι καί τό σύστημα τής ενισχυμένης άναλογικής πού έχει τό πλεονέκτημα νά δίνει σταθερότερες κυβερνήσεις.

γ) **Τό μικτό**, κατά τό όποίο σ' άλλες έκλογικές περιφέρειες εφαρμόζεται τό πλειοψηφικό καί σ' άλλες τό άναλογικό.

2) Νομική θέση τών Βουλευτών.

Οί βουλευτές είναι άντιπρόσωποι του έθνους καί γι' αυτό κατά τήν άσκηση τών καθηκόντων τους ένεργοϋν έλεύθερα χωρίς νά είναι ύποχρεωμένοι νά ακολουθοϋν τίς ύποδείξεις εκείνων που τούς ψήφισαν. Σάν άντιπρόσωποι του έθνους οί βουλευτές έχουν όρισμένα προνόμια που τούς αναγνωρίζει τό Σύνταγμα. Τά προνόμια αυτά είναι: ή άσυλία, ή άποζημίωση καί οί άτέλειες.

α) **Άσυλία** λέμε τό προνόμιο τών βουλευτών νά είναι άνεύθυνοι γιά τή γνώμη που εκφράζουν καί τήν ψήφο που δίνουν κατά τήν εκτέλεση τών καθηκόντων τους καί τό προνόμιο νά έχουν ιδιαίτερη μεταχείριση γιά τίς αξιόποινες πράξεις που κάνουν έξω από τόν κύκλο τών καθηκόντων τους. Έτσι οί βουλευτές είναι κατά τήν εκτέλεση τών καθηκόντων τους άνεύθυνοι καί γιά τήν καταδίωξη τους γιά τίς άλλες αξιόποινες πράξεις τους χρειάζεται ειδική άδεια τής Βουλής.

β) **Άποζημίωση** λέμε τά χρήματα που παίρνουν από τό Δημόσιο Ταμείο οί βουλευτές. Λέγεται βουλευτική άποζημίωση καί τό ποσόν της όρίζεται μέ νόμο.

γ) **Άτέλειες** ή άπαλλαγές λέμε τίς οικονομικές διευκολύνσεις τών βουλευτών κατά τήν άσκηση του έργου τους.

3) Η λειτουργία τής Βουλής.

Η λειτουργία τής Βουλής γίνεται σε όρισμένα χρονικά διαστήματα καί μέ όρισμένο τρόπο. Τά χρονικά διαστήματα που λειτουργεί ή Βουλή διακρίνονται στη βουλευτική περίοδο καί τίς βουλευτικές συνόδους.

Βουλευτική περίοδος είναι τό χρονικό διάστημα γιά τό όποίο εκλέγονται οί βουλευτές. Τό διάστημα αυτό είναι τέσσερα χρόνια. Έπειδή δέν είναι δυνατό νά εργάζεται ή Βουλή συνέχεια, κάνει διακοπές, ό χρόνος δέ που εργάζεται λέγεται **βουλευτική σύνοδος**. Σε μία βουλευτική περίοδο ύπάρχουν πολλές βουλευτικές σύνοδοι, οί όποίες διακρίνονται σε τακτικές, έκτακτες καί ειδικές.

Ο μοναδικός τρόπος λειτουργίας της Βουλής είναι οί **συνεδριάσεις**, οί όποιες είναι δημόσιες καί μπορεί ό καθένας νά τίς παρακολουθήσει. Γιά νά μπει κανείς μέσα, πρέπει νά είναι έφοδιασμένος μέ ειδική άδεια τοῦ Προέδρου τής Βουλής.

Στίς συνεδριάσεις γίνεται συζήτηση καί ύπάρχει έλευθερία τοῦ λόγου. Γιά τούς όμιλητές κάθε θέματος γίνεται κατάλογος καί ό καθένας παίρνει τό λόγο μέ τή σειρά του. Ο χρόνος πού μπορεί νά μιλήσει κάθε βουλευτής μπορεί νά είναι όρισμένος, χωρίς αυτό νά σημαίνει ότι περιορίζεται ή έλευθερία τοῦ λόγου. Απλώς, έπειδή ό χρόνος δέ φτάνει γιά όλους τούς όμιλητές, περιορίζεται ό χρόνος πού μπορεί νά μιλήσει κάθε βουλευτής. Τίς συνεδριάσεις τής Βουλής τίς διευθύνει ό Πρόεδρος της καί κατά τήν άπουσία του ένας από τούς Αντιπρόεδρους κατά σειρά.

4) Άρμοδιότητες τής Βουλής.

Οί άρμοδιότητες τής Βουλής είναι πολλές καί σημαντικές, έπηρεάζονται δέ άπ' αυτές τόσο ή πολιτική, όσο καί ή κοινωνική ζωή στή χώρα μας. Κυριότερες άπό τίς άρμοδιότητες τής Βουλής είναι:

α) **Η άναθεώρηση τοῦ Συντάγματος.** Η Βουλή μέ τήν πλειοψηφία τών 3/5 τών μελών της σέ δύο ψηφοφορίες μπορεί νά ζητήσει τήν άναθεώρηση τών διατάξεων τοῦ Συντάγματος, έκτός άπό εκείνες πού καθορίζουν τή βάση καί τή μορφή τοῦ πολιτεύματος καί μερικῶν άλλων πού τίς όρίζει τό Σύνταγμα.

β) **Η νομοθεσία,** άφοῦ κύριο έργο τής Βουλής είναι νά νομοθετεῖ.

γ) **Ο έλεγχος τής Κυβερνήσεως.** Η Βουλή έχει τήν άρμοδιότητα νά έλέγχει τήν Κυβέρνηση καί κάθε Υπουργό χωριστά καί μέ τήν άρμοδιότητά της αυτή νά έπηρεάζει τήν έκτελεστική έξουσία. Ακόμη είναι μόνη άρμόδια νά κατηγορεῖ τούς Υπουργούς στό ειδικό γιά τούς Υπουργούς δικαστήριο.

δ) **Ανάδειξη άλλων όργάνων.** Στή Βουλή άνήκει ή άρμοδιότητα νά εκλέγει τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας.

Επιπλέον ή Βουλή έχει καί μερικές άρμοδιότητες πού αναφέρονται στήν ίδια καί τίς λέμε **αυτονομιακές άρμοδιότητες.** Τέτοιες άρμοδιότητες τής Βουλής είναι τά δικαιώματα πού έχει νά ψηφίζει τόν Κανονισμό της, νά εκλέγει τό Προεδρεῖο της, νά κατηγορεῖ τούς Υπουργούς στό ειδικό γι' αὐτούς δικαστήριο κλπ.

Γ. Ὀργανα τῆς Δικαστικῆς Ἐξουσίας.

Γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς ἀρμονίας στή ζωή τῶν μελῶν τῆς ὀργανωμένης σέ Κράτος κοινωνίας δέ φτάνει ἡ ψήφιση καί ἡ ἐκτέλεση τῶν νόμων. Χρειάζεται καί ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης στίς διαφορές πού δημιουργοῦνται κατά τήν ἐφαρμογή τῶν νόμων.

Ἐπειδή ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης χωρίς ἐπηρεασμούς καί διακρίσεις εἶναι ἀπαιτήση τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν πολιτῶν καί προϋπόθεση τῆς ἀρμονικῆς ζωῆς καί τῆς προόδου τῆς κοινωνίας, σ' ὄλα τά δημοκρατικά πολιτεύματα ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης ἀποτελεῖ τήν τρίτην ἐξουσία, τή δικαστική ἐξουσία, καί γίνεται ἀπό ὄργανα πού εἶναι ἀνεξάρτητα καί δέν ἐπηρεάζονται οὔτε ἀπό τήν ἐκτελεστική οὔτε καί ἀπό τή νομοθετική ἐξουσία.

Στό δικό μας Σύνταγμα ἡ δικαστική ἐξουσία εἶναι χωρισμένη καί ἐνεργεῖται κατά τό ἄρθρο 28 ἀπό τά Δικαστήρια.

ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Δικαστήρια λέμε τά ὄργανα ἐκεῖνα πού ἀσκοῦν τή δικαστική ἐξουσία καί συγκροτοῦνται ἀπό δικαστές, πού ἔχουν τά νόμιμα προσόντα καί διορίζονται μέ ὀρισμένη διαδικασία. Ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης ἐπομένως γίνεται ἀπό πρόσωπα πού ἔχουν σάν ἔργο τους τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης ἢ καλύτερα ἀπό τακτικούς δικαστές. Οἱ ἴδιοι οἱ δικαστές ἔχουν στήν ἀρμοδιότητά τους καί τή διοίκηση τῶν Δικαστηρίων. Ἔτσι σχετικά μέ τή διοίκηση εἶναι ἔμμεσα ὄργανα τοῦ Κράτους, ἐνῶ σχετικά μέ τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης εἶναι ἄμεσα ὄργανα αὐτοῦ, διότι τούς ἀναγνωρίζει τό Σύνταγμα.

Γιά τήν ἀνεπηρέαστη ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης καί γιά τήν προστασία τῶν πολιτῶν κατά τήν ἀπονομή της, τό Σύνταγμα μέ ἐιδικές διατάξεις ἐξασφαλίζει τήν ἀνεξαρτησία τῶν δικαστῶν καί καθορίζει τίς ὑποχρεώσεις καί τίς εὐθύνες τους μέ τίς ὁποῖες προστατεύει ἐκείνους πού δικάζονται, διότι:

α) Ὅταν ἀπονέμουν δικαιοσύνη οἱ δικαστές εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι καί δέν περιορίζονται ἀπό κανέναν ἄλλο ἐκτός ἀπό τό νόμο καί τή συνείδησή τους.

β) Εἶναι ἐξασφαλισμένη ἡ προσωπική ἀνεξαρτησία τῶν δικαστῶν

καί ὁ διορισμός τους δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τήν Κυβέρνηση, ἀλλά ἀπό τό νόμο, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖ νά ἔχουν πτυχίον Νομικῆς, νά ἔχουν ἀσκήσει ὀρισμένο χρονικό διάστημα τό δικηγορικό ἐπάγγελμα καί νά ἐπιτύχουν σέ διαγωνισμό. Ἐκτὸς τούτου ἡ προσωπική τους ἀνεξαρτησία ἐξασφαλίζεται καί μέ τή μονιμότητα, πού ἔχουν οἱ Εἰσαγγελεῖς, οἱ Ἄντεισαγγελεῖς, οἱ Εἰρηνοδίκες καί οἱ Πταισματοδίκες, καί μέ τήν ἰσοβιότητα πού ἔχουν ὅλοι οἱ ἄλλοι δικαστές ἀπό τό βαθμό τοῦ Πρωτοδίκη καί πάνω. Τέλος ἡ προσωπική ἀνεξαρτησία τῶν δικαστῶν ἐξασφαλίζεται μέ τό θεσμό τοῦ Ἀνώτατου Δικαστικοῦ Συμβουλίου, τό ὁποῖο κάνει τίς τοποθετήσεις, τίς μεταθέσεις καί τίς προαγωγές τῶν Δικαστῶν, χωρίς τήν ἀνάμειξη τῆς Κυβερνήσεως, καί τέλος μέ τήν ἰδιαίτερη μισθολογική μεταχείρισή τους.

Ἐξάλλου οἱ δικαζόμενοι προστατεύονται κατά τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, διότι:

α) Οἱ δικαστές εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ἐφαρμόζουν τό νόμο. Μόνο σέ περίπτωση πού ὁ νόμος εἶναι ἀντίθετος πρὸς τό Σύνταγμα (ἀντισυνταγματικός νόμος) μποροῦν νά μὴ τὸν ἐφαρμόσουν.

β) Οἱ συνεδριάσεις τῶν Δικαστηρίων εἶναι δημόσιες καί ἔτσι οἱ δικαζόμενοι ἐκθέτουν δημόσια τίς ἀπόψεις τους καί τό κοινό, σύμφωνα μέ αὐτά πού ἀκούει, καταλαβαίνει ἂν εἶναι δίκαιες οἱ ἀποφάσεις τῶν Δικαστηρίων.

γ) Οἱ δικαστές πρέπει νά αἰτιολογοῦν τήν ἀπόφασή τους καί νά τήν ἀπαγγέλλουν δημόσια. Ἐτσι ὑποχρεώνονται οἱ δικαστές νά εἶναι ἀμερόληπτοι στήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης.

Τά Δικαστήρια ἀνάλογα μέ τίς ὑποθέσεις πού δικάζουν χωρίζονται σέ πολιτικά, σέ ποινικά καί σέ διοικητικά Δικαστήρια. Σ' ὅλες τίς κατηγορίες τῶν Δικαστηρίων ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται σέ δύο βαθμούς. Στόν πρῶτο βαθμό δικάζεται ἡ ὑπόθεση γιά πρώτη φορά καί στό δεύτερο γιά δεύτερη φορά στήν περίπτωση πού κάποιος ἀπό τοὺς ἐνδιαφερομένους δέν ἱκανοποιήθηκε μέ τήν πρώτη ἀπόφαση.

Α. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Πολιτικά Δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα πού δικάζουν τίς ἰδιωτικές διαφορές καί κυρίως τίς διαφορές πού ἔχουν σχέση μέ τήν περιουσία.

Γιά νά δικάσουν μιά ὑπόθεση τά Πολιτικά Δικαστήρια, πρέπει νά

τό ζητήσει μέ έγγραφο εκείνος πού νομίζει ότι άδικήθηκε. Τό έγγραφο αυτό στον πρώτο βαθμό λέγεται **άγωγή**, εκείνος πού κάνει τήν άγωγή λέγεται **ένάγων**, εκείνος έναντίον του όποίου γίνεται ή άγωγή λέγεται **έναγόμενος** και τέλος και οι δύο μαζί λέγονται **διάδικοι**. Στο δεύτερο βαθμό τό έγγραφο λέγεται **έφεση**, εκείνος πού τήν κάνει λέγεται **εφεσίων** ή **έκκαλών**, εκείνος κατά του όποίου στρέφεται **εφεσίβλητος** και τέλος και οι δύο μαζί **διάδικοι**.

Πρώτου βαθμού Πολιτικά Δικαστήρια είναι:

α) **Τό Ειρηνοδικείο**, στό όποιο δικάζει ο Ειρηνοδίκης.

β) **Τό Πρωτοδικείο**, τό όποιο διακρίνεται 1) σέ Μονομελές, όπου δικάζει ο Πρόεδρος Πρωτοδικών ή ένας Πρωτοδίκης πού όρίζεται από τον Πρόεδρο και ή διαδικασία λέγεται προεδρική, και 2) σέ Τριμελές, όπου δικάζουν τρεις δικαστές (Πρόεδρος Πρωτοδικών και δύο Πρωτοδίκης ή ένας Πρωτοδίκης και ένας Πάρεδρος).

Στό Τριμελές Πρωτοδικείο μπορεί νά παρευρίσκεται και Εισαγγελέας, δέν είναι όμως άπαραίτητη ή παρουσία του.

Δεύτερου βαθμού πολιτικά δικαστήρια είναι:

α) **Τό Πρωτοδικείο (Τριμελές)**, όταν δικάζει έφέσεις κατά των αποφάσεων του Ειρηνοδικείου.

β) **Τό Έφετείο**, στό όποιο δικάζουν ο Πρόεδρος Έφετών μέ τέσσερες Έφέτες (Πενταμελές) τής έφέσεις κατά των αποφάσεων πού έβγαλε τό Πρωτοδικείο για τής υποθέσεις πού δίκασε σέ πρώτο βαθμό. Στίς συνεδριάσεις του Έφετείου μπορεί, χωρίς νά είναι ύποχρεωτικό, νά συμμετέχει και ο Εισαγγελέας.

Στίς συνεδριάσεις όλων των δικαστηρίων είναι άπαραίτητη ή παρουσία του Γραμματέα.

B. ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Ποινικά Δικαστήρια λέμε εκείνα πού δικάζουν τής αξιόποινες πράξεις και έχουν δικαίωμα νά επιβάλουν ποινές.

Οι αξιόποινες πράξεις διακρίνονται σέ πταισματα, σέ πλημμελήματα και σέ κακουργήματα. **Πταίσμα** είναι ή αξιόποινη πράξη πού τιμωρείται μέ πρόστιμο ή μέ προσωπική κράτηση, **πλημμέλημα** ή πράξη πού τιμωρείται μέ φυλάκιση ή μέ χρηματική ποινή ή μέ περι-

ορισμό σέ σωφρονιστήριο, καί **κακούργημα** ή πράξη πού τιμωρείται μέ κάθειρξη ή μέ θάνατο.

Μιά άξιόποινη πράξη δικάζεται άπό τά Ποινικά Δικαστήρια είτε αὐτεπάγγελτα, είτε μέ γραπτή καταγγελία (έγκληση) έκείνου κατά τοῦ όποίου στράφηκε ή άξιόποινη πράξη. Τό έγγραφο μέ τό όποιο γίνεται ή καταγγελία τό λέμε **μήνυση**, έκείνον πού κάνει τήν καταγγελία **μηνυτή** καί έκείνον κατά τοῦ όποίου στρέφεται ή καταγγελία **κατηγορούμενο**. Ἡ ποινική δίκη δέν ενδιαφέρει μόνο τό μηνυτή, αλλά καί τό δημόσιο συμφέρον. Γι' αὐτό σέ κάθε ποινική δίκη παίρνει μέρος καί ό Δημόσιος Κατήγορος. Δημόσιος Κατήγορος στήν έκδίκηση τῶν πταισμάτων είναι άξιωματικός τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων ή τῆς Χωροφυλακῆς καί ἄν πρόκειται γιά άγροτική, δασική κλπ. παράβαση, τότε Δημόσιος Κατήγορος είναι ό Ἀγρονόμος, ό Δασάρχης κ.ο.κ. Στήν έκδίκηση τῶν πλημμελημάτων καί τῶν έγκλημάτων Δημόσιος Κατήγορος είναι ό Εἰσαγγελέας.

Τά Ποινικά Δικαστήρια συγκροτοῦνται στή χώρα μας άπό τούς ἴδιους δικαστές άπό τούς όποίους συγκροτοῦνται καί τά Πολιτικά Δικαστήρια. Μόνο στίς μεγάλες πόλεις (Ἀθήνα, Πειραιά κλπ.) όρίζονται άπό τό Δικαστήριο οἱ δικαστές πού θά δικάζουν άποκλειστικά ποινικές ύποθέσεις, έπειδή είναι μέγάλος ό άριθμός τῶν δικαστῶν καί είναι εύκολο. Ποινικά Δικαστήρια είναι: α) Τά Πταισματοδικεῖα, β) τά Πλημμελειοδικεῖα, γ) τά Ποινικά Ἐφετεῖα, δ) τά Δικαστήρια Ἀνηλίκων, ε) τά Κακούργοδικεῖα.

α) **Τά Πταισματοδικεῖα**. Πταισματοδικεῖα είναι τά Εἰρηνοδικεῖα, όταν δικάζουν πταίσματα, καί τά ειδικά Πταισματοδικεῖα πού λειτουργοῦν στίς μεγάλες πόλεις. Ἔχουν τήν άρμοδιότητα νά δικάζουν τά πταίσματα καί άποτελοῦνται άπό τόν Εἰρηνοδίκη, ό όποιος στήν περίπτωση αὐτή λέγεται Πταισματοδίκης, ή τόν ειδικό Πταισματοδίκη καί τό Δημόσιο Κατήγορο.

Τά Πταισματοδικεῖα είναι Δικαστήρια πρώτου βαθμοῦ, δικάζουν δηλαδή τά πταίσματα γιά πρώτη φορά.

β) **Τά Πλημμελειοδικεῖα**. Πλημμελειοδικεῖα είναι τά Δικαστήρια πού δικάζουν τά πλημμελήματα καί διακρίνονται α) σέ **Μονομελῆ** καί β) σέ **Τριμελῆ**. Τά Μονομελῆ άποτελοῦνται άπό ένα Πρωτοδίκη πού λέγεται Πλημμελειοδίκης καί τόν Εἰσαγγελέα καί δικάζουν τά

πλημμελήματα πού τιμωρούνται μέ φυλάκιση τό πολύ μέχρι ένα χρόνο ή μέ χρηματική ποινή, όπως και τίς έφέσεις κατά τών αποφάσεων τών Πταισματοδικείων γιά τίς όποίες γίνεται έφεση. Τά Τριμελή αποτελούνται από τόν Πρόεδρο Πρωτοδικών και δύο δικαστές (Πρωτοδίκες ή έναν Πρωτοδίκη και έναν Πάρεδρο), τόν Εισαγγελέα και τόν Γραμματέα και δικάζουν σέ πρώτο βαθμό τά πλημμελήματα πού δέ δικάζονται από τό Μονομελές Πλημμελειοδικείο και σέ δεύτερο βαθμό τίς έφέσεις κατά τών αποφάσεων τών Μονομελών Πλημμελειοδικείων.

γ) **Τά Ποινικά Έφετεία.** Ποινικά Έφετεία είναι τά Δικαστήρια πού δικάζουν σέ δεύτερο βαθμό τίς έφέσεις κατά τών αποφάσεων τών Τριμελών Πλημμελειοδικείων ή σέ πρώτο βαθμό τά πλημμελήματα όρισμένων προσώπων (π.χ. δικηγόρων, δικαστών, εισαγγελέων, αρχιερέων, νομαρχών κλπ.) και όρισμένα κακουργήματα πού όρίζει ό νόμος (π.χ. κλοπή, πλαστογραφία, άπάτη κλπ. σέ βάρος του Δημοσίου κ.ά.). Τά Ποινικά Έφετεία, όταν δικάζουν έφέσεις κατά τών αποφάσεων τών Πλημμελειοδικείων και τά πλημμελήματα όρισμένων προσώπων είναι Τριμελή και αποτελούνται από τόν Πρόεδρο τών Έφετών μέ δύο Έφέτες και τόν Εισαγγελέα, ενώ στίς άλλες περιπτώσεις είναι Πενταμελή και αποτελούνται από τόν Πρόεδρο τών Έφετών μέ τέσσερες Έφέτες και τόν Εισαγγελέα.

δ) **Τά Δικαστήρια Άνηλίκων.** Δικαστήρια Άνηλίκων είναι εκείνα πού δικάζουν τά έγκλήματα πού γίνονται από τούς άνήλικους (ήλικίας 12-17 έτών) και διακρίνονται: α) Σέ Μονομελή Δικαστήρια Άνηλίκων, στά όποια δικάζει ένας δικαστής, πού λέγεται δικαστής άνηλίκων, τά έγκλήματα τών άνηλίκων πού τιμωρούνται μέ ποινή όχι μεγαλύτερη από 5 χρόνια περιορισμό σέ σφραγιστήριο. β) Σέ Τριμελή Δικαστήρια Άνηλίκων, στά όποια δικάζουν ό δικαστής άνηλίκων και δύο Πρωτοδίκες τά έγκλήματα τών άνηλίκων πού τιμωρούνται μέ περιορισμό σέ σφραγιστήριο τό λιγότερο 5 χρόνια. γ) Σέ Δευτεροβάθμια Δικαστήρια Άνηλίκων, στά όποια δικάζει ό δικαστής άνηλίκων του Έφετείου μέ δύο άκόμη Έφέτες τίς έφέσεις κατά τών αποφάσεων τών παραπάνω Δικαστηρίων Άνηλίκων.

ε) **Τά Κακουργοδικεία.** Κακουργοδικεία είναι τά Δικαστήρια πού δικάζουν τά κακουργήματα και αποτελούνται από τόν Πρόεδρο, δύο

Πρωτοδικες, τόν Εισαγγελέα, και τούς ένορκους. Οί ένορκοι, πού σέ κάθε δίκη είναι 10 (7 άνδρες και 3 γυναίκες) και κληρώνονται από τόν Πρόεδρο του Δικαστηρίου, άπαντούν έγγράφως στά έρωτήματα πού τούς κάνει ο Πρόεδρος, για τήν ένοχή ή όχι του κατηγορούμενου και για τήν ύπαρξη έλαφρυντικών ή όχι, ενώ οί δικαστές (σύνεδροι) κανονίζουν και επιβάλλουν τήν ποινή ανάλογα μέ τήν άπάντηση των ένόρκων και τό σχετικό νόμο.

Η άπόφαση των ένόρκων λέγεται **έτυμηγορία** και παίρνεται μέ πλειοψηφία. Στην περίπτωση πού ύπάρχει ίσοψηφία άθωώνεται ο κατηγορούμενος. Τήν έτυμηγορία μπορούν νά τήν κηρύξουν **πλανημένη** οί σύνεδροι και ο Εισαγγελέας, αν είναι άθωωτική, και μόνο οί σύνεδροι, αν είναι καταδικαστική. Πάντως δέν είναι δυνατόν νά κηρυχθεί πλανημένη ή άπόφαση πού πήραν μέ όμοφονία οί ένορκοι.

Γ. ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ.

Τό άνώτατο Δικαστήριο στην χώρα μας είναι ο "Αρειος Πάγος, ο όποιος ιδρύθηκε τό έτος 1834 μέ σκοπό τήν όμοίομορφη εφαρμογή των νόμων από τά Δικαστήρια.

Ο "Αρειος Πάγος σαν Δικαστήριο δικάζει κυρίως τίς αιτήσεις άκυρώσεως ή άναίρέσεως πού γίνονται κατά των άποφάσεων όλων των Πολιτικών και των Ποινικών Δικαστηρίων. Κατά τήν έκδίκαση των αιτήσεων αυτών ο "Αρειος Πάγος δέν ξεετάζει αν άληθεύουν τά περιστατικά πάνω στά όποία στηρίζονται οί άποφάσεις των Πολιτικών και των Ποινικών Δικαστηρίων, αλλά ξεετάζει αν κατά τή διαδικασία και τήν έκδοση τής άποφάσεως εφαρμόστηκε σωστά ο νόμος. Τό γεγονός ότι ο "Αρειος Πάγος ξεετάζει αν εφαρμόστηκε σωστά ο νόμος από τά άλλα Δικαστήρια (Πολιτικά και Ποινικά) κάνει τίς άποφάσεις του ένα είδος νόμων, πού χρησιμεύουν σαν οδηγός των δικαστών κατά τήν άπονομή τής δικαιοσύνης. Οί άποφάσεις του "Αρείου Πάγου, επειδή άναφέρονται στην όρθή εφαρμογή του νόμου, αποτελούν «**νομολογία**» και δεσμεύουν τούς δικαστές έτσι, ώστε στα θέματα πού άποφασίζει ο "Αρειος Πάγος νά είναι ύποχρεωμένοι νά τόν άκολουθοϋν στίς άποφάσεις τους.

Οί συνεδριάσεις του "Αρείου Πάγου διακρίνονται: α) στίς συνεδριάσεις των Τμημάτων του και β) στίς συνεδριάσεις τής όλομέλειας.

Ἐκτός ἀπό τὰ Τμήματα καί τήν Ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου, πού ἔχουν δικαστικά καθήκοντα, στόν Ἀρειο Πάγο, ἀπό τὰ μέλη του, λειτουργεῖ καί τό Ἀνώτατο Δικαστικό Συμβούλιο σέ δύο Τμήματα γιά τήν ὑπαλληλική κατάσταση (προαγωγές, μεταθέσεις κλπ.) τῶν δικαστῶν (τό Α' Τμήμα) καί τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων (τό Β Γμήμα).

Δ. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Διοικητικά Δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα πού δικάζουν τίς διαφορές μεταξύ τῆς διοικήσεως καί τῶν πολιτῶν. Τέτοιες διαφορές εἶναι ἐκεῖνες πού δημιουργοῦνται, ὅταν οἱ πράξεις τῶν διοικητικῶν ὀργάνων δέν εἶναι σύμφωνες μέ τό νόμο. Σ' αὐτές τίς πράξεις ἔχουν τό δικαίωμα οἱ πολίτες νά ἀμφισβητήσουν τή νομιμότητά τους καί γι' αὐτό οἱ διοικητικές διαφορές λέγονται καί διαφορές ἀμφισβητούμενου διοικητοῦ.

Μέχρι σήμερα δέν ἔχουν ἰδρυθεῖ ἄλλα Διοικητικά Δικαστήρια, ἐκτός ἀπό ἐκεῖνα πού δικάζουν τίς φορολογικές καί τίς τελωνειακές διαφορές καί τίς φορολογικές διαφορές τῶν Δήμων καί Κοινοτήτων. Οἱ ἄλλες διοικητικές διαφορές δικάζονται ἀπό τὰ πολιτικά δικαστήρια ἐκτός αὐτῶν πού ὑπάγονται στό Συμβούλιο Ἐπικρατείας καί τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο.

α) ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.

Τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας ἰδρύθηκε γιά πρώτη φορά τό 1835 μέ διπλή ἀρμοδιότητα. Ἦταν κυρίως συμβουλευτικό ὄργανο τῆς Κυβερνήσεως, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχε τότε Βουλή, καί ἐπειτα ἦταν καί τό Διοικητικό Δικαστήριο, πού ἐδίκαζε τίς διοικητικές διαφορές. Ἐπειδή ἦταν συμβουλευτικό ὄργανο τῆς Κυβερνήσεως, μέλη του εἶχαν διοριστεῖ ἐξέχουσες φυσιογνωμίες, ὅπως π.χ. ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, ὁ Κ. Κανάρης, ὁ Π. Μαυρομιχάλης, ὁ Ἀ. Ζαΐμης, ὁ Ἀ. Μαυροκορδάτος, ὁ Γ. Κουντουριώτης, ὁ Σπ. Τρικούπης κλπ. Τό 1844 ὁμως καταργήθηκε τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας καί μόλις τό 1917 ξαναἰδρύθηκε. Ἡ λειτουργία του ἄρχισε ἀπό τό Μάιο τοῦ 1929.

Οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καθορίζονται ἀπό

τό Σύνταγμα και είναι α) γνωμοδοτικές και β) δικαστικές. Σάν Γνωμοδοτικό Συμβούλιο τής Κεντρικής διοικήσεως (Ύπουργών) τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας ἔχει τήν ἀρμοδιότητα νά ἐπεξεργάζεται τά διατάγματα ἐκεῖνα πού ἐρμηνεύουν τούς νόμους και ρυθμίζουν τήν ἐφαρμογή τους (κανονιστικά διατάγματα). Ἡ ἐπεξεργασία τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων εἶναι ὑποχρεωτική και ἐπομένως εἶναι ἄκυρα, ἂν δέ γίνει. Σάν Διοικητικό Δικαστήριο τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας, δικάζει: α) τίς αἰτήσεις πού γίνονται γιά τήν ἀκύρωση τῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ὀργάνων· β) τίς αἰτήσεις γιά ἀναίρεση τῶν ἀποφάσεων τῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων και γ) τίς προσφυγές τῶν μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν ὑπηρεσιακῶν τους συμβουλίων πού ἀναφέρονται στήν ἀπόλυση, τόν ὑποβιθασμό τους κλπ.

Τίς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας τίς διακρίνουμε:

α) στίς συνεδριάσεις τής ὀλομέλειας και β) στίς συνεδριάσεις τῶν τμημάτων.

Ἡ ὕπαρξη τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἔχει μεγάλη σημασία, διότι προστατεύει τούς δημοσίους ὑπαλλήλους και ὄλους τούς πολίτες ἀπό τίς τυχόν αὐθαιρέσεις τῶν διοικητικῶν ὀργάνων και συντελεῖ στήν καλή λειτουργία τής κρατικῆς μηχανῆς.

β) ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ.

Τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ἰδρύθηκε τό 1833 και λειτουργεῖ ἀπό τότε μέχρι σήμερα συνέχεια.

Τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ἔχει διπλή ἀρμοδιότητα. Εἶναι πρῶτα **διοικητική ἀρχή**. Σάν διοικητική ἀρχή α) γνωματεύει γιά τά νομοσχέδια πού ἀναφέρονται στήν ἀπονομή συντάξεων, β) ἐλέγχει τίς δαπάνες, τόν ἀπολογισμό και τό γενικό ἰσολογισμό τοῦ Κράτους, γ) ἐλέγχει τούς λογαριασμούς τῶν διαχειριστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος και δ) κανονίζει τίς συντάξεις. Ἐπειτα εἶναι και Διοικητικό Δικαστήριο. Σάν Διοικητικό Δικαστήριο δικάζει: α) τούς δημοσίους ὑπαλλήλους, ὅταν βλάβουν τήν περιουσία τοῦ Δημοσίου, β) τίς προσφυγές τῶν διαχειριστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος κατά τῶν ἀποφάσεων πού τούς ὑποχρεώνουν νά πληρώσουν στό Δημόσιο τό τυχόν ἔλλειμμα πού εἶχαν κατά τή διαχείριση και γ) τίς προσφυγές κατά τῶν ἀποφάσεων

πού δέ δέχονται τίς αἰτήσεις γιά τόν καθορισμό συντάξεων.

“Ὅπως καί στό Συμβούλιο Ἐπικρατείας, ἔτσι καί στό Ἐλεγκτικό Συνέδριο οἱ συνεδριάσεις διακρίνονται σέ συνεδριάσεις τῆς ὀλομέλειας καί σέ συνεδριάσεις τῶν τμημάτων. Στό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ὑπάρχει ἐκπρόσωπος τοῦ Κράτους πού λέγεται Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

Τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι ἀγρυπνεῖ γιά τήν καλή διαχείριση τοῦ δημοσίου χρήματος.

γ) ΤΑ ΤΑΚΤΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Τακτικά διοικητικά δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα πού δικάζουν τίς φορολογικές καί τελωνειακές διαφορές μεταξύ τῶν φορολογουμένων καί τοῦ Δημοσίου καί τίς φορολογικές διαφορές μεταξύ Δήμων καί Κοινοτήτων. Ἰδρύθηκαν σάν φορολογικά Δικαστήρια τό 1958.

Γιά νά δικάσουν μιά ὑπόθεση τά τακτικά διοικητικά δικαστήρια πρέπει νά τό ζητήσει μέ ἔγγραφό του ὁ φορολογούμενος. Τό ἔγγραφο αὐτό λέγεται **προσφυγή** καί ἐκεῖνος πού κάνει τήν προσφυγή **προσφεύγων**. Ἡ προσφυγή στρέφεται πάντοτε ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἢ τῶν Δήμων καί Κοινοτήτων διότι αὐτά ἐπιβάλλουν τούς φόρους, δασμούς κλπ.

Ἡ δικαιοσύνη καί ἐδῶ ἀπονέμεται σέ δύο βαθμούς καί γι' αὐτό τά δικαστήρια διακρίνονται σέ Πρωτοδικεῖα καί Ἐφετεῖα. Στά Πρωτοδικεῖα πού δικάζουν σέ πρῶτο βαθμό, ἡ διαδικασία εἶναι δωρεάν. Γιά τήν ἐκδίκαση τῶν ἐφέσεων χρειάζεται **παράβολο**.

I. Διοικητικά Πρωτοδικεῖα εἶναι τά ἑξῆς: α) Τά **Μονομελῆ**, τά ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπό ἓνα Δικαστή, β) τά **Τριμελῆ**, τά ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Πρόεδρο καί δύο δικαστές καί δικάζουν: 1) τίς ἐφέσεις κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν Μονομελῶν Πρωτοδικεῶν καί 2) ὅλες τίς ἄλλες φορολογικές κλπ. διαφορές πού δέ δικάζουν τά Μονομελῆ.

II. Διοικητικά Ἐφετεῖα εἶναι τά ἑξῆς: α) Τά **Τριμελῆ**, τά ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Πρόεδρο καί δύο Φορολογικούς Ἐφέτες καί δικάζουν τίς ἐφέσεις κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν Τριμελῶν Διοικητικῶν Πρωτοδικεῶν μέχρι ὀρισμένο ἀπό τό νόμο ποσό φόρου. β) Τά **Πενταμελῆ**, τά ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Πρόεδρο καί τέσσερες

Ἐφέτες καί δικάζουν τίς ἐφέσεις κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν Τριμελῶν Διοικητικῶν Πρωτοδικείων, πού δέ δικάζονται ἀπό τά Τριμελῆ Ἐφετεία.

Ἐπικεφαλῆς τῶν Τακτικῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων βρίσκεται ὁ Γενικός Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας πού ἔχει τήν ἔδρα του στήν Ἀθήνα. Τό Γενικό Ἐπίτροπο βοηθοῦν δύο Ἀντεπίτροποι, πού ἐδρεύουν ἕνας στήν Ἀθήνα καί ὁ ἄλλος στή Θεσσαλονίκη.

Ἐρωτήσεις.

1. Τί λέμε Πολιτεία καί τί Πολίτευμα;
2. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα εἶδη Πολιτευμάτων;
3. Τί λέμε Σύνταγμα καί πού ὀφείλεται ἡ ὑπεροχή του συγκριτικά μέ τούς ἄλλους νόμους;
4. Ποιές εἶναι οἱ ἀρχές ἐνός Συντάγματος;
5. Ποιά Συντάγματα ἐφαρμόστηκαν στή χώρα μας ἀπό τήν ἀπελευθέρωση μέχρι σήμερα;
6. Ποιές νέες διατάξεις βρίσκουμε στό Σύνταγμά μας;
7. Ποιές εἶναι οἱ ἐξουσίες κάθε Πολιτείας καί ποιά ὄργανα τίς ἀσκοῦν στή χώρα μας;
8. Πῶς ἐκλέγεται ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καί ποιές προϋποθέσεις ἀπαιτοῦνται γιά νά εἶναι κανεῖς ὑποψήφιος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας;
9. Τί εἶναι τό Συμβούλιο τῆς Δημοκρατίας καί ποιοί μετέχουν σ' αὐτό;
10. Ποιοί ἀποτελοῦν τήν Κυβέρνηση;
11. Τί ξέρεις γιά τήν κοινοβουλευτική εὐθύνη τῶν Ὑπουργῶν;
12. Ποιά εἶναι τά γνωστότερα ἐκλογικά συστήματα;
13. Τί εἶναι ἡ ἀσυλία τῶν βουλευτῶν;
14. Τί εἶναι βουλευτική περίοδος καί τί βουλευτική σύνοδος;
15. Πῶς ἐξασφαλίζεται ἡ ἀνεξαρτησία τῶν δικαστῶν;
16. Ἀνάφερε τά Πολιτικά Δικαστήρια.
17. Ποιά εἶναι τά Ποινικά Δικαστήρια;
18. Ποιά εἶναι τά Διοικητικά Δικαστήρια;
19. Τί ἀρμοδιότητες ἔχει ἡ Κυβέρνηση;

20. Τί αρμοδιότητες έχει ή Βουλή;
21. Τί ξέρεις για τό Συμβούλιο Έπικρατείας;
22. Ποιά σημασία έχουν οί αποφάσεις του Έρείου Πάγου για τά Δικαστήρια, όταν δικάζει σάν Έκρωτικό;



ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. Γενικά.

Ἡ δράση κάθε Κράτους δέν περιορίζεται μόνο στό ἐσωτερικό του, ἀλλ' ἐξαπλώνεται καί στό ἐξωτερικό. Μέ μιὰ ὅμως διαφορά. Μέ τή διαφορά ὅτι, ἐνῶ στό ἐσωτερικό ἡ δράση τοῦ Κράτους στηρίζεται στήν κυριαρχία του ἐπί τῶν ὑπηκόων του, στό ἐξωτερικό δέν ἔχει ἐξουσία καί ἡ δράση του στηρίζεται στήν ἰσότητα μεταξύ αὐτοῦ καί τῶν ἄλλων Κρατῶν. Ἔτσι ἡ δράση πρός τά ἄλλα Κράτη καταλήγει στή δημιουργία σχέσεων μέ ἴσους ὄρους. Τίς σχέσεις, πού δημιουργοῦνται μεταξύ τῶν Κρατῶν, τίς λέμε **διεθνεῖς σχέσεις**. Οἱ διεθνεῖς σχέσεις ἀποτυπώνονται πάντοτε σέ διεθνεῖς συμφωνίες μεταξύ τῶν διαφόρων Κρατῶν.

Τό περιεχόμενο τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν μπορεῖ νά εἶναι ποικίλο καί νά ἀποβλέπει στή δημιουργία ἐμπορικῶν, οἰκονομικῶν, πολιτιστικῶν, ἀμυντικῶν κλπ. σχέσεων μεταξύ δυό ἢ καί περισσοτέρων Κρατῶν ἢ μπορεῖ ἀκόμη νά ἀποβλέπει στήν ἐπίτευξη κοινῶν σκοπῶν μέ συμμετοχή ὅσο τό δυνατόν περισσοτέρων Κρατῶν. Στήν τελευταία περίπτωση πρόκειται περί διεθνῶν ὀργανισμῶν, τῶν ὁποίων γνώρισμα εἶναι ἡ ἔνωση καί ἡ κοινή προσπάθεια γιά τήν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν πού ὀρίζει ἡ συμφωνία τους (εἰρηρικῶν, οἰκονομικῶν κλπ.).

Ἡ ὑπαρξη διεθνῶν ὀργανισμῶν εἶναι γνώρισμα τῆς ἐποχῆς μας. Δέν εἶναι ὅμως καί φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας. Καί στήν ἀρχαιότητα εἶχαν γίνει διεθνεῖς ὀργανισμοί, ὅπως π.χ. οἱ Ἀμφικτυονίες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Σήμερα μόνο ἡ ὑπαρξη τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν παρουσιάζεται σάν ἐπιτακτική ἀνάγκη γιά τήν εἰρήνη καί τήν πρόοδο τῶν λαῶν.

2. Ὁ Ὄργανισμός τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος εἶχε δημιουργήσει τήν ἀνάγκη τῆς

ιδρύσεως της Κοινωνίας των Ἐθνῶν (ΚΤΕ) τὸ 1919, γιὰ τὴν προστασία τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου. Ἡ ἀποτυχία ὁμως τῆς ΚΤΕ καὶ ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἦταν καταστρεπτικός, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς νικημένους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς νικητές, δὴδηγσαν στὴν ἴδρυση τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Τὴν ἀνάγκη τῆς ἱδρύσεως μιᾶς διεθνoῦς ὀργανώσεως ὁμολόγησαν πρῶτοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ΗΠΑ, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Κίνας στὴ συνδιάσκεψη τῆς Μόσχας τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1943. Κατὰ τὴν ὁμολογία τους ἦταν ἀνάγκη νὰ γίνει μιὰ διεθνῆς ὀργάνωση, ἡ ὁποία θὰ στηριζόταν στὴν ἰσότητα ὄλων τῶν Κρατῶν καὶ θὰ φρόντιζε γιὰ τὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκεῖνοι πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ προχωρήσουν στὸ σχηματισμὸ τῆς διεθνoῦς ὀργανώσεως καὶ ἔκαμαν ἓνα σχέδιο, τὸ ὁποῖο συζητήθηκε στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου (25 Ἀπριλίου – 25 Ἰουνίου 1945) ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους 50 Κρατῶν. Μὲ βάση τὸ σχέδιο ἐκεῖνο ἐγινε κατόπιν τὸ καταστατικὸ τῆς ὀργανώσεως τῶν ἔθνῶν, τὸ ὁποῖο πῆρε τὸ ὄνομα Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἐνῶ ἡ διεθνῆς ὀργάνωση ὀνομάσθηκε Ὁργανισμὸς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ ΟΗΕ ἰσχύει ἀπὸ τὴς **24 Ὀκτωβρίου 1945** καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἡμέρα ἐκείνη πανηγυρίζεται κάθε χρόνο σ' ὄλο τὸν κόσμο σάν γενέθλιος ἡμέρα τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ἴδιος ὁ Χάρτης τοῦ ΟΗΕ καθορίζει ποιά εἶναι τὰ μέλη του, ποιοὶ εἶναι οἱ σκοποὶ του καὶ οἱ ἀρχές του καὶ ποιά εἶναι τὰ ὄργανά του γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν του.

Τὰ Μέλη τοῦ ΟΗΕ. Τὰ μέλη τοῦ ΟΗΕ διακρίνονται: α) στὰ **ἀρχικά** ἢ **ἱδρυτικά**, ἐκεῖνα δηλαδή τὰ 50 Κράτη πού ἔστειλαν ἀντιπροσώπους στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ὅπου ἐγινε ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ ΟΗΕ, καὶ β) στὰ **μεταγενέστερα**, ἐκεῖνα πού ἐγιναν κατόπιν μέλη τοῦ ΟΗΕ. Ὅσα Κράτη θέλουν, μποροῦν νὰ γίνουν μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἀρκεῖ νὰ τὸ προτείνει τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας καὶ νὰ τὸ δεχτοῦν τὰ 2/3 τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Τὰ Κράτη πού θέλουν νὰ γίνουν μέλη τοῦ ΟΗΕ πρέπει νὰ εἶναι **φιλειρηνικά**, νὰ ἀποδέχονται τὴς ὑποχρεώσεις πού ἐπιβάλλει σέ κάθε Κράτος – μέλος

ὁ Καταστατικός Χάρτης καί νά μποροῦν νά ἐκπληρώσουν τίς ὑποχρεώσεις τους αὐτές.

“Ὅπως μπορεῖ ἓνα Κράτος νά γίνει μέλος τοῦ ΟΗΕ, ἔτσι μπορεῖ καί νά ἀποχωρήσει, δικαιολογώντας βέβαια τήν ἀποχώρησή του. Ἀκόμη εἶναι δυνατή καί ἡ ἀποβολή μέλους τοῦ ΟΗΕ μέ ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως στήν περίπτωση πού θά παραβεῖ ἐπανελημμένα τίς ἀρχές του.

Σκοποί τοῦ ΟΗΕ. Οἱ σκοποί τοῦ ΟΗΕ εἶναι δύο: α) Ἡ διατήρηση τῆς διεθνούς εἰρήνης καί ἀσφάλειας, πού ἀποτελεῖ καί τόν κυριότερο σκοπό του. Γιά τή διατήρηση τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀσφάλειας τοῦ κόσμου, ὀφείλει νά προλαβαίνει κάθε ἀπειλή τῆς εἰρήνης, νά ἀντιμετωπίζει τίς ἐπιθέσεις καί νά κανονίζει μέ εἰρηνικά μέσα τίς διαφορές τῶν Κρατῶν.

β) Ἡ συνεργασία μεταξύ τῶν Κρατῶν. Γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Καταστατικός Χάρτης προβλέπει τήν ἀνάπτυξη φιλικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν Κρατῶν μέ σκοπό τή λύση τῶν οικονομικῶν, κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν κλπ. προβλημάτων καί τήν ἐπίτευξη τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἄσχετα ἀπό φυλή, φύλο, γλώσσα καί θρησκεία.

Ἀρχές τοῦ ΟΗΕ. Οἱ ἀρχές πάνω στίς ὁποῖες στηρίζεται ὁ ΟΗΕ εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) Ἡ ἰσότητα ὄλων τῶν Κρατῶν πού εἶναι μέλη του.

β) Ὁ σεβασμός τῶν συνθηκῶν πού γίνονται μεταξύ τους.

γ) Ὁ ἀπόλυτος σεβασμός τῆς εἰρήνης. “Ὅλα τά Κράτη θά φροντίζουν νά λύουν τίς διαφορές τους μέ εἰρηνικά μέσα καί ὄχι μέ τή βία.

δ) Ὁ παγκόσμιος χαρακτήρας τῶν διατάξεων πού ἀναφέρονται στή διατήρηση τῆς εἰρήνης. Ἡ λύση τῶν διαφορῶν μεταξύ τῶν Κρατῶν μέ εἰρηνικά μέσα δέν ἀναφέρεται μόνο στά μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἀλλά καί στά Κράτη πού δέν εἶναι μέλη του.

ε) Ἡ ἀλληλεγγύη μεταξύ τῶν Κρατῶν ἢ καλύτερα ἡ ὑποχρέωση νά βοηθοῦν ὄλα τά μέλη τό μέλος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποῖου κινδυνεύει ἡ εἰρήνη.

Ὅργανα τοῦ ΟΗΕ. Τά ὅργανα τοῦ ΟΗΕ διακρίνονται σέ **κύρια** καί **βοηθητικά**. Τά κύρια ὅργανα ἰδρύονται ἀπό τόν Καταστατικό Χάρτη,

ἐνῶ τὰ βοηθητικά ἰδρύνονται ἀπό τὰ κύρια, ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες τους. Ἐδῶ θά ἀναφέρουμε μόνο τὰ κύρια ὄργανα τοῦ ΟΗΕ.

Κύρια ὄργανα τοῦ ΟΗΕ εἶναι:

α) **Ἡ Γενική Συνέλευση.** Ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ ἀποτελεῖται ἀπό ἀντιπροσώπους ὄλων τῶν Κρατῶν πού εἶναι μέλη τοῦ ΟΗΕ καί συνέρχεται μία φορά τό χρόνο ἢ ὅποτε ἄλλοτε τό ζητήσει τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἢ ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν τοῦ ΟΗΕ. Κάθε Κράτος μπορεῖ νά στείλει στή Γενική Συνέλευση μέχρι 5 ἀντιπροσώπους, ἀλλά ἔχει πάντοτε μόνο μία ψήφο.

β) **Τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας.** Τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἔχει τήν ἀρμοδιότητα νά ἀγρυπνεῖ γιά τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου καί ἀποτελεῖται ἀπό 11 μέλη, ἀπό τὰ ὁποῖα τὰ 5 εἶναι **μόνιμα** καί τὰ 6 ἐκλέγονται κάθε δύο χρόνια. Μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας εἶναι οἱ ΗΠΑ, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ρωσία, ἡ Γαλλία καί ἡ Κίνα.

γ) **Τό Οἰκονομικό καί Κοινωνικό Συμβούλιο,** τοῦ ὁποῖου ἔργο εἶναι ἡ μελέτη ὄλων τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, πνευματικῶν, ἐκπαιδευτικῶν καί ἄλλων σχετικῶν προβλημάτων καί οἱ συστάσεις στά Κράτη πού εἶναι μέλη τοῦ ΟΗΕ νά ἀκολουθήσουν τὰ συμπεράσματά του. Ἀκόμη ἔργο τοῦ Συμβουλίου εἶναι καί ἡ προώθηση τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Γι' αὐτό ἔγινε καί ἡ Οἰκουμένη Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου, πού ψηφίστηκε στό Παρίσι στίς 10 Δεκεμβρίου 1948 ἀπό τή Γενική Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ.

δ) **Τό Συμβούλιο Κηδεμονίας,** τό ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπό τὰ μέλη πού κηδεμονεύουν ἐδάφη, ἀπό τὰ μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καί ἄλλα μέλη τοῦ ΟΗΕ καί ἔχει σάν ἔργο τήν παρακολούθηση καί μελέτη τῶν ζητημάτων πού προκύπτουν στά ἐδάφη πού βρίσκονται ὑπό κηδεμονία.

ε) **Τό Διεθνές Δικαστήριο,** τό ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπό 15 δικαστές.

στ) **Ἡ Γενική Γραμματεία,** ἡ ὁποία ἀπασχολεῖ περίπου 3.500 ὑπαλλήλους καί εἶναι τό μόνιμο διοικητικό ὄργανο τοῦ ΟΗΕ. Μεγάλη σημασία ἔχει ὁ **Γενικός Γραμματέας,** ὁ ὁποῖος διορίζεται ἀπό τή Γενική Συνέλευση μέ πρόταση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καί ἔχει μεγάλες ἀρμοδιότητες.

Σημασία τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ΟΗΕ δέν ἔγινε μόνο γιά ν' ἀντιμετωπίζει

προκαταβολικά ή εκ των υστέρων τις απειλές κατά της ειρήνης και της ασφάλειας του κόσμου, αλλά και για τη σταθεροποίηση της ειρήνης με τα μέσα εκείνα που ξεριζώνουν τις βαθύτερες αιτίες του πολέμου. Τέτοια μέσα είναι ή λύση των διαφόρων πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων, για την πραγματοποίηση της οποίας έγινε το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο. Γι' αυτό ακριβώς και ο ΟΗΕ έχει ανυπολόγιστη σημασία, διότι φροντίζει όχι μόνο για τη διαφύλαξη της ειρήνης, αλλά και για τη θεμελίωσή της σε άτράνταχτα θεμέλια.

3. Οί λοιποί διεθνείς οργανισμοί.

Μέσα και έξω από τους κόλπους του ΟΗΕ υπάρχουν πολλοί διεθνείς οργανισμοί, απ' τους οποίους άλλοι έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα και άλλοι έχουν περιφερειακό. Τους πρώτους τους λέμε **ειδικούς διεθνείς οργανισμούς** και τους διακρίνουμε σε εκείνους που βρίσκονται μέσα στους κόλπους του ΟΗΕ και σε εκείνους που βρίσκονται έξω από τον ΟΗΕ. Τους δεύτερους τους λέμε **περιφερειακές ενώσεις** και τις διακρίνουμε σε εθνικές ενώσεις, σε στρατιωτικές συμμαχίες και σε οικονομικές ενώσεις.

Ειδικοί διεθνείς οργανισμοί.

α) Ειδικοί διεθνείς οργανισμοί που συνεργάζονται με τον ΟΗΕ και ιδιαίτερα με το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο είναι οι εξής:

1. 'Η Παγκόσμια Ταχυδρομική Ένωση (ιδρύθηκε την 1-7-1875).
2. 'Η Διεθνής Οργάνωση Έργασίας (ιδρύθηκε στις 11-4-1919).
3. 'Η Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών (ιδρύθηκε τό 1932).
4. 'Η Οργάνωση Διατροφής και Γεωργίας (ιδρύθηκε στις 16-10-1945).
5. 'Η Διεθνής Τράπεζα Άνασυγκροτήσεως και Άναπτύξεως (ιδρύθηκε στις 27-12-1945).
6. 'Η Οργάνωση για την Έκπαίδευση, την Έπιστήμη και τη Μόρφωση, γνωστή σαν UNESCO (ιδρύθηκε στις 4-11-1946).
7. 'Η Οργάνωση της Διεθνούς Πολιτικής Άεροπορίας (ιδρύθηκε στις 4-4-1947).
8. 'Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (ιδρύθηκε στις 7-4-1948).

9. Ἡ Παγκόσμια Μετεωρολογική Ὑπηρεσία (ιδρύθηκε στίς 23 Μαρτίου 1950).

10. Τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν.

11. Τό Διεθνές Συμβούλιο Κοινωνικῆς Προνοίας.

β) Εἰδικοί ὀργανισμοί, πού δέ συνεργάζονται μέ τόν ΟΗΕ, εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Ἡ Διεθνῆς Ἐνωση γιά τήν προστασία τοῦ παιδιοῦ.

2. Ἡ Διεθνῆς Ἐταιρεία Μέριμνας γιά τοὺς Ἀνάπηρους.

3. Ἡ Διεθνῆς Ἐνωση Κοινωνικῆς Ἀσφαλείας.

4. Τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Τυφλῶν.

5. Ἡ Διεθνῆς Ὁργάνωση Προσκόπων κλπ.

Περιφερειακές Ἐνώσεις.

α) Ἐθνικές ἐνώσεις εἶναι ἐκεῖνες πού ἔχουν κάνει τά Κράτη τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἀνήκουν στήν ἴδια φυλή ἢ ἔχουν ἄλλα κοινά γνωρίσματα. Τέτοιες ἐνώσεις εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Ἡ Παναμερικανική Ἐνωση ἢ Ὁργάνωση τῶν Ἀμερικανικῶν Κρατῶν, ὅπως ὀνομάστηκε τό 1948.

2. Ἡ Ἀραβική Ἐνωση.

3. Ἡ Ἐνωση Ἀφρικανοασιατικῶν Κρατῶν.

4. Τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, γιά τό ὁποῖο γίνεται εἰδικότερα λόγος παρακάτω.

β) Στρατιωτικές συμμαχίες εἶναι ἐκεῖνες πού ἔγιναν γιά ἀμυντικούς σκοπούς. Τέτοιες εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Τό ΝΑΤΟ. (Ὁργανισμός Βορειοατλαντικοῦ Συμφώνου). Τό ΝΑΤΟ δημιουργήθηκε τό 1949 γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου. Μέλη του εἶναι τά ἑξῆς Κράτη: ΗΠΑ, Καναδάς, Ἀγγλία, Ἰταλία, Ὀλλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Δανία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ἰσλανδία, Ἑλλάδα, Τουρκία καί Δυτική Γερμανία. Ἡ χώρα μας ἀπεχώρησε τό 1974 ἀπό τή στρατιωτική ὀργάνωση τοῦ ΝΑΤΟ, ἐπειδή τό τελευταῖο ἔδειξε ἀπαράδεκτη ἀδράνεια στό θέμα τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς στήν Κύπρο τόν Ἰούλιο τοῦ 1974. Σήμερα ἡ Ἑλλάδα συνεργάζεται μόνο μέ τήν πολιτική ὀργάνωση τοῦ ΝΑΤΟ.

2. Τό Σύμφωνο Συλλογικῆς Ἀμυνας Νοτιοανατολικῆς Ἀσίας (ΣΕΑΤΟ).

3. Ἡ Συμμαχία τῶν χωρῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς (ΣΕΝΤΟ). Σ' αὐτὴ μετέχουν ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ὁ Λίβανος, τὸ Ἰράκ καὶ ἡ Ὑπεριορδανία.

4. Τὸ Σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας, στὸ ὁποῖο μετέχουν τὰ κομμουνιστικά Κράτη (Ρωσία, Πολωνία, Ρουμανία, Τσεχοσλοβακία, Οὐγγαρία, Βουλγαρία, καὶ Ἀνατολική Γερμανία) καὶ ἔγινε σάν ἀντίβαρο τοῦ ΝΑΤΟ γιὰ τὴν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης.

γ) Οἰκονομικὲς ἐνώσεις εἶναι ἐκεῖνες πού ἐγιναν γιὰ τὴν οἰκονομικὴ συνεργασία τῶν Κρατῶν. Τέτοιες εἶναι οἱ ἐξῆς:

1. Ἡ Κοινοπραξία Ἀνθρακὰ καὶ Χάλυβα.

2. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα, γιὰ τὴν ὁποία γίνεται λόγος παρακάτω.

4. Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἰδρύθηκε τὸ ἔτος 1949 καὶ ἔχει τὴν ἕδρα του στὸ Στρασβοῦργο. Τὰ Κράτη πού τὸ ἱδρυσαν ἦσαν 10, δηλαδή τὸ Βέλγιο, ἡ Γαλλία, ἡ Δανία, ἡ Ἰρλανδία, ἡ Ἰταλία, οἱ Κάτω Χῶρες, τὸ Λουξεμβούργο, ἡ Ἀγγλία, ἡ Νορβηγία καὶ ἡ Σουηδία. Τὸ 1949 ἔγιναν μέλη του ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Τουρκία, τὸ 1950 ἡ Ἰσλανδία, τὸ 1951 ἡ Γερμανία καὶ τὸ 1956 ἡ Αὐστρία. Ἔτσι ἔχει σήμερα 16 μέλη μαζί μέ τὴν Κύπρο.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἔχει δική του σημαία μέ μπλέ χρῶμα καὶ ἓναν κύκλο ἀπὸ δώδεκα χρυσοῦς ἀστερίσκους στὸ κέντρο. Οἱ ἀστερίσκοι δέ δηλώνουν τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου, ἀλλὰ τὴν τελειότητα.

Σκοπὸς γιὰ τὸν ὁποῖο ἔγινε τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης εἶναι α) ἡ ἐνίσχυση τῶν μελῶν του γιὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ τους πρόοδο καὶ β) ἡ προσπάθεια γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς Ὁμοσπονδιακοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κράτους, ὅπως εἶναι στὴν Ἀμερικὴ οἱ ΗΠΑ.

Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἔχει ἀρμοδιότητα νὰ ἐνισχύει ἠθικά τὰ μέλη του, νὰ τὰ συμβουλευεὶ καὶ νὰ δίνει τεχνικὲς κατευθύνσεις.

Ὁργανα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι τὰ ἐξῆς:

1) Τὸ Συμβούλιο τῆς Συνελεύσεως, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ βουλευ-

τές όλων τών κομμάτων κάθε μέλους καί συνέρχεται δυό φορές τό χρόνο γιά νά μελετᾶ τά διάφορα ζητήματα καί νά κάνει συστάσεις γιά τή λήψη τών ἀπαραίτητων μέτρων.

2) Ἡ Ἐπιτροπή τών Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν, πού ἀποτελεῖται ἀπό τούς Ὑπουργούς τών Ἐξωτερικῶν τών Κρατῶν πού εἶναι μέλη του. Συνέρχεται δυό φορές τό χρόνο καί ἀποφασίζει τή λήψη τών μέτρων πού προτείνει τό Συμβούλιο τῆς Συνελεύσεως.

3) Ἡ Γενική Γραμματεία.

Μέχρι σήμερα τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης μέ διεθνεῖς συμβάσεις ἔχει ἐπιτύχει τή μεγαλύτερη κατοχύρωση τών δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τή θεμελίωση τῆς ἐλευθερίας, τήν καλυτέρευση τών κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων μέ τήν προστασία τών γηρατειῶν, τῆς ἀναπηρίας κλπ., τήν προστασία τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ κ.ἄ. Ἔργα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι καί ἡ ἀναγνώριση τών Δελφῶν σάν Πνευματικοῦ Κέντρου τῆς Εὐρώπης καί ἡ ἀπλοποίηση στίς διατυπώσεις πού χρειάζονται γιά νά μπεῖ κανεῖς σέ ἕνα ἄλλο Κράτος, ἡ ὁποία ἔγινε μέ τήν ἀναγνώριση τῆς ταυτότητας σάν διαβατηρίου.

5. Ἡ Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα (ΕΟΚ).

Ἡ Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) ἢ Κοινή Ἀγορά ἰδρύθηκε μέ τή συνθήκη τῆς Ρώμης καί λειτουργεῖ ἀπό τήν 1η Ἰανουαρίου 1958.

Τά Κράτη πού ἱδρυσαν τήν ΕΟΚ ἦσαν 6, δηλαδή τό Βέλγιο, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, τό Λουξεμβούργο καί ἡ Ὁλλανδία. Ἡ βάση πάνω στήν ὁποία στηρίχθηκαν ἦταν τό γεγονός ὅτι σέ ὅλα αὐτά τά Κράτη τό βιοτικό ἐπίπεδο τών κατοίκων τους βρισκόταν στό ἴδιο ὕψος. Ἄφησαν κατά τήν ἱδρυση τῆς ΕΟΚ ὁμως περιθώριο γιά τήν εἴσοδο καί ἄλλων Κρατῶν σ' αὐτή. Μόνο ἔβαλαν σάν περιορισμό ὅτι τό Κράτος, πού θά ἤθελε νά γίνεῖ μέλος τῆς ΕΟΚ, πρέπει νά εἶναι Κράτος τῆς Εὐρώπης.

Ἔτσι μπόρεσε καί ἡ χώρα μας καί ζήτησε τήν εἴσοδό της στήν ΕΟΚ, ἡ ὁποία ἔγινε δεκτὴ μέ τή συνθήκη πού ὑπογράφηκε στήν Ἀθήνα στίς 9 Ἰουλίου 1961 καί ἐπικυρώθηκε μέ νόμο ἀπό τή Βουλή, ὑπό τόν ὄρο βέβαια νά περάσει ἕνα στάδιο προετοιμασίας μέχρις ὅτου γίνεῖ ἰσότιμο μέλος.

Σκοπός τής ιδρύσεως τής ΕΟΚ είναι ή **τελωνειακή ένωση** τών μελῶν τής καί ή κατάργηση τών δασμῶν στά εισαγόμενα καί εξαγόμενα στίς χώρες τής ΕΟΚ προϊόντα κάθε μέλους τής. Ἄκόμη σκοπός τής ΕΟΚ είναι καί ή κατάργηση τοῦ περιορισμοῦ τής ποσότητας τών κινουμένων μέσα σ' αὐτή προϊόντων καί ή καθιέρωση τοῦ ἴδιου δασμολογίου γιά τά εισαγόμενα προϊόντα ἀπό ἄλλα Κράτη, πού δέν ἀνήκουν στήν ΕΟΚ. Τέλος σκοπός τής ΕΟΚ είναι ή ἴδια ἐμπορική πολιτική τών μελῶν πρὸς τά ἄλλα Κράτη, ή ρύθμιση τής φορολογίας τών προϊόντων πού κινοῦνται μέσα στήν ΕΟΚ, ή ἐνίσχυση τών ἐπιχειρήσεων, ή ἴδια ἀγροτική, οἰκονομική καί κοινωνική πολιτική, ή ἐλευθερία στίς μετακινήσεις τών προσώπων γιά ἐργασία ἀπό τό ἕνα Κράτος στό ἄλλο κλπ.

Σύμφωνα μέ τούς σκοπούς αὐτούς τής ΕΟΚ, ή πραγματοποίηση τῶν ὁποίων είναι σταδιακή, παίρνουν πλεονεκτική θέση τά προϊόντα τῶν Κρατῶν – μελῶν τής μέσα στούς κόλπους τής, ἐφόσον καταργοῦνται οἱ δασμοί, καί ἔτσι δέν μποροῦν νά τά συναγωνιστοῦν τά προϊόντα τῶν ἄλλων Κρατῶν, πού δέν ἀνήκουν στήν ΕΟΚ.

Γιά τή χώρα μας ἔγινε δεκτό νά μπεῖ στήν ΕΟΚ μέ πολύ εὐνοϊκούς ὅρους, πού ἀπόβλεπαν στήν ἀνάπτυξη τής οἰκονομίας καί τήν ἐνίσχυση τής βιομηχανίας μας.

Μετά ἀπό τή νεκρή περίοδο τής δικτατορίας (1967–1974) τό θέμα τής συνδέσεώς μας μέ τήν Κοινή Ἀγορά ἀναθερμάνθηκε καί πάλι, τό καλοκαίρι δέ τοῦ 1975 ή Κυβέρνηση ζήτησε νά γίνουμε ἰσότιμο μέλος τής ΕΟΚ.

Ἡ σύνδεση τής χώρας μας μέ τήν ΕΟΚ θά ἀποτελέσει σταθμό στήν οἰκονομική τής ἐξέλιξη, διότι μπαίνει σέ ἕνα μεγάλο οἰκονομικό χῶρο, μέσα στόν ὁποῖο θά κινοῦνται ἐλεύθερα καί χωρίς δασμούς τά ἑλληνικά προϊόντα καί θά ὑπάρχει ἔτσι ή ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν πρόοδο τής οἰκονομίας καί τήν καλύτερευση τής ζωῆς μας.

Ἑρωτήσεις

1. Ποιοί ἦσαν οἱ πρῶτοι διεθνεῖς ὀργανισμοί;
2. Ποιά είναι τά μόνιμα μέλη τοῦ ΟΗΕ;

3. Ποιά είναι τά όργανα του ΟΗΕ;
4. Ποιούς σκοπούς έχει ό ΟΗΕ;
5. Ποιές είναι οί σπουδαιότερες περιφερειακές στρατιωτικές συμμαχίες;
6. Ποιά είναι ή θέση τής χώρας μας στό ΝΑΤΟ;
7. Ποιοί είναι οί σκοποί του Συμβουλίου τής Εύρώπης;
8. Ποιά είναι τά όργανα του Συμβουλίου τής Εύρώπης;
9. Ποιά είναι τά ιδρυτικά μέλη τής ΕΟΚ;
10. Για ποió σκοπό έγινε ή ΕΟΚ;
11. Πότε άποφασίστηκε νά μπει ή χώρα μας στήν ΕΟΚ και πότε ζήτησε νά γίνει ισότιμο μέλος αὐτής;
12. Ποιά σημασία έχει ή πλήρης σύνδεση τής χώρας μας μέ τήν ΕΟΚ;



ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΙΜΕΝΑ

1. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας ύπ' όψει τὸ ἀπὸ 7ης Ἰουνίου 1975 ἸΒ΄ Ψήφισμα τῆς Ε΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων « περὶ ψηφίσεως καὶ θέσεως εἰς ἰσχὺν τοῦ νέου Συντάγματος τῆς Χώρας », ἀποφασίζομεν :

Α. Νὰ δημοσιευθῆ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τὸ διὰ τοῦ Ψηφίσματος τούτου τιθέμενον ἐν ἰσχύι ὀριστικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, ἔχον ὡς ἔπεται :

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος
Ἡ Ε΄ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΨΗΦΙΖΕΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΒΑΣΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄
ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Ἄρθρον 1.

1. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι Προεδρευομένη Κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία.

2. Θεμέλιον τοῦ πολιτεύματος εἶναι ἡ λαϊκὴ κυριαρχία.
3. Ἄπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσι ἐκ τοῦ Λαοῦ καὶ ὑπάρχουσι ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους, ἀσκοῦνται δὲ καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 2.

1. Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν τὴν πρωταρχικὴν ὑποχρέωσιν τῆς Πολιτείας.

2. Ἡ Ἑλλάς, ἀκολουθοῦσα τοῖς γενικῆς ἀναγνωρίσεως κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἐπιδιώκει τὴν ἐμπέδωσιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, ὡς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 3.

1. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γαυρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει ἀναποσπαστῶς ἠνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως, ὡς ἐκεῖναι, τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις. Εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερέων καὶ τῆς ἐκ ταύτης προερχομένης Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, συγκροτουμένης ὡς ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας ὀρίζει, τηρουμένων τῶν διατάξεων τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου τῆς κθ' (29) Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1850 καὶ τῆς Συνοδικῆς Πράξεως τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1928.

2. Τὸ ὑφιστάμενον εἰς ὀρισμένας περιοχάς τοῦ Κράτους ἐκκλησιαστικὸν καθεστῶς δὲν ἀντίκειται εἰς τὰς διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου.

3. Τὸ κείμενον τῆς Ἀγίας Γραφῆς τηρεῖται ἀναλλοίωτον. Ἡ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἐπίσημος μετάφρασις τούτου, ἄνευ ἐγκρίσεως

τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀπαγορεύεται.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Ἄρθρον 4.

1. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου.
2. Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες ἔχουν ἴσα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις.
3. Ἕλληνες πολῖται εἶναι ὅσοι κέκτηνται τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα προσόντα. Ἀφαίσεις τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ἐπιτρέπεται μόνον εἰς περίπτωσιν ἐκουσίας ἀποκτήσεως ἐτέρας ἢ ἀναλήψεως ἀντιθέτου πρὸς τὰ ἔθνικα συμφέροντα ὑπηρεσίας εἰς ξένην χώραν, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου εἰδικώτερον προβλεπομένας προϋποθέσεις καὶ διαδικασίαν.
4. Μόνον Ἕλληνες πολῖται εἶναι δεκτοὶ εἰς πάσας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων.
5. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀαναλόγως τῶν δυνάμεών των.
6. Πᾶς Ἕλλην, δυνάμενος νὰ φέρῃ ὄπλα, ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Πατρίδος, κατὰ τοὺς ὀρισμοὺς τῶν νόμων.
7. Τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται οὔτε ἀναγνωρίζονται εἰς Ἕλληνας πολίτας.

Ἄρθρον 5.

1. Ἐκαστος δικαιοῦται νὰ ἀναπτύσῃ ἐλευθέρως τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν κοινωνικὴν, οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ζωὴν τῆς Χώρας, ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλει τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν παραβιάζει τὸ Σύνταγμα ἢ τὰ χρηστὰ ἤθη.
2. Πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύουν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, φυλῆς ἢ γλώσσης καὶ θρησκευτικῶν ἢ πολιτικῶν πεποιθήσεων. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Ἐπαγορεύεται ἡ ἔκδοσις ἀλλοδαποῦ, διωκομένου διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας δρᾶσίν του.

3. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος. Οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται, εἰ μὴ ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει.

4. Ἀτομικὰ διοικητικὰ μέτρα, περιοριστικὰ τῆς ἐλευθέρας κινήσεως ἢ ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ Χώρα, ὡς καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐξόδου καὶ εἰσόδου εἰς αὐτὴν παντὸς Ἕλληνας, ἀπαγορεύονται. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἀνάγκης καὶ μόνον πρὸς πρόληψιν ἀξιοποίων πράξεων δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν τοιαῦτα μέτρα, μετ' ἀπόφασιν ποινικοῦ δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει. Εἰς περίπτωσιν κατεπείγοντος, ἢ ἀπόφασιν δύναται νὰ ἐκδοθῆ καὶ μετὰ τὴν λήψιν τοῦ διοικητικοῦ μέτρου, τὸ βραδύτερον δὲ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἄλλως αἴρεται τοῦτο αὐτοδικαίως.

Ἑρμηνευτικὴ δὴλωσις:

Δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἐν παραγράφῳ 4 ἀπαγόρευσιν ἢ συνεπείᾳ ποινικῆς διώξεως ἀπαγόρευσις τῆς ἐξόδου διὰ πράξεως τοῦ εἰσαγγελέως, ἢ λήψις μέτρων ἐπιβαλλομένων πρὸς προστασίαν τῆς δημοσίας υγείας ἢ τῆς υγείας νοσοῦντων ἀτόμων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 6.

1. Οὐδεὶς συλλαμβάνεται, οὐδὲ φυλακίζεται ἄνευ ἡτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιδροθῆ κατὰ τὴν στιγμήν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως. Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἐγκλήματα.

2. Ὁ ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἢ δι' ἐντάλματος συλληφθεὶς προσάγεται εἰς τὸν ἀρμόδιον ἀνακριτὴν τὸ βραδύτερον ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων ἀπὸ τῆς συλλήψεως, ἐὰν δὲ ἡ σύλληψις ἐγένετο ἐκτὸς τῆς ἔδρας τοῦ ἀνακριτοῦ, ἐντὸς τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου πρὸς μεταγωγὴν χρόνου. Ὁ ἀνακριτὴς ὀφείλει, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προσαγωγῆς, εἴτε νὰ ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα εἴτε νὰ ἐκδώσῃ κατ' αὐτοῦ ἐνταλμα φυλακίσεως. Αἰτήσῃ τοῦ προσαχθέντος, ἢ ἐν περιπτώσει ἀνωτέρας βίας βεβαιουμένης ἀμέσως δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβουλίου, ἢ προθεσμία αὐτὴ παρατείνεται ἐπὶ δύο ἡμέρας.

3. Παρελθούσης ἀπράκτου ἑκατέρας τῶν προθεσμιῶν τούτων, πᾶς δεσμοφύλαξ ἢ ἄλλος ἐπιτετραμμένος τὴν κράτησιν τοῦ συλληφθέντος, εἴτε πολιτικὸς ὑπάλληλος εἴτε στρατιωτικὸς, ὀφείλει ν' ἀπολύσῃ

αὐτὸν παραχρῆμα. Οἱ παραβάται τιμωροῦνται ἐπὶ παρανόμῳ κατακρα-
τήσει, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς ἀνόρθωσιν πάσης ζημίας προσγενομένης
εἰς τὸν παθόντα καὶ εἰς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ, λόγῳ ἠθικῆς βλάβης, διὰ
χρηματικοῦ ποσοῦ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Νόμος ὀρίζει τὸ ἀνώτατον ὄριον διαρκείας τῆς προφυλακί-
σεως, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ ἔτος ἐπὶ κακουρημάτων
καὶ τοὺς ἑξ μῆνας ἐπὶ πλημμελημάτων. Ἐπὶ ὅλῳς ἐξαιρετικῶν περι-
πτώσεων, δύναται τὰ ἀνώτατα ὅρια νὰ παραταθοῦν κατὰ ἑξ καὶ τρεῖς
μῆνας ἀντιστοίχως, δι' ἀποφάσεως τοῦ ἁρμοδίου δικαστικοῦ συμβου-
λίου.

Ἄρθρον 7.

1. Ἐγκλημα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ ποινὴ ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου,
ἰσχύοντος πρὸ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως καὶ ὀρίζοντος τὰ στοιχεῖα
ταύτης. Οὐδέποτε ἐπιβάλλεται βαρυτέρα ποινὴ τῆς προβλεπομένης
κατὰ τὴν τέλεσιν πράξεως.

2. Αἱ βάσανοι, οἰαδήποτε σωματικὴ κάκωσις, βλάβη ὑγείας ἢ
ἄσκησις ψυχολογικῆς βίας, ὡς καὶ πᾶσα ἕτερα προσβολὴ τῆς ἀνθρω-
πίνης ἀξιοπρεπείας ἀπαγορεύονται καὶ τιμωροῦνται, ὡς νόμος ὀρίζει.

3. Γενικὴ δήμευσις ἀπαγορεύεται. Θανατικὴ ποινὴ ἐπὶ πολιτικῶν
ἐγκλημάτων, ἐκτὸς τῶν συνθέτων, δὲν ἐπιβάλλεται.

4. Νόμος ὀρίζει τοὺς ὄρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέχεται ὑπὸ τοῦ
Κράτους, κατόπιν δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἀποζημίωσις εἰς ἀδίκως ἢ
παρανόμως καταδικασθέντας, προφυλακισθέντας ἢ ἄλλως πως στερη-
θέντας τῆς προσωπικῆς τῶν ἐλευθερίας.

Ἄρθρον 8.

Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὄρισμένου εἰς αὐτὸν
δικαστοῦ.

Δικαστικά ἐπιτροπαὶ καὶ ἑκτακτα δικαστήρια, ὅφ' οἰονδήποτε
ὄνομα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συσταθοῦν.

Ἄρθρον 9.

1. Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλον. Ἡ ἰδιωτικὴ καὶ οἰκογε-

νειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστος. Ούδεμία κατ' οίκον έρευνα ένεργείται, εί μή όταν και όπως ο νόμος όρίζει, πάντοτε δέ παρουσία εκπροσώπων τής δικαστικής έξουσίας.

2. Οί παραβάται τής προηγούμενης διατάξεως τιμωρούνται επί παραβίασει του οικιακού ασύλου και καταχρήσει έξουσίας, υποχρεούνται δέ είς πλήρη αποζημίωσιν του παθόντος, ως νόμος όρίζει.

Άρθρον 10.

1. Έκαστος ή πολλοί όμου έχουν το δικαίωμα, τηρούντες τους νόμους του Κράτους, όπως αναφέρονται έγγράφως προς τας αρχάς, υποχρεούμενας είς ταχείαν ένέργειαν επί τή βάσει των κειμένων διατάξεων και είς έγγραφον ήτιολογημένην απάντησιν προς τον αναφερόμενον, κατά τας διατάξεις του νόμου.

2. Μόνον μετά τήν κοινοποίησιν τής τελικής απόφασεως τής αρχής, προς τήν όποίαν απευθύνεται ή αναφορά και κατόπιν άδειας ταύτης, επιτρέπεται ή δίωξις του υποβαλόντος τήν αναφοράν διά τυχόν έν αύτῇ ύπαρχούσας παραβάσεις.

3. Αίτησις πληροφοριών υποχρεοί τήν άρμοδιαν αρχήν είς απάντησιν, έφ' όσον τουτο προβλέπεται υπό του νόμου.

Άρθρον 11.

1. Οί Έλληνες έχουν το δικαίωμα όπως συνέρχωνται ήσυχως και άόπλως.

2. Μόνον είς τας δημοσίας έν ύπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται να παρίσταται ή άστυνομία. Αί έν ύπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται να απαγορευθούν δι' ήτιολογημένης απόφασεως τής άστυνομικής αρχής, γενικώς μέν άν έκ τούτων έπίκειται σοβαρός κίνδυνος είς τήν δημοσίαν ασφάλειαν, είς ώρισμένην δέ περιοχήν άν απειλήται σοβαρά διαταραχή τής κοινωνικοοικονομικής ζωής, ως νόμος όρίζει.

Άρθρον 12.

1. Οί Έλληνες έχουν το δικαίωμα όπως συνιστοϋν ένώσεις και σωματεία μη κερδοσκοπικού σκοπού, τηρούντες τους νόμους, ότινες

ὁμως οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπαγάγουν τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαίωματος τούτου εἰς προηγουμένην ἄδειαν.

2. Τὸ σωματεῖον δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ ἔνεκα παραβάσεως τοῦ νόμου ἢ οὐσιώδους διατάξεως τοῦ καταστατικοῦ του, εἰ μὴ μόνον διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

3. Αἱ διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ ἐνώσεων προσώπων μὴ συνιστωσῶν σωματεῖον.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν περιορισμοὶ εἰς τὸ δικαίωμα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ὅπως συνεταιρίζονται. Περιορισμοὶ τοῦ δικαίωματος τούτου δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἐπιχειρήσεων.

5. Οἱ πάσης φύσεως γεωργικοὶ καὶ ἀστικοὶ συνεταιρισμοὶ αὐτοδιοικοῦνται κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου καὶ τοῦ καταστατικοῦ των, τελοῦντες ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, ὑποχρεωμένου νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν.

6. Ἐπιτρέπεται ἢ διὰ νόμου σύστασις ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἀποβλεπόντων εἰς ἐκπλήρωσιν σκοπῶν κοινῆς ὠφελείας ἢ δημοσίου ἐνδιαφέροντος ἢ κοινῆς ἐκμεταλλεύσεως γεωργικῶν ἐκτάσεων ἢ ἄλλης πλουτοπαραγωγικῆς πηγῆς, ἐξασφαλιζομένης πάντως τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν συμμετεχόντων.

Ἄρθρον 13.

1. Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως εἶναι ἀπαραβίαστος. Ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν θρησκευτικῶν ἐκάστου πεποιθήσεων.

2. Πᾶσα γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρα καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων. Ἡ ἄσκησις τῆς λατρείας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσβάλῃ τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ τὰ χρηστὰ ἤθη. Ὁ προσηλυτισμὸς ἀπαγορεύεται.

3. Οἱ λειτουργοὶ ὅλων τῶν γνωστῶν θρησκειῶν ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν ἐποπτείαν τῆς Πολιτείας καὶ εἰς τὰς αὐτὰς ἔναντι ταύτης ὑποχρεώσεις, ὡς καὶ οἱ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

4. Οὐδεὶς δύναται ἔνεκα τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἐκπλήρωσεως τῶν πρὸς τὸ Κράτος ὑποχρεώσεων ἢ

νά ἀρνηθῆ τὴν συμμόρφωσίν του πρὸς τοὺς νόμους.

5. Οὐδεὶς ὄρκος ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου ὀρίζοντος καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ.

Ἄρθρον 14.

1. Ἐκαστος δύναται νὰ ἐκφράξῃ καὶ νὰ διαδίδῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

2. Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος. Ἡ λογοκρισία καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον ἀπαγορεύονται.

3. Ἡ κατάσχεσις ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων, εἴτε πρὸ τῆς κυκλοφορίας εἴτε μετ' αὐτήν, ἀπαγορεύεται.

Κατ' ἐξαιρέσιν ἐπιτρέπεται ἡ κατάσχεσις, παραγγελία τοῦ εἰσαγγελέως, μετὰ τὴν κυκλοφορίαν:

α) Ἐνεκα προσβολῆς τῆς χριστιανικῆς καὶ πάσης ἄλλης γνωστῆς θρησκείας.

β) Ἐνεκα προσβολῆς τοῦ προσώπου τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

γ) Ἐνεκα δημοσιεύματος, τὸ ὁποῖον ἀποκαλύπτει πληροφορίας περὶ τὴν σύνθεσιν, ἐξοπλισμὸν καὶ διάταξιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἢ τὴν ὀχύρωσιν τῆς Χώρας, ἢ τὸ ὁποῖον σκοπεῖ εἰς τὴν βιαιάν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος ἢ στρέφεται κατὰ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τοῦ Κράτους.

δ) Ἐνεκα ἀσέμνων δημοσιευμάτων προσβαλλόντων καταφανῶς τὴν δημοσίαν αἰδῶ, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένας περιπτώσεις.

4. Εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου ὁ εἰσαγγελεύς, ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν ἀπὸ τῆς κατασχέσεως, ὀφείλει νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστικὸν συμβούλιον καὶ τοῦτο, ἐντὸς ἐτέρων εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν, ν' ἀποφανθῆ περὶ διατηρήσεως ἢ ἄρσεως τῆς κατασχέσεως, ἄλλως ἢ κατάσχεσις αἴρεται αὐτοδικαίως. Τὰ ἔνδικα μέσα τῆς ἐφέσεως καὶ τῆς ἀναιρέσεως ἐπιτρέπονται εἰς τὸν ἐκδότην τῆς κατασχεθείσης ἐφημερίδος ἢ ἄλλου ἐντύπου καὶ εἰς τὸν εἰσαγγελέα.

5. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ τύπου πλήρους ἐπανορθώσεως ἀνακριβῶν δημοσιευμάτων.

6. Τὸ δικαστήριον, μετὰ τρεῖς τοῦλάχιστον καταδίκας ἐντὸς πενταετίας διὰ παράβασιν τῶν ἐν παραγράφῳ 3 προβλεπομένων ἐγκλημάτων, διατάσσει τὴν ὀριστικὴν ἢ προσωρινὴν παῦσιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐντύπου καὶ εἰς βαρείας περιπτώσεις τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος ὑπὸ τοῦ καταδικασθέντος, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἡ παῦσις ἢ ἡ ἀπαγόρευσις ἄρχονται ἀφ' ἧς ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις καταστῆ ἀμετάκλητος.

7. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου εἶναι αὐτόφωρα καὶ ἐκδικάζονται ὡς νόμος ὀρίζει.

8. Νόμος ὀρίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ προσόντα ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος.

9. Νόμος δύναται νὰ προσδιορίσῃ ὅτι τὰ μέσα χρηματοδοτήσεως ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν δεόν νὰ καθίστανται γνωστά.

Ἄρθρον 15.

1. Αἱ προστατευτικαὶ διὰ τὸν τύπον διατάξεις τοῦ προηγουμένου ἄρθρου δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ κινηματογράφου, τῆς φωνογραφίας, τῆς ραδιοφωνίας, τῆς τηλεοράσεως καὶ παντὸς ἄλλου παρεμφεροῦς μέσου μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως.

2. Ἡ ραδιοφωνία καὶ ἡ τηλεόρασις τελοῦν ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἔλεγχον τοῦ Κράτους, σκοποῦν δὲ εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἐπὶ ἴσοις ὅροις μετάδοσιν πληροφοριῶν καὶ εἰδήσεων, ὡς καὶ προϊόντων τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης, διασφαλιζομένης πάντως τῆς ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀποστολῆς αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς Χώρας ἐπιβαλλομένης ποιοτικῆς στάθμης τῶν ἐκπομπῶν.

Ἄρθρον 16.

1. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἔρευνα καὶ ἡ διδασκαλία εἶναι ἐλεύθεραι, ἢ δὲ ἀνάπτυξις καὶ προαγωγή αὐτῶν ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Ἡ ἀκαδημαϊκὴ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς διδασκαλίας δὲν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τοῦ καθήκοντος τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸ Σύνταγμα.

2. Ἡ παιδεία ἀποτελεῖ βασικὴν ἀποστολὴν τοῦ Κράτους, ἔχει δὲ

ὡς σκοπὸν τὴν ἠθικὴν, πνευματικὴν, ἐπαγγελματικὴν καὶ φυσικὴν ἀγωγὴν τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ τὴν διάπλασιν αὐτῶν ὡς ἐλευθέρων καὶ ὑπευθύνων πολιτῶν.

3. Τὰ ἔτη ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως δὲν δύνανται νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἐννέα.

4. Πάντες οἱ Ἕλληνες ἔχουν δικαίωμα δωρεὰν παιδείας, καθ' ὅλας τὰς βαθμίδας αὐτῆς, εἰς τὰ κρατικὰ ἐκπαιδευτήρια. Τὸ Κράτος ἐνισχύει τοὺς διακρινομένους, ὡς καὶ τοὺς δεομένους ἀρωγῆς ἢ εἰδικῆς προστασίας σπουδαστῶν, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἰκανότητάς αὐτῶν.

5. Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις παρέχεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ἰδρυμάτων ἀποτελούντων νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, πλήρως αὐτοδιοικουμένων. Τὰ ἰδρύματα ταῦτα τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους καὶ δικαιούνται τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως αὐτοῦ, λειτουργοῦν δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περὶ ὀργανισμῶν αὐτῶν νόμων. Συγχώνευσις ἢ κατάτμησις ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων δύνανται νὰ χωρήσῃ καὶ κατὰ παρέκκλισιν πάσης ἀντιθέτου διατάξεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

Εἰδικὸς νόμος ὀρίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τοὺς φοιτητικοὺς συλλόγους καὶ τὴν εἰς τούτους συμμετοχὴν τῶν σπουδαστῶν.

6. Οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων εἶναι δημόσιοι λειτουργοί. Τὸ λοιπὸν διδακτικὸν προσωπικὸν αὐτῶν ἐπιτελεῖ ὡσαύτως δημόσιον λειτουργημα, ὑφ' ἧς προϋποθέσεις νόμος ὀρίζει. Τὰ τῆς καταστάσεως πάντων τούτων καθορίζονται ὑπὸ τῶν ὀργανισμῶν τῶν οἰκείων ἰδρυμάτων.

Οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων δὲν δύνανται νὰ παυθοῦν πρὸ τῆς κατὰ νόμον λήξεως τοῦ χρόνου ὑπηρεσίας των εἰ μὴ μόνον ὑπὸ τὰς ἐν ἄρθρῳ 88 παράγραφος 4 οὐσιαστικὰς προϋποθέσεις καὶ κατόπιν ἀποφάσεως συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐξ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

Νόμος ὀρίζει τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας τῶν καθηγητῶν τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, μέχρι δὲ τῆς ἐκδόσεως τούτου, οἱ ὑπηρετοῦντες καθηγηταὶ ἀποχωροῦν αὐτοδικαίως ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, κατὰ τὸ ὅποιον συμπληροῦν τὸ ἐξηκοστὸν ἑβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας των.

7. Ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ πᾶσα ἄλλη εἰδικὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ διὰ σχολῶν ἀνωτέρας βαθμίδος ἐπὶ χρονικὸν

διάστημα οὐχὶ μείζον τῆς τριετίας, ὡς εἰδικώτερον προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου, ὀρίζοντος καὶ τὰ ἐπαγγελματικὰ δικαιώματα τῶν ἐκ τῶν σχολῶν τούτων ἀποφοιτούντων.

8. Νόμος ὀρίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὄρους χορηγήσεως ἀδείας πρὸς ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἐκπαιδευτηρίων μὴ ἀνηκόντων εἰς τὸ Κράτος, τὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀσκουμένης ἐποπτείας, ὡς καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν.

Ἡ σύστασις ἀνωτάτων σχολῶν ὑπὸ ἰδιωτῶν ἀπαγορεύεται.

9. Ὁ ἀθλητισμὸς τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Κράτους.

Τὸ Κράτος ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐλέγχει τὰς πάσης φύσεως ἐνώσεις τῶν ἀθλητικῶν σωματείων, ὡς νόμος ὀρίζει. Νόμος ὀρίζει ἐπίσης τὴν σύμφωνον πρὸς τὸν προορισμὸν τῶν ἐπιχορηγουμένων ἐνώσεων διαθήσιν τῶν παρεχομένων ἐκάστοτε ἐνισχύσεων.

Ἄρθρον 17.

1. Ἡ ἰδιοκτησία τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, τὰ ἐξ αὐτῆς ὁμῶς δικαιώματα δὲν δύναται νὰ ἀσκῶνται εἰς βᾶρος τοῦ γενικοῦ συμφέροντος.

2. Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, εἰ μὴ διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίξῃ, πάντοτε δὲ προηγουμένης πλήρους ἀποζημιώσεως, ἀνταποκρινομένης πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀπαλλοτριουμένου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου συζητήσεως περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως. Ἐπὶ ἀπ' εὐθείας αἰτήσεως περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀξία κατὰ τὸν χρόνον τῆς περὶ τούτου συζητήσεως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

3. Ἡ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πράξεως ἀπαλλοτριώσεως καὶ ἔνεκα μόνον ταύτης ἐνδεχομένη μεταβολὴ τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

4. Ἡ ἀποζημιώσεις ὀρίζεται πάντοτε ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. Αὕτη δύναται καὶ προσωρινῶς νὰ ὀρισθῇ δικαστικῶς, μετ' ἀκρόασιν ἢ πρόσκλησιν τοῦ δικαιοῦχου, ὅστις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, διὰ τὴν εἴσπραξιν αὐτῆς, εἰς τὴν παροχὴν ἀναλόγου ἐγγυήσεως, καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει.

Πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς ὀριστικῆς ἢ προσωρινῶς ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως διατηροῦνται ἀκέραια πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδιοκτήτου, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς καταλήψεως.

Ἡ ὀρισθεῖσα ἀποζημίωσις καταβάλλεται ὑποχρεωτικῶς τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἐπὶ ἀπ' εὐθείας δὲ αἰτήσεως περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου, ἄλλως ἢ ἀπαλλοτριώσις αἴρεται αὐτοδικαίως.

Ἡ ἀποζημίωσις, ὡς τοιαύτη, εἰς οὐδένα φόρον, κράτησιν ἢ τέλος ὑπόκειται.

5. Νόμος ὀρίζει τὰς περιπτώσεις ὑποχρεωτικῆς ἱκανοποιήσεως τῶν δικαιούχων διὰ τὴν μέχρι τοῦ χρόνου καταβολῆς τῆς ἀποζημιώσεως ἀπολεσθεῖσαν πρόσοδον ἐκ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος ἀκινήτου.

6. Προκειμένης τῆς ἐκτελέσεως ἔργων κοινῆς ὠφελείας ἢ γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς Χώρας, νόμος δύναται νὰ ἐπιτρέπη τὴν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀπαλλοτριώσιν εὐρυτέρων ζωνῶν, πέραν τῶν ἐκτάσεων τῶν ἀναγκαιουσῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων. Ὁ αὐτὸς νόμος καθορίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους τῆς τοιαύτης ἀπαλλοτριώσεως, ὡς καὶ τὰ τῆς διὰ δημοσίου ἢ κοινωφελεῖς ἐν γένει σκοποὺς διαθέσεως ἢ χρησιμοποίησεως τῶν, ἐπὶ πλεόν τῶν ἀναγκαιουσῶν διὰ τὸ ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργων, ἀπαλλοτριουμένων ἐκτάσεων.

7. Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ ὅτι δι' ἐκτέλεσιν ἔργων προφανοῦς κοινῆς ὠφελείας ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ὀργανισμῶν κοινῆς ὠφελείας καὶ δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ἐπιτρέπεται ἢ εἰς τὸ ἐπιβαλλόμενον βᾶθος διάνοιξις ὑπογείων σηράγγων, ἄνευ ἀποζημιώσεως, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν θὰ παραβλάπεται ἢ συνήθης ἐκμετάλλευσίς τοῦ ὑπερκειμένου ἀκινήτου.

Ἄρθρον 18.

1. Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὄρυχείων, σπηλαίων, ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ θησαυρῶν, ἱαματικῶν, ρεόντων καὶ ὑπογείων ὑδάτων καὶ τοῦ ὑπογείου ἐν γένει πλοῦτου.

2. Διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας, ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει διαθέσεως τῶν ἐξ ἀποξηράνσεως τούτων προκυπτουσῶν ἐκτάσεων.

3. Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης, δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ ὑγείαν.

4. Ἐπιτρέπεται, κατὰ τὴν ὑπὸ εἰδικοῦ νόμου καθοριζομένην διαδικασίαν, ὁ ἀναδασμὸς ἀγροτικῶν ἐκτάσεων πρὸς ἐπωφελεστέραν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐδάφους, ὡς καὶ ἡ λήψις μέτρων πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑπερμέτρου κατατμήσεως ἢ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς κατατετημένης μικρᾶς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας.

5. Ἐκτὸς τῶν κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους περιπτώσεων, δύναται διὰ νόμου νὰ προβλεφθῇ καὶ πᾶσα ἄλλη ἐξ ἰδιαίτερων περιστάσεων ἀπαιτούμενη στέρησις τῆς ἐλευθέρας χρήσεως καὶ καρπώσεως τῆς ἰδιοκτησίας. Νόμος ὀρίζει τὸν ὑπόχρεον καὶ τὴν διαδικασίαν καταβολῆς εἰς τὸν δικαιοῦχον τοῦ ἀνταλλάγματος τῆς χρήσεως ἢ καρπώσεως, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ὑφισταμένας ἐκάστοτε συνθήκας.

Ἐπιβληθέντα μέτρα κατ' ἐφαρμογὴν τῆς παρούσης παραγράφου αἴρονται εὐθὺς ἅμα ἐκλείβουν οἱ προκαλέσαντες ταῦτα ἰδιαίτεροι λόγοι. Ἐπὶ ἀδικαιολογήτου παρατάσεως τῶν μέτρων ἀποφασίζει περὶ ἄρσεως αὐτῶν, κατὰ κατηγορίας περιπτώσεων, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τῇ αἰτήσει παντὸς ἔχοντος ἔννομον συμφέρον.

6. Διὰ νόμου δύναται νὰ ρυθμίζονται τὰ τῆς διαθέσεως ἐγκαταλελειμμένων ἐκτάσεων πρὸς ἀξιοποίησιν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς οικονομίας καὶ ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων. Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου ὀρίζονται καὶ τὰ τῆς μερικῆς ἢ ὀλικῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἰδιοκτητῶν ἐν περιπτώσει ἐπανεμφανίσως των ἐντὸς εὐλόγου προθεσμίας.

7. Διὰ νόμου δύναται νὰ καθιερωθῇ ἡ ἀναγκαστικὴ συνιδιοκτησία συνεχομένων ἰδιοκτησιῶν ἀστικῶν περιοχῶν, ἐφ' ὅσον ἡ αὐτοτελῆς ἀνοικοδόμησις τούτων ἢ τινῶν ἐξ αὐτῶν, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἰσχύοντας ἢ μέλλοντας νὰ ἰσχύσουν ὄρους δομήσεως.

8. Δὲν ὑπόκεινται εἰς ἀπαλλοτριώσιν ἡ ἀγροτικὴ ἰδιοκτησία τῶν

Σταυροπηγιακῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἐν Χαλκιδικῇ, τῶν Βλατάδων ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμῳ ἐξαιρουμένων τῶν μετοχιῶν. Ὁμοίως δὲν ὑπόκειται εἰς ἀπαλλοτριώσιν ἢ ἐν Ἑλλάδι περιουσία τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ὡς καὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ.

Ἄρθρον 19.

Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον ἐλευθέρως ἀνταποκρίσεως ἢ ἐπικοινωνίας εἶναι ἀπολύτως ἀπαραβίαστον. Νόμος ὀρίζει τὰς ἐγγυήσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἡ δικαστικὴ ἀρχὴ δὲν δεσμεύεται ἐκ τοῦ ἀπορρήτου διὰ λόγους ἐθνικῆς ἀσφαλείας ἢ πρὸς διακρίβωσιν ἰδιαιτέρως σοβαρῶν ἐγκλημάτων.

Ἄρθρον 20.

1. Ἐκαστος δικαιούται εἰς παροχὴν ἐννόμου προστασίας ὑπὸ τῶν δικαστηρίων καὶ δύναται νὰ ἀναπτύξῃ ἐνώπιον τούτων τὰς ἀπόψεις του περὶ τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων του, ὡς νόμος ὀρίζει.

2. Τὸ δικαίωμα τῆς προηγούμενης ἀκροάσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου ἰσχύει καὶ διὰ πᾶσαν διοικητικὴν ἐνέργειαν ἢ μέτρον λαμβανόμενον εἰς βᾶρος τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων αὐτοῦ.

Ἄρθρον 21.

1. Ἡ οἰκογένεια, ὡς θεμέλιον τῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ ἔθνους, ὡς καὶ ὁ γάμος, ἡ μητρότης καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους.

2. Πολύτεκνοι οἰκογένειαι, ἀνάπηροι πολέμου καὶ εἰρηνικῆς περιόδου, θύματα πολέμου, χῆραι καὶ ὄρφανὰ τῶν ἐν πολέμῳ πεσότων, ὡς καὶ πάσχοντες ἐξ ἀνιάτου σωματικῆς ἢ πνευματικῆς νόσου δικαιούνται τῆς εἰδικῆς φροντίδος τοῦ Κράτους.

3. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν υἰεῖαν τῶν πολιτῶν καὶ λαμβάνει εἰδικὰ μέτρα διὰ τὴν προστασίαν τῆς νεότητος, τοῦ γήρατος, τῆς ἀναπηρίας καὶ διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀπόρων.

4. Ἡ ἀπόκτησις κατοικίας ὑπὸ τῶν στερουμένων ταύτης ἢ ἀνε-

παρκῶς στεγαζομένων ἀποτελεῖ ἀντικείμενον εἰδικῆς φροντίδος τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 22.

1. Ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ δικαίωμα καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, μεριμνῶντος διὰ τὴν δημιουργίαν συνθηκῶν ἀπασχολήσεως πάντων τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἐργαζομένου ἀγροτικοῦ καὶ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ.

Πάντες οἱ ἐργαζόμενοι, ἀνεξαρτήτως φύλου ἢ ἄλλης διακρίσεως, δικαιούνται ἴσης ἀμοιβῆς δι' ἴσης ἀξίας παρεχομένην ἐργασίαν.

2. Διὰ νόμου καθορίζονται οἱ γενικοὶ ὅροι ἐργασίας, συμπληρούμενοι ὑπὸ τῶν δι' ἔλευθέρων διαπραγματεύσεων συναπτομένων συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας καί, ἐν ἀποτυχίᾳ τούτων, ὑπὸ τῶν διὰ διαιτησίας τιθεμένων κανόνων.

3. Οἷαδῆποτε μορφή ἀναγκαστικῆς ἐργασίας ἀπαγορεύεται.

Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῆς ἐπιτάξεως προσωπικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἢ πρὸς ἀντιμετώπισιν ἀναγκῶν τῆς ἀμύνης τῆς Χώρας ἢ ἐπείγουσης κοινωνικῆς ἀνάγκης ἐκ θεομηνίας ἢ δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν ὑγείαν, ὡς καὶ τὰ τῆς προσφορᾶς προσωπικῆς ἐργασίας εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως πρὸς ἱκανοποίησιν τοπικῶν ἀναγκῶν.

4. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν τῶν ἐργαζομένων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις

Εἰς τοὺς γενικοὺς ὄρους ἐργασίας περιλαμβάνεται καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ τρόπου καὶ ὑποχρέου εἰσπράξεως καὶ ἀποδόσεως πρὸς τὰς συνδικαλιστικὰς ὀργανώσεις τῆς ὑπὸ τῶν οἰκείων καταστατικῶν προβλεπομένης συνδρομῆς τῶν μελῶν αὐτῶν.

Ἄρθρον 23.

1. Τὸ Κράτος λαμβάνει τὰ προσήκοντα μέτρα πρὸς διασφάλισιν τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀκόλουτον ἄσκησιν τῶν συναφῶν πρὸς ταύτην δικαιωμάτων κατὰ πάσης προσβολῆς τούτων ἐν τὸς τῶν ὀρίων τοῦ νόμου.

2. Ἡ ἀπεργία ἀποτελεῖ δικαίωμα, ἀσκεῖται δὲ ὑπὸ τῶν νομίμως συνεστημένων συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων πρὸς διαφύλαξιν καὶ προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐργασιακῶν ἐν γένει συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων.

Ἄπαγορεύεται ἡ ὑφ' οἰανδήποτε μορφήν ἀπεργία εἰς τοὺς δικαστικοὺς λειτουργοὺς καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὰ σώματα ἀσφαλείας. Τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς ἀπεργίαν τελεῖ ὑπὸ τοὺς συγκεκριμένους περιορισμοὺς τοῦ ρυθμίζοντος τοῦτο νόμου προκειμένου περὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν πάσης μορφῆς ἐπιχειρήσεων δημοσίου χαρακτῆρος ἢ κοινῆς ὠφελείας, ἢ λειτουργία τῶν ὁποίων ἔχει ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν βασικῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἐξικινδύνουνται μέχρι τῆς καταργήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας ἢ τῆς παρακαλύψεως τῆς νομίμου ἀσκήσεως αὐτοῦ.

Ἄρθρον 24.

1. Ἡ προστασία τοῦ φυσικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Τὸ Κράτος ὑποχρεοῦται νὰ λαμβάνῃ ἰδιαίτερα προληπτικὰ ἢ κατασταλτικὰ μέτρα πρὸς διαφύλαξιν αὐτοῦ. Νόμος καθορίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν προστασίαν τῶν δασῶν καὶ τῶν δασικῶν ἐν γένει ἐκτάσεων. Ἄπαγορεύεται ἡ μεταβολὴ τοῦ προορισμοῦ τῶν δημοσίων δασῶν καὶ τῶν δημοσίων δασικῶν ἐκτάσεων, πλὴν ἂν προέξῃ διὰ τὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν ἢ ἀγροτικὴ ἐκμετάλλευσιν τούτων ἢ ἄλλῃ χρήσιν ἐκ δημοσίου συμφέροντος ἐπιβαλλομένη.

2. Ἡ χωροταξικὴ ἀναδιάρθρωσις τῆς Χώρας, ἡ διαμόρφωσις, ἡ ἀνάπτυξις, ἡ πολεοδόμησις καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν πόλεων καὶ τῶν οἰκιστικῶν ἐν γένει περιοχῶν, τελεῖ ὑπὸ τὴν ρυθμιστικὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κράτους, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐξυπηρετήσεως τῆς λειτουργικότητος καὶ ἀναπτύξεως τῶν οἰκισμῶν καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν καλλιτέρων δυνατῶν ὄρων διαβιώσεως.

3. Πρὸς ἀναγνώρισιν περιοχῆς ὡς οἰκιστικῆς, ὡς καὶ διὰ τὴν πολεοδομικὴν ἐνεργοποίησιν αὐτῆς, αἱ περιλαμβανόμεναι ἐν αὐτῇ

ιδιοκτησίαι συμμετέχουν υποχρεωτικῶς εἰς τὴν διάθεσιν, ἄνευ ἀποζημιώσεως ὑπὸ τοῦ οἰκείου φορέως, τῶν ἀπαραιτήτων ἐκτάσεων πρὸς δημιουργίαν ὁδῶν, πλατειῶν καὶ χώρων ἐν γένει κοινωφελῶν χρήσεων καὶ σκοπῶν, ὡς καὶ εἰς τὰς δαπάνας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν βασικῶν κοινοχρήστων πολεοδομικῶν ἔργων, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλέπεται συμμετοχὴ τῶν ιδιοκτητῶν περιοχῆς, χαρακτηριζομένης ὡς οἰκιστικῆς, εἰς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει ἐγκριμένου σχεδίου ἀξιοποίησιν καὶ γενικὴν διαρρύθμισιν αὐτῆς, δι' ἀντιπαροχῆς ἴσης ἀξίας ἀκινήτων ἢ τμημάτων κατ' ὄροφον ιδιοκτησίας, ἐκ τῶν τελικῶς καθοριζομένων ὡς οἰκοδομησίμων χώρων ἢ κτιρίων τῆς περιοχῆς αὐτῆς.

5. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ ἀναμορφώσεως ὑφισταμένων ἤδη οἰκιστικῶν περιοχῶν. Αἱ ἐκ τῆς ἀναμορφώσεως ἐλεύθεραι ἐκτάσεις διατίθενται πρὸς δημιουργίαν κοινοχρήστων χώρων ἢ ἐκποιοῦνται πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν τῆς πολεοδομικῆς ἀναμορφώσεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Τὰ μνημεῖα καὶ αἱ παραδοσιακαὶ περιοχαὶ καὶ στοιχεῖα τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους. Νόμος θέλει ὀρίσει τὰ ἀναγκαῖα πρὸς πραγματοποίησιν τῆς προστασίας αὐτῆς περιοριστικὰ τῆς ιδιοκτησίας μέτρα, ὡς καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ιδιοκτητῶν.

Ἄρθρον 25.

1. Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀτόμου καὶ ὡς μέλους τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους, πάντων τῶν ὀργάνων αὐτοῦ υποχρεομένων νὰ διασφαλίζουσι τὴν ἀκώλυτον ἄσκησιν αὐτῶν.

2. Ἡ ἀναγνώρισις καὶ προστασία τῶν θεμελιωδῶν καὶ ἀπαρράπτων δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀποβλέπει εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς κοινωνικῆς προόδου ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ.

3. Ἡ καταχρηστικὴ ἄσκησις δικαιώματος δὲν ἐπιτρέπεται.

4. Τὸ Κράτος δικαιούται νὰ ἀξιῶνῃ παρ' ὄλων τῶν πολιτῶν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄

ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 26

1. Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.
2. Ἡ ἐκτελεστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως.
3. Ἡ δικαστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, αἱ ἀποφάσεις δὲ αὐτῶν ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἄρθρον 27.

1. Οὐδεμία μεταβολὴ τῶν ὀρίων τῆς Ἐπικρατείας δύναται νὰ γίνῃ ἄνευ νόμου ψηφιζομένου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.
2. Ἄνευ νόμου, ψηφιζομένου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δὲν εἶναι δεκτὴ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν ξένη στρατιωτικὴ δύναμις, οὐδὲ δύναται νὰ διαμένῃ ἐν αὐτῇ ἢ νὰ διέλθῃ δι' αὐτῆς.

Ἄρθρον 28.

1. Οἱ γενικῶς παραδεγμένοι κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς καὶ αἱ διεθνεῖς συμβάσεις ἀπὸ τῆς ἐπικυρώσεως αὐτῶν διὰ νόμου καὶ τῆς κατὰ τοὺς ὅρους ἐκάστης τούτων θέσεως αὐτῶν ἐν ἰσχυρί ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, ὑπερισχύουν δὲ πάσης ἀντιθέτου διατάξεως νόμου. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐναντι τῶν ἀλλοδαπῶν τελεῖ πάντοτε ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμοιβαιότητος.
2. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν σπουδαίου ἔθνικοῦ συμφέροντος καὶ προ-

αγωγήν τῆς συνεργασίας μετ' ἄλλων κρατῶν εἶναι δυνατὴ ἢ διὰ συνθήκης ἢ συμφωνίας ἀναγνώρισις ἀρμοδιοτήτων κατὰ τὸ Σύνταγμα εἰς ὄργανα διεθνῶν ὀργανισμῶν. Πρὸς ψήφισιν τοῦ κυροῦντος τὴν συνθήκην ἢ συμφωνίαν νόμου ἀπαιτεῖται πλειοψηφία τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Ἡ Ἑλλάς προέρχεται ἐλευθέρως, διὰ νόμου ψηφιζομένου ὑπὸ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, εἰς περιορισμοὺς εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, ἐφ' ὅσον τοῦτο ὑπαγορεύεται ἐκ σπουδαίου ἐθνικοῦ συμφέροντος, δὲν θίγει τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰς βάσεις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, γίνεται δὲ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀμοιβαιότητος.

Ἄρθρον 29.

1. Ἕλληνες πολῖται, ἔχοντες τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, δύνανται νὰ ἰδρῶν ἐλευθέρως καὶ νὰ μετέχουν εἰς πολιτικὰ κόμματα, ἢ ὀργανώσεις καὶ ἢ δρᾶσις τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ ὑπηρετῇ τὴν ἐλευθέραν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Πολῖται, μὴ ἀποκτήσαντες ἔτι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, δύνανται νὰ μετέχουν εἰς τὰ τμήματα νέων τῶν κομμάτων.

2. Νόμος δύνатаι νὰ ὀρίζῃ τὴν οἰκονομικὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐνίσχυσιν τῶν κομμάτων καὶ τὴν δημοσιότητα τῶν ἐκλογικῶν δαπανῶν αὐτῶν καὶ τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν.

3. Ἀπαγορεύονται ἀπολύτως αἱ οἰασδήποτε μορφῆς ἐκδηλώσεις ὑπὲρ πολιτικῶν κομμάτων τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, τῶν στρατιωτικῶν ἐν γένει καὶ τῶν ὀργάνων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς καὶ ἡ ἐνεργὸς ὑπὲρ κόμματος δρᾶσις τῶν ὑπαλλήλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

ΤΜΗΜΑ Β΄

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Κεφάλαιον Πρώτον

Ἀνάδειξις τοῦ Προέδρου

Ἄρθρον 30.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ρυθμιστὴς τοῦ Πολιτεύματος. Ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς διὰ περίοδον πέντε ἐτῶν, κατὰ τὰ ἐν ἄρθροισι 32 καὶ 33 ὀριζόμενα.

2. Τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς οἰονδήποτε ἄλλο ἀξίωμα, θέσιν ἢ ἔργον.

3. Ἡ προεδρική περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Προέδρου.

4. Εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ προεδρική θητεία παρατείνεται μέχρι λήξεως αὐτοῦ.

5. Ἐπανεκλογή τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἅπαξ μόνον ἐπιτρέπεται.

Ἄρθρον 31.

Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἀπὸ πενταετίας τοῦλάχιστον καὶ ἐκ πατρός τὴν καταγωγήν Ἑλληὴν πολίτης, συμπληρώσας τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἔχων τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν.

Ἄρθρον 32.

1. Ἡ ἐκλογή τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐνεργεῖται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ εἰς εἰδικὴν πρὸς τοῦτο συνεδρίασιν, προσκαλουμένην ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἕνα τοῦλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ὀριζόμενα.

Εἰς περίπτωσιν ὀριστικῆς ἀδυναμίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 2 τοῦ ἄρθρου 34 ὀριζόμενα, ὡς καὶ εἰς περίπτωσιν παραιτήσεως, θανά-

του ή έκπτώσεως αυτού, κατά τās διατάξεις του Συντάγματος, ή πρὸς έκλογήν νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας συνεδρίασις συγκαλείται ἐντὸς δέκα τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προώρου λήξεως τῆς θητείας τοῦ προηγούμενου Προέδρου.

2. Ἡ έκλογή τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐνεργεῖται εἰς πᾶσαν περίπτωσιν διὰ πλήρη θητεῖαν.

3. Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκλέγεται ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Εἰς περίπτωσιν μὴ συγκεντρώσεως τῆς πλειοψηφίας ταύτης ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται μετὰ πενθήμερον.

Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῆ οὐδὲ κατὰ τὴν δευτέραν ψηφοφορίαν ἡ καθοριζομένη πλειοψηφία, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἅπαξ ἔτι μετὰ πενθήμερον, ἐκλέγεται δὲ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

4. Μὴ ἐπιτευχθείσης οὐδὲ κατὰ τὴν τρίτην ψηφοφορίαν τῆς μνησθείσης ἡδξημένης πλειοψηφίας, διαλύεται ἡ Βουλὴ ἐντὸς δεκαήμερου ἀπὸ ταύτης, προκηρυσσομένης έκλογῆς πρὸς ἀνάδειξιν νέας Βουλῆς. Τὸ σχετικὸν διάταγμα ὑπογράφεται ὑπὸ μόνου τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τούτου μὴ ὑπάρχοντος ὑπὸ τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτὸν Προέδρου τῆς Βουλῆς.

Ἡ ἐκ τῶν νέων έκλογῶν ἀναδεικνυομένη Βουλὴ, εὐθὺς μετὰ τὴν συγκρότησιν αὐτῆς εἰς σῶμα, προβαίνει διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας εἰς τὴν έκλογὴν Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς μνησθείσης πλειοψηφίας, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἐντὸς πενθήμερου, ἐκλέγεται δὲ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ συγκεντρώσας τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Μὴ ἐπιτευχθείσης οὐδὲ τῆς πλειοψηφίας ταύτης, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἅπαξ ἔτι, μετὰ πενθήμερον καὶ μετὰ τῶν δύο πλειοψηφούντων προσώπων, θεωρεῖται δὲ ἐκλεγείς ὡς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ σχετικῶς πλειοψηφήσας.

5. Ἐὰν ἡ Βουλὴ εἶναι ἀποῦσα συγκαλείται αὐτὴ ἐκτάκτως πρὸς έκλογὴν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 4 ὀριζόμενα.

Ἐὰν ἡ Βουλὴ ἔχη διαλυθῆ καθ' οἰονδήποτε τρόπον, ἡ έκλογή τοῦ

Προέδρου αναβάλλεται μέχρι συγκροτήσεως εις σώμα τῆς νέας Βουλῆς καὶ ἐντὸς εἴκοσι τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ ταύτης, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 3 καὶ 4 ὀριζόμενα, τηρουμένων καὶ τῶν ὀρισμῶν τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 34.

6. Ἐφ' ὅσον ἢ κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους ὀριζομένη διαδικασία ἐκλογῆς νέου Προέδρου δὲν ἤθελε περατωθῆ ἔγκαίρως, ὁ διατελὼν Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεχίζει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῆς θητείας του, μέχρις ἀναδείξεως νέου Προέδρου.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις

«Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, παραιτούμενος πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας του, δὲν δύναται νὰ μετᾶσχη εἰς τὴν ἐπακολουθοῦσαν, συνεπεία τῆς παραιτήσεώς του, ἐκλογὴν».

Ἄρθρον 33.

1. Ὁ ἐκλεγόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναλαμβάνει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἀποχωροῦντος Προέδρου, εἰς πάσας δὲ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δίδει ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὸν ἀκόλουθον ὄρκον πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του:

«Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἄδαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, νὰ μεριμνῶ διὰ τὴν πιστὴν τήρησιν αὐτῶν, νὰ ὑπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Χώρας, νὰ προστατεύω τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ὑπηρετῶ τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ τὴν πρόοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

3. Νόμος ὀρίζει τὴν πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καταβλητέαν χορηγίαν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του ὀργανουμένων ὑπηρεσιῶν.

Ἄρθρον 34.

1. Τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἀποδημοῦντα ὑπὲρ τὰς δέκα ἡμέρας, ἐκλείποντα, παραιτούμενον, ἐκπεσόντα ἢ κωλυόμενον ἐξ οἴουδῆποτε λόγου νὰ ἀσκήσῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἀναπληροῖ

προσωρινῶς ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς, μὴ ὑπαρχούσης δὲ ταύτης, ὁ Πρόεδρος τῆς τελευταίας Βουλῆς καὶ τούτου ἀρνούμενου ἢ μὴ ὑάρχοντος ἢ Κυβέρνησις συλλογικῶς.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπληρώσεως τοῦ Προέδρου δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις περὶ διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τοῦ ἄρθρου 32 παρ. 4, ὡς καὶ αἱ διατάξεις περὶ παύσεως τῆς Κυβερνήσεως καὶ προσφυγῆς εἰς δημοψήφισμα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 37 παράγραφος 4 καὶ τοῦ ἄρθρου 44 παράγραφος 2.

2. Παρατεινομένης τῆς ἀδυναμίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, συγκαλεῖται ὑποχρεωτικῶς ἡ Βουλὴ καὶ ἂν αὕτη ἔχη διαλυθῆ, ὅπως ἀποφανθῆ διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτῆς, ἂν συντρέχῃ περίπτωσις ἐκλογῆς νέου Προέδρου. Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν πάντως ἡ ἐκλογὴ νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ καθυστερήσῃ πέραν τῶν ἑξ συνολικῶς μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λόγῳ ἀδυναμίας αὐτοῦ ἀναπληρώσεώς του.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ἐξουσίαι καὶ εὐθὺνη ἐκ τῶν πράξεων τοῦ Προέδρου

Ἄρθρον 35.

1. Οὐδεμία πρᾶξις τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἰσχύει, οὐδὲ ἐκτελεῖται, ἄνευ τῆς προσυπογραφῆς τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνης τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος, ὡς καὶ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν περιπτώσει παύσεως τῆς Κυβερνήσεως, ἂν ὁ Πρόεδρος αὐτῆς δὲν προσυπογράψῃ τὸ οἰκείον διάταγμα, προσυπογράφεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ νέου Πρωθυπουργοῦ.

2. Κατ' ἐξαιρέσιν δὲν χρήζουσιν προσυπογραφῆς αἱ ἀκόλουθοι ἀποκλειστικῶς πράξεις.:

α) Ὁ διορισμὸς τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

β) Ἡ σύγκλησις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τὴν Προεδρίαν αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 38 παράγραφος 3 ὀριζόμενα.

γ) Ἡ σύγκλησις τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας.

δ) Ἡ ἀναπομπὴ ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς Βουλῆς νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου κατὰ τὸ ἄρθρον 42 παράγραφος 3.

ε) Αἱ ἐν ἄρθροισι 32 παράγραφος 4, 37 παράγραφος 3, 41 παράγραφοι 1 καὶ 4 καὶ 44 παράγραφος 2 ἀναφερόμεναι ἀρμοδιότητες.

στ) Διαγέλματα ἐκδιδόμενα εἰς ὄλως ἐκτάκτους περιστάσεις κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 44.

ζ) Ὁ διορισμὸς τοῦ προσωπικοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας.

Ἄρθρον 36.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, τηρουμένων ὁπωσδήποτε τῶν ὀρισμῶν τοῦ ἄρθρου 35 παράγραφος 1, ἐκπροσωπεῖ διεθνῶς τὸ Κράτος, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας, οικονομικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ ἐνώσεις, ἀνακοινώνει δὲ αὐτὰς εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφήσεων, ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ Κράτους τὸ ἐπιτρέπουν.

2. Αἱ περὶ ἐμπορίας, ὡς καὶ αἱ περὶ φορολογίας, οικονομικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ ἐνώσεις, συνθηκαὶ καὶ ὅσαι ἄλλαι περιέχουν παραχωρήσεις περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ τι ἄνευ νόμου ἢ ἐπιβαρύνουν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας δὲν ἔχουν ἰσχὺν ἄνευ τυπικοῦ νόμου κυροῦντος ταύτας.

3. Μυστικὰ ἄρθρα συνθήκης οὐδέποτε δύναται νὰ ἀνατρέψουν τὰ φανερά.

4. Ἡ κύρωσις διεθνῶν συνθηκῶν δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 43 παράγραφοι 2 καὶ 4.

Ἄρθρον 37.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει τὸν Πρωθυπουργόν, ἐπὶ τῇ προτάσει δὲ αὐτοῦ διορίζει καὶ παύει τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργούς.

2. Πρωθυπουργὸς διορίζεται ὁ ἀρχηγὸς τοῦ διαθέτοντος ἐν τῇ Βουλῇ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐδρῶν κόμματος. Ἄν τὸ κόμμα

δὲν ἔχη ἀρχηγόν, ἢ ἂν ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ δὲν ἐξελέγη βουλευτὴς ἢ δὲν ὑπάρχη ἐκπρόσωπος, ὁ διορισμὸς ἐνεργεῖται μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος τοῦ κόμματος ἀνάδειξιν ἀρχηγοῦ αὐτῆς, πραγματοποιουμένην τὸ βραδύτερον ἐντὸς πενθημέρου ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἀνακοινώσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας τῆς ἐν τῇ Βουλῇ δυνάμεως τῶν κομμάτων.

3. Ἐὰν οὐδὲν κόμμα διαθέτῃ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ ἐδρῶν, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέχει ἐντολὴν διερευνητικὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σχετικῶς πλειοψηφοῦντος κόμματος πρὸς διακρίβωσιν τῆς δυνατότητος σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἀπολαύσεως τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν τῇ προηγουμένη παραγράφῳ ὀριζόμενα.

4. Μὴ ἐπιτυγχανομένου τούτου, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἀναθέσῃ νέαν διερευνητικὴν ἐντολὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ δευτέρου εἰς κοινοβουλευτικὴν δύναμιν κόμματος ἢ νὰ διορίσῃ Πρωθυπουργόν, μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου Δημοκρατίας, μέλος ἢ μὴ τῆς Βουλῆς, δυνάμενον κατὰ τὴν κρίσιν του νὰ τύχῃ ψήφου ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Εἰς τὸν οὕτω προκριθέντα Πρωθυπουργόν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ παράσχῃ καὶ τὸ δικαίωμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς πρὸς διεξαγωγὴν ἐκλογῶν.

Ἄρθρον 38.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπαλλάσσει τῶν καθηκόντων τὸν Πρωθυπουργὸν παραιτούμενον, ὡς καὶ ἂν ἡ Κυβέρνησις ἀποδοκιμασθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 84 ὀριζόμενα.

Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ ἐντολὴ σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἀνατίθεται εἰς μέλος τῆς Βουλῆς ὑποχρεούμενον ὅπως ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης κατὰ τὸ ἄρθρον 84, ἢ εἰς μέλος ἢ μὴ τῆς Βουλῆς πρὸς ἄμεσον διάλυσιν αὐτῆς καὶ ἐνέργειαν ἐκλογῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ παύσῃ τὴν Κυβέρνησιν, ἀφοῦ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας, ἐφαρμοζομένου περαιτέρω τοῦ β' ἐδαφίου τῆς προηγουμένης παραγράφου.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις δύ-

ναται νά συγκαλη παρ' αὐτῷ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν του.

Ἄρθρον 39.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰδικῶς προβλεπομένας περιπτώσεις, συγκαλεῖ παρ' αὐτῷ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν του τὸ Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας. Ὅμοίως συγκαλεῖ τοῦτο καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην σοβαρὰν κατὰ τὴν κρίσιν του ἐθνικὴν περίστασιν.

2. Τὸ Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν κατὰ δημοκρατικὸν τρόπον ἐκλεγέντων καὶ διατελεσάντων Προέδρων τῆς Δημοκρατίας, τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀξιωματικῆς ἐν τῇ Βουλῇ Ἀντιπολιτεύσεως, ὡς καὶ τῶν προερχομένων ἐκ τῆς Βουλῆς Πρωθυπουργῶν ἢ διατελεσάντων Πρωθυπουργῶν εἰς Κυβέρνησιν τυχούσαν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 40.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συγκαλεῖ τακτικῶς τὴν Βουλὴν ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 64 παράγραφος 1 ὀριζόμενα καὶ ἐκτάκτως ὡσάκις κρίνη τοῦτο εὐλογον, κηρύσσει δὲ αὐτοπροσώπως ἢ διὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ τὴν ἔναρξιν καὶ τὴν λήξιν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἅπαξ μόνον δύναται νά ἀναστείλῃ τὰς ἐργασίας τῆς βουλευτικῆς συνόδου εἴτε ἀναβάλλων τὴν ἔναρξιν εἴτε διακόπτων τὴν ἐξακολούθησιν αὐτῶν.

3. Ἡ ἀναστολὴ τῶν ἐργασιῶν δὲν ἐπιτρέπεται νά διαρκέσῃ πλέον τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, οὐδὲ νά ἐπαναληφθῇ, κατὰ τὴν αὐτὴν βουλευτικὴν σύνοδον, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 41.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νά διαλύσῃ τὴν Βουλὴν μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας, ἐὰν αὕτη εὐρί-

σκεται ἐν προφανεί δυσαρμονία πρὸς τὸ λαϊκὸν αἴσθημα ἢ ἐὰν ἡ σύνθεσις αὐτῆς δὲν ἐξασφαλίζῃ κυβερνητικὴν σταθερότητα.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν, προτάσει τῆς τυχούσης ψήφου ἐμπιστοσύνης Κυβερνήσεως πρὸς ἀνανέωσιν τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐθνικὸν θέμα.

3. Τὸ περὶ διαλύσεως διάταγμα, προσυπογεγραμμένον ἐν τῇ περιπτώσει τῆς προηγουμένης παραγράφου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ συγχρόνως τὴν προκήρυξιν ἐκλογῶν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ τὴν σύγκλησιν τῆς νέας Βουλῆς ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τούτων.

4. Βουλὴ ἐκλεγείσα μετὰ διάλυσιν τῆς προηγουμένης δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τῆς καταψηφίσεως παρ' αὐτῆς δύο Κυβερνήσεων. Πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ διατάγματος ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας. Ἀποκλείεται ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς δις διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

5. Ἡ Βουλὴ διαλύεται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρου 32 παράγραφος 4.

Ἄρθρον 42.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κυροῖ, ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται, ἐντὸς τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον προσθεμίας, νὰ ἀναπέμψῃ εἰς τὴν Βουλὴν ψηφισθὲν ὑπ' αὐτῆς νομοσχέδιον, ἐκθέτων καὶ τοὺς λόγους τῆς μὴ κυρώσεως.

3. Πρότασις νόμου ἢ νομοσχέδιον ἀναπεμφθὲν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν Βουλὴν εἰσάγεται εἰς τὴν Ὁλομέλειαν αὐτῆς, ἐὰν δὲ ἐπιψηφισθῇ καὶ αὐθις διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἄρθρου 76 παράγραφος 2, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κυροῖ, ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοῦτο ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ.

Άρθρον 43.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, οὐδέποτε δὲ δύναται νὰ ἀναστειλῇ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν οὐδὲ νὰ ἐξαιρέσῃ τινὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν.

2. Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις κανονιστικῶν διαταγμάτων βάσει ἐιδικῆς ἐξουσιοδοτήσεως νόμου καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων ταύτης. Ἐξουσιοδοτήσεις πρὸς ἔκδοσιν κανονιστικῶν πράξεων ὑπὸ ἐτέρων ὀργάνων τῆς διοικήσεως ἐπιτρέπεται προκειμένου περὶ ρυθμίσεως ἐιδικωτέρων θεμάτων ἢ θεμάτων τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος ἢ τεχνικοῦ λεπτομερειακοῦ χαρακτήρος.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδίδει ὀργανωτικὰ διατάγματα πρὸς ρύθμισιν τῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀποκλειστικῶς διάρθρωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ὀργανισμῶν ἀναγομένων θεμάτων, ἀποκλειομένης τῆς δι' αὐτῶν ἀυξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ προσωπικοῦ, ὡς καὶ τῆς μεταβολῆς τῆς βαθμολογικῆς διαρθρώσεως τούτου. Τὰ ὀργανωτικὰ ταῦτα διατάγματα ἐκδίδονται μετὰ γνώμην ἀνωτάτου συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα τοῦλάχιστον τῶν μελῶν τοῦ ἐκ δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Διὰ νόμων ψηφιζομένων ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δύναται νὰ παρέχεται ἐξουσιοδοτήσεις πρὸς ἔκδοσιν κανονιστικῶν διαταγμάτων διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν εἰς αὐτοὺς ἐν γενικῷ πλαισίῳ καθοριζομένων θεμάτων. Διὰ τῶν νόμων τούτων χαράσσονται αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ καὶ κατευθύνσεις τῆς ἀκολουθητέας ρυθμίσεως καὶ τίθενται χρονικὰ ὄρια διὰ τὴν χρῆσιν τῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

5. Τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 72 παράγραφος 1 θέματα τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ἐξουσιοδοτήσεως.

Άρθρον 44.

1. Εἰς ἐκτάκτους περιπτώσεις ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσας καὶ ἀπροβλέπτου ἀνάγκης, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, δύναται νὰ ἐκδίδῃ πράξεις νομοθετικοῦ περιεχομένου. Αὗται ὑποβάλλονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς κύρωσιν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 72 παράγραφος 1, ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν

ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς των ἢ ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς εἰς σύνοδον. Ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν εἰς τὴν Βουλὴν ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω προθεσμιῶν ἢ δὲν ἐγκριθοῦν ὑπ' αὐτῆς ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς των, ἀποβάλλουν ἐφ' ἐξῆς τὴν ἰσχύν των.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται διὰ διατάγματος νὰ προκηρῦσση τὴν διεξαγωγὴν δημοψηφίσματος ἐπὶ κρισίμων ἐθνικῶν θεμάτων.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰς ὄλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἀπευθύνει διαγγέλματα, δημοσιευόμενα διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 45.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἄρχει τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς Χώρας, τὴν διοίκησιν τῶν ὁποίων ἀσκεῖ ἡ Κυβέρνησις, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἀπονέμει δὲ τοὺς βαθμοὺς εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς αὐτάς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 46.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει καὶ παύει κατὰ νόμον τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων ἐξαιρέσεων.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπονέμει τὰ κεκανονισμένα παράσημα, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου.

Ἄρθρον 47.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τὸ δικαίωμα ὅπως, προτάσει τοῦ Ἑπουργοῦ Δικαιοσύνης καὶ μετὰ γνώμην συμβουλίου συγκροτουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ δικαστῶν, χαρίζη, μετατρέπη ἢ μετριάξῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγιγνωσκομένας ποινάς, ὡς καὶ νὰ αἴρῃ τὰς πάσης φύσεως κατὰ νόμον συνεπείας καταγνωσθεισῶν καὶ ἐκτιθεισῶν ποινῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς

Βουλῆς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπονέμη χάριν εἰς Ὑπουργὸν καταδικασθέντα κατὰ τὸ ἄρθρον 86.

3. Ἀμνηστία παρέχεται μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

4. Ἀμνηστία ἐπὶ κοινῶν ἐγκλημάτων οὐδὲ διὰ νόμου παρέχεται.

Ἄρθρον 48.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐν περιπτώσει πολέμου ἢ ἐπιτρατεῦσεως ἔνεκεν ἐξωτερικῶν κινδύνων, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐν περιπτώσει δὲ σοβαρᾶς διαταραχῆς ἢ ἐκδήλου ἀπειλῆς κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας τοῦ κράτους ἐξ ἐσωτερικῶν κινδύνων, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, δύναται νὰ ἀναστείλῃ καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν ἢ τμήμα αὐτῆς, τὴν ἰσχὺν τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 5 παράγραφος 4, 6, 8, 9, 11 παραγρ. 1 ἕως καὶ 4, 12, 14, 19, 22, 23, 96 παράγραφος 4 καὶ 97 ἢ τινῶν ἐξ αὐτῶν, νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα νόμον περὶ καταστάσεως πολιορκίας καὶ νὰ συστήσῃ ἐξαιρετικὰ δικαστήρια. Ὁ νόμος οὗτος δὲν δύναται νὰ τροποποιηθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς του.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ προεδρικοῦ διατάγματος, ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋποθέσεις νὰ λαμβάνῃ προσέτι καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα νομοθετικῆς ἢ διοικητικῆς φύσεως μέτρα, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως καὶ τὴν ταχυτέραν ἀποκατάστασιν τῆς λειτουργίας τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν.

3. Ἡ ἰσχὺς τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 ἐκδιδομένου προεδρικοῦ διατάγματος, ἂν τοῦτο δὲν ἀνακληθῇ δι' ὁμοίου διατάγματος ἐνωρίτερον, αἴρεται αὐτοδικαίως, ἐν περιπτώσει μὲν πολέμου ἀπὸ τῆς λήξεως αὐτοῦ, ἐν πάσῃ δὲ ἄλλῃ περιπτώσει μετὰ τριάκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του, ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ παραταθῇ καὶ πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐκδιδομένου μετὰ προηγουμένην ἄδειαν τῆς Βουλῆς. Ἡ σχετικὴ ἀπόφασις ταύτης λαμβάνεται διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 67.

4. Ἐὰν ἡ ἔκδοσις τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 προεδρικοῦ διατάγματος γίνῃ ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Βουλῆς, αὐτὴ συγκαλεῖται καὶ ἂν ἔτι ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, μέχρι πέρατος τῆς κατὰ τὴν προηγούμενην παράγραφον προθεσμίας, ἵνα ἀποφασίσῃ περὶ τῆς παρατάσεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὡς ἄνω διατάγματος.

5. Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 προεδρικοῦ διατάγματος καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς του ἰσχύει αὐτοδικαίως ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 62 βουλευτικὴ ἀσυλία καὶ ἂν ἔτι διελύθη ἡ Βουλὴ ἢ ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς.

Κεφάλαιον Τρίτον

Εἰδικαὶ εὐθύναι τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας

Ἄρθρον 49.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν εὐθύνεται ὀπωσδήποτε διὰ πράξεις ἐνεργηθείσας κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του, εἰ μὴ μόνον δι' ἐσχάτην προδοσίαν ἢ ἐκ προθέσεως παραβίασιν τοῦ Συντάγματος. Διὰ πράξεις μὴ σχετιζομένας πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του ἡ δίωξις ἀναστέλλεται μέχρι λήξεως τῆς προεδρικῆς θητείας.

2. Ἡ πρότασις περὶ κατηγορίας καὶ παραπομπῆς εἰς δίκην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑποβάλλεται εἰς τὴν Βουλὴν ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦλάχιστον τῶν μελῶν αὐτῆς, γίνεται δὲ ἀποδεκτὴ δι' ἀποφάσεως λαμβανομένης κατὰ πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτῆς.

3. Ἐὰν ἡ πρότασις γίνῃ ἀποδεκτὴ, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παραπέμπεται εἰς τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 86 δικαστήριον, τῶν περὶ τούτου διατάξεων ἐφαρμοζομένων ἀναλόγως καὶ ἐν προκειμένῳ.

4. Ἀπὸ τῆς παραπομπῆς του ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπέχει τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ἀναπληρούμενος κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 34 ὀριζόμενα, ἀναλαμβάνει δὲ ἐκ νέου ταῦτα ἐφ' ὅσον δὲν ἐξητηλήθη ἡ θητεία του ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως ἀπαλλακτικῆς ἀποφάσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 86 δικαστηρίου.

5. Νόμος ψηφιζόμενος ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς ρυθμίζει τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος ἄρθρου.

Ἄρθρον 50.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν ἔχει ἄλλας ἀρμοδιότητας, εἰ μὴ ὅσας ἀπονέμει εἰς αὐτὸν ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ πρὸς αὐτὸ συνάδοντες νόμοι.

ΤΜΗΜΑ Γ΄

ΒΟΥΛΗ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ἀνάδειξις καὶ συγκρότησις τῆς Βουλῆς

Ἄρθρον 51.

1. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν καθορίζεται διὰ νόμου, δὲν δύναται ὅμως νὰ εἶναι κατώτερος τῶν διακοσίων, οὐδὲ ἀνώτερος τῶν τριακοσίων.

2. Οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουν τὸ Ἔθνος.

3. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται δι' ἀμέσου, καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν πολιτῶν, ὡς νόμος ὀρίζει. Ὁ νόμος δὲν δύναται νὰ περιορίσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, εἰ μὴ μόνον λόγῳ μὴ συμπληρώσεως κατατάτου ὀρίου ἡλικίας ἢ λόγῳ ἀνικανότητος πρὸς δικαιοπραξίαν ἢ συνεπείᾳ ἀμετακλήτου ποινικῆς καταδίκης δι' ὀρισμένα ἐγκλήματα.

4. Αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ διενεργοῦνται ταυτοχρόνως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν.

Νόμος δύναται νὰ ὀρίξῃ τὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὑπὸ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἐπικρατείας εὐρισκομένων ἐκλογέων.

5. Ἡ ἄσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, εἶναι ὑποχρεωτικὴ. Νόμος ὀρίζει ἐκάστοτε τὰς ἐξαιρέσεις καὶ τὰς ποινικὰς κυρώσεις.

Ἄρθρον 52.

Ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀνόθευτος ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς θελήσεως, ὡς ἔκφρασις τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν πάντων τῶν

λειτουργῶν τῆς Πολιτείας, οἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ διασφαλίζουν ταύτην εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. Διὰ νόμου ὀρίζονται αἱ ποινικαὶ κυρώσεις κατὰ τῶν παραβατῶν τῆς διατάξεως ταύτης.

Ἄρθρον 53.

1. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται διὰ τέσσαρα συναπτὰ ἔτη, ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν γενικῶν ἐκλογῶν. Ἄμα τῇ λήξει τῆς βουλευτικῆς περιόδου διατάσσεται, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἡ διενέργεια γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ ἡ σύγκλησις τῆς νέας Βουλῆς εἰς τακτικὴν σύνοδον, ἐντὸς ἐτέρων τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τούτων.

2. Βουλευτικὴ ἔδρα, κενωθεῖσα κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περιόδου, δὲν πληροῦται δι' ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, ὅταν τοιαύτη ἀπαιτῆται κατὰ νόμον, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν κενῶν ἐδρῶν δὲν ὑπερβαίνει τὸ πέμπτον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Εἰς περίπτωσιν πολέμου παρατείνεται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, ἡ βουλευτικὴ περίοδος. Ἐὰν ἔχη διαλυθῆ ἡ Βουλὴ, ἀναστέλλεται ἡ διενέργεια ἐκλογῶν μέχρι λήξεως τοῦ πολέμου, ἀνακαλουμένης μέχρι ταύτης αὐτοδικαίως τῆς διαλυθείσης Βουλῆς.

Ἄρθρον 54.

1. Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα καὶ αἱ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι ὀρίζονται διὰ νόμου.

2. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφέρειας ὀρίζεται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νομίμου πληθυσμοῦ τῆς περιφέρειας, ὡς οὗτος προκύπτει ἐκ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς.

3. Μέρος τῆς Βουλῆς, οὐχὶ μείζον τοῦ ἐνὸς εἰκοστοῦ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δύναται νὰ ἐκλέγεται ἐνιαίως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν, ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν συνολικὴν ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ ἐκλογικὴν δύναμιν ἐκάστου κόμματος, ὡς νόμος ὀρίζει.

Κωλύματα καὶ ἀσυμβίβαστα τῶν Βουλευτῶν

Ἄρθρον 55.

1. Ὅπως ἐκλεγῆ τις βουλευτὴς ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι Ἕλλην πολίτης, νὰ ἔχη τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν καὶ συμπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς.

2. Βουλευτὴς, στερηθεὶς τινὸς τῶν ἀνωτέρω προσόντων, ἐκπίπτει αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

Ἄρθρον 56.

1. Ἐμμισθοὶ δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ ὑπάλληλοι, ἀξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δήμαρχοι καὶ πρόεδροι κοινοτήτων καὶ διοικηταὶ ἢ πρόεδροι διοικητικῶν συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων, συμβολαιογράφοι, φύλακες μεταγραφῶν καὶ ὑποθηκῶν, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ, ἐὰν δὲν παραιτηθοῦν πρὸ τῆς ἀνακηρύξεώς των ὡς ὑποψηφίων. Ἡ παραίτησις συντελεῖται διὰ μόνης τῆς ἐγγράφου ὑποβολῆς αὐτῆς. Ἀποκλείεται ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων στρατιωτικῶν εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων πολιτικῶν ὑπαλλήλων καὶ λειτουργῶν πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς παραιτήσεως.

2. Τῶν περιορισμῶν τῆς προηγουμένης παραγράφου ἐξαιροῦνται οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς ἀναπλήρωσεως αὐτῶν, ἀναστελλομένης τῆς ἀσκήσεως τῶν πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ καθηγητοῦ ἀρμοδιοτήτων τοῦ ἐκλεγέντος, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου.

3. Ἐμμισθοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀξιωματικοὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι νομικῶν ἐν γένει προσώπων δημοσίου δικαίου, διοικηταὶ καὶ ὑπάλληλοι δημοσίων καὶ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων, δὲν δύνανται νὰ

ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ εἰς οἰανδήποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπηρετήσαν πλέον τοῦ τριμήνου, κατὰ τὴν πρὸ τῶν ἐκλογῶν τριετίαν. Εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς ὑπάγονται καὶ οἱ διατελέσαντες γενικοὶ γραμματεῖς ὑπουργείων κατὰ τὸ τελευταῖον ἐξάμηνον τῆς τετραετοῦς βουλευτικῆς περιόδου. Δὲν ὑπάγονται εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς οἱ ὑποψήφιοι βουλευταὶ τῆς Ἐπικρατείας καὶ οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι τῶν κεντρικῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν.

4. Πολιτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοὶ ἐν γένει, ἔχοντες ἀνειλημμένην, κατὰ νόμον, ὑποχρέωσιν παραμονῆς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐπὶ ὀρισμένον χρόνον, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταί, διαρκούντος τοῦ χρόνου τῆς ὑποχρέωσεως αὐτῶν.

Ἄρθρον 57.

1. Τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ ἔργα ἢ τὴν ιδιότητα μέλους τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, διοικητοῦ, γενικοῦ διευθυντοῦ ἢ τῶν ἀναπληρωτῶν αὐτῶν, ἢ ὑπαλλήλου ἐμπορικῆς ἐταιρείας, ἢ ἐπιχειρήσεως ἀπολαύσεως ἐιδικῶν προνομίων ἢ κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως ἢ τυχούσης παραχωρήσεως δημοσίας ἐπιχειρήσεως.

2. Βουλευταί, ἐμπίπτοντες εἰς τὰς διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου, ὀφείλουσιν ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν, ἀφ' ἧς καταστῆ ὀριστικὴ ἢ ἐκλογή των, νὰ δηλώσουν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῶν ὡς ἄνω ἔργων. Ἐν παραλείψει τοιαύτης ἐμπροθέσμου δηλώσεως, ἐκπίπτουσιν αὐτοδικαίως τοῦ ἀξιώματος τοῦ βουλευτοῦ.

3. Βουλευταί, ἀποδεχόμενοι οἰονδήποτε τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἢ τῷ παρόντι ἄρθρῳ ἀναφερομένων καθηκόντων ἢ ἔργων, χαρακτηριζομένων ὡς ἀποτελούντων κώλυμα διὰ τὴν ὑποψηφιότητα βουλευτοῦ, ἢ ὡς ἀσυμβίβαστων διὰ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα, ἐκπίπτουσιν αὐτοδικαίως τούτου.

4. Οἱ βουλευταὶ δὲν δύνανται νὰ ἀναλαμβάνουν προμηθείας, μελέτας, ἢ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων τοῦ Κράτους, τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ἢ δημοσίων, ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐνοικιάσεις δημοσίων ἢ

δημοτικῶν φόρων, οὐδὲ νὰ μισθῶνουν ἀκίνητα ἀνήκοντα εἰς τὰ ἄνω ἀναφερόμενα πρόσωπα, ἢ νὰ δέχωνται πάσης μορφῆς παραχωρήσεις ἐπὶ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν. Ἡ παράβασις τῶν διατάξεων τῆς παρουσίας παραγράφου συνεπάγεται ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀκυρότητα τῶν πράξεων. Αἱ πράξεις αὗται εἶναι ἄκυροι καὶ ὅταν γίνωνται ὑπὸ ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν ἢ ἐπιχειρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἔργα διευθυντοῦ ἢ διοικητικοῦ ἢ νομικοῦ συμβούλου ἐκτελεῖ βουλευτῆς, ἢ μετέχει τούτων ὡς ὁμόρρυθμος ἢ ἑτερόρρυθμος ἑταῖρος.

5. Εἰδικὸς νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον συνεχίσεως ἢ ἐκχωρήσεως ἢ διαλύσεως συμβάσεων ἐκτελέσεως τῶν ἔργων καὶ μελετῶν περὶ ὧν ἡ παράγραφος 4, ἀνειλημμένων ὑπὸ βουλευτοῦ πρὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

Ἄρθρον 58.

Ἡ ἐξέλεξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἄλλειψιν τῶν νομίμων προσόντων, ἀνατίθεται εἰς τὸ κατ' ἄρθρον 100 Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον.

Κεφάλαιον Τρίτον

Καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν Βουλευτῶν

Ἄρθρον 59.

1. Οἱ βουλευταί, πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ὁμνύουν ἐν τῇ Βουλευτηρίῳ καὶ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν τὸν ἀκόλουθον ὄρκον:

«Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους καὶ νὰ ἐκπληρῶ εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

2. Ἀλλόθρησκοι ἢ ἑτερόδοξοι βουλευταὶ δίδουν τὸν αὐτὸν ὄρκον

κατὰ τὸν τύπον τῆς ἰδίας αὐτῶν θρησκείας, ἢ τοῦ ἰδίου αὐτῶν δόγμα-
τος.

3. Ἄνακηρυσσόμενοι βουλευταὶ ἀπούσης τῆς Βουλῆς δίδουν τὸν
ὄρκον ἐνώπιον τοῦ λειτουργοῦντος Τμήματος αὐτῆς.

Ἄρθρον 60.

1. Οἱ βουλευταὶ ἔχουν ἀπεριόριστον τὸ δικαίωμα τῆς κατὰ συνεί-
δησιν γνώμης καὶ ψήφου.

2. Ἡ ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος παραίτησις εἶναι δικαίωμα
τοῦ βουλευτοῦ, συντελεῖται δὲ ἅμα τῇ ὑποβολῇ ἐγγράφου δηλώσεως
εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς ἀνάκλησιν.

Ἄρθρον 61.

1. Ὁ βουλευτὴς δὲν καταδιώκεται, οὐδ' ὀπωσδήποτε ἐξετάζεται,
ἐνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν
βουλευτικῶν καθηκόντων.

2. Ὁ βουλευτὴς διώκεται μόνον διὰ συκοφαντικὴν δυσφήμησιν
κατὰ νόμον, μετ' ἄδειαν τῆς Βουλῆς. Ἄρμόδιον διὰ τὴν ἐκδίκασιν
εἶναι τὸ Ἐφετεῖον. Ἡ ἄδεια θεωρεῖται ὡς ὀριστικῶς μὴ παρασχε-
θεῖσα, ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῇ ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν
ἀπὸ τῆς περιελεύσεως τῆς ἐγκλήσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς.
Ἐν ἀρνήσει χορηγήσεως τῆς ἀδείας ἢ παρελθούσης ἀπράκτου τῆς
προθεσμίας, ἡ πρᾶξις θεωρεῖται ἀνέγκλητος.

Ἡ παράγραφος αὕτη ἔχει ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς προσεχοῦς βουλευ-
τικῆς περιόδου.

3. Ὁ βουλευτὴς δὲν ὑποχρεοῦται εἰς μαρτυρίαν περὶ πληροφο-
ριῶν περιελθουσῶν εἰς αὐτὸν ἢ παρασχεθεῖσῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἄσκη-
σει τῶν καθηκόντων του, οὔτε περὶ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ἐνεπι-
στεύθησαν εἰς αὐτὸν τὰς πληροφορίας ἢ εἰς τὰ ὁποῖα οὗτος παρέσχε
ταύτας.

Ἄρθρον 62.

Διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, βουλευτὴς δὲν διώκεται, οὐδὲ

συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, οὐδ' ἄλλως πως περιορίζεται, ἄνευ ἄδειας τοῦ Σώματος. Ὅμοιος, δὲν διώκεται βουλευτῆς τῆς διαλυθείσης Βουλῆς διὰ πολιτικά ἐγκλήματα, ἀπὸ τῆς διαλύσεως ταύτης μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως τῶν βουλευτῶν τῆς νέας Βουλῆς.

Ἡ ἄδεια θεωρεῖται μὴ παρασχειθεῖσα, ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῇ ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς διαβιβάσεως τῆς αἰτήσεως διώξεως τοῦ εἰσαγγελέως εἰς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς.

Ἡ τρίμηνος προθεσμία ἀναστέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διακοπῶν τῆς Βουλῆς.

Ἡ ἄδεια δὲν ἀπαιτεῖται διὰ τὰ ἐπ' αὐτοφῶρον κακουργήματα.

Ἄρθρον 63.

1. Οἱ βουλευταὶ δικαιοῦνται ἐκ τοῦ Δημοσίου ἀποζημιώσεως καὶ δαπανῶν, διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματός των, τὸ ὕψος δὲ ἀμφοτέρων καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς.

2. Οἱ βουλευταὶ ἀπολαμβάνουν συγκοινωνιακῆς, ταχυδρομικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ἀτελείας, ἢ ἕκτασις τῆς ὁποίας καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς.

3. Ἐν ἀδικαιολογήτῳ ἀπουσία βουλευτοῦ ἐπὶ πλείονας τῶν πέντε συνεδριάσεων κατὰ μῆνα, κρατεῖται ὑποχρεωτικῶς τὸ τριακοστὸν τῆς μηνιαίας ἀποζημιώσεως, δι' ἑκάστην ἀπουσίαν.

Κεφάλαιον Τέταρτον

Ὅργανωσις καὶ λειτουργία τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 64.

1. Ἡ Βουλὴ συνέρχεται αὐτοδικαίως κατ' ἔτος τὴν πρώτην Δευτέραν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου εἰς τακτικὴν σύνοδον διὰ τὰ ἐτήσια ἔργα αὐτῆς, ἐκτὸς ἐὰν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τὴν συγκαλέσῃ ἐνωρίτερον, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 40.

2. Ἡ διάρκεια τῆς τακτικῆς συνόδου δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχύτερα τῶν πέντε μηνῶν, μὴ συνυπολογιζομένου τοῦ χρόνου τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 40 ἀναστολῆς.

Ἡ τακτικὴ σύνοδος παρατείνεται ὑποχρεωτικῶς μέχρι τῆς ἐγκρίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, κατὰ τὸ ἄρθρον 79, ἢ τῆς ψηφίσεως τοῦ, κατὰ τὸ αὐτὸ ἄρθρον, εἰδικοῦ νόμου.

Ἄρθρον 65.

1. Ἡ Βουλὴ ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς ἐλευθέρας καὶ δημοκρατικῆς λειτουργίας αὐτῆς διὰ Κανονισμοῦ, ψηφιζομένου ἐν Ὀλομελείᾳ κατὰ τὸ ἄρθρον 76 καὶ δημοσιευομένου διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, παραγγελίᾳ τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

2. Ἡ Βουλὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Προεδρείου, κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα.

3. Ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ Ἀντιπρόεδροι ἐκλέγονται κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου.

Ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν διανοσμένην πρώτην σύνοδον τῆς Ε΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ἐκλεγέντων Προέδρου καὶ Ἀντιπροέδρων.

Ἡ Βουλὴ προτάσει πεντήκοντα βουλευτῶν δύναται νὰ ἐκφράσῃ μομφὴν εἰς βᾶρος τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἢ μέλους τοῦ Προεδρείου, συνεπαγομένην τὴν λήξιν τῆς θητείας αὐτοῦ.

4. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς διευθύνει τὰς ἐργασίας τοῦ Σώματος, μεριμνᾷ διὰ τὴν διασφάλισιν τῆς ἀκωλύτου διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν του, διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἐλευθέρας γνώμης καὶ ἐκφράσεως τῶν βουλευτῶν καὶ τὴν τηρησιν τῆς τάξεως, δυνάμενος νὰ λάβῃ καὶ πειθαρχικὰ μέτρα κατὰ παντὸς παρεκτρεπομένου βουλευτοῦ, κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς ὀριζόμενα.

5. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ συσταθῇ παρὰ τῆ Βουλῆ ἐπιστημονικὴ ὑπηρεσία πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ νομοθετικοῦ αὐτῆς ἔργου.

6. Ὁ Κανονισμὸς καθορίζει τὴν ὀργάνωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Βουλῆς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Προέδρου καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸ προσωπικὸν αὐτῆς. Αἱ πράξεις τοῦ Προέδρου, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν πρόσληψιν καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βουλῆς, ὑπόκεινται εἰς προσφυγὴν ἢ αἴτησιν ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 66.

1. Ἡ Βουλὴ συνεδριάζει δημοσίᾳ ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, δύναται ὅμως νὰ διασκεφθῆ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, κατ' αἴτησιν τῆς Κυβερνήσεως ἢ δέκα πέντε βουλευτῶν, ἐὰν τοῦτο ἀποφασισθῆ ἐν μυστικῇ συνεδριάσει, κατὰ πλειοψηφίαν. Μετὰ ταῦτα ἀποφασίζει ἐὰν πρέπει νὰ ἐπαναληφθῆ ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει.

2. Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ ἔχουν ἐλευθέραν εἴσοδον εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς καὶ ἀκούονται ὡσάκις ζητήσουν τὸν λόγον.

3. Ἡ Βουλὴ καὶ αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δύνανται νὰ αἰτήσωνται τὴν παρουσίαν τοῦ ἀρμοδίου ἐπὶ συζητουμένων ὑπ' αὐτῶν θεμάτων Ὑπουργοῦ, ἢ Ὑφυπουργοῦ.

Αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δικαιοῦνται νὰ καλοῦν, διὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, οἷονδὴποτε δημόσιον λειτουργὸν θεωροῦν χρήσιμον διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν.

Ἄρθρον 67.

Ἡ Βουλὴ δὲν δύναται ν' ἀποφασίσῃ ἄνευ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ἥτις ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι μικρότερα τοῦ ἐνὸς τετάρτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία, μετὰ νέαν δὲ ἰσοψηφίαν, ἢ πρότασις ἀπορρίπτεται.

Ἄρθρον 68.

1. Ἡ Βουλὴ συνιστᾷ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης τακτικῆς συνόδου κοινοβουλευτικὰς ἐπιτροπὰς ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ ἐξέτασιν τῶν ὑποβαλλομένων νομοσχεδίων καὶ προτάσεων νόμων, τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Ὀλομέλειαν καὶ τὰ Τμήματα αὐτῆς.

2. Ἡ Βουλὴ συνιστᾷ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐξεταστικὰς ἐπιτροπὰς, δι' ἀποφάσεώς της λαμβανομένης διὰ πλειοψηφίας τῶν δύο πέμπτων τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν, προτάσει τοῦ ἐνὸς πέμπτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Πρὸς σύστασιν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν ἐπὶ ζητημάτων ἀναγομέ-

νων εις την εξωτερικην πολιτικην και την εθνικην αμυναν, απαιτειται αποφασις της Βουλης λαμβανομενη δια της απολυτου πλειοψηφιας του δλου αριθμου των βουλευτων.

Τα της συγκροτησεως και λειτουργιας των επιτροπων τούτων καθοριζονται υπο του Κανονισμου της Βουλης.

3. Αι κοινοβουλευτικαι και εξεταστικαι επιτροπαι ως και τα κατα τα αρθρα 70 και 71 Τμηματα της Βουλης συνιστανται κατ' αναλογιαν της δυναμειως των κομματων, των ομάδων και των ανεξαρτητων, ως ο Κανονισμος οριζει.

Άρθρον 69.

Ουδεις εμφανιζεται αυτοκλητος, ενωπιον της Βουλης δια να αναφερη τι προφορικως η εγγραφως. Αι αναφοραι παρουσιάζονται δια τινος βουλευτου, η παραδιδονται εις τον Πρόεδρον. Η Βουλη εχει δικαίωμα ν' αποστείλλη τας απευθυνομενας προς αυτην αναφορας εις τους Υπουργους και Υφυπουργους, οι οποιοι υποχρεουνται να διδουν διευκρινισεις, οσακις ζητηθουν.

Άρθρον 70.

1. Η Βουλη ασκει το νομοθετικον εργον αυτης εν Ολομελεια.

2. Ο Κανονισμος της Βουλης προβλεπει την ασκησιν του δι' αυτου καθοριζομενου νομοθετικου εργου και εις Τμηματα, ουχι πλειονα των δυο, υπο τους εν αρθρω 72 περιορισμους. Η συστασις και η λειτουργια των Τμηματων αποφασιζεται εκαστοτε υπο της Βουλης εις την αρχην εκαστης συνόδου, δια της απολυτου πλειοψηφιας του δλου αριθμου των βουλευτων.

3. Δια του Κανονισμου της Βουλης οριζεται, επισης, η μεταξυ των Τμηματων κατανομη της αρμοδιότητος αυτων κατα υπουργεια.

4. Εφ' οσον δεν οριζεται αλλως, αι περι Βουλης διαταξεις του Συνταγματος ισχυουν και δια την εν Ολομελεια και δια την κατα Τμηματα λειτουργιαν αυτης.

5. Προς ληψιν αποφασεως των Τμηματων η απαιτουμενη πλειοψηφια δεν δυναται να ειναι κατωτερα των δυο πέμπτων του αριθμου των βουλευτων των Τμηματων.

6. Ὁ κοινοβουλευτικός ἔλεγχος ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐν Ὁλομελείᾳ δις τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος, ὡς ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς ὀρίζει.

Ἄρθρον 71.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, τὸ νομοθετικὸν ἔργον αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῶν νομοθετημάτων ἀρμοδιότητος τῆς Ὁλομελείας κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 72 ὀριζόμενα, ἐπιτελεῖται ὑπὸ Τμήματος αὐτῆς, συγκροτουμένου καὶ λειτουργοῦντος κατὰ τὰ ἐν ἄρθροις 68 παράγραφος 3 καὶ 70 ὀριζόμενα.

Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ προβλεφθῇ ἡ ἐπεξεργασία τῶν νομοσχεδίων ἢ προτάσεων νόμων ὑπὸ κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν μελῶν τοῦ αὐτοῦ Τμήματος.

Ἄρθρον 72.

1. Ἐν Ὁλομελείᾳ τῆς Βουλῆς συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται ὁ Κανονισμὸς αὐτῆς, νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν, περὶ τῶν ἐν ἄρθροις, 3, 13, 27, 28 καὶ 36 παράγραφος 1 θεμάτων, περὶ τῆς ἀσκήσεως καὶ προστασίας τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, περὶ τῆς λειτουργίας τῶν πολιτικῶν κομμάτων, περὶ παροχῆς νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 43 παράγραφος 4, περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, περὶ καταστάσεως πολιορκίας, περὶ τῆς χορηγίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ περὶ τῆς αὐθεντικῆς ἐρμηνείας τῶν νόμων κατὰ ἐν ἄρθρῳ 77, ὡς καὶ παντὸς ἑτέρου θέματος, ἀναγομένου εἰς τὴν Ὁλομέλειαν τῆς Βουλῆς, κατὰ εἰδικὴν πρόβλεψιν τοῦ Συντάγματος, ἢ διὰ τὴν ρύθμισιν τοῦ ὁποῖου ἀπαιτεῖται εἰδικὴ πλειοψηφία.

Ἐν Ὁλομελείᾳ τῆς Βουλῆς ψηφίζεται ἐπίσης ὁ προϋπολογισμὸς καὶ ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ Κράτους καὶ τῆς Βουλῆς.

2. Ἡ κατ' ἀρχὴν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον συζήτησις καὶ ψήφισις πάντων τῶν λοιπῶν νομοσχεδίων ἢ προτάσεων νόμων, δύναται νὰ ἀνατεθῇ εἰς Τμήμα τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 70 ὀριζόμενα.

3. Τὸ ἐπιλαμβανόμενον τῆς ψηφίσεως νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου Τμήμα ἀποφαίνεται ὀριστικῶς περὶ τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ,

δικαιούμενον να παραπέμψη οίανδήποτε περι αυτής άμφισβήτησιν εις την 'Ολομέλειαν τής Βουλής, δι' άποφάσεως λαμβανομένης δια τής άπολύτου πλειοψηφίας του δλου άριθμου των μελών αυτού. 'Η άποφασις τής 'Ολομελείας δεσμεύει τὰ Τμήματα.

4. 'Η Κυβέρνησις δύναται να εισάγη προς συζήτησιν και ψήφισιν νομοσχέδιον μειζονος σημασίας άντι των Τμημάτων εις την 'Ολομέλειαν.

5. 'Η 'Ολομέλεια τής Βουλής δύναται να ζητήση δι' άποφάσεως αυτής λαμβανομένης δι' άπολύτου πλειοψηφίας του δλου άριθμου των βουλευτών, την παρ' αυτής συζήτησιν και κατ' άρχήν, κατ' άρθρον και εις τὸ σύνολον ψήφισιν έκκρεμοὺς ένώπιον Τμήματος νομοσχεδίου ή προτάσεως νόμου.

Κεφάλαιον Πέμπτον

Νομοθετική λειτουργία τής Βουλής

"Άρθρον 73.

1. Τὸ δικαίωμα προτάσεως νόμων άνήκει εις την Βουλήν και την Κυβέρνησιν.

2. Νομοσχέδια, αναφερόμενα όπωσδήποτε εις την άπονομήν συντάξεως και τὰς προϋποθέσεις ταύτης, υποβάλλονται μόνον υπό του 'Υπουργού Οίκονομικῶν, μετά γνωμοδότησιν του 'Ελεγκτικού Συνεδρίου, προκειμένου δὲ περι συντάξεων βαρυνουσῶν τὸν προϋπολογισμόν ὀργανισμῶν τοπικῆς αυτοδιοικήσεως ή άλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, υπό του άρμοδίου 'Υπουργού και του 'Υπουργού των Οίκονομικῶν. Τὰ νομοσχέδια περι συντάξεων πρέπει να είναι ειδικά, μη έπιτρεπομένης επί ποινή άκυρότητος τής αναγραφῆς διατάξεων περι συντάξεων εις νόμους σκοποῦντας την ρύθμισιν άλλων θεμάτων.

3. Οὐδεμία πρότασις νόμου ή τροπολογία ή προσθήκη εισάγεται προς συζήτησιν, έν αν προέρχεται εκ τής Βουλής, έφ' ὅσον συνεπάγεται εις βάρος του Δημοσίου, των ὀργανισμῶν τοπικῆς αυτοδιοικήσεως ή άλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δαπάνας ή ελάττωσιν

εσόδων, ή τής περιουσίας αυτών, προς μισθοσοσίαν ή σύνταξιν, ή εν γένει ὄφελος προσώπου.

4. Είναι ὁμως παραδεκτή τροπολογία ή προσθήκη ὑποβαλλομένη ὑπὸ ἀρχηγοῦ κόμματος ή ἐκπροσώπου ὁμάδος κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 3 τοῦ ἀρθρου 74 ὀριζόμενα, προκειμένου περιὶ νομοσχεδίων ἀναφερομένων εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν ὀργανισμῶν δημοσίου ἐνδιαφέροντος, εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐν γένει κατὰστασιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ὀργάνων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, τῶν ὑπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ή ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ δημοσίων ἐν γένει ἐπιχειρήσεων.

5. Νομοσχέδιον δι' οὐ ἐπιβάλλονται τοπικοὶ ή εἰδικοὶ φόροι, ή οἰασδήποτε φύσεως βάρη ὑπὲρ ὀργανισμῶν, ή νομικῶν προσώπων δημοσίου ή ἰδιωτικοῦ δικαίου, δέον νὰ προσυπογράφεται καὶ ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν Συντονισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν.

Ἄρθρον 74.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου συνοδεύεται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως, πρὸ δὲ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Βουλὴν, Ὅλομέλειαν ή Τμήματα, δύναται νὰ παραπεμφθῆ πρὸς νομοτεχνικὴν ἐπεξεργασίαν εἰς τὴν κατὰ τὴν παράγραφον 5 τοῦ ἀρθρου 65 ἐπιστημονικὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

2. Τὰ εἰς τὴν Βουλὴν κατατιθέμενα νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων παραπέμπονται εἰς τὴν οἰκείαν κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν. Ὑποβληθείσης τῆς ἐκθέσεως, ή παρελθούσης ἀπράκτου τῆς ταχθείσης προθεσμίας πρὸς ὑποβολὴν ταύτης, εἰσάγονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς συζήτησιν μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἔκτοτε ἡμερῶν, πλὴν ἂν ἔχουν χαρακτηρισθῆ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ὡς ἐπείγοντος χαρακτήρος. Ἡ συζήτησις ἀρχεται μετὰ προφορικὴν εἰσήγησιν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τῶν εἰσηγητῶν τῆς ἐπιτροπῆς.

3. Τροπολογίαι βουλευτῶν ἐπὶ νομοσχεδίων καὶ προτάσεων νόμων τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ὅλομελείας ή τῶν Τμημάτων τῆς Βουλῆς δὲν εἰσάγονται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν μέχρι καὶ τῆς προτεραίας τῆς ἡμέρας τῆς ἐνάρξεως τῆς συζητήσεως, ἐκτὸς ἐὰν εἰς

τὴν συζήτησιν αὐτῶν συγκατατίθεται καὶ ἡ Κυβέρνησις.

4. Δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν τροποποίησιν διατάξεως νόμου, ἐὰν δὲν ἔχη καταχωρισθῆ εἰς μὲν τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς τροποποιουμένης διατάξεως, εἰς δὲ τὸ κείμενον τοῦ νομοσχεδίου ἢ τῆς προτάσεως, ὀλόκληρος ἢ νέα διατάξεις, ὡς διαμορφοῦται διὰ τῆς τροποποιήσεως.

5. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, περιέχουσα διατάξεις ἀσχετοὺς πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον αὐτῶν, δὲν εἰσάγονται πρὸς συζήτησιν.

Οὐδεμία προσθήκη ἢ τροπολογία εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἂν δὲν σχετίζεται πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ νομοσχεδίου ἢ τῆς προτάσεως.

Ἐν ἀμφισβητήσει ἀποφαίνεται ἡ Βουλὴ.

6. Ἐπαξ τοῦ μηνός, εἰς προσδιοριστέαν ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἡμέραν, ἐγγράφονται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν κατὰ προτεραιότητα καὶ συζητοῦνται ἐκκρεμεῖς προτάσεις νόμων.

Ἄρθρον 75.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου, συναπαγόμενα ἐπιβάρυνσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον μὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ Ὑπουργῶν, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους, καθοριζούσης τὴν δαπάνην, ἐφ' ὅσον δὲ ὑποβάλλεται ὑπὸ βουλευτῶν, διαβιβάζεται πρὸ πάσης συζητήσεως εἰς τὸ Γενικὸν Λογιστήριον τοῦ Κράτους, ὑποχρεούμενον νὰ ὑποβάλῃ σχετικὴν ἔκθεσιν ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν. Παρερρομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἢ πρότασις νόμου εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

2. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς τροπολογίας, ἐφ' ὅσον ζητηθῆ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ Γενικὸν Λογιστήριον ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν Βουλὴν τὴν ἔκθεσίν του ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Μόνον παρερρομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἢ συζήτησις χωρεῖ καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

3. Νομοσχέδιον, συναπαγόμενον δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν ἐσόδων, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐιδικῆς ἐκθέ-

σεως περί του τρόπου καλύψεώς των, υπογεγραμμένης υπό του αρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν.

Ἄρθρον 76.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου εἰσαγομένη ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας ἢ τῶν Τμημάτων συζητεῖται καὶ ψηφίζεται ἐφ' ἅπαξ, κατ' ἀρχὴν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον.

2. Κατ' ἐξαίρεσιν νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δις καὶ εἰς δύο διαφόρους συνεδριάσεις, ἀπεχούσας ἀλλήλων δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας, κατ' ἀρχὴν μὲν καὶ κατ' ἄρθρον κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν, κατ' ἄρθρον δὲ καὶ εἰς τὸ σύνολον κατὰ τὴν δευτέραν, ἐὰν ζητηθῇ τοῦτο μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς κατ' ἀρχὴν συζητήσεως, ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Ἐὰν κατὰ τὴν συζήτησιν ἐγένοντο δεκταὶ τροπολογίαι, ἡ ψήφισις τοῦ συνόλου ἀναβάλλεται ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον ἀπὸ τῆς διανομῆς τοῦ τροποποιηθέντος νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου.

4. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὡς κατεπεῖγον, εἰσάγεται πρὸς ψήφισιν μετὰ περιορισμένην συζήτησιν, εἰς ἣν μετέχουν, πλὴν τῶν οἰκείων εἰσηγητῶν, ὁ Πρωθυπουργὸς ἢ ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργός, οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἐν τῇ Βουλῇ κομμάτων καὶ ἀνὰ εἰς ἐκπρόσωπος τούτων. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς δύναται νὰ περιορισθῇ ἡ διάρκεια τῶν ὁμιλιῶν καὶ ὁ χρόνος συζητήσεως.

5. Ἡ Κυβέρνησις δύναται νὰ ζητήσῃ ὅπως νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου ἰδιαίτερας σημασίας ἢ ἐπείγοντος χαρακτήρος, συζητηθῇ εἰς ὠρισμένον ἀριθμὸν συνεδριάσεων, οὐχὶ μείζονα τῶν τριῶν. Ἡ Βουλὴ δύναται νὰ παρατείνῃ τὴν συζήτησιν ἐπὶ δύο εἰσέτι συνεδριάσεις, προτάσει τοῦ ἐνὸς δεκάτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς καθορίζεται ἡ διάρκεια ἐκάστης ὁμιλίας.

6. Ἡ ἐπιψήφισις δικαστικῶν ἢ διοικητικῶν κωδικῶν, συνταχθέντων ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, αἱ ὁποῖα συνεστήθησαν δι' εἰδικῶν νόμων, δύναται νὰ γίνῃ ἐν Ὀλομελείᾳ τῆς Βουλῆς δι' ἰδιαίτερου νόμου, κυροῦντος ἐν ὅλῳ τούτους.

7. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται νὰ γίνῃ κωδικοποίησις ὑφι-

σταμένων διατάξεων δι' ἀπλῆς ταξινομήσεως αὐτῶν ἢ ἐν ὄλῳ ἐπαναφορά καταργηθέντων νόμων, πλὴν τῶν φορολογικῶν.

8. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, ἀποκρουσθεῖσα ὑπὸ τῆς Ὁλομελείας τῆς Βουλῆς ἢ Τμήματος αὐτῆς, δὲν εἰσάγεται ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν σύνοδον, οὐδὲ εἰς τὸ μετὰ τὴν λήξιν αὐτῆς λειτουργοῦν Τμήμα.

Ἄρθρον 77.

1. Ἡ αὐθεντικὴ ἐρμηνεία τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν νομοθετικὴν λειτουργίαν.

2. Νόμος μὴ πράγματι ἐρμηνευτικός ἔχει ἰσχὺν μόνον ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ.

Κεφάλαιον Ἑκτον

Φορολογία καὶ δημοσιονομικὴ διαχείρισις

Ἄρθρον 78.

1. Οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται ἄνευ τυπικοῦ νόμου, καθορίζοντος τὸ ὑποκείμενον τῆς φορολογίας καὶ τὸ εἰσόδημα, τὸ εἶδος τῆς περιουσίας, τὰς δαπάνας καὶ τὰς συναλλαγὰς ἢ τὰς κατηγορίας τούτων, εἰς τὰ ὁποίας ἀναφέρεται ὁ φόρος.

2. Φόρος ἢ ἄλλο οἰονδήποτε οἰκονομικὸν βᾶρος δὲν δύναται νὰ ἐπιβληθῇ διὰ νόμου ἀναδρομικῆς ἰσχύος, ἐκτεινομένης πέραν τοῦ προηγουμένου τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου οἰκονομικοῦ ἔτους.

3. Ἐξαιρετικῶς ἐπὶ ἐπιβολῆς ἢ ἀυξήσεως εἰσαγωγικοῦ ἢ ἐξαγωγικοῦ δασμοῦ ἢ φόρου καταναλώσεως, ἐπιτρέπεται ἢ εἰσπραξις αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς καταθέσεως εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ περὶ αὐτῶν νομοσχεδίου ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου ἐντὸς τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 42 παράγρ. 1 προθεσμίας, πάντως δὲ τὸ βραδύτερον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου.

4. Τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, ὁ φορολογικὸς συντελεστής, αἱ ἀπὸ τῆς φορολογίας ἀπαλλαγαὶ ἢ ἐξαιρέσεις καὶ ἡ ἀπονομὴ συντά-

ξεων δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

Δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ὁ καθορισμὸς διὰ νόμου τοῦ τρόπου βεβαιώσεως τῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὀργανισμῶν εἰς τὴν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων προκαλουμένην αὐτόματον ὑπερτίμησιν τῆς παρακειμένης ἰδιωτικῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας.

5. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται ἢ κατ' ἐξουσιοδοτήσιν νόμων πλαισίων ἐπιβολὴ ἐξισωτικῶν ἢ ἀντισταθμιστικῶν εἰσφορῶν ἢ δασμῶν, ὡς καὶ ἡ λήψις οἰκονομικῶν μέτρων, ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν διεθνῶν σχέσεων τῆς Χώρας, πρὸς οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς ἢ μέτρων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν διασφάλισιν τῆς συναλλαγματικῆς θέσεως τῆς Χώρας.

Ἄρθρον 79.

1. Ἡ Βουλὴ ψηφίζει κατὰ τὴν τακτικὴν ἐτήσιαν σύνοδον αὐτῆς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

2. Πάντα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Κράτους πρέπει ν' ἀναγράφωνται εἰς τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν.

3. Ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργοῦ ἕνα τοῦλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ψηφίζεται δὲ κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ διασφαλίζεται τὸ δικαίωμα ἐκφράσεως τῶν ἀντιλήψεων ὄλων τῶν ἐν τῇ Βουλῇ πολιτικῶν μερίδων.

4. Ἐὰν καθίσταται ἀνεφικτος δι' οἰονδήποτε λόγον ἢ διοικήσις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐνεργεῖται αὐτὴ βᾶσει ἐιδικοῦ ἐκάστοτε νόμου.

5. Ἐὰν δὲν καθίσταται δυνατὴ, λόγῳ λήξεως τῆς περιόδου τῆς Βουλῆς, ἢ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ἐιδικοῦ νόμου, παρατείνεται ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ἢ ἰσχὺς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ λήξαντος ἢ λήγοντος οἰκονομικοῦ ἔτους, διὰ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

6. Διὰ νόμου δύναται νὰ καθιερωθῇ ἢ σύνταξις προϋπολογισμοῦ διαιτουῶς χρήσεως.

7. Ἐντὸς ἔτους τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους κατατίθεται εἰς τὴν Βουλὴν ὁ ἀπολογισμὸς, ὡς καὶ ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τοῦ Κράτους, οἱ ὁποῖοι ἐξετάζονται ὑπὸ ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν καὶ κυροῦνται ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ὀριζόμενα.

8. Τὰ προγράμματα οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ἐγκρίνονται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 80.

1. Μισθός, σύνταξις, χορηγία ἢ ἀμοιβή οὔτε ἐγγράφεται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, οὔτε παρέχεται ἄνευ ὀργανικοῦ ἢ ἄλλου εἰδικοῦ νόμου.

2. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς κοπῆς ἢ ἐκδόσεως νομίσματος.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Συγκρότησις καὶ ἀποστολὴ τῆς Κυβερνήσεως

Ἄρθρον 81.

1. Τὴν Κυβέρνησιν ἀποτελεῖ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, συγκείμενον ἐκ τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν Ὑπουργῶν. Διὰ νόμου ὀρίζονται τὰ τῆς συνθέσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Διὰ διατάγματος, προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, δύναται νὰ διορισθοῦν εἰς ἢ πλείονες ἐκ τῶν Ὑπουργῶν Ἀντιπρόεδροι τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Νόμος ρυθμίζει τὴν θέσιν τῶν ἀναπληρωτῶν καὶ τῶν ἄνευ χαρτοφυλακίου Ὑπουργῶν, τῶν Ὑφυπουργῶν, οἱ ὁποῖοι δύναται νὰ ἀποτελοῦν μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ὡς καὶ τῶν μονίμων ὑπηρεσιακῶν Ὑφυπουργῶν.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῆ μέλος τῆς Κυβερνήσεως, ἢ Ὑφυ-

πουργός, εάν δέν συγκεντρώνη τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 55 ὀριζόμενα διὰ τὸν βουλευτὴν προσόντα.

3. Οἰαδῆποτε ἐπαγγελματικὴ δραστηριότης τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, τῶν Ὑφυπουργῶν καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, ἀνατέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων των.

4. Νόμος δύναται νὰ καθιερώνη τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ Ὑφυπουργοῦ καὶ πρὸς ἕτερα ἔργα.

5. Ἐν ἔλλειψει Ἀντιπροέδρου ὁ Πρωθυπουργός, ὁσάκις παρίσταται ἀνάγκη, ὀρίζει ἐκ τῶν Ὑπουργῶν προσωρινὸν ἀναπληρωτὴν του.

Ἄρθρον 82.

1. Ἡ Κυβέρνησις καθορίζει καὶ κατευθύνει τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Χώρας, συμφώνως πρὸς τοὺς ὀρισμοὺς τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων.

2. Ὁ Πρωθυπουργός ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητα τῆς Κυβερνήσεως καὶ κατευθύνει τὰς ἐνεργείας αὐτῆς καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὀρηρεσιῶν πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν νόμων.

Ἄρθρον 83.

1. Ἐκαστος τῶν Ὑπουργῶν ἀσκεῖ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενας ἀρμοδιότητας. Οἱ ἄνευ χαρτοφυλακίου Ὑπουργοὶ ἀσκοῦν ὄσας ἀρμοδιότητας ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς ὁ Πρωθυπουργός δι' ἀποφάσεώς του.

2. Οἱ Ὑφυπουργοὶ ἀσκοῦν τὰς διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ ἀνατιθεμένας εἰς αὐτοὺς ἀρμοδιότητας.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Σχέσεις Βουλῆς καὶ Κυβερνήσεως

Ἄρθρον 84.

1. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἀπολαύη τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς

Βουλῆς. Ἐντὸς δεκαπενθημέρου ἀπὸ τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἡ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς καὶ δύναται νὰ πράττῃ τοῦτο ὅποτεδῆποτε ἄλλοτε. Ἐὰν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ἔχουν διακοπῇ αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς, καλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς προτάσεως ἐμπιστοσύνης.

2. Ἡ Βουλὴ δύναται δι' ἀποφάσεώς της νὰ ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἢ μέλος αὐτῆς. Πρότασις περὶ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ, εἰ μὴ μετὰ πάροδον ἐξαμήνου ἀπὸ τῆς παρὰ τῆς Βουλῆς ἀπορρίψεως προτάσεως δυσπιστίας.

Ἡ πρότασις δυσπιστίας πρέπει νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἔκτου τοῦλάχιστον τῶν βουλευτῶν καὶ νὰ περιλαμβάνῃ σαφῶς τὰ θέματα ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ διεξαχθῇ ἡ συζήτησις.

3. Κατ' ἐξαίρεσιν δύναται νὰ ὑποβληθῇ πρότασις περὶ δυσπιστίας καὶ πρὸ τῆς παρόδου ἐξαμήνου, ἐὰν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

4. Ἡ συζήτησις ἐπὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ἀρχεῖται μετὰ δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς σχετικῆς προτάσεως, πλὴν ἂν ἡ Κυβέρνησις, ἐπὶ προτάσεως δυσπιστίας, ζητήσῃ τὴν ἄμεσον ἔναρξιν, δὲν δύναται δὲ νὰ παραταθῇ πέραν τῶν τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς.

5. Ἡ ἐπὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ψηφοφορία διεξάγεται εὐθὺς μετὰ τὸ πέραν τῆς συζητήσεως, δύναται ὅμως νὰ ἀναβληθῇ ἐπὶ τεσσαράκοντα ὀκτῶ ὥρας, ἐὰν ζητήσῃ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις.

6. Πρότασις περὶ ἐμπιστοσύνης δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ, ἂν δὲν ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων βουλευτῶν, ἢ ὅποια ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν δύο πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ αὐτῶν. Πρότασις περὶ δυσπιστίας γίνεται δεκτὴ μόνον ἂν ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

7. Κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προτάσεων ψηφίζουν οἱ Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ μέλη τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 85.

Τὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὡς καὶ οἱ Ὑφυπουργοὶ

είναι συλλογικῶς υπεύθυνοι διὰ τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν διὰ τὰς πράξεις ἢ παραλείψεις τῆς ἀρμοδιότητός του, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμων. Οὐδέποτε ἔγγραφος ἢ προφορικὴ ἐντολὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀπαλλάσσει τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ Ὑφυπουργοὺς τῆς εὐθύνης των.

Ἄρθρον 86.

1. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς διατελοῦντας ἢ διατελέσαντας μέλη Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργοὺς, κατὰ τοὺς περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμους, ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τούτῳ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, συγκροτεῖται ἐκ δώδεκα δικαστῶν, κληρουμένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει ἐξ ἀπάντων τῶν πρὸ τῆς κατηγορίας διωρισμένων Ἀρεοπαγιτῶν καὶ Προέδρων Ἐφετῶν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

2. Δίωξις, ἀνάκρισις ἢ προανάκρισις κατὰ τῶν ἐν παραγράφῳ 1 προσώπων διὰ πράξεις ἢ παραλείψεις τελεσθείσας ἐν τῇ ἀσκῆσει τῶν καθηκόντων των, δὲν ἐπιτρέπεται ἄνευ προηγουμένης περὶ τούτου ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς.

Ἐὰν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν διοικητικῆς ἐξετάσεως προκύψουν στοιχεῖα δυνάμενα νὰ θεμελιώσουν εὐθύνην μέλους Κυβερνήσεως ἢ Ὑφυπουργοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν, οἱ ἐνεργήσαντες αὐτὴν διαβιβάζουν ταῦτα μετὰ τὸ πέρας τῆς διοικητικῆς ἐξετάσεως διὰ τοῦ ἀρμοδίου εἰσαγγελέως εἰς τὴν Βουλὴν.

Μόνη ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναστέλλῃ τὴν ποινικὴν δίωξιν.

3. Μὴ περατωθείσης τῆς διαδικασίας ἐπὶ προτάσεως κατὰ Ὑπουργοῦ ἢ Ὑφυπουργοῦ δι' οἰονδήποτε λόγον, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ τῆς παραγραφῆς, ἡ Βουλὴ δύναται, αἰτήσῃ τοῦ κατηγορηθέντος, δι' ἀποφάσεώς της νὰ συστήσῃ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ βουλευτῶν καὶ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, πρὸς ἔλεγχον τῆς κατηγορίας, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

ΤΜΗΜΑ Ε΄
ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Κεφάλαιον Πρώτον

Δικαστικοί λειτουργοί και υπάλληλοι

Άρθρον 87.

1. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστηρίων συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν ἀπολαυόντων λειτουργικῆς καὶ προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας.

2. Οἱ δικασταὶ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων τῶν ὑπέκονται μόνον εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ὑποχρεοῦνται νὰ συμμορφοῦνται πρὸς διατάξεις τιθεμένας κατὰ κατάλυσιν τοῦ Συντάγματος.

3. Ἡ ἐπιθεώρησις τῶν τακτικῶν δικαστῶν ἐνεργεῖται ὑπὸ ἀνωτέρων κατὰ βαθμὸν δικαστῶν, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Εἰσαγγελέως καὶ τῶν Ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, τῶν δὲ εἰσαγγελέων ὑπὸ ἀρεοπαγιτῶν καὶ ἀνωτέρων κατὰ βαθμὸν εἰσαγγελέων, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

Άρθρον 88.

1. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ διορίζονται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐπὶ τῇ βάσει νόμου ὀρίζοντος τὰ προσόντα καὶ τὴν διαδικασίαν ἐπιλογῆς τῶν, εἶναι δὲ ἰσόβιοι.

2. Αἱ ἀποδοχαὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸ λειτούργημα αὐτῶν. Τὰ τῆς βαθμολογικῆς καὶ μισθολογικῆς ἐξελίξεως, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, καθορίζονται δι' εἰδικῶν νόμων.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῇ ἐκπαιδευτικὴ καὶ δοκιμαστικὴ περίοδος τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν πρὸ τοῦ, ὡς τακτικῶν, διορισμοῦ τῶν, διαρκείας μέχρι τριῶν ἐτῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δύνανται οὗτοι νὰ ἀσκοῦν καὶ καθήκοντα τακτικοῦ δικαστοῦ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ δύνανται νὰ παυθοῦν μόνον κατόπιν

δικαστικής απόφασεως, ένεκα ποινικής καταδίκης ή ένεκα βαρέος πειθαρχικού παραπτώματος ή νόσου ή αναπηρίας ή ύπηρεσιακής ανεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' όν τρόπον νόμος όρίζει και τηρουμένων τών διατάξεων τών παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 93.

5. Οί δικαστικοί λειτουργοί μέχρι και του βαθμού του έφέτου ή άντεισαγγελέως έφετών και τούτοις άντιστοίχων αποχωρούν ύποχρεωτικώς τής ύπηρεσίας άμα τή συμπληρώσει του έξηκοστού πέμπτου έτους τής ήλικίας των, πάντες δέ οί επί άνωτέρω τών ως άνω βαθμών, ή τών τούτοις άντιστοίχων, αποχωρούν ύποχρεωτικώς τής ύπηρεσίας άμα τή συμπληρώσει του έξηκοστού έβδόμου έτους τής ήλικίας των. Διά τήν έφαρμογήν τής διατάξεως ταύτης εις πάσαν περίπτωση ύς ήμέρα συμπληρώσεως του ως άνω όρίου θεωρείται ή 30ή Ιουνίου του έτους τής αποχωρήσεως του δικαστικού λειτουργού.

6. Μετάταξις δικαστικών λειτουργών απαγορεύεται. Κατ' εξαίρεσιν επιτρέπεται μετάταξις τακτικών δικαστών πρός πλήρωσιν θέσεων άντεισαγγελέων του Άρείου Πάγου και μέχρι του ήμίσεος αυτών, ως και μεταξύ παρέδρων παρά πρωτοδικαίς και παρέδρων παρ' είσαγγελίαις, τή αίτήσει τών μετατασσομένων, ως νόμος όρίζει.

7. Είς τά ύπό του Συντάγματος ειδικώς προβλεπόμενα δικαστήρια ή συμβούλια, εις ά μετέχουν μέλη του Συμβουλίου τής Έπικρατείας και του Άρείου Πάγου, προεδρεύει ό εκ τών μελών τούτων άρχαιότερος εις τόν βαθμόν.

Έρμηνευτική δήλωσις:

Κατά τήν άληθή έννοιαν του άρθρου 88 επιτρέπεται ό διορισμός εις θέσεις παρέδρων και συμβούλων του Έλεγκτικού Συνεδρίου κατά τά διά νόμου όριζόμενα.

Άρθρον 89.

1. Απαγορεύεται εις τούς δικαστικούς λειτουργούς ή παροχή πάσης άλλης έμμίσθου ύπηρεσίας, ως και ή άσκησης οίουδήποτε έπαγέλματος.

2. Κατ' εξαίρεσιν επιτρέπεται ή έκλογή δικαστικών λειτουργών ως μελών τής Άκαδημίας ή ως καθηγητών ή ύφηγητών άνωτάτων σχολών, ως και ή συμμετοχή αυτών εις ειδικά διοικητικά δικαστήρια και εις συμβούλια ή έπιτροπάς, πλην τών διοικητικών συμβουλίων έπιχειρήσεων και έμπορικών εταιρειών.

3. Ἐπίσης ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάθεσις εἰς δικαστικούς λειτουργούς διοικητικῶν καθηκόντων, εἴτε παραλλήλως πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν κυρίων αὐτῶν καθηκόντων εἴτε ἀποκλειστικῶς, ἐπὶ ὀρισμένον χρονικὸν διάστημα, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δικαστικούς λειτουργούς ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

5. Ἐπιτρέπεται ἡ συγκρότησις ἐνώσεως δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 90.

1. Αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ μετατάξεις τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐκδιδομένου μετὰ προηγουμένην ἀπόφασιν ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου. Τοῦτο συγκροτεῖται ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ οἰκείου ἀνωτάτου δικαστηρίου καὶ μελῶν τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου ὀριζομένων διὰ κληρώσεως μεταξὺ τῶν ἐχόντων διετὴ τοῦλάχιστον ὑπηρεσίαν παρ' αὐτῷ ὡς νόμος ὀρίζει. Τοῦ ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου τῆς πολιτικῆς καὶ ποινικῆς δικαιοσύνης μετέχει καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου τοῦ δὲ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὁ παρ' αὐτῷ Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

2. Διὰ τὰς κρίσεις πρὸς προαγωγὴν εἰς τὰς θέσεις τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, ἀρεοπαγιτῶν, ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, προέδρων ἐφετῶν, εἰσαγγελέων ἐφετῶν καὶ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὸ κατὰ τὴν παράγραφον 1 συμβούλιον συγκροτεῖται ὑπὸ ἠῤῥημένην σύνθεσιν, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἡ διάταξις τοῦ τελευταίου ἔδαφίου τῆς παραγράφου 1 ἔχει ἐφαρμογὴν καὶ ἐν προκειμένῳ.

3. Ἄν ὁ Ὑπουργὸς διαφωνῇ πρὸς τὴν κρίσιν ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, δύναται νὰ παραπέμψῃ τὸ κριθὲν ζήτημα εἰς τὴν ὀλομέλειαν τοῦ οἰκείου ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει. Δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὴν ὀλομέλειαν ἔχει καὶ ὁ παραλειφθεὶς δικαστικὸς λειτουργός, ὑπὸ τὰς ἐν τῷ νόμῳ ὀριζομένας προϋποθέσεις.

4. Αἱ ἀποφάσεις τῆς ὀλομελείας ἐπὶ τοῦ παραπεμφθέντος αὐτῆ ζητήματος, ὡς καὶ αἱ ἀποφάσεις ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, πρὸς τὰς ὁποίας δὲν διεφώνησεν ὁ Ὑπουργός, εἶναι ὑποχρεωτικαὶ δι' αὐτόν.

5. Αί προαγωγαί εἰς τὰς θέσεις τοῦ προέδρου καὶ τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, κατ' ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἀντιστοίχου ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἡ προαγωγή εἰς τὴν θέσιν τοῦ εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐνεργεῖται δι' ὁμοίου διατάγματος, κατ' ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἀντεισαγγελέων.

6. Αἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου ἀποφάσεις ἢ πράξεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 91.

1. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀεροπαγίτου ἢ ἀντεισαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἀνωτέρου, ἢ τῶν τούτοις ἀντιστοίχων ἀσκεῖται ὑπὸ ἀνωτάτου πειθαρχικοῦ συμβουλίου, ὡς νόμος ὀρίζει.

Τὴν πειθαρχικὴν ἀγωγὴν ἐγείρει ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης.

2. Τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον συγκροτεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς Προέδρου αὐτοῦ, ἐκ δύο ἀντιπροέδρων ἢ συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, δύο ἀντιπροέδρων τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ ἀεροπαγιτῶν, δύο ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων ἢ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ δύο τακτικῶν καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας, ὡς μελῶν. Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου ὀρίζονται διὰ κληρώσεως μεταξὺ τῶν ἐχόντων τριετὴ τοῦλάχιστον ὑπηρεσίαν εἰς τὸ οἰκεῖον ἀνώτατον δικαστήριον ἢ εἰς νομικὴν σχολήν, ἀποκλείονται δὲ ἐκαστοτε τῆς συνθέσεως αὐτοῦ τὰ μέλη τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ δικαστήριον, ἐπὶ ἐνεργείας μέλους, εἰσαγγελέως ἢ ἐπιτρόπου τοῦ ὁποῖου καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ Συμβούλιον. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ πειθαρχικῆς διώξεως κατὰ μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου προεδρεύει ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

3. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν λοιπῶν δικαστικῶν λειτουργῶν

άσκειται εις πρώτον και εις δεύτερον βαθμόν υπό συμβουλίων συγκροτούμενων έκ τακτικῶν δικαστῶν διὰ κληρώσεως, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα. Τὴν πειθαρχικὴν ἀγωγὴν ἐγείρει καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης.

4. Αἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου πειθαρχικαὶ ἀποφάσεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 92.

1. Οἱ ὑπάλληλοι τῆς γραμματείας πάντων τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν εἶναι μόνιμοι. Οὗτοι δύνανται νὰ παυθοῦν μόνον δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως ἔνεκα ποινικῆς καταδίκης, ἢ δι' ἀποφάσεως δικαστικοῦ συμβουλίου ἔνεκα βαρέος πειθαρχικοῦ παραπτώματος, νόσου ἢ ἀναπηρίας ἢ ὑπηρεσιακῆς ἀνεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει.

2. Τὰ προσόντα τῶν ὑπαλλήλων τῆς γραμματείας πάντων τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, ὀρίζονται διὰ νόμου.

3. Αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ μετατάξεις τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων ἐνεργοῦνται μετὰ σύμφωνον γνώμην δικαστικῶν συμβουλίων, ἢ πειθαρχικῆ δὲ ἐπ' αὐτῶν ἐξουσία ἄσκειται ὑπὸ τῶν ἱεραρχικῶς προϊσταμένων αὐτῶν δικαστῶν ἢ εἰσαγγελέων ἢ ἐπιτρόπων, ὡς καὶ ὑπὸ δικαστικῶν συμβουλίων, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

Κατὰ τῶν περὶ προαγωγῆς, ὡς καὶ τῶν πειθαρχικῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστικῶν συμβουλίων, ἐπιτρέπεται προσφυγὴ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Οἱ συμβολαιογράφοι, οἱ φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν καὶ οἱ διευθυνταὶ τῶν κτηματολογικῶν γραφείων εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ θέσεις. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν καὶ ἐπ' αὐτῶν.

5. Οἱ συμβολαιογράφοι καὶ οἱ ἄμισθοι φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν ἀποχωροῦν τῆς ὑπηρεσίας ὑποχρεωτικῶς ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένου ὀρίου.

Ὁργάνωσις καὶ δικαιοδοσία τῶν δικαστηρίων.

Ἄρθρον 93.

1. Τὰ δικαστήρια διακρίνονται εἰς διοικητικά, πολιτικά καὶ ποινικά, ὀργανοῦνται δὲ δι' εἰδικῶν νόμων.

2. Αἱ συνεδριάσεις παντὸς δικαστηρίου εἶναι δημόσιαι, ἐκτὸς ἔαν δι' ἀποφάσεως τούτου κριθῇ ὅτι ἡ δημοσιότης πρόκειται νὰ εἶναι ἐπιβλαβῆς εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη ἢ ὅτι συντρέχουν εἰδικοί λόγοι πρὸς προστασίαν τοῦ ἰδιωτικοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ βίου τῶν διαδίκων.

3. Πᾶσα δικαστικὴ ἀπόφασις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ἠτιολογημένη, ἀπαγγέλλεται δὲ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει. Ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας δημοσιεύεται ὑποχρεωτικῶς. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς εἰς τὰ πρακτικὰ καταχωρίσεως ἐνδεχομένης μειοψηφίας καὶ τοὺς ὅρους καὶ προϋποθέσεις δημοσιότητος ταύτης.

4. Τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται ὅπως μὴ ἐφαρμόζουν νόμον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἀντίκειται πρὸς τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 94.

1. Ἡ ἐκδίκασις τῶν διοικητικῶν διαφορῶν οὐσίας ἀνήκει εἰς τὰ ὑφιστάμενα τακτικὰ διοικητικά δικαστήρια. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω διαφορῶν αἱ μὴ ὑπαχθεῖσαι εἰσέτι εἰς τὰ δικαστήρια ταῦτα, δεόν νὰ ὑπαχθοῦν ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν, ἐντὸς πέντε ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, τῆς προθεσμίας ταύτης δυναμένης νὰ παρατείνεται διὰ νόμου.

2. Μέχρι τῆς ὑπαγωγῆς εἰς τὰ τακτικὰ διοικητικά δικαστήρια καὶ τῶν λοιπῶν οὐσιαστικῶν διοικητικῶν διαφορῶν, εἴτε ἐν τῷ συνόλῳ εἴτε κατὰ κατηγορίας, αὗται ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάγονται εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια, πλὴν ἐκεῖνων διὰ τὰς ὁποίας εἰδικοί νόμοι συνέστησαν εἰδικὰ διοικητικά δικαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα τηροῦνται αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 2 ἕως 4 τοῦ ἄρθρου 93.

3. Εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια ὑπάγονται πᾶσαι αἱ ἰδιωτικαὶ διαφοραί, ὡς καὶ αἱ διὰ νόμου ἀνατιθέμεναι εἰς ταῦτα ὑποθέσεις ἐκουσίας δικαιοδοσίας.

4. Εἰς τὰ πολιτικά ἢ διοικητικά δικαστήρια δύναται νὰ ἀνατεθῇ

και πασα ἄλλη ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένη διοικητικῆς φύσεως ἀρμοδιότης.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις.

Ὡς τακτικὰ διοικητικὰ δικαστήρια νοοῦνται μόνον τὰ συσταθέντα διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 3845/1958 τακτικὰ φορολογικὰ δικαστήρια.

Ἄρθρον 95.

1. Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀνήκουν ἰδίως:

α) Ἡ κατ' αἴτησιν ἀκύρωσις τῶν ἐκτελεστῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας ἢ παράβασιν νόμου.

β) Ἡ κατ' αἴτησιν ἀναίρεσις τῶν τελεσιδικίων ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας, ἢ παράβασιν νόμου.

γ) Ἡ ἐκδίκασις τῶν κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους ὑποβαλλομένων εἰς αὐτὸ διοικητικῶν διαφορῶν οὐσίας.

δ) Ἡ ἐπεξεργασία πάντων τῶν κανονιστικοῦ χαρακτῆρος διαταγμάτων.

2. Κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν ὑπὸ στοιχ. δ' τῆς προηγουμένης παραγράφου ἀρμοδιοτήτων δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 93 παράγραφοι 2 καὶ 3.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθῇ ἡ ἐκδίκασις κατηγοριῶν ὑποθέσεων τῆς ἀκυρωτικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἄλλου βαθμοῦ διοικητικὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἐπιφυλασσομένης πάντως τῆς εἰς τελευταῖον βαθμὸν ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

4. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ρυθμίζονται καὶ ἀσκοῦνται ὡς εἰδικώτερον νόμος ὀρίζει.

5. Ἡ διοίκησις ἔχει ὑποχρέωσιν συμμορφώσεως πρὸς τὰς ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ παράβασις τῆς ὑποχρέωσεως ταύτης δημιουργεῖ εὐθύνην διὰ πᾶν ὑπαίτιον ὄργανον, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 96.

1. Εἰς τὰ τακτικὰ ποινικὰ δικαστήρια ἀνήκει ὁ κολασμὸς τῶν

ἐγκλημάτων καὶ ἡ λήψις πάντων τῶν κατὰ τοὺς ποινικοὺς νόμους μέτρων.

2. Δύναται διὰ νόμου: α) νὰ ἀνατεθῆ καὶ εἰς ἀρχὰς ἀσκούσας ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἢ ἐκδίκασις ἀστυνομικῶν παραβάσεων τιμωρουμένων διὰ προστίμου, β) νὰ ἀνατεθῆ εἰς ἀρχὰς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας ἢ ἐκδίκασις τῶν περὶ τοὺς ἀγροὺς πταισμάτων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀπορρεουσῶν ἰδιωτικῶν διαφορῶν.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις αἱ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις ὑπόκεινται εἰς ἔφεσιν ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου τακτικοῦ δικαστηρίου, ἔχουσαν ἀνασταλτικὴν δύναμιν.

3. Εἰδικοί νόμοι ὀρίζουν τὰ περὶ δικαστηρίων ἀνηλίκων, ἐφ' ὧν ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 93 παράγραφος 2 καὶ 97. Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων δύναται νὰ ἀπαγγέλλωνται κεκλεισμένων τῶν θυρῶν.

4. Εἰδικοί νόμοι ὀρίζουν:

α) Τὰ περὶ στρατοδικείων, ναυτοδικείων καὶ ἀεροδικείων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὑπαχθῶν ἰδιῶται.

β) Τὰ περὶ δικαστηρίου λειῶν.

5. Τὰ ὑπὸ στοιχεῖον α' τῆς προηγουμένης παραγράφου δικαστήρια συγκροτοῦνται κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ μελῶν τοῦ δικαστικοῦ σώματος τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, περιβαλλομένων ὑπὸ τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 87 παρ. 1 τοῦ παρόντος ἐγγυήσεων λειτουργικῆς καὶ προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας. Διὰ τὰς συνεδριάσεις καὶ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 2 ἕως 4 τοῦ ἄρθρου 93. Τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τῆς παρούσης παραγράφου, ὡς καὶ ὁ χρόνος ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτῶν, ὀρίζονται διὰ νόμου.

Ἄρθρον 97.

1. Τὰ κακουργήματα καὶ τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα δικάζονται ὑπὸ μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων, συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν καὶ ἐνόρκων, ὡς νόμος ὀρίζει. Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων ὑπόκεινται εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα ἐνδिका μέσα.

2. Κακουργήματα καὶ πολιτικὰ ἐγκλήματα, ὑπαχθέντα μέχρι τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος διὰ συντακτικῶν πράξεων, ψηφισμάτων καὶ εἰδικῶν νόμων, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐφετείων, ἐξακολουθοῦν νὰ δι-

κάζονται ὑπ' αὐτῶν, ἐφ' ὅσον νόμος δὲν ὑπαγάγη ταῦτα εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων.

Διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν αὐτῶν ἐφετείων καὶ ἕτερα κακουργήματα.

3. Τὰ διὰ τοῦ τύπου διαπραττόμενα ἐγκλήματα παντὸς βαθμοῦ ὑπάγονται εἰς τὰ τακτικά ποινικά δικάστηρια, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 98.

1. Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀνήκουν ἰδίως:

α) Ὁ ἐλεγχος τῶν δαπανῶν τοῦ κράτους, ὡς καὶ τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰς τὸν ἐλεγχον αὐτοῦ ὑπαγομένων ἐκάστοτε ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

β) Ἡ ἐκθεσις πρὸς τὴν Βουλὴν ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ ἰσολογισμοῦ τοῦ Κράτους.

γ) Ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ τῶν νόμων περὶ συντάξεων ἢ ἀναγνωρίσεως ὑπηρεσίας διὰ τὴν παροχὴν δικαιώματος συντάξεως κατὰ τὸ ἄρθρον 73 παράγραφος 2, ὡς καὶ ἐπὶ παντὸς ἐτέρου θέματος ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ νόμου.

δ) Ὁ ἐλεγχος τῶν λογαριασμῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων καὶ τῶν ἐν ἐδαφίῳ α' ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

ε) Ἡ ἐκδίκασις ἐνδίκων μέσων ἐπὶ διαφορῶν ἐξ ἀπονομῆς συντάξεων, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἐλέγχου τῶν λογαριασμῶν ἐν γένει.

στ) Ἡ ἐκδίκασις ὑποθέσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν εὐθύνην τῶν δημοσίων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων, ὡς καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, διὰ πᾶσαν ἐκ δόλου ἢ ἀμελείας ἐπελθοῦσαν εἰς τὸ Κράτος ἢ εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὀργανισμοὺς καὶ νομικά πρόσωπα ζημίαν.

2. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ρυθμίζονται καὶ ἀσκοῦνται, ὡς νόμος ὀρίζει.

Κατὰ τὰς ὑπὸ στοιχεῖα α' ἕως δ' περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἀρθρου 93 παράγραφοι 2 καὶ 3.

3. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῶν ἐν τῇ παρα-

γράφω 1 υποθέσεων, δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 99.

1. Ἀγωγαὶ κακοδικίας κατὰ δικαστικῶν λειτουργῶν δικάζονται, ὡς νόμος ὀρίζει, ὑπὸ εἰδικοῦ δικαστηρίου, συγκροτουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς Προέδρου αὐτοῦ καὶ ἔξ ἑνὸς συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας, ἑνὸς ἀεροπαγίτου, ἑνὸς συμβούλου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, δύο τακτικῶν καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας καὶ δύο δικηγόρων ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου τῶν δικηγόρων, ὡς μελῶν, ὀριζομένων διὰ κληρώσεως.

2. Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου ἐξαίρεται ἐκάστοτε τὸ ἀνήκον εἰς τὸ σῶμα ἢ τὸν κλάδον τῆς δικαιοσύνης, ἐπὶ ἐνεργείας ἢ παραλείψεως λειτουργῶν τοῦ ὁποίου καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ δικαστήριον. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀγωγῆς κακοδικίας κατὰ μέλους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ λειτουργῶν τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, τοῦ ὡς ἄνω εἰδικοῦ δικαστηρίου προεδρεύει ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

3. Πρὸς ἔγερσιν ἀγωγῆς κακοδικίας οὐδεμία ἀπαιτεῖται ἄδεια.

Ἄρθρον 100.

1. Συνιστᾶται Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγονται:

α) Ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τὸ ἄρθρον 58.

β) Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος, ἐνεργουμένου κατὰ τὸ ἄρθρον 44 παράγραφος 2.

γ) Ἡ κρίσις περὶ τῶν ἀσυμβιβάστων ἢ τῆς ἐκπτώσεως βουλευτοῦ κατὰ τὰ ἄρθρα 55 παράγραφος 2 καὶ 57.

δ) Ἡ ἄρσις τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἢ μεταξὺ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἀστικῶν καὶ ποινικῶν δικαστηρίων ἀφ' ἑτέρου ἢ τέλος μεταξὺ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῶν λοιπῶν δικαστηρίων.

ε) Ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς οὐσιαστικῆς ἀντισυντα-

γματικότητα η τής έννοιας διατάξεων τυπικού νόμου, εάν έξεδόθησαν περί αυτών αντίθετοι άποφάσεις του Συμβουλίου τής Έπικρατείας, του Άρείου Πάγου ή του Έλεγκτικού Συνεδρίου.

στ) Η άρσις τής άμφισβητήσεως περί τον χαρακτηρισμόν κανόνων του διεθνούς δικαίου ως γενικώς παραδεδεγμένων, κατά την παράγραφον 1 του άρθρου 28.

2. Το κατά την προηγούμενη παράγραφον δικαστήριο συγκροτείται εκ των Προέδρων του Συμβουλίου τής Έπικρατείας, του Άρείου Πάγου και του Έλεγκτικού Συνεδρίου, εκ τεσσάρων συμβούλων τής Έπικρατείας και εκ τεσσάρων άρεοπαγιτών, όριζόμενων άνα διετίαν διά κληρώσεως, ως μελών. Του δικαστηρίου τούτου προεδρεύει ό άρχαιότερος των Προέδρων του Συμβουλίου τής Έπικρατείας ή του Άρείου Πάγου.

Είς τās περιπτώσεις δ' και ε' τής προηγούμενης παραγράφου μετέχουν τής συνθέσεως του δικαστηρίου και δύο τακτικοί καθηγηταί νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων τής Χώρας, όριζόμενοι διά κληρώσεως.

3. Η όργάνωσις και λειτουργία του δικαστηρίου, τὰ του όρισμού, άναπληρώσεως και έπικουρίας των μελών αυτου, ως και τὰ τής ένώπιον αυτου διαδικασίας όρίζονται δι' ειδικοϋ νόμου.

4. Αί άποφάσεις του δικαστηρίου είναι άμετάκλητοι.

Διάταξις νόμου κηρυσσομένη ως άντισυνταγματική είναι άνίσχυρος από τής δημοσιεύσεως τής περί τούτου άποφάσεως ή από του ύπό τής άποφάσεως όριζόμενου χρόνου.

ΤΜΗΜΑ ΣΤ'

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Κεφάλαιον Πρώτον

Όργάνωσις τής διοικήσεως

Άρθρον 101.

1. Η διοικήσις του Κράτους όργανούται κατά το άποκεντρωτικόν σύστημα.

2. Ἡ διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Χώρας διαμορφοῦται βάσει τῶν γεωοικονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ συγκοινωνιακῶν συνθηκῶν.

3. Τὰ περιφερειακὰ κρατικὰ ὄργανα ἔχουν γενικὴν ἀποφασιστικὴν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς περιφέρειας τῶν, αἱ δὲ κεντρικαὶ ὑπηρεσίαι, πλὴν ἐιδικῶν ἀρμοδιοτήτων, τὴν γενικὴν κατεῦθυσιν, τὸν συντονισμόν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν περιφερειακῶν ὀργάνων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 102.

1. Ἡ διοίκησις τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων ἀνήκει εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, τῶν ὁποίων τὴν πρώτην βαθμίδα ἀποτελοῦν οἱ δήμοι καὶ αἱ κοινότητες. Αἱ λοιπαὶ βαθμίδες ὀρίζονται διὰ νόμου.

2. Οἱ ὀργανισμοὶ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἀπολαύουν διοικητικῆς αὐτοτελείας. Αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν ἐκλέγονται διὰ καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλέπωνται ἀναγκαστικοὶ ἢ ἐκούσιοι σύνδεσμοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων ἢ παροχὴν ὑπηρεσιῶν, διοικούμενοι ὑπὸ συμβουλίου ἐξ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων ἐκάστου δήμου ἢ κοινότητος, λαμβανομένων κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ τούτων.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῇ ἢ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως δευτέρας βαθμίδος συμμετοχὴ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων τοπικῶν ἐπαγγελματικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ πνευματικῶν ὀργανώσεων καὶ τῆς κρατικῆς διοικήσεως μέχρι τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν.

5. Τὸ Κράτος ἀσκεῖ ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ὀργανισμῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, μὴ ἐμποδίζουσαν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἐλευθέραν δράσιν αὐτῶν. Αἱ πειθαρχικαὶ ποιναὶ ἀργίας καὶ ἀπολύσεως ἐκ τοῦ ἀξιώματος τῶν αἰρετῶν ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἐξαιρέσει τῶν περιπτώσεων τῶν συνεπαγομένων αὐτοδικαίαν ἐκπτώσιν, ἀπαγγέλλονται μόνον μετὰ σύμφωνον γνώμην συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ τακτικῶν δικαστῶν.

6. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀναγκαίων πόρων, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτο-

διοικήσεως. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς ἀποδόσεως καὶ κατανομῆς μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω ὀργανισμῶν τῶν ὑπὲρ αὐτῶν καθοριζομένων καὶ ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰσπραττομένων φόρων ἢ τελῶν.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ἑπηρεσιακὴ κατάστασις τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως

Ἄρθρον 103.

1. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι ἐκτελεσταὶ τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους καὶ ὑπηρετοῦν τὸν λαόν, ὀφείλοντες πίστιν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πατρίδα. Τὰ προσόντα καὶ ὁ τρόπος τοῦ διορισμοῦ τούτων καθορίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῆ ὑπάλληλος εἰς μὴ νενομοθετημένην ὀργανικὴν θέσιν. Ἐξαιρέσεις δύναται νὰ προβλέπωνται ὑπὸ εἰδικοῦ νόμου πρὸς κάλυψιν ἀπροβλέπτων καὶ ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν διὰ προσωπικοῦ προσλαμβανομένου δι' ὀρισμένην χρονικὴν περίοδον, ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου.

3. Ὀργανικαὶ θέσεις εἰδικοῦ ἐπιστημονικοῦ, ὡς καὶ τεχνικοῦ ἢ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ, δύναται νὰ πληροῦνται διὰ προσωπικοῦ προσλαμβανομένου ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου. Νόμος ὀρίζει τοὺς ὄρους τῆς προσλήψεως, ὡς καὶ τὰς εἰδικωτέρας ἐγγυήσεις, ὅφ' ἂς τελεῖ τὸ προσλαμβανόμενον προσωπικόν.

4. Οἱ κατέχοντες ὀργανικὰς θέσεις δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὀφίστανται αἱ θέσεις αὐταί. Οὗτοι ἐξελίσσονται μισθολογικῶς κατὰ τοὺς ὄρους τοῦ νόμου, πλὴν δὲ τῶν περιπτώσεων τῆς ἀποχωρήσεως λόγῳ ὀρίου ἡλικίας καὶ τῆς παύσεως συνεπείᾳ δικαστικῆς ἀποφάσεως, δὲν δύναται νὰ μετατεθοῦν ἄνευ γνωμοδοτήσεως, οὐδὲ νὰ ὑποβιβασθοῦν ἢ παυθοῦν ἄνευ ἀποφάσεως ὀπηρεσιακοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα αὐτοῦ τοῦλάχιστον ἐκ μόνιμων δημοσίων ὑπαλλήλων.

Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν συμβουλίων τούτων χωρεῖ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς νόμος ὀρίζει.

5. Τῆς μονιμότητος δύναται νὰ ἐξαιροῦνται, διὰ νόμου, ἀνώτατοι

διοικητικοί υπάλληλοι τῶν ἐκτὸς τῆς υπαλληλικῆς ἱεραρχίας θέσεων, οἱ ἀπ' εὐθείας διοριζόμενοι ἐπὶ πρεσβευτικῶ βαθμῶ, οἱ υπάλληλοι τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν γραφείων τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τῶν Ὑπουργῶν καὶ Ὑφυπουργῶν.

6. Αἱ διατάξεις τῶν προηγούμενων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ τῶν υπαλλήλων τῆς Βουλῆς, διεπομένων ἐξ ὀλοκλήρου κατὰ τὰ λοιπὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν υπαλλήλων τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ λοιπῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Ἄρθρον 104.

1. Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐν τῷ προηγούμενῳ ἄρθρῳ υπαλλήλων δύναται νὰ διορισθῆ εἰς ἐτέραν θέσιν δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ ὀργανισμοῦ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἐτέρου νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίας ἐπιχειρήσεως ἢ ὀργανισμοῦ κοινῆς ὠφελείας. Κατ' ἐξαιρέσιν δύναται νὰ ἐπιτραπῆ ὁ διορισμὸς καὶ εἰς δευτέραν θέσιν ἐπὶ τῆ βάσει ἐιδικοῦ νόμου, τηρουμένων τῶν διατάξεων τῆς ἐπομένης παραγράφου.

2. Αἱ πάσης φύσεως πρόσθετοι ἀποδοχαὶ ἢ ἀπολαυαὶ τῶν κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον υπαλλήλων δὲν δύναται νὰ εἶναι κατὰ μῆνα ἀνώτεραι τοῦ συνόλου τῶν ἀποδοχῶν τῆς ὀργανικῆς αὐτῶν θέσεως.

3. Οὐδεμία προηγούμενη ἄδεια ἀπαιτεῖται πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην δημοσίων υπαλλήλων, ὡς καὶ υπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Κεφάλαιον Τρίτον

Καθεστὼς τοῦ Ἁγίου Ὁρους

Ἄρθρον 105.

1. Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁθῶ ἀπὸ τῆς Μεγάλης Βίγλας καὶ ἐξῆς, ἀποτελοῦσα τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον τούτου προνομιακὸν καθεστὼς αὐτοδιοίκητον τμῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποίου ἡ κυριαρχία παραμένει ἄθικτος ἐπ' αὐτοῦ. Ἐξ

ἀπόψεως πνευματικῆς τὸ Ἅγιον Ὄρος διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκοτῶν, ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως, τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἅμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν.

2. Τὸ Ἅγιον Ὄρος διοικεῖται, κατὰ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι κατανεμημένη ὁλόκληρος ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω, τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας εἶναι ἀναπαλλοτριῶτον.

Ἡ διοίκησις αὐτοῦ ἀσκεῖται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν, ἀποτελούντων τὴν Ἱερὰν Κοινότητα. Οὐδεμίᾳ ἀπολύτως ἐπιτρέπεται μεταβολὴ τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, οὐδὲ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελῆ των ἐξαρτήματα. Ἀπαγορεύεται ἡ ἐν αὐτῷ ἐγκαταβίωσις ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν.

3. Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τὸ ὁποῖον, συμπράττοντος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους, συντάσσουν μὲν καὶ ψηφίζουν αἱ εἴκοσιν Ἱερὰι Μοναί, ἐπικυρώνουν δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

4. Ἡ ἀκριβὴς τήρησις τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων τελεῖ, ὡς πρὸς μὲν τὸ πνευματικὸν μέρος, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς πρὸς δὲ τὸ διοικητικόν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἀποκλειστικῶς καὶ ἡ διαφύλαξις τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

5. Αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι τοῦ Κράτους ἀσκούνται διὰ διοικητοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα καθορίζονται διὰ νόμου.

Διὰ νόμου ἐπίσης καθορίζονται ἡ ὑπὸ τῶν μοναστηριακῶν ἀρχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀσκουμένη δικαστικὴ ἐξουσία, ὡς καὶ τὰ τελωνειακὰ καὶ φορολογικὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

ΕΙΔΙΚΑΙ ΤΕΛΙΚΑΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ
ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄

ΕΙΔΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἄρθρον 106.

1. Πρὸς ἐδραίωσιν τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης καὶ προστασίαν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος, τὸ Κράτος προγραμματίζει καὶ συντονίζει τὴν οικονομικὴν δραστηριότητα ἐν τῇ Χώρα, ἐπιδιδῶκον τὴν ἐξασφάλισιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ὅλων τῶν τομέων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Λαμβάνει τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ τῶν ὑπογείων ἢ ὑποθαλασσίων κοιτασμάτων καὶ πρὸς προώθησιν τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως καὶ προαγωγὴν ἰδίᾳ τῆς οἰκονομίας τῶν ὄρεινῶν, νησιωτικῶν καὶ παραμεθορίων περιοχῶν.

2. Ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομικὴ πρωτοβουλία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναπτύσσεται εἰς βάρος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπειας, ἢ ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

3. Ἐπιφυλασσομένης τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 107 παρεχομένης προστασίας, ὡς πρὸς τὴν ἐπανεξαγωγήν κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, δύναται διὰ νόμου νὰ ρυθμίζωνται τὰ τῆς ἐξαγορᾶς ἐπιχειρήσεων ἢ ἀναγκαστικῆς εἰς ταύτας συμμετοχῆς τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων δημοσίων φορέων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ κέκτηνται χαρακτῆρα μονοπωλίου ἢ ἔχουν ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἢ ἔχουν ὡς κύριον σκοπὸν τὴν παροχὴν ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύνολον.

4. Τὸ τίμημα τῆς ἐξαγορᾶς ἢ τὸ ἀντάλλαγμα τῆς ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων δημοσίων φορέων, καθορίζεται ἀπαραιτήτως δικαστικῶς, πρέπει δὲ νὰ εἶναι πλήρες, ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἐξαγοραζομένης ἐπιχειρήσεως, ἢ τῆς εἰς ταύτην συμμετοχῆς.

5. Μέτοχος, ἑταῖρος ἢ κύριος ἐπιχειρήσεως, τῆς ὁποίας ὁ ἔλεγχ-

χος περιέρχεται εις τὸ Κράτος ἢ εις ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενον φορέα συνεπεία ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς κατὰ τὴν παράγραφον 3, δικαιούται νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξαγορὰν τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ τὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν δαπάνην τοῦ Δημοσίου τῶν ὀφελουμένων ἐκ τῆς ἐκτελέσεως ἔργων κοινῆς ὠφελείας ἢ γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χώρας.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις:

Εἰς τὴν κατὰ τὴν παράγραφον 4 ἀξίαν δὲν περιλαμβάνεται ἡ ὀφειλομένη εἰς τὸν μονοπωλιακόν, τυχόν, χαρακτῆρα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἄρθρον 107.

1. Ἡ πρὸ τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 ἠῤῥημένης τυπικῆς ἰσχύος νομοθεσία προστασίας κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, διατηρεῖ τὴν ἦν ἐκέκτητο ἠῤῥημένην τυπικὴν ἰσχύν, ἐφαρμοζομένη καὶ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς εἰσαγομένων κεφαλαίων.

Τὴν αὐτὴν ἰσχύν κέκτηνται καὶ αἱ διατάξεις τῶν κεφαλαίων Α' ἕως καὶ Δ' τοῦ τμήματος Α' τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 27/75 νόμου «περὶ φορολογίας πλοίων, ἐπιβολῆς εἰσφορᾶς πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, ἐγκαταστάσεως ἀλλοδαπῶν ναυτιλιακῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ρυθμίσεως συναφῶν θεμάτων».

2. Νόμος, ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδόμενος, ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, ὀρίζει τοὺς ὅρους καὶ τὴν διαδικασίαν ἀναθεωρήσεως ἢ λύσεως τοῦ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 2687/1953, ἀπὸ 21 Ἀπριλίου 1967 μέχρις 23 Ἰουλίου 1974 ἐκδοθεισῶν ὑφ' οἴονδήποτε τύπον ἐγκριτικῶν διοικητικῶν πράξεων ἢ συναφθεισῶν συμβάσεων περὶ ἐπενδύσεων κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, ἐξαιρέσει τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὴν νηολόγησιν πλοίων ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν.

Ἄρθρον 108.

Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀποδήμου ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν διατήρησιν τῶν δεσμῶν του μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα. Ἐπίσης

μεριμνᾷ διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν προαγωγὴν τῶν ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας ἐργαζομένων Ἑλλήνων.

Ἄρθρον 109.

1. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιεχομένου ἢ τῶν ὄρων διαθήκης, κωδικέλλου ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς διατάξεις αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ἢ ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ.

2. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται ἡ ἐπωφελεστέρα ἀξιοποιήσις ἢ διάθεσις τοῦ καταλειφθέντος ἢ δωρηθέντος ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου κοινωφελοῦς σκοποῦ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δωρητοῦ ἢ τοῦ διαθέτου καθοριζομένην περιοχὴν ἢ εἰς τὴν εὐρυτέραν ταύτης περιφέρειαν, ὅταν διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως βεβαιούται ὅτι ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου ἢ τοῦ δωρητοῦ δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἐξ οἰουδήποτε λόγου, καθ' ὀλοκληρίαν ἢ κατὰ τὸ μείζον τοῦ περιεχομένου ταύτης, ὡς καὶ ἂν δύναται νὰ ἰκανοποιηθῇ πληρέστερον διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἄρθρον 110.

1. Αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος ὑπόκεινται εἰς ἀναθεώρησιν, ἐξαιρέσει τῶν καθοριζουσῶν τὴν βάσιν καὶ τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος ὡς Προεδρευομένης Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας, ὡς καὶ τῶν τοιούτων τῶν ἄρθρων 2 παράγραφος 1, 4 παράγραφοι 1,4 καὶ 7,5 παράγραφοι 1 καὶ 3, 13 παράγραφος 1 καὶ 26.

2. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος διαπιστοῦται δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, λαμβανομένης κατόπιν προτάσεως πενήκοντα τοῦλάχιστον βουλευτῶν, διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς, εἰς δύο ψηφοφορίας ἀφισταμένης ἀλλήλων κατὰ ἓνα τοῦλάχιστον μῆνα. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης καθορίζονται εἰδικῶς αἱ ἀναθεωρητέαι διατάξεις.

3. Ἀποφασισθείσης τῆς ἀναθεωρήσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων, δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

4. Ἐὰν πρότασις περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος ἔτυχε τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, οὐχὶ ὁμως καὶ τῆς κατὰ τὴν παράγραφον 2 πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τούτων, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς δύναται νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

5. Πᾶσα ψηφίζομένη ἀναθεώρησις διατάξεων τοῦ Συντάγματος δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῆς ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τίθεται δὲ ἐν ἰσχύϊ δι' εἰδικοῦ ταύτης ψηφίσματος.

6. Δὲν ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος πρὸ τῆς παρόδου πενταετίας ἀπὸ τῆς περατώσεως τῆς προηγουμένης.

ΤΜΗΜΑ Γ΄.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἄρθρον 111.

1. Πᾶσα διάταξις νόμου ἢ διοικητικῆς πράξεως κανονιστικοῦ χαρακτήρος, ἀντικειμένη εἰς τὸ Σύνταγμα, καταργεῖται ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.

2. Συντακτικαὶ πράξεις, ἐκδοθεῖσαι ἀπὸ τῆς 24ης Ἰουλίου 1974 μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Ε΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ὡς καὶ Ψηφίσματα ταύτης, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν καὶ κατὰ τὰς ἀντιτιθεμένας πρὸς τὸ Σύνταγμα διατάξεις αὐτῶν, ἐπιτρεπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καταργεῖται ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 8 τῆς 3ης συντακτικῆς πράξεως ἀπὸ 3/9/1974, ὡς πρὸς τὸ ὄριον ἡλικίας ἀποχωρήσεως τῶν καθηγητῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

Διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ: α) τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 700 τῆς 9/9 Ὀκτωβρίου 1974 προεδρικοῦ διατάγματος «περὶ μερικῆς ἐπαναφορᾶς

έν ισχύϊ τῶν ἄρθρων 5,6,8,10,12,14,95 καὶ 97 τοῦ Συντάγματος καὶ ἄρσεως τοῦ νόμου περὶ καταστάσεως πολιορκίας» καὶ β) τὸ ν.δ. ὑπ' ἀριθ. 167 τῆς 16/16 Νοεμβρίου 1974 «περὶ χορηγήσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἐφέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου», ἐπιτρεπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν.

4. Τὸ ψήφισμα τῆς 16/29 Ἀπριλίου 1952 διατηρεῖται ἐν ισχύϊ ἐπὶ ἕξι μῆνας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος. Ἐντὸς τῆς προθεσμίας ταύτης ἐπιτρέπεται ἢ διὰ νόμου τροποποιήσις, συμπλήρωσις ἢ κατάργησις τῶν ἐν παραγράφῳ 1 τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ ἀνωτέρω ψηφίσματος ἀναφερομένων συντακτικῶν πράξεων καὶ ψηφισμάτων ἢ ἢ διατήρησις τινῶν ἐκ τούτων, ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας ταύτης, ὑπὸ τὸν περιορισμὸν ὅτι αἱ τροποποιούμεναι, συμπληρούμεναι ἢ διατηρούμεναι ἐν ισχύϊ διατάξεις δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὸ παρὸν Σύνταγμα.

5. Ἕλληνες στερηθέντες, μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ παρόντος, καθ' οἰονδήποτε τρόπον τῆς ἰθαγενείας των, ἀνακτοῦν ταύτην κατόπιν κρίσεως ὑπὸ ἐδικῶν ἐπιτροπῶν ἐκ δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Διατηρεῖται ἐν ισχύϊ ἢ διατάξις τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ ν.δ. 3370/1955 «περὶ κυρώσεως τοῦ Κώδικος Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας» μέχρι τῆς διὰ νόμου καταργήσεώς της.

Ἄρθρον 112.

1. Ἐπὶ θεμάτων, πρὸς ρύθμισιν τῶν ὁποίων προβλέπεται ρητῶς ὑπὸ διατάξεων τοῦ παρόντος Συντάγματος ἢ ἔκδοσις νόμου, οἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ὑφιστάμενοι κατὰ περίπτωσιν νόμοι ἢ διοικητικαὶ πράξεις κανονιστικοῦ χαρακτῆρος, ἐξαιρέσει τῶν ἀντικειμένων εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ κατὰ περίπτωσιν νόμου.

2. Αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 109 παράγραφος 2 καὶ 79 παράγραφος 8 τίθενται εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὑπὸ ἐκάστης τούτων εἰδικῶς προβλεπομένου νόμου, ἐκδιδομένου τὸ βραδύτερον μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1976. Μέχρις ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὑπὸ τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 109 προβλεπομένου νόμου ἐξακολουθεῖ

έφαρμοζόμενη ή κατά την έναρξιν ισχύος του Συντάγματος ύφιστα-
μένη συνταγματική και νομοθετική ρύθμισις.

3. Κατά την έννοιαν τῆς ἀπὸ 5 Ὀκτωβρίου 1974 συντακτικῆς
πράξεως, διατηρουμένης ἐν ἰσχύϊ, ἡ ἀναστολή ἐκτελέσεως τῶν καθη-
κόντων τῶν καθηγητῶν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν ὡς βουλευτῶν, καθ'
ὄλην τὴν παροῦσαν βουλευτικὴν περίοδον δὲν ἐκτείνεται εἰς τὴν δι-
δασκαλίαν, ἔρευναν, συγγραφικὴν ἐργασίαν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀπα-
σχόλησιν εἰς τὰ ἐργαστήρια καὶ τὰ σπουδαστήρια τῶν οἰκείων σχο-
λῶν, ἀποκλειομένης τῆς συμμετοχῆς τούτων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν
σχολῶν καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ διδακτικοῦ ἐν γένει προσωπικοῦ ἢ
τὴν ἐξέτασιν τῶν σπουδαστῶν.

4. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς παραγράφου 3 τοῦ ἄρθρου 16 περὶ ἐτῶν ὑπο-
χρεωτικῆς φοιτήσεως θὰ ὀλοκληρωθῆ ἐπὶ τῇ βάσει νόμου ἐντὸς πεν-
ταετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

Ἄρθρον 113.

Ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς, ὡς καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἀναφερόμενα
ψηφίσματα καὶ οἱ νόμοι περὶ λειτουργίας τῆς Βουλῆς, ἐξακολου-
θοῦν ἰσχύοντες μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ νέου Κανονισμοῦ
τῆς Βουλῆς, ἐξαιρέσει τῶν ἀντικειμένων εἰς ὀρισμοὺς τοῦ Συντάγμα-
τος.

Προκειμένου περὶ τῆς λειτουργίας τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 70 καὶ 71
τοῦ Συντάγματος Τμημάτων τῆς Βουλῆς ἔχουν συμπληρωματικὴν
ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τοῦ τελευταίου Κανονισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τῆς
Εἰδικῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἄρθρου 35 τοῦ Συντάγματος τῆς
1ης Ἰανουαρίου 1952, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 3 τοῦ ὑπὸ στοιχ. Α΄ ψηφίσμα-
τος τῆς 24.12.1974 εἰδικότερον ὀριζόμενα. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς
ἰσχύος τοῦ νέου Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς, ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ ἄρθρου 71
τοῦ Συντάγματος συγκροτεῖται ἐξ ἐξήκοντα τακτικῶν μελῶν καὶ τριά-
κοντα ἀναπληρωματικῶν, ἐπιλεγομένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βου-
λῆς, ἐξ ὄλων τῶν κομμάτων καὶ ὁμάδων καὶ κατ' ἀναλογίαν τῆς δυνά-
μεως αὐτῶν. Ἐγειρομένης ἀμφισβητήσεως μέχρι τῆς δημοσιεύσεως
τοῦ νέου Κανονισμοῦ περὶ τῶν ἐφαρμοστέων ἐκάστοτε διατάξεων
ἀποφαίνεται ἡ Ὁλομέλεια ἢ τὸ Τμῆμα τῆς Βουλῆς, εἰς τὴν λειτουρ-
γίαν τοῦ ὁποῦ προεκλήθη τὸ ζήτημα.

Άρθρον 114.

1. Ἡ ἐκλογή τοῦ πρώτου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας δέον νὰ πραγματοποιηθῆ τὸ βραδύτερον ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Συντάγματος εἰς εἰδικὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς, προσκαλουμένης πρὸ πέντε τοῦλάχιστον ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς, τηρουμένων ἀναλόγως τῶν ὁρισμῶν τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς περὶ ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

Ὁ ἐκλεγόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναλαμβάνει τὴν ἀσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς δόσεως τοῦ ὄρκου του, ἐντὸς πέντε τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

Ὁ κατὰ τὸ ἄρθρον 49 παράγραφος 5 νόμος περὶ ρυθμίσεως τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν εὐθύνην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας θεμάτων ἐκδίδεται ὑποχρεωτικῶς μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1975.

Μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 33 νόμου τὰ ἐν αὐτῇ θέματα διέπονται ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἀφωρωσῶν εἰς τὸν προσωρινὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας.

2. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ ὀριστικοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀναλήψεως τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ὁ προσωρινὸς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀσκεῖ τὰς διὰ τοῦ Συντάγματος ἀναγνωριζομένας εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἀρμοδιότητας, ὑπὸ τοὺς ἐν ἄρθρῳ 2 τοῦ ὑπὸ στοιχ. Β' ἀπὸ 24.12.1974 ψηφίσματος τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς περιορισμούς.

Άρθρον 115.

1. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν ἄρθρῳ 86 παράγραφος 1 προβλεπομένου νόμου, ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ κείμεναι διατάξεις περὶ διώξεως, ἀνακρίσεως καὶ ἐκδικάσεως τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 49 παράγραφος 1 καὶ 85 πράξεων καὶ παραλείψεων.

2. Ὁ ἐν ἄρθρῳ 100 προβλεπόμενος νόμος δέον νὰ ἐκδοθῆ τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τούτου καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ συνιστωμένου Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου:

α) Αἱ ἀμφισβητήσεις, περὶ ὧν ἡ παράγραφος 2 τοῦ ἄρθρου 55 καὶ τὸ ἄρθρον 57 ἐπιλύονται δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὰς ἐπι

προσωπικῶν θεμάτων διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς.

β) Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος ἐνεργουμένου κατ' ἄρθρον 44 παράγραφος 2 ὡς καὶ ἡ ἐκδικασίς ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 58 ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ κατ' ἄρθρον 73 τοῦ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἐφαρμοζομένης τῆς διαδικασίας τῶν ἄρθρων 116 ἐπομ. τοῦ Π.Δ. 650/1974.

γ) Ἡ ἄρσις τῶν ἐν ἄρθρῳ 100 παράγραφος 1 ἐδάφ. δ' συγκρούσεων ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 65 τοῦ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος, Δικαστηρίου Συγκρούσεως Καθηκόντων, διατηρουμένων προσωρινῶς ἐν ἰσχύϊ καὶ τῶν νόμων περὶ τῆς ὀργανώσεως, λειτουργίας καὶ διαδικασίας ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτου.

3. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 99 προβλεπομένου νόμου, αἱ ἀγωγαὶ κακοδικίας ἐκδικάζονται κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 110 τοῦ Συντάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ὀριζόμενα ὑπὸ τοῦ προβλεπομένου δι' αὐτοῦ δικαστηρίου καὶ κατὰ τὴν ἐν ἰσχύϊ διαδικασίαν κατὰ τὸν χρόνον δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος.

4. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ νόμου τοῦ προβλεπομένου ὑπὸ τῆς παραγράφου 3 τοῦ ἄρθρου 87 ὡς καὶ μέχρι τῆς συγκροτήσεως τῶν ὑπὸ τῶν ἄρθρων 90 παράγραφοι 1 καὶ 2 καὶ 91 προβλεπομένων δικαστικῶν καὶ πειθαρχικῶν συμβουλίων, ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος ὑφιστάμεναι σχετικαὶ διατάξεις. Οἱ περὶ τῶν ὡς ἄνω θεμάτων νόμοι δέον ὅπως ἐκδοθοῦν τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Συντάγματος.

5. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τῶν ἐν ἄρθρῳ 92 ἀναφερομένων νόμων, ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Συντάγματος ὑφιστάμεναι διατάξεις. Οἱ νόμοι οὗτοι δέον ὅπως ἐκδοθοῦν τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

6. Ὁ ἐν ἄρθρῳ 57 παράγραφος 5 εἰδικὸς νόμος δέον νὰ ἐκδοθῇ ἐντὸς ἑξαμήνου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Συντάγματος.

Ἄρθρον 116.

1. Ὑφιστάμεναι διατάξεις ἀντιβαίνουσαι εἰς τὸ ἄρθρον 4 παρά-

γραφος 2 παραμένουν ἐν ἰσχύϊ μέχρι τῆς διὰ νόμου καταργήσεώς των, τὸ βραδύτερον δὲ μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1982.

2. Ἀποκλίσεις ἐκ τῶν ὁρισμῶν τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 4 ἐπιτρέπονται μόνον δι' ἀποχρῶντας λόγους εἰς τὰς εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένας περιπτώσεις.

3. Κανονιστικαὶ ὑπουργικαὶ ἀποφάσεις, ὡς καὶ διατάξεις συλλογικῶν συμβάσεων ἢ διαιτητικῶν ἀποφάσεων περὶ ρυθμίσεως ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, ἀντιβαίνουν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 22 παράγραφος 1 ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι μέχρι τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν, συντελουμένης τὸ βραδύτερον ἐντὸς τριετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

Ἄρθρον 117.

1. Οἱ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 104 τοῦ Συντάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ἐκδοθέντες μέχρι τῆς 21.4.67 νόμοι θεωροῦνται ὡς μὴ ἀντικείμενοι εἰς τὸ παρὸν Σύνταγμα καὶ διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ.

2. Ἐπιτρέπεται ἡ κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἄρθρου 17 νομοθετικὴ ρύθμισις καὶ διάλυσις ὕφισταμένων εἰσέτι ἀγροληψιῶν καὶ ἐτέρων ἐδαφικῶν βαρῶν, ἢ ἐξαγορὰ τῆς ψιλῆς κυριότητος ὑπὸ ἐμφυτευτῶν ἐμφυτευτικῶν κτημάτων, ὡς καὶ ἡ κατάργησις καὶ ρύθμισις ἰδιορρῦθμων ἐμπραγμάτων σχέσεων.

3. Δημόσια ἢ ἰδιωτικὰ δάση ἢ δασικαὶ ἐκτάσεις καταστραφεῖσαι ἢ καταστρεφόμεναι ἐκ πυρκαϊᾶς ἢ ἄλλως πῶς ἀποψιλωθεῖσαι ἢ ἀποψιλούμεναι, δὲν ἀποβάλλουν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὸν δὲν ἐκέκτηντο πρὸ τῆς καταστροφῆς των χαρακτῆρα καὶ κηρύσσονται ὑποχρεωτικῶς ἀναδασωτέαι, ἀποκλειομένης τῆς διαθέσεως τούτων δι' ἕτερον προορισμόν.

4. Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις δασῶν ἢ δασικῶν ἐκτάσεων ἀνηκουσῶν εἰς φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου δικαίου, ἐπιτρέπεται μόνον ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 17 ὀριζόμενα, διὰ λόγους δημοσίας ὠφελείας, διατηρουμένης πάντως ἀμεταβλήτου τῆς μορφῆς αὐτῶν ὡς δασικῆς.

5. Αἱ μέχρι τῆς προσαρμογῆς τῶν κειμένων περὶ ἀναγκαστικῶν ἀπαλλοτριώσεων νόμων πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος κηρυχθεῖσαι ἢ κηρυχθησόμεναι ἀναγκαστικαὶ ἀπαλλοτριώσεις διέπονται ὑπὸ τῶν

κατά τὸν χρόνον τῆς κηρύξεως τῶν ἰσχυουσῶν διατάξεων.

6. Αἱ παράγραφοι 3 καὶ 5 τοῦ ἄρθρου 24 ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῶν ἐν αὐταῖς προβλεπομένων νόμων ἀναγνωριζομένων ἢ ἀναμορφουμένων οἰκιστικῶν περιοχῶν.

Ἄρθρον 118.

1. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ προέδρου ἢ εἰσαγγελέως ἐφετῶν καὶ ἀνωτέρων, ἢ τούτοις ἀντιστοίχου, ἀποχωροῦν τῆς ὑπηρεσίας, ὡς μέχρι τοῦδε, ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν, τοῦ ὁρίου τούτου μειουμένου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1977 κατὰ ἓν ἔτος ἑτησίως μέχρι τοῦ ἑξηκοστοῦ ἑβδόμου ἔτους.

2. Ἀνώτατοι δικαστικοὶ λειτουργοὶ, μὴ τελοῦντες ἐν ὑπηρεσίᾳ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τῆς ἀπὸ 4/5 Σεπτεμβρίου 1974 συντακτικῆς πράξεως «περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως καὶ εὐρυθμίας ἐν τῇ Δικαιοσύνῃ» ὑποβιβασθέντες δὲ βάσει ταύτης, λόγῳ τοῦ χρόνου πραγματοποιήσεως τῆς προαγωγῆς αὐτῶν, καὶ καθ' ὧν δὲν ἡσκήθη ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τῆς αὐτῆς συντακτικῆς πράξεως πειθαρχικὴ δίωξις, παραπέμπονται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος εἰς τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον.

Τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον ἀποφαίνεται ἂν αἱ συνθῆκαι τῆς προαγωγῆς ἐμείωσαν τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ὑπηρεσιακὴν θέσιν τοῦ προαχθέντος, ἀποφαίνεται δὲ ὀριστικῶς περὶ τῆς ἀνακτήσεως ἢ μὴ τοῦ αὐτομάτως ἀπολεσθέντος βαθμοῦ καὶ τῶν πρὸς τὸν βαθμὸν συναπτομένων δικαιωμάτων, ἀποκλειομένης τῆς ἀπολήψεως ἀναδρομικῶς διαφορᾶς ἀποδοχῶν ἢ συντάξεως.

Ἡ ἀπόφασις ἐκδίδεται ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς παραπομπῆς.

Οἱ ἐν ζωῇ κατὰ βαθμὸν στενώτεροι συγγενεῖς τοῦ ὑποβιβασθέντος καὶ ἀποβιώσαντος δικαστικοῦ δύνανται νὰ ἀσκήσουν ὅλα τὰ εἰς τοὺς δικαζομένους ἀναγνωριζόμενα δικαιώματα ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου.

3. Μέχρις ἐκδόσεως τοῦ κατ' ἄρθρον 101 παρ. 3 νόμου, ἐξακολουθοῦν ἐφαρμοζόμεναι αἱ περὶ κατανομῆς ἀρμοδιοτήτων μεταξὺ κεν-

τρικῶν καὶ περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν ἰσχύουσαι διατάξεις. Αἱ διατάξεις αὗται δύναται νὰ τροποποιῶνται διὰ μεταφορᾶς εἰδικῶν ἁρμοδιοτήτων ἐκ τῶν κεντρικῶν εἰς τὰς περιφερειακὰς ὑπηρεσίας.

Ἄρθρον 119.

1. Διὰ νόμου δύναται νὰ ἀρθῆ τὸ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον ἰσχύσαν ἀπαράδεκτον τῆς ἀσκήσεως αἰτήσεως ἀκυρώσεως κατὰ πράξεων ἐκδοθεῖσῶν ἀπὸ 21ης Ἀπριλίου 1967 μέχρι τῆς 23ης Ἰουλίου 1974 εἴτε εἶχεν ἀσκηθῆ τοιαύτη αἴτησις εἴτε μὴ, ἀποκλειομένης πάντως τῆς ἀναδρομικῆς χορηγήσεως ἀποδοχῶν εἰς τυχὸν δικαιωθησομένους ἐκ τοῦ ἐνδίκου τούτου μέσου.

2. Οἱ δυνάμει νόμου αὐτοδικαίως ἀποκαθιστάμενοι εἰς ἄς δημοσίας θέσεις ἐκέκτηντο στρατιωτικοὶ ἢ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἐφ' ὅσον ἤδη ἀπέκτησαν τὴν ιδιότητα τοῦ βουλευτοῦ, δύναται ἐντὸς ὀκταημέρου προθεσμίας νὰ δηλώσουν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς δημοσίας αὐτῶν θέσεως.

ΤΜΗΜΑ Δ'

ΑΚΡΟΤΕΛΕΥΤΙΟΣ ΔΙΑΤΑΞΙΣ

Ἄρθρον 120.

1. Τὸ παρὸν Σύνταγμα, ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς καὶ δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ προσωρινοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως διὰ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τίθεται δὲ εἰς ἰσχὸν ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης Ἰουνίου 1975.

2. Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς συνάδοντας πρὸς αὐτὸ νόμους καὶ ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Δημοκρατίαν συνιστοῦν θεμελιώδη ὑποχρέωσις πάντων τῶν Ἑλλήνων.

3. Ὁ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον σφετερισμὸς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀπορρεουσῶν ἐξουσιῶν διώκεται ἅμα τῇ ἀπο-

καταστάσει τῆς νομίμου ἐξουσίας, ἀφ' ἧς ἄρχεται καὶ ἡ παραγραφή τοῦ ἐγκλήματος.

4. Ἡ τήρησις τοῦ Συντάγματος ἐπαφίεται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων, δικαιουμένων καὶ ὑποχρεουμένων εἰς τὴν διὰ παντὸς μέσου ἀντίστασιν κατὰ οἰουδήποτε ἐπιχειροῦντος τὴν βιαίαν κατάλυσιν αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΚΩΝΣΤ. Ε. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Β. Τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προσυπογράψει καὶ δημοσιεύσει τὸ παρὸν, ἐπιτιθεμένης τῆς Μεγάλης τοῦ Κράτους Σφραγίδος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΠΑΝΑΓ. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ, ΙΩΑΝ. ΜΠΟΥΤΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΡΑΛΛΗΣ, ΔΗΜ. ΜΠΙΤΣΙΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ, ΣΟΛΩΝ ΓΚΙΚΑΣ, ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ, ΕΥΑΓΓ. ΔΕΒΛΕΤΟΓΛΟΥ, ΙΠΠΟΚΡ. ΙΟΥΡΔΑΝΟΓΛΟΥ, ΚΩΝΣΤ. ΚΟΝΟΦΑΓΟΣ, ΙΩΑΝ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ, ΚΩΝΣΤ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, ΧΡΙΣΤΟΦ. ΣΤΡΑΤΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ, ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΟΓΓΟΝΑΣ, ΝΙΚΟΛ. ΜΑΡΤΗΣ.

Ἐθεωρήθη καὶ ἐτέθη ἡ μεγάλη τοῦ Κράτους σφραγίς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ

II. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ἡ Γενική Συνέλευση τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ψήφισε στό Παρίσι στίς 10 Δεκεμβρίου 1948 τήν Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀποτελεῖται ἀπό 30 ἄρθρα, ὡς ἐξῆς:

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Ἡ Γενική Συνέλευση,

Μέ τή σκέψη ὅτι θεμέλιο τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καί τῆς εἰρήνης στόν κόσμο εἶναι ἡ ἀναγνώριση τῆς σύμφυτης σέ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀξιοπρέπειας, ὅπως καί τῶν δικαιωμάτων τους πού εἶναι γιά ὅλους ἴσα καί ἀναφαίρετα,

Μέ τή σκέψη ὅτι ἡ παραγνώριση καί ἡ περιφρόνηση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὀδήγησαν σέ θάρβαρες πράξεις, τίς ὁποῖες ἔντονα ἀποκρούει ἡ καθολική συνείδηση, καί ὅτι, ὅπως ἔχει διακηρυχθεῖ, ἀνώτατη ἐπιδίωξη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἐρχομός ἑνός κόσμου, στόν ὁποῖο, ἀπαλλαγμένος ἀπό τόν τρόμο καί τήν ἀθλιότητα, θά μπορεῖ νά ἐκφράζεται καί νά πιστεῦει ἐλεύθερα,

Μέ τή σκέψη ὅτι εἶναι βασικό νά προστατεύονται τά ἀνθρώπινα δικαιώματα ἀπό τό δίκαιο τῶν Κρατῶν μέ ρητές διατάξεις, ὥστε νά μὴ μένει στόν ἄνθρωπο σάν μόνη λύση ἡ ἐπανάσταση κατά τῆς τυραννίας καί τῆς καταπιέσεως,

Μέ τή σκέψη ὅτι ἔχει οὐσιαστική σημασία ἡ ἐνθάρρυνση τῶν Ἐθνῶν στήν ἀνάπτυξη φιλικῶν σχέσεων μεταξύ τους,

Μέ τή σκέψη ὅτι ὅλοι οἱ λαοί τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν μέ τόν Καταστατικό τους Χάρτη διακήρυξαν καί πάλι τήν πίστη τους στά θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, στήν ἀξία καί τήν ἀξιοπρέπεια τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας καί στήν ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων τῶν δύο φύλων καί ὅτι διαδήλωσαν πῶς εἶναι ἀποφασισμένοι νά ἐννοήσουν τήν κοινωνική πρόοδο καί νά δημιουργήσουν καλύτερες καί ἐλεύθερες συνθήκες ζωῆς,

Μέ τή σκέψη ὅτι τά Κράτη, πού εἶναι Μέλη τοῦ Ὑργανισμοῦ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἔχουν ἀναλάβει τήν ὑποχρέωση νά ἐξασφαλίσουν μέ τίς διαδικασίες τοῦ Ὑργανισμοῦ τόν παγκόσμιο καί πραγματικό σεβασμό τῶν δικαιωμάτων καί τῶν βασικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἀνθρώπου καί

Μέ τή σκέψη ὅτι γιά τήν πλήρη ἐκπλήρωση τῆς ὑποχρέωσης αὐτῆς ἔχει μεγάλη σημασία ἡ κοινή καί ὁμόφωνη ἀντίληψη γιά τά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου,

Δ ι α κ η ρ ὄ σ σ ε ι

τήν Οἰκουμενική αὐτή Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου σάν τό κοινό ἰδανικό πού πρέπει νά ἐπιδιώκεται ἀπό ὄλους τούς λαούς καί ὅλα τά Ἔθνη, μέ σκοπό ὅλα τά ἄτομα καί τά ὄργανα τῆς κοινωνίας, ἔχοντας πάντα στό νοῦ τους αὐτή τή διακήρυξη, νά προσπαθοῦν μέ τήν παιδεία καί τή διδασκαλία νά καλλιεργοῦν τό σεβασμό στά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου καί νά ἐξασφαλίζουν μέ προοδευτικά μέτρα στά Ἔθνη καί τόν κόσμο ὁλόκληρο τήν ἀναγνώριση καί τήν ἐφαρμογή τους κατά τρόπο γενικό καί ἀποτελεσματικό, τόσο στούς λαούς τῶν Κρατῶν, πού εἶναι μέλη τοῦ Ὑργανισμοῦ, ὅσο καί τῶν λαῶν πού ζοῦν σέ Ἐδάφη τῆς δικαιοδοσίας τους.

Ἄρθρο 1. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γεννιῶνται ἐλεύθεροι καί ἴσοι σέ ἀξιοπρέπεια καί δικαιώματα. Εἶναι προικισμένοι μέ λογική καί συνείδηση καί ἔχουν τήν ὑποχρέωση νά συμπεριφέρονται μεταξύ τους μέ πνεῦμα ἀδελφοσύνης.

Ἄρθρο 2. Ὁ καθένας μπορεῖ νά διεκδικεῖ ὅλα τά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες πού περιέχονται στή Διακήρυξη αὐτή, χωρίς καμμιά διάκριση καί ειδικότερα χωρίς διάκριση πού θά βασίζεται στή φυλή, τό χρῶμα, τό φύλο, τή γλώσσα, τή θρησκεία, τήν πολιτική ἢ κάθε ἄλλη γνώμη, τήν ἐθνική ἢ κοινωνική καταγωγή, τήν περιουσία, τήν προέλευση ἢ κάθε ἄλλη κατάσταση.

Ἄκόμη καμμιά διάκριση δέ θά γίνεται, πού θά στηρίζεται στό πολιτικό καθεστῶς, τό νομικό ἢ τό διεθνές, τῆς Χώρας ἢ τοῦ ἐδάφους,

στά όποια άνήκει ένα πρόσωπο, αδιάφορα άν ή χώρα ή τό έδαφος αυτό είναι άνεξάρτητα, βρίσκονται σέ κηδεμονία, έχουν χάσει τήν αυτόνομία τους ή στήν κυριαρχία τους ύπάρχει όποιοσδήποτε περιουρισμός.

Άρθρο 3. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα νά ζει, νά είναι ελεύθερο καί νά απολαμβάνει τήν προσωπική ασφάλεια.

Άρθρο 4. Κανείς δέ θά βρίσκεται σέ δουλεία, ούτε σέ δουλοπαροικία. Ή δουλεία καί ή δουλεμπορία απαγορεύονται σέ όλες τους τίς μορφές.

Άρθρο 5. Κανείς δέ θά υποβάλλεται σέ βασανιστήρια, ούτε σέ ποινές καί μεταχειρίσεις σκληρές, άπάνθρωπες καί ταπεινωτικές.

Άρθρο 6. Ή καθένας έχει τό δικαίωμα νά αναγνωρίζεται ή νομική του προσωπικότητα σέ κάθε τόπο.

Άρθρο 7. Όλοι είναι ίσοι μπροστά στό νόμο καί έχουν τό δικαίωμα νά προστατεύονται εξίσου καί χωρίς διάκριση από τό νόμο. Ήξάλλου όλοι έχουν τό δικαίωμα νά βρίσκουν τήν ίδια προστασία άπέναντι κάθε διακρίσεως, ή όποια θά άποτελοϋσε παράβαση τής διακηρύξεως αυτής, καί άπέναντι κάθε προσκλήσεως γιά τέτοια διάκριση.

Άρθρο 8. Κάθε πρόσωπο έχει τό δικαίωμα νά προσφεύγει άποτελεσματικά στά άρμόδια δικαστήρια τής Πατρίδας του έναντίον τών πράξεων πού παραβιάζουν τά θεμελιώδη δικαιώματά του, τά όποια του άναγνωρίζονται από τό Σύνταγμα καί τούς νόμους.

Άρθρο 9. Κανείς δέν μπορεί νά φυλακιστεί, νά κρατηθεί ή νά εξοριστεί άυθαίρετα.

Άρθρο 10. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα μέ πλήρη ισότητα νά δικάζεται δίκαια καί μέ δημοσιότητα από άνεξάρτητο καί άμερόληπτο δικαστήριο, τό όποιο θά παίρνει άπόφαση είτε γιά τά δικαιώματα καί τίς ύποχρεώσεις του, είτε γιά τό θάσιμο κάθε ποινικής κατηγορίας έναντίον του.

Άρθρο 11. Κάθε πρόσωπο, πού κατηγορείται γιά άδίκημα, είναι

κατά τεκμήριο άθώο, μέχρις ότου άποδειχθει νόμιμα ή ένοχή του σέ δίκη πού θά τήν χαρακτηρίξει ή δημοσιότητα και πού θά του έξασφαλίζει όλες τίς αναγκαίες έγγυήσεις για τήν υπεράσπισή του.

Κανείς δέν μπορεί νά καταδικαστει για πράξεις ή παραλείψεις, οι όποιες δέν ήταν, σύμφωνα μέ τό έθνικό και διεθνές δίκαιο, άδίκημα κατά τό χρόνο πού έγιναν, ούτε επιβάλλεται βαρύτερη ποινή από εκείνη πού θά επιβαλλόταν τή στιγμή τής διαπράξεως του άδικήματος.

Άρθρο 12. Ό άνθρωπος δέν μπορεί νά είναι άντικείμενο αυθαίρετων έπεμβάσεων στην ιδιωτική του ζωή, τήν οικογένειά του, τήν κατοικία του και τήν άλληλογραφία του, ούτε προσβολών τής τιμής και τής φήμης του. Ό καθένας έχει τό δικαίωμα νά έχει νομική προστασία από τέτοιες προσβολές.

Άρθρο 13. 1) Κάθε πρόσωπο έχει τό δικαίωμα νά κυκλοφορεί έλεύθερα και νά εκλέγει τή διαμονή του στό έσωτερικό του Κράτους πού ζει.

2) Ό άνθρωπος έχει τό δικαίωμα νά εγκαταλείπει κάθε χώρα, μαζί και τή δική του, και νά επανέρχεται στή χώρα του.

Άρθρο 14. 1) Σε περίπτωση διωγμού κάθε πρόσωπο έχει τό δικαίωμα νά ζητήσει και νά βρει άσυλο σέ άλλες χώρες.

2) Τό δικαίωμα αυτό δέν προβάλλεται σέ περίπτωση διώξεων για έγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου ή για ένέργειες αντίθετες προς τούς σκοπούς και τίς άρχές των Ήνωμένων Έθνών.

Άρθρο 15. 1) Κάθε άτομο έχει τό δικαίωμα νά έχει τήν ιθαγένεια ενός τουλάχιστο Κράτους.

2) Κανείς δέν μπορεί νά στερηθει τήν ιθαγένειά του ή τό δικαίωμα νά αλλάξει ιθαγένεια.

Άρθρο 16. 1) Ό άνδρας και ή γυναίκα μόλις φτάσουν σέ ηλικία γάμου έχουν τό δικαίωμα νά κάνουν γάμο και νά δημιουργούν οικογένεια χωρίς κανένα περιορισμό σχετικό μέ τή φυλή, τήν ιθαγένεια και τή θρησκεία τους. Τά δικαιώματά τους άπέναντι στό γάμο είναι ίσα και κατά τή διάλυσή του.

2) Ό γάμος δέν μπορεί νά γίνει παρά μόνο μέ τήν άβίαστη και καθαρή συναίνεση των μελλονύμφων.

3) Ἡ οἰκογένεια εἶναι τὸ φυσικὸ καὶ θεμελιώδες στοιχεῖο τῆς Κοινωνίας καὶ πρέπει νὰ προστατεύεται ἀπὸ τὴν Κοινωνία καὶ τὸ Κράτος.

Ἄρθρο 17. 1) Κάθε πρόσωπο, ἀτομικὰ ἢ ὁμαδικὰ, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχει ἰδιοκτησία.

2) Ἀπὸ κανένα δὲν ἀφαιρεῖται ἡ περιουσία του αὐθαίρετα.

Ἄρθρο 18. Κάθε πρόσωπο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχει ἐλευθερία σκέψεως, συνειδήσεως καὶ θρησκείας. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἔχει σάν συνέπεια τὴν ἐλεύθερη ἀλλαγὴ θρησκείας ἢ πεποιθήσεων, ὅπως καὶ τὴν ἐλευθερία ἐκδηλώσεως τῆς θρησκείας ἢ τῶν πεποιθήσεων ἀτομικὰ ἢ συλλογικὰ, τόσο φανερά, ὅσο καὶ κατιδίαν, μὲ τὴ διδασκαλία, τὴν ἄσκηση τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, τὴ λατρεία, καὶ τὴν τέλεση σχετικῶν λειτουργιῶν.

Ἄρθρο 19. Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα νὰ ἔχει ἐλευθερία γνώμης καὶ ἐκφράσεως. Αὐτὸ ἔχει σάν συνέπεια τὸ δικαίωμα νὰ μὴ ἔνοχλεῖται γιὰ τὶς ἀπόψεις του καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ζητᾶ, νὰ παίρνει καὶ νὰ διαδίδει τὶς πληροφορίες καὶ τὶς ἰδέες του μὲ ὁποιοδήποτε μέσο ἐκφράσεως χωρὶς περιορισμό.

Ἄρθρο 20. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα νὰ μετέχει ἐλεύθερα σὲ εἰρηνικὲς συγκεντρώσεις.

2) Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαναγκασθεῖ νὰ μετέχει σὲ Συνεταιρισμό.

Ἄρθρο 21. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετέχει στὴ διαχείριση τῶν δημοσίων ὑποθέσεων τῆς Χώρας του ἀπευθείας ἢ μὲ ἐκλεγμένους ἐλεύθερα ἀντιπροσώπους του.

2) Κάθε πρόσωπο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ γίνεται μὲ ἴσους ὅρους δεκτὸ στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες τῆς Χώρας του.

3) Βάση τῆς ἐξουσίας τῶν Δημοσίων ἀρχῶν εἶναι ἡ λαϊκὴ θέληση. Ἡ θέληση αὐτὴ πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται μὲ τίμιες ἐκλογές πού θὰ γίνονται κατὰ διαστήματα. Ἡ ψήφος πρέπει νὰ εἶναι καθολικὴ καὶ ἴση. Ἡ ψηφοφορία πρέπει νὰ γίνεται μυστικὰ ἢ μὲ ἀντίστοιχη διαδικασία πού θὰ τῆς ἐξασφαλίζει τὴν ἐλευθερία.

Ἄρθρο 22. Κάθε μέλος τῆς Κοινωνίας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχει

Κοινωνική Ασφάλεια. Ο καθένας έχει τό δικαίωμα νά επιτύχει τήν ικανοποίηση τών οικονομικών, κοινωνικών καί εκπαιδευτικών (πολιτιστικών καί μορφωτικών) δικαιωμάτων του, πού εἶναι ἀπαραίτητα γιά τήν ἀξιοπρέπεια καί τήν ἐλεύθερη ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς του. Τό δικαίωμα αὐτό πρέπει νά ικανοποιεῖται μέ τήν ἐθνική προσπάθεια καί τή διεθνή συνεργασία καί μέσα στά πλαίσια τῆς ὀργανώσεως καί τῆς οικονομικῆς καταστάσεως κάθε χώρας.

Ἄρθρο 23. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα νά ἐργάζεται μέ ὄρους δίκαιους καί ικανοποιητικούς, νά ἐκλέγει ἐλεύθερα τήν ἐργασίαν του καί νά προστατεύεται ἀπό τήν ἀνεργία.

2) Ὅλοι, χωρίς διάκριση, ἔχουν τό δικαίωμα νά παίρνουν τήν ἴδια ἀμοιβή γιά ἴσης ἀξίας ἐργασία.

3) Καθένας πού ἐργάζεται ἔχει τό δικαίωμα νά ἀμειβεταί δίκαια καί ικανοποιητικά, ὥστε ἀπό τήν ἐργασία του νά ἐξασφαλίζεται σ' αὐτόν καί τήν οἰκογένειά του ἀξιοπρεπῆς διαβίωση, πού θά συμπληρώνεται, ὅταν ὑπάρχει λόγος, ἀπό ὅλα τά ἄλλα μέσα κοινωνικῆς προστασίας.

4) Ὁ καθένας ἔχει τό δικαίωμα νά ἰδρύει μέ ἄλλους συνδικάτα καί νά γίνεται μέλος συνδικάτων γιά τήν ὑποστήριξη τών συμφερόντων του.

Ἄρθρο 24. Κάθε πρόσωπο ἔχει τό δικαίωμα νά ἀναπαύεται καί νά ψυχαγωγεῖται, ὅπως καί τό δικαίωμα νά ὑπάρχει εὐλογος περιορισμός τῆς ἐργασίας του καί νά τοῦ χορηγεῖται περιοδικά ἄδεια μέ ἀποδοχές.

Ἄρθρο 25. Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα νά ζεῖ μιά τέτοια ζωή πού θά τοῦ ἐξασφαλίζει τήν ὑγεία, τήν ἀτομική καί οἰκογενειακή εὐημερία καί ἰδιαίτερα τή διατροφή, τό ντύσιμο, τήν κατοικία καί τήν ἰατρική περίθαλψη, ὅπως καί τίς ἀναγκαῖες Κοινωνικές ὑπηρεσίες. Ἐχει ἀκόμη δικαίωμα νά ἀσφαλίζεται γιά τίς περιπτώσεις ἀνεργίας, ἀσθενείας, ἀναπηρίας, χηρείας, γηρατειῶν ἢ καί ἄλλες πού, γιά λόγους ἀνεξάρτητους ἀπό τή θέλησή του, δέ θά ἔχει τά μέσα νά συντηρηθεῖ.

Ἄρθρο 26. 1) Ὁ καθένας ἔχει τό δικαίωμα νά μορφωθεῖ. Ἡ ἐκπαίδυση πρέπει νά παρέχεται δωρεάν τουλάχιστο στή στοιχειώδη καί

βασική βαθμίδα. Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευση εἶναι ὑποχρεωτική. Ἡ τεχνική καὶ ἐπαγγελματική ἐκπαίδευση πρέπει νά γενικευθεῖ. Ἡ εἰσαγωγή σέ ἀνώτερες σπουδές πρέπει νά γενικευθεῖ καί νά εἶναι ἐλεύθερη μέ πλήρη ἰσότητα γιά ὅλους ἀνάλογα μέ τήν ἀξία τους.

2) Σκοπός τῆς ἐκπαιδεύσεως πρέπει νά εἶναι ἡ πλήρης ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ ἐνίσχυση τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων του καί τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν. Πρέπει ἡ ἐκπαίδευση νά προάγει τήν κατανόηση, τήν ἀνοχή καί τή φιλία μεταξύ ὄλων τῶν ἐθνῶν καί τῶν ὁμάδων, φυλετικῶν ἢ θρησκευτικῶν, ὅπως καί τήν ἀνάπτυξη τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν γιά τή διατήρηση τῆς εἰρήνης.

3) Οἱ γονεῖς ἔχουν τόν πρῶτο λόγο στήν ἐκλογή τῆς ἐκπαιδεύσεως πού θά δοθεῖ στά παιδιά τους.

Ἄρθρο 27. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει τό δικαίωμα νά μετέχει ἐλεύθερα στήν πολιτιστική ζωή τῆς Κοινωνίας πού ζεῖ, νά ἀπολαμβάνει τά ἀγαθά τῶν τεχνῶν καί νά συμμετέχει στήν ἐπιστημονική πρόοδο καί τά ἀγαθά, πού προέρχονται ἀπό αὐτή.

2) Καθένας ἔχει τό δικαίωμα νά προστατεύονται τά ἠθικά καί ὕλικά του συμφέροντα πού προέρχονται ἀπό ἔργα ἐπιστημονικά, φιλολογικά καί καλλιτεχνικά, τῶν ὁποίων εἶναι δημιουργός.

Ἄρθρο 28. Κάθε πρόσωπο ἔχει τό δικαίωμα νά θέλει νά ἐπικρατεῖ στό κοινωνικό του πεδίο καί διεθνῶς μιά τάξη τέτοια, ὥστε τά δικαιώματα καί οἱ ἐλευθερίες, πού διακηρύσσονται μέ τή Διακήρυξη αὐτή, νά μποροῦν νά πραγματοποιηθοῦν.

Ἄρθρο 29. 1) Τό ἄτομο ἔχει καθήκοντα ἀπέναντι τῆς Κοινωνίας, μέσα στήν ὁποία μόνο εἶναι δυνατή ἡ ἐλεύθερη καί πλήρης ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς του.

2) Κατά τήν ἄσκηση τῶν δικαιωμάτων του καί τήν ἀπόλαυση τῶν ἐλευθεριῶν του ὁ ἄνθρωπος δέν ὑποβάλλεται σέ ἄλλους περιορισμούς, ἐκτός ἀπό ἐκείνους πού θεσπίζονται ἀποκλειστικά μέ νόμους καί ἀποσκοποῦν στήν ἐξασφάλιση καί τό σεβασμό τῶν δικαιωμάτων καί ἐλευθεριῶν τοῦ συνανθρώπου του καί τήν ἱκανοποίηση τῶν δικαίων ἀξιώσεων τῆς Ἠθικῆς, τῆς Δημοσίας Τάξεως καί γενικῆς εὐημερίας μέσα σέ Δημοκρατική Κοινωνία.

3) Τά δικαιώματα καί οί ἐλευθερίες πού περιέχονται στή Διακήρυξη αὐτή σέ καμμιά περίπτωση δέν εἶναι δυνατόν νά ἀσκηθοῦν κατά τρόπο ἀντίθετο πρὸς τούς σκοπούς καί τίς ἀρχές τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν.

Ἄρθρο 30. Καμμιά διάταξη τῆς Διακηρύξεως αὐτῆς δέν μπορεῖ νά ἐρμηνευθεῖ ὅτι θεμελιώνει οἰοδήποτε Κράτος ἢ ομάδα ἢ ἄτομο τό δικαίωμα νά ἀναπτύξει δραστηριότητα ἢ νά ἐκτελέσει πράξεις, οἱ ὁποῖες ἀποβλέπουν στήν καταστρατήγηση τῶν δικαιωμάτων καί ἐλευθεριῶν πού ἀναγνωρίζονται ἀπό αὐτή.



ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σελίς 5
----------------	------------

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ : ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

1) Έννοια και στοιχεία της Κοινότητας και του Δήμου	10
2) Προϋποθέσεις για την αναγνώριση Κοινότητας ή Δήμου	11
3) Διοικητικά όργανα της Κοινότητας ή του Δήμου και η έκλογή τους ..	11

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ : Ο ΝΟΜΟΣ

Έννοια και διοικητική οργάνωση του Νομού	13
--	----

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

1. Οί κυριότερες Ίδιωτικές, Συνεταιριστικές και Δημόσιες Έπιχειρήσεις ...	15
2. Δημόσια Ύγιεινή και Κοινωνικές Ασφαλίσεις	16
3. Έπαγγελματικές Όργανώσεις και Συνδικαλισμός	18

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ : Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

α) Γενικά	21
β) Τά δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του πολίτη	23
γ) Ή ανθρώπινη αξιοπρέπεια	26
δ) Ή δικαιοσύνη	28
ε) Ή άλληλεγγύη	29
στ) Ή αξιοπρέπεια της εργασίας	31
ζ) Τά καθήκοντα του ανθρώπου προς την οικογενειακή ζωή	32
η) Ή σεβασμός της ιδιωτικής και της δημοσίας περιουσίας	36
θ) Τά καθήκοντα προς την Πατρίδα	37
ι) Τό δικαίωμα μορφώσεως	41
2. ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	
α) Ή κλασσική άρχαιότητα	43

β) 'Ο νόμος του Καρόλου Β' της 'Αγγλίας για τήν προσωπική ασφάλεια τών πολιτών	45
γ) 'Η αμερικανική διακήρυξη τών δικαιωμάτων του ανθρώπου (1776) ..	46
δ) 'Η διακήρυξη τών δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη της Γαλλικής 'Επανάστασεως (1789)	48
ε) 'Η Οικουμενική Διακήρυξη τών δικαιωμάτων του ανθρώπου	50
3. ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	
α) Πολιτική ελευθερία	52
β) 'Ατομικές ελευθερίες	53
γ) Κοινωνική ελευθερία	56
δ) 'Η ισότητα	56
4. ΣΤΕΡΗΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ. ΤΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ	

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ : Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

1. ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ	Σελίς
α) 'Ορισμός και στοιχεία της Πολιτείας	61
β) Πολίτευμα και είδη πολιτευμάτων	64
γ) Τό Σύνταγμα	67
2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	
α) Προσωρινό πολίτευμα της 'Ελλάδας (1822)	72
β) 'Ο Νόμος της 'Επιδάουρου (1823)	72
γ) Τό πολιτικό Σύνταγμα της 'Ελλάδας (1827)	73
δ) Τό ήγεμονικό Σύνταγμα (1832)	74
ε) Σύνταγμα του 1844	74
στ) Σύνταγμα του 1864/1911	75
ζ) Τά Συντάγματα του 1927 και 1952	76
η) Τό δικτατορικό Σύνταγμα του 1968/1973	77
3. ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	
α) Εισαγωγή του Συντάγματος και περιεχόμενα αυτού	78
β) Νέες χαρακτηριστικές διατάξεις του Συντάγματος	79
γ) Τά όργανα τών τριών εξουσιών του Κράτους	80
Α'. 'Όργανα της 'Εκτελεστικής εξουσίας	
1. ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	81
2. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	82
Β'. 'Όργανα της Νομοθετικής εξουσίας	
Η ΒΟΥΛΗ	84
Γ'. 'Όργανα της Δικαστικής εξουσίας	
ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ	88

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. ΓΕΝΙΚΑ	99
2. Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (ΟΗΕ)	99
3. ΟΙ ΛΟΙΠΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	103
4. ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	105
5. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (ΕΟΚ)	106

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΙΜΕΝΑ

I. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	109
II. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	188



024000039876

ΕΚΔΟΣΗ Γ' 1977 (X) ΑΝΤΙΤΥΠΑ 15.000 ΣΥΜΒΑΣΗ 2927/77

ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Ε. Ε.

ΕΠΙΣΤΡΑΦΙΣ



